

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE**

IMPACT STRATEGIC

Nr. 4[21]/2006

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5
Telefon: (021) 319.56.49; Fax: (021) 319.55.93
E-mail: cssas@unap.ro; Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI**

Consiliul editorial:

Prof. univ. dr. Marius Hanganu, președinte

C.S. I dr. Constantin Moștofleu, președinte executiv, editor-șef

C.S. I dr. Nicolae Dolghin

Prof. dr. Hervé Coutau-Bégarie (Institutul de Strategie Comparată, Paris, Franța)

Prof. dr. John L. Clarke (Centrul European pentru Studii de Securitate "George C. Marshall")

Prof. univ. dr. ing. Adrian Gheorghe (Swiss Federal Institute of Technology, Zurich, Elveția)

Dipl. ing. dr. Josef Janošec (Institute for Strategic Studies, Defence University, Brno, Cehia)

C.S. I dr. Gheorghe Văduva

Conf. univ. dr. Ion Emil

Colegiul de redacție:

Redactor șef: C.S. Vasile Popa

Secretar de redacție: Corina Vladu

Redactor: George Răduică

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Mihai Velea

C.S. I dr. Grigore Alexandrescu

Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor, respectând prevederile Legii nr. 206 din 27.05.2004 referitoare la buna conduită în cercetarea științifică.
ISSN 1582-6511

CUPRINS

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

<i>Orientul Mijlociu, Orientul Apropiat. Repere pentru o posibilă soluție</i> Dr. Mircea MUREȘAN, Doina FILOTE	7
---	---

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

<i>Unitatea și diversitatea culturilor strategice în Europa</i> Dr. Hervé COUTAU-BÉGARIE	12
<i>Actualități în geopolitica Mării Negre la sfârșitul anului 2006</i> Dr. Grigore ALEXANDRESCU.....	17

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

<i>Identitatea națională și identitatea europeană</i> Dr. Petre DUȚU	22
<i>Mediul european de securitate: coordonare, cooperare, competiție</i> Pascu FURNICĂ	27
<i>Concepția UE de formare profesională în domeniul PESA. Consecințe pentru educarea și instruirea polițiștilor și jandarmilor români</i> Marius MILITARU, dr. Ion DRAGOMAN	33
<i>Acquis-ul justiției și afacerilor interne, condiția unei ordini publice europene</i> Dr. Victor AELENEI	38
<i>Egalitatea de șanse în Uniunea Europeană</i> Mirela ATANASIU.....	40

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

<i>Întrebuințarea greșită a puterii aeriene și efectele sale la nivel strategic</i> Dr. Mihail ORZEAȚĂ	45
<i>Strategii de securitate la începutul secolului XXI</i> Dr. Sorin MOISE	49
<i>Abordarea manevrieră a Războiului Îndelungat</i> Alin BODESCU.....	58

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

<i>Orientul Mijlociu - pace sau confruntare?</i> Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN	67
<i>SUA și apărarea antirachetă națională. Dezbateri de-a lungul a două decenii</i> Manuela BĂDĂLUȚĂ	75

EVENIMENT STRATEGIC

Impactul securitar al aderării României la UE

Vasile POPA	81
-------------------	----

SOCIETATE INFORMAȚIONALĂ. PACE ȘI RĂZBOI

Despre capcanele războiului

Dr. Nicolae DOLGHIN	84
---------------------------	----

Criza și războiul

Dr. Gheorghe VĂDUVA	88
---------------------------	----

TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

Elemente ale războiului global împotriva terorismului

Dr. Gheorghe MINCULETE, Romică CERNAT	95
---	----

Terorismul sinucigaș - o amenințare globală

Ionel STOICA	100
--------------------	-----

Self-terorism

Cristian DELCEA.....	107
----------------------	-----

AGENDA CSSAS

Activități ale CSSAS octombrie-decembrie 2006

Irina CUCU.....	109
-----------------	-----

CONTENTS

THE POLITICAL-MILITARY PRESENT

The Middle East, the Near East. Landmarks for a possible solution - Mircea MUREȘAN, PhD, Doina FILOTE/p.7

GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIES ON THE FUTURE'S TRAJECTORY

Unité et diversité des cultures stratégiques en Europe - Hervé COUTAU-BÉGARIE, PhD/p.12

New topics within the Black Sea geopolitics by the end of 2006 - Grigore ALEXANDRESCU, PhD/p.17

NATO AND EU: POLITICS, STRATEGIES, AND ACTIONS

Identité nationale et identité européenne - Petre DUȚU, PhD/p.22

The European security environment: coordination, cooperation, competition - Pascu FURNICĂ/p.27

EU professional development concept in the field of ESDP. Consequences for the Romanian policemen and gendarmes' education and training - Marius MILITARU, Ion DRAGOMAN, PhD/p.33

The Acquis of Justice and Home Affairs - Victor AELENEI, PhD /p.38

Equality of chances in the European Union - Mirela ATANASIU/p.40

SECURITY AND MILITARY STRATEGY

Air Power misapplication and its effects at strategic level - Mihail ORZEAȚĂ, PhD/p.45

Security strategies on the early XXIst century - Sorin MOISE, PhD/p.49

The manoeuvrist approach to the Long War - Alin BODESCU/p.58

ANALYSIS. SYNTHESIS. EVALUATIONS

Middle East: peace or confrontation? - Constantin-Gheorghe BALABAN, PhD/p.67

US and National Missile Defence. Perspectives on two decades of debate - Manuela BĂDĂLUȚĂ/p.75

STRATEGIC EVENT

The security impact on Romania's accession to EU - Vasile POPA/p.81

INFORMATIONAL SOCIETY. PEACE AND WAR

On the war's traps - Nicolae DOLGHIN, PhD /p.84

Crisis and war - Gheorghe VĂDUVA, PhD/p.88

TERRORISM. THE WAR AGAINST TERRORISM

Elements of the global war on terrorism - Gheorghe MINCULETE, PhD, Romică CERNAT/p.95

Suicidal terrorism -a global threat - Ionel STOICA/p.100

Self terrorism - Cristian DELCEA/p.107

CDSSS' AGENDA

The activities of the Centre for Defence and Security Strategic Studies, October-December 2006 - Irina CUCU/p.109

ORIENTUL MIJLOCIU, ORIENTUL APROPIAT. REPERE PENTRU O POSIBILĂ SOLUȚIE

Dr. Mircea MUREȘAN
Doina FILOTE

Lumea în care trăim este o lume interdependentă. În această dimensiune a interdependenței, ea a progresat imens, înalta tehnologie și tehnologia informației au permis realizarea unor performanțe cu totul deosebite, care ne apropie semnificativ de multvisata societate a circulației libere a informației, de o societate puternică, de tip integral, societatea cunoașterii, unde omul devine într-adevăr o ființă supremă pentru om.

Din păcate, această perspectivă nu rezolvă în mod automat toate problemele lumii, nu aduce pacea sperată și nici liniștea visată, nu elimină ipso facto sărăcia, nedreptatea, decalajele, conflictualitatea. După cum bine se știe, în această lume cu o componentă ultramodernă și alta în epoca de piatră, în jur de 45 de milioane de oameni mor anual de foame și de malnutriție, în timp ce alte câteva milioane sunt nevoiți să-și părăsească căminele, să se refugieze și să sufere din cauza războaielor, conflictelor, crizelor și calamităților de tot felul.

Una dintre zonele cele mai fierbinți ale planetei este Orientul Mijlociu. Din păcate, această zonă, care adăpostește o mare civilizație și o mare cultură, este una dintre cele mai frământate de pe lume. La ora actuală, aproape întregul Orient Mijlociu este un focar de crize și conflicte, mai exact, un spațiu în care crizele și conflictele se țin lanț. Se pune, de la început, o întrebare gravă și tulburătoare: *Este oare vinovat Orientul Mijlociu pentru o astfel de situație?* Răspunsul este foarte complex și foarte complicat. E greu de spus că vina acestei situații o poartă chiar țările care efectiv suferă de pe urma acestei conflictualități. E greu și ar fi și nedrept și neadevărat. Pentru că, în opinia noastră, nu victimele sunt vinovate de desfășurarea intempestivă, ca o maree sau ca o caracatiță, a unei conflictualități cu cauze atât de complexe, unele venind de sute de ani, și cu implicații atât de numeroase, pe care le simțim la tot pasul, de la

costurile explozive ale petrolului, deci și ale vieții, la efectul de război, care continuă să înconjoare și să înspăimânte globul pământesc.

Conflictualitatea din această zonă, considerăm noi, are câteva caracteristici importante, care o fac să fie cu totul și cu totul specială. În primul rând, trebuie să spunem că tensiunile și conflictele de aici au cel puțin două dimensiuni complementare:

a) *Dimensiunea internă*, care reliefează o mulțime de probleme încă nerezolvate, cum ar fi cele din zona Orientului Apropiat¹, care au generat, generează și regenerează mereu conflictul deschis și de lungă durată dintre Israel și palestinieni, la care participă activ milițiile Hezbollah, tensiunile din zonele kurde, conflictele dintre arcul šiit și sunniți, nesiguranța, starea de război și, în consecință, cea de beligeranță a unora dintre țările și popoarele de aici, problema apei, problema resurselor, modul de viață specific regiunii, neînțeleas însă pe deplin de restul lumii, precum și numeroase alte probleme existențiale prezente aici de secole;

b) *Dimensiunea externă*, care constă, în principal, în interesul pe care îl au diferite țări și centre de putere ale lumii nu numai pentru resursele energetice din regiune, ci și pentru dominarea sau pentru stabilizarea zonei. Acest interes s-a manifestat de secole și se manifestă și azi, în mod diferit, se exprimă în mod diferit, adesea contradictoriu, uneori prin presiuni, alteori, prin stratageme, ceea ce generează efecte extrem de complexe, de la ostilitate, adversitate și intoleranță, la o atitudine rațională, înțeleaptă și chiar constructivă, așa cum este, a multor țări și personalități din lumea arabă și chiar din zona de conflict. Sunt însă și cazuri de aliniere forțată, grăbită, la o tabără sau la alta, fără o analiză prealabilă răbdătoare și consistentă.

Aceste două dimensiuni se interconstruiesc. La urma urmei, lumea este interdependentă, iar această caracteristică se exprimă atât în armonia lumii, cât și în conflictualitatea ei.

Determinările interne nu sunt în întregime doar condiționări ieșite din interiorul zonei, iar cele externe nu sunt construite doar pe vulnerabilitățile interne ale acestei lumi, ci sunt și reacții la pericolele pe care, direct sau indirect, această lume a Orientului Mijlociu, extrem de conflictuală sau extrem de conflictualizată, le poate genera. Un conflict intens și de lungă durată în Orientul Mijlociu poate oricând să genereze un conflict mult mai mare, care să cuprindă și alte regiuni, ce poate fi scăpat ușor de sub control și transformat într-un dezastru.

Desigur, o soluție viabilă nu poate veni decât în timp și cu eforturi susținute din partea țărilor din zonă și a comunității internaționale.

Realități și semnificații

Arabii și musulmanii reprezintă o pătrime din populația globului. Potențialul acestei populații este imens, iar valorile ei au o mare profunzime. Lumea arabă și-a adus contribuții remarcabile la dezvoltarea matematicii, a medicinei, a astronomiei și în atâtea alte domenii. În același timp, ea și-a păstrat și își păstrează nealterate valorile, tradițiile, obiceiurile, credința și respectul. Ca și celelalte mari civilizații – sinică, hindusă, asiatică, europeană, africană etc., vechi de mii de ani –, și civilizația arabă (sau islamică, cum o numește Huntington) constituie unul dintre marii piloni ai civilizației universale. Sistemul de valori al acestei lumi arabe, frumoase și respectabile în esență, spiritul și realitățile ei, îi dă forță, resurse morale, demnitate și consistență.

Valorile lumii islamice nu vin în contradicție cu valorile celorlalte civilizații, ci, dimpotrivă, se armonizează perfect cu acestea. Spre exemplu, Vechiul Testament, Noul Testament și Coranul sunt scrieri care stau la baza credinței lumii, care îndeamnă la armonie, respect, bunătate și încredere. Toate realizările din lumea arabă aparțin, ca valori, întregii lumi, fac parte din patrimoniul universal. Este vorba de valorile din lumea științifică, din arhitectură, din construcții, din credință, de valorile culturale și morale și chiar de valorile politice sau de cele economice, materiale. Unitatea lumii se realizează prin diversitatea valorilor ei, nu prin opoziția și conflictualitatea intereselor ei. Dar, dacă valorile se armonizează atât *ab initio*, cât și *post factum*, și interesele pot fi armonizate, atât *ante factum*, cât și *post factum*, printr-un efort de

voință și ca un fapt de conștiință, tocmai pentru a pune sub control conflictualitatea și a valorifica uriașul potențial de colaborare și parteneriat.

Tot ce s-a realizat valoros în lumea arabă se bazează pe har, efort, muncă, înțelepciune, inteligență și credință. Și acest lucru trebuie cunoscut, înțeles, admirat și, mai ales, respectat.

De aceea, ceea ce se întâmplă azi în acest spațiu al marilor civilizații de odinioară, al Drumului Mătăsii, al unor valori care fac parte din patrimoniul universal pare de neînțeles. În opinia noastră, nu oamenii acestor locuri sunt însă vinovați de ceea ce se întâmplă azi, aici, ci complicatele transformări, efectele destabilizatoare ale celui de al Doilea Război Mondial și ale Războiului Rece, modul (uneori, foarte pripit) în care au fost analizate, înțelese și soluționate marile probleme de impact politic, economic, strategic și chiar cultural, urmele lăsate de imperii, de războaie, de numeroasele dezastru ale lumii și ale modului în care a fost scrisă, transmisă și înțeleasă istoria ei.

Noi, românii, cunoaștem destul de bine aceste probleme ale lumii arabe, în general ale Orientului Mijlociu, întrucât, de-a lungul deceniilor, am avut legături foarte strânse și foarte benefice cu aproape toate țările din zonă. Numeroși tineri din lumea arabă și-au făcut studiile la București, firme românești – îndeosebi din domeniul petrolului și din cel al construcțiilor, dar nu numai – au lucrat și unele încă mai lucrează în Irak, în Iran, în Kuwait, în unele țări din Orientul Apropiat etc., iar relațiile diplomatice au fost totdeauna dintre cele mai bune. În România, există o comunitate musulmană puternică, respectabilă și respectată. Avem relații excelente cu Turcia, în cadrul NATO și în conceptul regional al Mării Negre, cu Egiptul, cu Libanul, cu Iordania, cu Israelul și cu toate țările din zonă. Participăm la misiunile de stabilitate din Afganistan, suntem prezenți nu doar cu forțe, ci și cu un efort substanțial – economic, politic, diplomatic – în stabilizarea Irakului și la alte activități care privesc această zonă.

Evident, suntem interesați ca Orientul Mijlociu să fie stabil și prosper, întrucât de stabilitatea și prosperitatea acestei zone va depinde, în foarte mare măsură, stabilitatea și prosperitatea întregii lumi, am îndrăzni să spunem că va depinde chiar viitorul lumii.

Însă, din păcate, la ora actuală, Orientul Mijlociu este departe de a fi stabil și foarte departe de a fi prosper, iar viitorul – cel puțin viitorul imediat

– nu aduce, în opinia noastră, schimbări esențiale în această configurație frământată, tensionată, de criză cvasihaotică.

Caracteristici

Printre cele mai importante caracteristici ale acestei zone ar putea fi situate și următoarele:

1. Dimensiunile problematicei Orientului Mijlociu și Apropiat sunt foarte complexe, nedrepte și periculoase. Unele se pierd în negura istoriei, altele sunt efecte ale unor confruntări recente, dar cele mai multe țin de *dinamica sofisticată, complicată și foarte complexă a intereselor actuale și viitoare ale tuturor actorilor mai mari sau mai mici care sunt implicați, într-o formă sau alta, în această problematică a zonei.*

Complexitatea acestor probleme constă în marea lor diversitate, în cauzele multiple care le generează și le regenerează, situate pe paliere extrem de diferite – de la cele frontaliere la cele ale interesului pentru petrol, de la cele legitime ale reșezării raporturilor politice, economice și sociale, potrivit condițiilor noii etape pe care o parcurge omenirea, la cele ale bătăliei pentru putere și influență –, în modul în care țările puternice ale lumii, G 8 și, îndeosebi, țările Uniunii Europene, Statele Unite, Rusia, Japonia și China, ONU și Liga Arabă se raportează la dinamica foarte complexă, chiar înstufată și încurcată a acestei regiuni, la conflictualitatea de aici, la rădăcinile și la efectele ei.

Nedreptatea problematicei Orientului Mijlociu se referă la faptul că efectele dezastruoase ale unor confruntări de interese, ale unor realități cu cauze complexe și chiar ale unor fantasme ale istoriei sunt suportate, în primul rând și în modul cel mai direct, de oamenii de aici, de orașe vechi de mii de ani, de valori ale unui patrimoniu în fața căruia trebuie să fim cuprinși de respect, smerenie și înțelepciune.

Pericolul constă în posibilitatea extinderii conflictualității la arealul întregului Orient Mijlociu, dar și în afara acestuia, adică în Asia Centrală, în Africa sfâșiata și ea de o conflictualitate specifică și chiar în unele zone ale continentului european. Lumea este din ce în ce mai interdependentă. Filosofia și fizionomia de rețea fac din ea o entitate extrem de puternică, dar și extrem de vulnerabilă, care vibrează la fiecare schimbare.

2. Orientul Mijlociu și Apropiat se confruntă cu toate tipurile de pericole și amenințări care există la ora actuală în lume, de la cele ce țin de proliferarea armelor de distrugere în masă și a mijloacelor CBRN, continuând cu cele teroriste, până la conflicte generate de extremismul politic și religios și de marile decalaje economice.

Există deja un fapt împlinit: India, Pakistanul și Israelul dispun de arme nucleare, iar Iranul are un program nuclear care creează o mare problemă. Când se considera că armele nucleare au fost cât de cât puse sub control, iar lumea a înțeles foarte bine uriașa amenințare pe care o prezintă proliferarea ADM, iar SUA, China, Rusia, Marea Britanie și Franța au ajuns la o oarecare gestionare a acestui domeniu, Coreea de Nord și Iranul – țări pe care președintele Bush le-a inclus în așa-numită „axă a răului” – dezvoltă un program nuclear care se apreciază ca fiind periculos. Aceasta este, într-adevăr, o problemă, chiar dacă Iranul asigură comunitatea internațională că programul său nuclear, respectiv sărăcirea uraniului, vizează doar scopuri pașnice, adică obținerea de energie electrică. Dar, slavă Domnului, Iranul dispune de uriașe resurse energetice – petrol și gaze naturale –, care i-ar permite o dezvoltare rapidă și mult mai benefică în domeniul energetic, fără să fie neapărată nevoie de elaborarea și punerea în operă a unui program nuclear pentru obținerea energiei electrice. Cu toate acestea, în septembrie 2007, va intra în funcțiune prima centrală nucleară iraniană, cea de la Buchehr, construită împreună cu Rusia, în urma unui contract de un miliard de dolari, semnat în 1995.

Faptul că una dintre cele mai bogate țări în petrol din lume face apel la tehnologia nucleară pentru a obține energie electrică pare un paradox. Dar lumea este plină astăzi de paradoxuri pe care trebuie să le accepte și să le soluționeze, deși paradoxurile nu au soluții. Acest program nuclear complică însă foarte mult lucrurile.

Există, desigur, și puncte de vedere potrivit cărora toate țările din lume au dreptul la un program nuclear pentru obținerea energiei, dacă doresc acest lucru, în timp ce, potrivit altor puncte de vedere, astfel de programe creează baze sigure pentru obținerea armei nucleare.

În aceste condiții, presupunând că programul nuclear al Iranului ar viza realizarea armei nucleare, cine s-ar simți amenințat, dacă se are în vedere faptul că Iranul nu a atacat niciodată pe

nimeni?! Astfel de întrebări există. Ele nu justifică însă în nici un fel înarmarea nucleară, într-o epocă în care omenirea ar trebui să treacă de urgență la dezarmarea nucleară. Dar nici acest lucru nu poate fi posibil. Nimeni nu renunță la armele pe care le are. Desigur, orice armă nucleară în plus reprezintă o primejdie în plus, mai ales în această zonă extrem de sensibilă la variații geopolitice și geostrategice, cum este Orientul Mijlociu. Dar rezolvarea unei astfel de probleme nu este nici simplă, nici la îndemână. Voința lumii arabe și cea a comunității internaționale n-ar trebui însă nesocotite. Pentru că, la urma urmei, o soluție viabilă nu poate fi găsită decât la masa dialogului, în cadrul și împreună cu această lume.

3. Intervenția coaliției de forțe conduse de SUA în Irak a înlăturat regimul dictatorial al lui Saddam Hussein, a creat unele premise pentru normalizarea situației în această țară, dar lucrurile sunt departe de a intra în normal. Războiul înalt tehnologizat – Războiul bazat pe Rețea, cum îi spunem noi – s-a încheiat, dar pacea întârzie, întrucât, în Irak, s-a declanșat un altfel de război, un război de gherilă, un război de atriție (de uzură) care generează alte probleme (și ele foarte grave), cum ar fi: conflictualitatea dintre arcul șiiit și sunniți, declanșarea jihadului, nesiguranța populației, distrugerea economiei țării, creșterea anomiei sociale etc.

În opinia noastră, chiar dacă tensiunile și efectele de rețea ale unei conflictualități acute, specifice stării de haos din Irak vor mai continua – și, din nefericire, poate că vor continua încă multă vreme –, există unele premise pentru normalizarea situației de acolo, dintre care cele mai importante considerăm că ar putea fi găsite în:

- dorința și voința populației din Irak pentru încetarea ostilităților și normalizarea situației;
- interesul lumii arabe pentru reducerea conflictualității, prevenirea extinderii ei și normalizarea situației din zonă;
- interesul Statelor Unite ale Americii și al Uniunii Europene pentru reducerea conflictualității din Orientul Mijlociu și pentru accesul normal la resursele energetice excepționale și ieftine care se găsesc în zonă;
- interesul comunității internaționale de fi respectate valorile lumii arabe și de a se asigura stabilitatea zonei;
- interesul țărilor Ligii Arabe de a se soluționa

problemele grave care generează conflictualitate și a se realiza un sistem de relații normale între țările din zonă și între acestea și lumea întreagă;

- necesitatea protecției sistemelor de valori ale acestei civilizații arabe unice și cu totul deosebite, care dă forță și consistență civilizației universale;
- interesul fiecărei țări din zonă sau din afara zonei de a participa la prevenirea războiului și crearea condițiilor pentru propria sa dezvoltare.

4. Există foarte multe puncte de vedere potrivit cărora aproape *întreaga conflictualitate a Orientului Mijlociu rezidă în problema palestiniană*. La o analiză atentă a evenimentelor grave din Orientul Apropiat – problema întemeierii *de jure* și *de facto* a statului palestinian, punerea în aplicare a foii de parcurs, atacurile de tot felul împotriva populației statului Israel, recentul atac al armatei israeliene împotriva milițiilor Hezbollah din sudul Libanului, cu consecințe extrem de dureroase pentru această foarte frumoasă țară, Liban etc. –, se ajunge la concluzia că evenimentele din acest spațiu, chiar dacă sunt cele mai dinamice și cele mai inflamante în ceea ce privește geopolitica zonei, fac parte dintr-un ansamblu de situații mult mai complexe, cu rădăcini, cauze, efecte și interese planetare, unele venind de sute de ani, altele de dată foarte recentă.

Există și unele progrese: o stare durabilă de pace între Israel și Iordania, negocierea unei mai bune securizări a frontierei între Egipt și partea palestiniană împotriva traficului ilegal de arme prin tuneluri, pe linia „Filadelfia“, așa cum apreciază Israelul, evoluții pozitive în ceea ce privește democratizarea societății în Liban etc.

În afară de problema palestiniană și de atitudinea ostilă a unei părți a lumii arabe față de statul Israel – unii, între care și conducerea Iranului, nici nu pronunță cuvântul Israel, ci doar „statul evreu“ –, există aici multe alte probleme care generează conflictualitate: problema apei, problemele generate de acțiunile unor organizații ale populației kurde, îndeosebi în Irak și în Turcia, problema fundamentalismului religios, decalajele economice, la care se adaugă cele ale lumii întregi: încălzirea planetei, decalajele din ce în ce mai mari dintre lumea bogată și lumea săracă, dintre Nord și Sud, care riscă să se transforme în falii strategice, dezvoltarea fără precedent a terorismului, care, în opinia noastră, pe zi ce trece, alături de pericolul ADM,

reprezintă cea mai complexă și mai surprinzătoare amenințare la adresa păcii și securității lumii etc.

Toate acestea necesită un concept politic foarte flexibil, foarte bine elaborat, bazat pe cunoașterea detaliată a situației și a cauzelor ei și, pornind de aici, pe negocieri, parteneriate și foarte mult realism. Acest concept politic trebuie să fie pus în operă de o strategie multinațională, în primul rând la nivelul Lumii Arabe, ca entitate în diversitate, și în consonanță cu nivelul NATO, al UE, al Grupului principalelor state industrializate (G 8) și al altor organizații și organisme internaționale, sub egida ONU. Trebuie să se țină seama de faptul că fiecare țară din zonă privește și înțelege altfel, de regulă, în mod diferit și rareori unitar, situația strategică, realitățile și desfășurările evenimentelor și, ca atare, cu greu pot fi găsite atitudini comune și căi acceptabile, pentru toți, de soluționare a diferendelor și conflictelor. Dar aceste căi trebuie neapărat găsite, întrucât alternativa ar fi extrem de periculoasă și, ca atare, inacceptabilă.

În opinia noastră, multe dintre soluțiile concrete ale acestor probleme depind nu doar de modul în care se conjugă atitudinea președintelui Autorității Naționale Palestiniene, Abbas (Abu Mazen), în fața Hamasului, cea a conducerii Libanului față de Hezbollah și cea a Israelului față de punerea în aplicare a foii de parcurs, cu evoluția situației din Irak, din Afganistan și din Iran, ci și de modul în care realitățile și voința țărilor din zonă se armonizează cu atitudinea Uniunii Europene, a Statelor Unite, a G 8 și a Ligii Arabe față de chestiunea generală și specifică a Orientului Mijlociu și, în context, a Orientului Apropiat. Soluțiile pentru astfel de probleme, deși trebuie să poarte amprenta voinței locale, regionale, au, totuși, o amploare și o conotație globală, privesc întreaga lume.

În concluzie, noi credem și sperăm că, în Orientul Mijlociu, nu se va produce, cel puțin pe termen mediu, un conflict major, ci un reviriment major de reconciliere și de soluționare convenabilă și de durată a acestor conflicte care durează de prea mult timp. Dar, cum Orientul Mijlociu este una dintre zonele cu cel mai înalt grad de instabilitate și cu cea mai redusă probabilitate ca evenimentele prevăzute să se și realizeze, orice este posibil. Sperăm însă că greul a trecut și calea dialogului va prevala conflictualității sângeroase. Țările mari din zonă, între care Egiptul, Turcia, Siria, Iranul, Arabia Saudită, Emiratele Arabe etc. ocupă un loc indiscutabil și au, fără îndoială, un rol semnificativ și un cuvânt de greutate în rezolvarea acestei conflictualități, atipice, asimetrice și care, în anumite condiții, ar putea deveni deosebit de primejdioasă.

NOTE:

¹ Orientul Apropiat, în accepția noastră, este acea parte a Orientului Mijlociu care cuprinde țările din apropierea Mării Mediterane (îndeosebi Israel, Palestina, Liban, Iordania, Siria și Turcia) și care, într-o formă sau alta, au un rol important în geopolitica spațiului mediteranean, în cel al regiunii Mării Negre și, extins, în cel eurasiatic.

Generalul prof. univ. dr. Mircea MUREȘAN este comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare „Carol I” și a publicat numeroase lucrări și articole ce abordează multidimensional problematica conflictelor actuale și viitoare din spațiile eurasiatic, euro-atlantic și al OSCE.

Locotenent-colonelul Doina FILOTE este instructor principal la Catedra de Logistică, Finanțe, Contabilitate din cadrul Facultății de Comandă și Stat Major din Universitatea Națională de Apărare „Carol I” și doctorand în științe militare.

UNITATEA ȘI DIVERSITATEA CULTURILOR STRATEGICE ÎN EUROPA

Dr. Hervé COUTAU-BÉGARIE

Europa se aventurează, în sfârșit, în domeniul apărării. După multiple tergiversări, țările din Uniunea Europeană au căzut de acord în privința unei politici de securitate comune, preluând o politică comună de securitate și de apărare. Din acest moment, există o voință politică ce a generat o dinamică instituțională. Au fost fixate obiective, a început să se schițeze o structură europeană de apărare, cu siguranță, în mod anevoios și având preocuparea de a nu concura NATO, dar, în fine, a dispărut un tabu: acela că Europa pare a fi pe punctul de a se dota cu capacitatea militară care îi lipsise până atunci și o împiedicase să se afirme, deplin, pe scena internațională, în calitate de actor principal. „Cu militarul nu poți face tot, dar fără militar nu poți face nimic”. (Raymond Aron).

Este încă prematur să știm dacă toate obstacolele vor putea fi depășite. Aici ne lovim de problema centrală care nu mai poate fi eludată: apărarea este, chiar mai mult decât moneda, atributul suprem al suveranității, ultima ratio regum. Europa apărării nu va exista, cu adevărat, decât în ziua în care Europa va fi pe deplin o entitate politică, oricare ar fi forma sa juridică. Trebuie să constatăm că noi suntem încă departe de acest lucru, că statele nu înțeleg să renunțe la competența lor în materie și că Uniunea Europeană pare a fi, din acest moment, condamnată să continue, o perioadă încă nedeterminată, politica pașilor mici.

Până în prezent, a prevalat o concepție materială, cu căutarea capacităților. Diversele summit-uri care s-au succedat, de la cel din Saint-Malo, care a dat impulsul decisiv, au definit nivelurile de forță ce trebuie să permită, începând din 2003, angajarea a 60000 de persoane, cu toate mijloacele necesare: navale, aeriene, în curând, spațiale. Problema este, totuși, de a ști dacă aceste forțe naționale unite vor duce la o putere militară europeană. În mod sigur, faptul că cvasitotalitatea membrilor Uniunii Europene aparțin și NATO a favorizat, de mult timp,

munca în comun, omogenizarea procedurilor și a permis o interoperabilitate care trebuie perfecționată, dar care este, deja, reală. Diferențele de percepție dintre diversele componente ale acestei puteri europene, aflate în perioada de elaborare, rămân considerabile și nici în acest domeniu nu putem evita, în mod nedefinit, reflectarea pe celălalt plan, cultural, a constituirii unei Europe a apărării. În Europa pe cale de unificare, discernem cu greutate (este un eufemism) conceptul care ar permite federalizarea voințelor și mijloacelor din domeniul apărării: concepțiile despre securitate (globală sau militară) și despre legăturile cu imperiul american sunt atât de variate și, adesea, antagoniste, încât, cu greu, am putea gândi un concept strategic european altfel decât ca pe o aparență înșelătoare. Problemă politică, fără îndoială, dar care nu se reduce la o simplă divergență de interese sau de evaluare.

Abordarea culturalistă

Teoreticienii s-au ocupat mult, de circa douăzeci de ani, de această dimensiune a strategiei și a tacticii¹, astfel încât abordarea culturalistă a devenit, în două sau trei decenii², una dintre căile cele mai promițătoare (deși, în final, puțin practice) din domeniul studiilor de apărare. Ideea centrală este simplă: există caractere naționale, sau, cel puțin „anumite modele de comportament care decurg din condiționarea culturală”³ care se exprimă în special prin comunicarea nonverbală, analizată magistral de Edward Hall⁴. Chiar țări apropiate din punct de vedere geografic pot fi, în prezent, foarte îndepărtate. Acest lucru se întâmplă cu francezii, care ar avea o concepție a timpului policronă („ei îndeplinesc mai multe sarcini directe”) și cu germanii, al căror timp ar fi monocron („ei se consacră în mod total și exclusiv sarcinii respective”). Aceste condiționări culturale, inerente naturii umane⁵, ajung la adevărate culturi strategice care se transmit în mod difuz, prin impregnare

(memorie eroică, legendară, ritualuri inițiatice...) mai mult decât prin învățământul didactic și care modelează în profunzime percepțiile celor ce iau decizii politice și ale actorilor militari, la toate nivelurile. Principiile strategice și tactice, regulile universale, valabile în mod obiectiv, se lovesc de credințe subiective, de valori care le interpretează în manieră specifică și care, uneori, chiar le recuză (negarea tuturor principiilor de concentrare, de surpriză, de siguranță, de legătură a armelor...de către etica cavaleriească). Arta războiului nu poate fi aceeași în Europa și în China, din moment ce modelul strategului european este cel al marelui cuceritor, în timp ce, în China clasică, războiul este o dezordine căreia trebuie să îi pui capăt, strategul ideal fiind un om virtuos a cărui preocupare este aceea de a restabili ordinea și armonia.

Bineînțeles, aceste particularități sunt perceptibile, îndeosebi, în momentul în care diferențele culturale sunt foarte puternice. Cercetările cele mai remarcate au evidențiat specificitatea ireductibilă a culturii strategice chineze sau japoneze în raport cu culturile strategice occidentale. În cazul țărilor care au o proximitate geografică, diferențele sunt, evident, mult mai puțin marcate și, deci, atrag mai puțin atenția. Totuși, ele există, iar una din sarcinile teoriei este de a accentua contururile, influența, dar și limitele.

Lucru care a fost schițat corect. Istoricilor nu le place să se ridice la niște vederi generalizatoare, din teama de a nu cădea sub acuzarea infamantă de sociologism. În sens invers, sociologii au prea des tendința de a identifica trăsături generale care nu iau în considerare evenimentele istorice și diversitatea doctrinelor. Cultura strategică există, ea orientează adesea, determină rareori. Cultura strategică franceză s-a împăcat bine atât cu ideologia ofensivei excesive înainte de 1914, cât și cu defensivă statică și liniară după 1918 și ar fi deosebit de dificil să identificăm o unitate de vederi între șefi, chiar și în aceeași epocă. Stilul lui Turenne și al lui Condé sunt total opuse, de asemenea cel al lui Pétain și Foch... Totuși, Bruno Colson a putut desena, într-un mod sugestiv și convingător, liniile generale ale unei culturi strategice franceze, pe care o consideră constantă (întotdeauna există cazuri aberante) sau cel puțin regulată, începând din epoca modernă până în zilele noastre⁶.

Pluralismul cultural european

Pentru a construi o adevărată cultură strategică europeană trebuie să deschidem un șantier întreg. Chiar dacă analiștii moderni nu mai aderă la modelul simplificator din *British Way of Warfare* a lui Liddell Hart, nimeni nu poate nega existența unui stil de război britanic, foarte diferit de stilul de război francez. Soldații britanici au fost, adesea, prezenți în bătăliile continentale (la Malplaquet, la Dettingen, la Waterloo, la Sevastopol...), dar strategii de dincolo de Marea Mânecii au căutat, în general, să acționeze pe margini (strategia periferică) și prin aliați interpuși, în timp ce francezii, constrânși de geografie, împinși și de impulsivitatea lor, au preferat, în general, confruntarea directă, căutând bătălia decisivă (modelul napoleonian).

Aceste diferențe se regăsesc la nivelul executiv, numit, astăzi, operativ; dincolo de variantele multiple, stilul francez preferă manevra, în timp ce stilul german caută mai întâi puterea de șoc sau de foc. Doctrina germană a manifestat întotdeauna interes pentru trupele ușoare și războiul neregulat (amintirea de la Landsturm din 1813), respinse de doctrina franceză după experiențele dureroase din Revoluție (în Vendée) și din Imperiu (în Spania și în Rusia). Am mai putea invoca centrele-exemple, dar tendința globală este destul de clară.

Cu siguranță, ceea ce se întâmplă în geografie se întâmplă și în cultură: putem susține că este vorba de factori aflați în declin în fața omnipotenței factorului material și a tehnicii. Uniformizarea tehnică este un fapt dovedit, întărită, în cazul european, de apartenența, timp de cinci decenii, la o alianță care a căutat mereu o standardizare materială și doctrinară. Totuși, permanența stereotipurilor culturale rămâne foarte puternică și nu este sigur că apartenența la NATO a transformat, radical, spiritele.

În fond, Alianța nu are decât cincizeci de ani, timp prea scurt pentru a transforma, complet, culturi strategice și tactice modelate de secole întregi de confruntări: Franța împotriva Angliei, Franța contra Germaniei, dar și Portugalia contra Spaniei, Italia contra Austriei, Danemarca împotriva Germaniei, Grecia împotriva Turciei. Istoria laborioasă a structurilor militare ale NATO, care începe să fie scrisă, dovedește cât de mult pot rămâne vii rivalitățile dintre „aliați”: într-adevăr, a fost nevoie de amenințarea sovietică și de

hegemonia americană pentru a constrânge câteva din aceste țări să lucreze împreună și încă se mai evită cu grijă câteva înfruntări prea delicate...

Europa de Nord împotriva Europei de Sud?

Marea linie de fractură ar opune culturile strategice „manageriale”, ca cea britanică și germană, culturilor strategice „războinice”, ca cea franceză sau italiană. Primele acordă o mare importanță pregătirii forțelor, planificării și realizării unui lanț logistic solid, angajarea venind doar când toate aceste condiții sunt reunite. Celelalte pun mai mult accent pe paradă și improvizatie, chiar pe bricolaj, pentru a atenua întârzierile sau lacunele din pregătire.

Contrar afirmațiilor unui ministru al apărării înaintea declanșării războiului din 1870, Franța a plecat mereu la război fără un nasture la gheatră, iar evenimentele recente nu ne sugerează o transformare notabilă din acest punct de vedere, fie că este vorba de războiul din Golf, pentru care a fost nevoie de constituirea unui corp expediționar „dezbrăcând” peste 50 de regimente, sau intervenția recentă din Afganistan, pentru care creșterea puterii (dacă o putem numi astfel) a fost deosebit de lentă și laborioasă. Planificarea de tip german sau britanic nu a intrat încă în moravurile armatei franceze.

De asemenea, germanii, traumatizați de amintirea celui de-al Doilea Război Mondial și inspirându-se din modelul american, sunt, de acum înainte, foarte atenți la minimizarea pierderilor, în timp ce francezii nu au renunțat în întregime la „paradă”. Cu siguranță, absolvenții de Saint-Cyr nu mai merg la luptă cu pană și mănuși albe, dar bilanțul foarte greu al atentatului de la Drakkar, din Liban, nu a provocat nici criză politică, nici agitație reală în opinia publică. Constrângerea politică și mediatică este mult mai slabă în Franța decât în Germania sau Marea Britanie, ceea ce oferă guvernului o anumită libertate de acțiune, de care uzează cu mai mult sau mai puțin discernământ. Această diferență de mentalitate antrenează o diferență de organizare: modelul francez rămâne mai ierarhic, mai puțin „democratic” decât modelul german *Innere Führung*, care tinde să reducă specificul militar⁷: soldatul nu este decât un funcționar în uniformă, preocupat de drepturile sale și care nu se mai referă la un trecut eroic, condamnat de acum înainte (guvernul social-democrat chiar a hotărât schim-

barea denumirii de cazarmă) în globalitatea sa: se respinge nu numai nazismul, dar chiar și întregul militarism prusac.

În schimb, francezii sunt renumiți pentru abilitatea de a se descurca, pentru capacitatea lor de a stabili o relație cu populațiile. Moștenirea de circa o sută cincizeci de ani de conflicte coloniale, în care armata franceză a dobândit o experiență aproape unică (cu cea a Marii Britanii) și pozitivă în întregime (din punct de vedere militar), nu s-a pierdut. Această adaptare la mediul local s-a verificat și în operațiile din Iugoslavia, Liban și chiar din Afganistan, în timp ce alte contingente europene operau mult mai repliate, reducând contactele locale la minimumul solicitat de misiune. Diferența este clară între țările latine, mai înclinate să caute integrarea și țările protestante din Europa de Nord, la care se observă întotdeauna o anumită rezervă.

Astfel, deci, apare, pentru domeniul nostru, marea opoziție dintre Europa de Nord și Europa de Sud. Bineînțeles, ar trebui să introducem numeroase corectări. Ar fi o eroare să concepem atât Europa de Nord cât și Europa de Sud ca niște blocuri omogene care s-ar defini unul în raport cu celălalt sau în opoziție cu celălalt. Din contra, istoria ne învață că înfruntările, rivalitățile au fost la fel de vii și în interiorul celor două mari regiuni ale Europei. Chiar și astăzi, simpla observare sugerează diferențe profunde între francezi și italieni, între britanici și germani... Nu vor exista soldați europeni atât timp cât nu vor exista europeni, pur și simplu, și se știe perfect că ideea unui cetățean european eliberat de idiosincraziile sale naționale este o pură himeră.

În rest, acest lucru este, oare, atât de important? Această diversitate face lucrurile mai dificile, dar nu imposibile. Europa economică a fost construită cu răbdare, pentru a se ajunge la edificiul impresionant pe care îl cunoaștem astăzi, în ciuda insuficiențelor existente. Europa politică și militară va avea o elaborare, probabil, mai lungă și mai laborioasă, dar nimic nu ne permite să afirmăm că ea este sortită eșecului, în mod iremediabil.

Europa împotriva SUA?

Problema este, o dată în plus, politică. Oare Europa vrea să se afirme pe scena mondială ca o putere independentă sau acceptă să rămână la remorca SUA, într-un rol de secund strălucit,

cu această concepție exprimată altădată de Kissinger: SUA au responsabilități mondiale, în timp ce europenii nu ar avea decât responsabilități regionale? Regăsim aici criteriul fundamental al politicului exprimat de Carl Schmitt: actul politic fondator este specificarea adversarului. Țările europene se vor considera mereu rivale și vor încerca să beneficieze de sprijinul american împotriva vecinilor lor sau vor reuși să se distanțeze de o putere imperială oarecum stânjenitoare?

Viitorul Europei se configurează în funcție de răspunsul la această problemă centrală, iar factorul cultural are, și în acest caz, un rol important. Diversitatea de culturi strategice europene nu exclude, totuși, o anumită unitate, cel puțin față de cultura strategică americană. Tendința fundamentală a evoluției este de nivelare a culturilor strategice prin factorul tehnic. Astăzi, datorită progreselor din domeniul construcției europene, dispariției Uniunii Sovietice, protecția cedează locul angajării. Aproape pretutindeni, orientarea se îndreaptă către un model de armată formată din profesioniști, calchiat după cel adoptat de SUA la sfârșitul anilor 1970 cu All Volunteers Force.

Dar, această aliniere la modelul american nu se traduce prin situarea la un nivel unic. Dimpotrivă, distanța ar avea tendința de a crește ușor, cel puțin în domeniile de vârf, din cauza disproporției dintre bugetul apărării american și bugetele apărării europene. Europenii consumă mai puțin pentru cheltuielile lor și risipesc mai mult, datorită programelor naționale multiple. Ca o consecință logică, SUA și Europa încearcă să nu mai acționeze în aceeași curte. De altfel, războiul recent din Afganistan a confirmat, după războiul din Kosovo, voința din ce în ce mai fermă a SUA de a nu se mai încurca în consultări cu aliații, adesea reticenți, din punct de vedere politic, și din ce în ce mai puțin fiabili, din punct de vedere tehnic. Prin forța lucrurilor, europenii ar putea constata că niciunul dintre ei nu cântărește în mod hotărâtor în opinia strategilor de la Washington. Concluzia poate fi, atunci, renunțarea sau alinierea, încă mai puternică, în speranța de a-și păstra rolul de secund strălucit. Dar, invers, europenii pot fi tentați să preia în propriile mâini conducerea strategiei lor, în loc de a se încredința SUA.

Chiar o voință politică afirmată, al cărei început poate fi descoperit, încă, cu greu, nu va putea anula distanța care ne separă de SUA. Raționalizarea

eforturilor europene de apărare ar fi, în orice caz, o acțiune de durată lungă. Exact în această situație, abordarea culturalistă ar putea să se dovedească utilă, incitându-i pe europeni să nu se focalizeze doar pe aspectele materiale, ci să favorizeze dimensiunea culturală.

Un cercetător italian, Virgilio Ilari, a atras atenția, recent, asupra acestui fapt. Pe baza câtorva lucrări recente, el a considerat că a descoperit schița unui model umanist european pe care îl opune modelului materialist american. Aceasta constituie o pistă care ar putea fi aprofundată. În ziua de azi, europenii suferă de „sindromul lui Polibiu” (Lucien Poirier), adică de tendința de a copia în întregime puterea imperială, în special, în domeniul doctrinelor. Este suficient să vedem soarta recentă a nivelului operativ, teoretizat de aproape un secol de către gânditorii germani sau sovietici, dar care nu a cunoscut o vogă universală decât în momentul în care SUA l-au reluat pe cont propriu, la începutul anilor 1990. Patrimoniul strategic european este suficient de bogat pentru ca noi să nu mai avem nevoie să copiem un model venit de dincolo de Atlantic.

Bogăția gândirii europene ar putea fi exploatată pentru a elabora un aparat teoretic, apoi de doctrine, care ar putea fi comparat cu cel american. Ideea unei Cărți Albe Europene a Apărării este, poate, prematură. Dar, gândirea de fond privind strategia fundamentală ar permite schițarea unui limbaj comun, identificarea unor paradigme sau principii în jurul cărora ar putea fi concepută o doctrină europeană coerentă și credibilă. Astfel, s-ar ajunge la modelul umanist visat de Virgilio Ilari: „HMA vs RMA”, istoria militară veche împotriva Revoluției în Domeniul Militar.

O astfel de afirmație i-ar face, cu siguranță, pe susținătorii abordării tehnice triumfătoare de astăzi să zâmbească. Cu ce ne-ar putea fi de ajutor Tucidide sau Guibert în fața omnipotenței americane în domeniul armelor de precizie sau în cel al observării și al comunicațiilor spațiale?

Nu este vorba de negarea importanței decisive a dimensiunii tehnice de astăzi. Cel care dispune de superioritate tehnică poate, de acum înainte, să lovească la distanță mare și aproape sigur, până la a se ajunge, așa cum a arătat generalul Poirier, la negarea strategiei, adică a dialecticii voințelor: cel mai slab este condamnat să încaseze loviturile fără a putea să răspundă, nu mai există incertitudine strategică. Aceasta este axioma de bază a

partizanilor RMA, care au, poate, dreptate pe plan strict militar, însă care uită că strategia este dualistă: militară, dar și politică. Dominația tehnică a SUA nu le-a permis să rezolve, în mod instantaneu, problema pusă de organizația teroristă Al-Qaeda. Și ne amintim de câteva eșecuri umiltoare, în Haiti sau Somalia. Priceperea operațională contează mai mult decât acumularea mijloacelor în conflictele asimetrice care au tendința de a deveni regulă. În acest caz, ar fi necesar un model strategic european. Noi nu am putea face tot ce fac SUA, dar am avea, totuși, o libertate de acțiune mult mai mare decât restul pe care ne putem baza astăzi.

Încă o dată, este o problemă de voință și de luciditate politică. Europa militară trebuie dotată cu mijloacele de care are nevoie pentru a-și ocupa locul și pentru a răspunde la așteptările puterii politice. Însă mijloacele în sine nu-și dobândesc întreaga semnificație decât în momentul în care se înscriu într-o arhitectură doctrinară coerentă. Exigența intelectuală rămâne încă la fel de puternică. Diversitatea culturilor strategice europene, percepută prea adesea ca un obstacol, nu trebuie să împiedice elaborarea unui concept strategic unificat.

NOTE:

¹ A se vedea Hervé COUTAU-BEGARIE, **Tratat de strategie**, Paris, ISC-Économica, Ediția a 3-a, 2002.

² Punctul de plecare este lucrarea, devenită clasică, a lui Russel WEIGLEY, **The American Way of War**, 1973.

³ Edward T. HALL și Milred REED HALL, **Ghidul comportamentului în afacerile internaționale**, Paris, Seuil, 1990, p.11.

⁴ Cărțile sale trebuie citite, îndeosebi **Dimensiunea ascunsă**, 1971; **Dincolo de cultură**, 1979; **Limbajul tăcut**, 1984. Antropologul american Edward T. Hall a fondat proxemica, știința percepției spațiului și timpului.

⁵ Conform superbelor lucrări ale lui Irenaüs EIBL-EIBESFELDT, **Război și pace în om**, 1975; **Dincolo de diferențele dintre noi**, 1980. Discipol al lui Konrad Lorenz, Eibl-Eibesfeldt a reușit o alianță riguroasă între etologie și etnologie.

⁶ Bruno COLSON, *Cultura strategică franceză*, *Stratégique*, 53, 1992-1.

⁷ Aceasta este, cel puțin, ideea promotorilor săi. Folosirea acestuia a dus la rezultate mai modeste.

*Autor al unor opere importante din teoria strategiei, **Traité de stratégie și Bréviaire stratégique**, director al revistei **Stratégique**, Hervé COUTAU-BÉGARIE este director al ciclului de strategie la Colegiul Interarme al Apărării – Paris, director de studii la Școala Practică de Înalte Studii și președinte al Institutului de Strategie Comparată și al Comisiei franceze de istorie militară. Profesorul Hervé Coutau-Bégarie este doctor în știință politică și membru corespondent al Academiei regale de științe navale din Suedia.*

ACTUALITĂȚI ÎN GEOPOLITICA MĂRII NEGRE LA SFÂRȘITUL ANULUI 2006

Dr. Grigore ALEXANDRESCU

Trecerea în noul an va aduce, odată cu accesarea României și Bulgariei în UE, și granița răsarăriteană a spațiului comunitar la țărmurile Mării Negre. Evenimentul nu poate fi trecut cu vederea nici de către Uniunea Europeană și nici de către statele de pe eșichierul pontic. Interferențele dintre politica europeană și politicile și strategiile riveranilor au început să dea reverberații în geopolitica Mării Negre. Accentele acestora au devenit din ce în ce mai înalte în preajma Summit-ului NATO din noiembrie a.c., la care state din zonă au căutat să se prezinte cât mai bine, în speranța că vor fi acceptate ca potențiale candidate la aderare.

Nimic nu dezmente azi faptul, consemnat cu prisosință de istoria universală, că Marea Neagră, de-a lungul secolelor, a fost atât o punte de legătură, cât și o frontieră, o zonă de tranzit, dar și una tampon atât între riverani, cât și între popoare mai îndepărtate. Celebrele drumuri „de la varegi la greci”, prin istmul ponto-baltic, cel al „Mătăsii”, care, timp de peste 2000 de ani a fost centrul vital al unei vaste rețele de schimb de informații, tehnologie și bunuri materiale între estul Asiei, Orientul Mijlociu și sudul Europei, urmat de cel al „materiilor prime energetice” au conferit acestei unități geografice statutul de regiune cu pondere importantă în economia echilibrului politic, economic și militar euro-asiatic.

Perioada care a urmat după încetarea Războiului Rece avea să actualizeze și să diversifice lista argumentelor necesare susținerii acestei aserțiuni. Ultimii 16 ani au fost definiți, în ceea ce privește bazinul Mării Negre, de răsturnări de echilibre și evoluții impredictibile ale mediului de securitate regional, de o fluiditate accentuată a acestuia. Evoluțiile violente care au condus la destrămarea Iugoslaviei sau care au urmat destrămării URSS au ecouri până în zilele noastre. Deși potențialul beligen al acestora a „înghețat”, posibilitățile de contaminare a zonelor învecinate este încă mare.

Tabloului general al regiunii i s-au adăugat noi tușee izvorâte din accesul la resurse. Au fost acutizate, în ultimul timp, ciocnirile de interese generate de exploatarea și transportul materiilor prime energetice. Regiunea Mării Negre este calea, aproape obligatorie, de tranzit al lor către marile economii vest-europene. Declanșarea ofensivei antiteroriste purtate de coaliția internațională a adus regiunea atât în actualitatea politico-militară, prin ridicarea gradului de atenție privind folosirea acestei căi de tranzit a elementelor teroriste, cât și de zonă de escală a forțelor antiteroriste.

Cu toate aspectele de securitate insuficient finalizate până acum, regiunea continuă să își manifeste atractivitatea. Dar aceasta se demonstrează în modalități diferite față de cei interesați. În cadrul acestora, un prim grup îl formează statele riverane, care, cu excepția Rusiei, sunt țări ce se pot ridica la rangul de, cel mult, „putere locală”. Actorii regionali sunt direct interesați în realizarea și menținerea securității și stabilității zonei, ca o condiție sine qua non a dezvoltării ei durabile. Acest fapt este demonstrat de multitudinea mecanismelor de cooperare existente între statele din bazinul Mării Negre.

Pornind de la principiile transformării instituțiilor europene – „deschidere, transparență și participare”-, aceste state caută să realizeze un sistem economic și de securitate adecvat nevoilor proprii. Acest sistem vine să completeze și să întărească construcția general-europeană. Noile structuri și mecanisme instituționale proiectează și pun în practică decizii ce stimulează dezvoltarea unor domenii de interes comun, ca: agricultură, transporturi, securitate, combaterea terorismului și crimei organizate, traficului de arme, droguri și ființe umane. În proiectarea strategiilor de dezvoltare ale acestor mecanisme se ține cont de orientările elaborate de instituțiile internaționale și se caută concordanța cu interesele manifestate de marile puteri.

Federația Rusă, în dubla ei ipostază de riveran și mare putere, acționează pentru a-și consolida statutul militar și economic în regiune.

Ea folosește oportunitățile politice, economice și militare care pot fi promovate dinspre bazinul Mării Negre către alte zone de interes, alternând prioritățile în funcție de interese. Astfel, în prima parte a anului 2006, ea a acordat o mai mare importanță componentei economice, generând ceea ce presa internațională a denumit „criza gazelor naturale”. Toamna, după rezolvarea obiectivelor economice, a început să și le consolideze, accentuând discursul pe tema puterii ei militare. Vicepremierul și ministru al apărării a ținut să sublinieze că „doar Rusia și Turcia, state care au nave moderne, sunt demne de încredere în realizarea securității la Marea Neagră”¹.

Însă trofeul pe care și-l dorește Rusia nu este bazinul Mării Negre, ci economia europeană, economie în continuă creștere, care are nevoie de gazele și petrolul rusesc, dar și de uriașa piață de investiții și desfacere din această țară. Când UE a pus în operă programul „Politica Europeană de Vecinătate”, Rusia nu a aderat, pe motivul că ea aspiră la un „statut de Partener Egal” al UE. Drept urmare, Rusia și UE au decis să constituie patru „spații comune” de cooperare în domenii diferite. Printre altele, a fost creată o piață deschisă între UE și Rusia. Pentru a-și consolida poziția, în avanposturile acestei piețe, Federația Rusă se pregătește să încheie cu UE un „pact al gazelor naturale”. Este un pas înaintea începerii negocierilor pentru un nou acord de colaborare și parteneriat între UE și Rusia, întrucât cel în vigoare expiră în 2007.

Federația Rusă consideră rezolvate problemele economice în bazinul Mării Negre. Companiile rusești au format deja un inel strategic în jurul acestei regiuni, prin care Rusia își exercită controlul energetic. Pentru viitor, ea a schimbat direcția loviturii principale - conductele către UE vor ocoli zona, trecând prin Marea Nordului. Este posibil ca asupra acestei opțiuni să revină, cunoscut fiind faptul că s-ar putea ca, în următorul deceniu, petrolul să nu mai reprezinte o resursă energetică, iar sentimentul „frontierei vulnerabile”, pe care îl manifestă rușii, să-i determine să-și întărească pozițiile la țărmul Mării Negre.

Politica sferelor de influență încă mai are adepti la Kremlin. Desele conflicte, mai mari sau mai mici, cu vechii supuși de la granițele federației, azi

state suverane, afectează securitatea și stabilitatea regiunii Mării Negre, și nu numai. Criza dintre Rusia și Georgia, izbucnită pe marginea arestării, de către autoritățile georgiene, a patru ofițeri ruși, sub acuzația de spionaj, a escaladat nepermis de mult. Relațiile, și așa tensionate, dintre Moscova și Tbilisi s-au inflamat din nou.

Mutarea granițelor NATO, și ale UE pe țărmul vestic al Pontului Euxin a creat interferențe, în special în geopolitica nordului și estului regiunii. Pe de o parte, statele desprinse de Moscova sovietică întrevăd în această situație o oportunitate pentru realizarea propășirii naționale, pe de altă parte, Rusia se simte din ce în ce mai singură și mai amenințată. În noiembrie, la Riga, la summit-ul NATO, analiștii estimau că va fi stabilită lista potențialilor candidați la aderare. Teoretic, Ucraina și Georgia speră să intre pe o asemenea listă, trecând de la statutul de potențial candidat la cel de candidat oficial. Una din condițiile de succes ale primirii invitației o constituie rezolvarea diferendelor de pe teritoriul național și cu vecinii. Or, aceasta nu se poate realiza, în special pentru Georgia, fără înțelegerea și ajutorul Rusiei.

Astfel, Rusia continuă să fie un partener indispensabil în zonă, datorită tradițiilor sale civilizaționale și influenței actuale în rezolvarea conflictelor „înghețate” de aici, și a celor active din Orientul Mijlociu, care influențează direct stabilitatea și securitatea regiunii Mării Negre.

Turcia a traversat o perioadă grea, în care cutremurele și atentatele teroriste s-au succedat. Cu toate acestea, Ankara, în ultimul timp, și-a intensificat lupta pentru resurse energetice. Aprobarea planurilor de amplasare a unei centrale atomo-electrice, alocarea de sume importante pentru realizarea unor prospecțiuni în vederea descoperirii zăcămintelor de hidrocarburi în Marea Neagră și diversificarea traseelor conductelor de petrol care traversează țara sunt doar câteva mărturii în acest sens.

Ca deținător unic al cheilor de la porțile de intrare în Marea Neagră, Turcia este unul dintre actorii cei mai importanți în asigurarea securității bazinului acesteia. Rol pe care și l-a asumat generând inițiative de securitate credibile și implicându-se în toate aranjamentele politice, economice, militare și de altă natură care vizează zona.

Dorința Turciei de a accede în UE este temperată de aquis-ul comunitar. Cu toate acestea, se constată o evoluție în raporturile cu UE: Ankara a început

convorbirile oficiale în vederea aderării. Datorită listei încărcate a problemelor de rezolvat, analiștii nu sunt siguri dacă se vor încheia negocierile cu Uniunea înainte de 2011.

Ucraina se află pe un curs ascendent al reglementării pașnice a diferendelor cu vecinii. Cu toate acestea, pentru accesarea în NATO, probabil, va trebui să mai aștepte. Uriașa bază militară rusească din peninsula Crimeea și acordarea statutului de chiriaș internațional pentru flota rusească bazată aici până în deceniul următor reduc valoarea atuurilor integrării Ucrainei.

Acest fapt a fost sesizat și de Kiev. Premierul Ucrainei a prezentat Rusiei nota de plată pentru renunțarea la visul euro-atlantic: până în anul 2010, prețul la gazele naturale exportate din Rusia trebuie „să fie mai bun decât la toți vecinii”². Se pare că se pregătește pentru următoarea etapă a extinderii. Din această perspectivă, a planificat ca, în viitorii doi ani, să aloce 800 de milioane de dolari pentru exploatarea hidrocarburilor din Marea Neagră³, înlăturând, astfel, condiționările economice ale prerogativelor ei naționale.

Georgia este încă măcinată de conflicte, cu toate reformele economice și instituționale demarate de președintele Șevardnadze. Teatrele de război înghețate și prezența militară străină pe teritoriul ei complică și mai mult situația. Își dorește accesul în marea familie euro-atlantică. O condiție sine qua non a năzuințelor sale o constituie lichidarea conflictelor latente și instituirea unui control efectiv asupra teritoriului său.

Conflictul „spionilor ruși”, în loc să o aducă mai aproape de accesarea în NATO se pare că o îndepărtează. Rușii au oprit retragerea din bazele Batumi - situată la țărmul Mării Negre și Akhalkalaki - la granița cu Armenia⁴. Mai mult, Rusia este pe cale să constituie două brigăzi montane motorizate, pe care a proiectat să le dispună la granița cu Georgia⁵.

România și Bulgaria, de la 1 ianuarie 2007, vor fi membre UE cu drepturi depline. Accesarea celor două state riverane Mării Negre va completa „big bang-ul” expansiunii UE, care a început în 2004 cu admiterea a opt state central și est-europene. Din anul 2007, UE își va sprijini granița răsăriteană pe Marea Neagră și, *volens nolens*, va trebui să se implice mai activ în rezolvarea problemelor cu care se confruntă regiunea.

Părerile statelor comunitare asupra acestei noi provocări sunt împărțite. Astfel, Franța este în-

grijorată că expansiunea din ultimii ani diluează esența rațiunii pentru care a fost constituit spațiul de coprosperitate occidental. Alți membri fondatori ai Uniunii manifestă teama că aceasta a crescut prea mare într-un interval de timp prea mic. Pentru Marea Britanie, problema migrației forței de muncă constituie un motiv de îngrijorare. Germania, care se pregătește să preia președinția Uniunii, dorește „o nouă politică răsăriteană a UE”, pe care deja a conturat-o în documentul „Politica vecinătății plus”⁶. Analiștii prognozează că Ucraina, Moldova, Georgia și Armenia vor trebui să mai aștepte, până când „sindromul lărgirii lesnicioase” se va mai manifesta din nou în cadrul UE⁷.

Dacă reticențele unor state comunitare față de noii veniți în UE constau în problema extinderii responsabilităților Uniunii, atunci România este un pariu câștigat. Cunoașterea în amănunțime a problemelor cu care se confruntă nou-inclusa regiune a Mării Negre și implicarea cu succes a Bucureștiului în rezolvarea acestora sunt recunoscute de marile cancelarii ale lumii⁸.

Republica Moldova reprezintă nu numai una din cele mai sărace țări ale Europei, dar și una cu securitatea grav afectată de un conflict latent. Integrarea în NATO și UE reprezintă pentru Chișinău singura opțiune viabilă pentru depășirea acestei situații de neînviat. Odată cu ajungerea graniței UE pe Prut, europenii sunt neliniștiți în privința amenințărilor transfrontaliere generate de „gaura neagră” a securității eșichierului Mării Negre, numită Transnistria.

NATO a făcut primii pași concreți în regiunea Mării Negre, atunci când a lansat Programul PfP. Toate statele din regiune au semnat documentele de aderare. Aceasta a schimbat percepția tradițională occidentală despre regiune și a schimbat climatul relațiilor reciproce.

Acum Alianța este interesată de realizarea unui sistem de securitate stabil la Marea Neagră, devenită frontieră a ei, deși nu și-a identificat un rol precis în zonă. Totuși, NATO, în ultimul timp, a început să-și focalizeze atenția asupra regiunii datorită capacității acesteia de a oferi bune baze de proiecție a forței către teatrul din Afganistan, unde conduce operațiile de stabilizare și post-conflict. Zona reprezintă o placă turnantă între Europa Occidentală, spațiul fost sovietic, Orientul Mijlociu și Asia Centrală.

Un nou val de lărgire, prin posibila aderare a unor state care au rezultat în urma demantelării

URSS, poate să readucă Alianța la contact direct cu Rusia, de data aceasta, pe țărmul răsăritean al Mării Negre.

Uniunea Europeană continuă procesul de extindere și își pregătește strategii și forțe cu care să gestioneze securitatea continentului și dincolo de granițele Uniunii. Nevoia de resurse energetice, fără de care dezvoltarea ei economică s-ar prăbuși, o apropie tot mai mult de petrolul și gazele naturale din estul Mării Negre.

De aceea, regiunea Mării Negre este importantă pentru securitatea energetică a UE, în special pentru rolul în creștere de zonă de tranzit al petrolului și gazelor caspice.

Deși se susține că nu ar exista nici o strategie a UE pentru Marea Neagră, în ultimul timp se conturează următoarele macrodirecții de acțiune: parteneriat strategic cu Rusia, politica europeană de vecinătate cu Ucraina, Moldova și statele din Caucazul de Sud, admiterea României și Bulgariei și demararea negocierilor cu Turcia.

Pentru a evita creșterea necontrolată a prețurilor la energie și dese întreruperi ale livrărilor dinspre Rusia, se prevede apariția unei strategii de securitate energetică europeană comună. Aceasta ar trebui să se bazeze pe accesul direct la resursele de petrol și gaze din bazinul Caspic și pe asigurarea unui control european asupra căilor de transport energetic.

Azi, în plin proces de globalizare, nu mai putem analiza geopolitica Mării Negre fără a decela influențele manifestate în regiune măcar de către principalii actori internaționali.

Astfel, SUA, în ultimii ani, au redescoperit regiunea; oportunitățile economice existente aici au atras un număr mare de companii americane. Declanșarea războiului împotriva terorismului și preluarea conducerii acestuia au determinat o prezență sporită a trupelor americane nu numai în zona Mării Negre, dar și în republicile din jurul Mării Caspice. De fapt, Pentagonul consideră această regiune o zonă strategică importantă pentru lupta împotriva terorismului.

Washingtonul este foarte activ pe spațiul Mării Negre: în ultimii ani, un număr important de specialiști americani a lucrat cu persoane din diferite domenii din țările din regiune pentru a-i determina să înțeleagă valorile occidentale și să le faciliteze intrarea în NATO. Succesul acestei activități s-a bazat pe faptul că localnicii au înțeles NATO mai degrabă ca o garanție a dezvoltării și

bunăstării lor, decât una militară. Era timpul când nici o alternativă nu părea atrăgătoare.

Factorul economic este cel care a determinat creșterea prezenței americane în jurul Mării Negre și al celei Caspice. Capitalul investit este mare, de aceea și așteptările sunt uriașe. Probabil, SUA vor include strategia de dezvoltare energetică în dialogul transatlantic. Pe acest fundal, dezvoltarea coridorului energetic din Asia Centrală în Europa determină aprecierea regiunii Mării Negre ca inimă a acestui coridor.

Spargerea monopolului rusesc în acest domeniu și apropierea fizică a bazelor militare americane ar putea afecta stabilitatea regiunii. Activarea parteneriatelor strategice dintre Rusia și SUA, dintre NATO și Rusia constituie doar una din soluțiile asigurării securității zonei.

Zona Mării Negre este o zonă de confluență și, în același timp, de falie sau de crevasă, între continentul european și cel asiatic.

Din această perspectivă, China este interesată ca zona Mării Negre să fie stabilă și prosperă, întrucât de stabilitatea și prosperitatea acestei zone depinde, în mare măsură, stabilitatea eurasiatică, iar această stabilitate este foarte importantă pentru China. Totdeauna, ea a sprijinit stabilitatea regiunii Mării Negre. Desigur, în afară de argumentul geopolitic – foarte important pentru China, care este o mare putere, membru permanent în Consiliul de Securitate, cu responsabilități globale –, există argumentul politic și cel economic. Marea Neagră face parte din coridorul energetic, iar China este unul dintre cei mai mari consumatori de resurse energetice. Aceste resurse, care se găsesc în Asia Centrală, în Marea Caspică, în Siberia și chiar în Extremul Orient, pentru a fi exploatare în mod corespunzător, au nevoie ca și regiunile limitrofe să fie stabile sau stabilizate.

Regiunea Mării Negre reprezintă un excelent partener comercial pentru China. Nu numai pentru că o astfel de relație este tradițională, ci și pentru că ea duce, efectiv, la consolidarea spațiului eurasiatic. Ea se adaugă la parteneriatul strategic existent între China și Rusia și constituie o punte de legătură între cele trei mari entități economice și geografice – China, Rusia și Uniunea Europeană.

De asemenea, zona Mării Negre este o zonă de legătură între continentul asiatic și cel european, iar China se află într-un parteneriat strategic cu Uniunea Europeană. Stabilizarea Asiei Centrale și stabilitatea zonei Mării Negre pot facilita o relație

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

directă, continentală, între China și țările Uniunii Europene, ceea ce ar fi foarte important pentru întregul spațiu eurasiatic.

Geopolitica Mării Negre, cel puțin în această perioadă de timp, este deosebit de dinamică, iar trendul ei este greu de stabilit.

Desigur, necesitatea unei analize periodice a ecuației luptei pentru putere, de orice fel, în zona Mării Negre nu mai trebuie reliefată. La fel ca și România – presupunem - toți cei cu care împărțim acest spațiu de coabitare sunt preocupați să cunoască interesele reale ale riveranilor, dar și ale celor care își fac simțită prezența în regiune. Întreprinderea este benefică, atât pentru identificarea oportunităților, cât și a riscurilor ce decurg din acestea. Fără o analiză temeinică a lor, nu pot fi elaborate strategiile de dezvoltare națională care să se calchieze peste cele de ansamblu.

NOTE:

¹http://www.interfax.ru/e/B/0/28.html?id_issue=11592509

²<http://www.rusialazi.ro/print.php?a=externe2006092907.xml>

³ Oleksandra IVANOVA, *No money, no sea shelf*, *Ukraynskaia Pravda*, 25.09.2006.

⁴ *Russia suspends Georgia troop pull-out after row*, *Kalaleej Times*, din 30. 09. 2006.

⁵<http://www.rusialazi.ro/print.php?a=externe2006092201.xml>

⁶<http://www.rusialazi.ro/print.php?a=externe20060080904.xml>

⁷ George PARKER, *Door swings shut behind new boys as EU's welcome is exhausted*, *Financial Times*, 28.09.2006.

⁸Vezi <http://www.Whitehouse.gov/newws/release/2006/07/20060727-5.html> și cuvântul președintelui Franței, Jacques Chirac, la încheierea lucrărilor Sommet-ului Francofoniei, București, 29.09.2006.

Col.(r) dr. Grigore ALEXANDRESCU este șeful Secției Studii și Cercetări din Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”. Este autor sau coautor al 30 de monografii, studii și lucrări de specialitate. A publicat peste 120 de articole în reviste prestigioase de strategie, securitate și istorie militară din țară și de peste hotare.

Este absolvent al mai multor cursuri organizate de instituții din sistemul de învățământ euro-atlantic și a participat la operații de stabilitate și sprijin.

IDENTITATEA NAȚIONALĂ ȘI IDENTITATEA EUROPEANĂ

Dr. Petre DUȚU

Identitatea națională și identitatea europeană sunt două concepte puternic vehiculate în mass-media și în discursurile unor politicieni. Ambele încearcă să descrie principalele caracteristici ale unor grupuri mari de oameni care trăiesc și muncesc în comun, fie datorită voinței lor, fie ca urmare a dezvoltării lor de-a lungul timpului. Cert este faptul că identitatea este atât un dat (identitatea națională), cât și o construcție voluntară și conștientă (identitatea europeană).

1. Considerații preliminare

Epoca contemporană este marcată printr-un dublu proces, aparent contradictoriu: *globalizarea economică, tehnologică, ecologică, mediatică și culturală a planetei*, pe de o parte, și tendința sa de fragmentare politică, etnică, culturală și religioasă, pe de altă parte. Prin urmare, se poate afirma că există două aspecte de aparentă fragmentare a planetei: reapariția revendicărilor identitare „regionale” și a unui naționalism minoritar în Europa occidentală¹.

Problema revendicărilor „regionale” și a naționalismului minoritar prezintă numeroase fațete. Astfel, ea este sociologică și psihologică, în măsura în care privește modalitățile de construcție a identității. Apoi, ea este politică, pentru că pune în discuție statul-națiune și sacralitatea statului. Totodată, ea privește administrația, pentru că pune în discuție centralismul. În același timp, ea este economică și socială, căci ea a revenit asupra diviziunii muncii, modului de viață și protecției sociale. În fine, ea este filosofică, pentru că duce la reflecții asupra condițiilor de dezvoltare a persoanei și se opune universalismului abstract al particularismului.

O analiză atentă, minuțioasă și pertinentă a cauzelor acestor două tendințe în evoluția statelor europene va pune în evidență faptul că nu contextul contemporan a dat naștere revendicărilor identitare actuale. Astfel, revendicările irlandeze, basce,

catalane sau bretone datează cel puțin din secolul al XIX-lea. Totuși, este adevărat că contextul actual are o influență semnificativă atât asupra naturii revendicărilor, cât și a modului lor de manifestare. Printre fenomenele și procesele complexe care concură la alimentarea revendicărilor identitare regionale se pot aminti: globalizarea și integrarea regională; mutațiile produse în evoluția statului-națiune. Primele creează premisele manifestărilor de natură identitară, prin valorile și normele pe care le promovează în domeniul drepturilor generale ale omului, al libertăților individuale și grupale. Mutațiile produse statului-națiune reprezintă o altă premisă importantă a manifestării revendicărilor identitare regionale. Astăzi, se asistă la destructurarea statului-națiune, care, la finele secolului al XVIII-lea, constituia cadrul de existență și acțiune a socialului, culturalului și instituționalului. Or, de prin anii '60, viața economică, și socială, pe de o parte, și viața culturală, pe de altă parte, sunt din ce în ce mai separate. Națiunea, memoria, limba, religia, tradițiile și valorile se separă de universul globalizat al pieței, de fluxurile financiare și de rețelele de informații mondializate. Între cele două universuri, instituțiile care asigură socializarea și punerea în relație a indivizilor, cultura și societatea sunt în criză.

Global, apar două tipuri de reacții față de aceste mutații. Unii acceptă tendința contemporană a unei disocieri a economiei și culturii. Ei doresc o slăbire a rolului statului, fie dintr-o perspectivă neoliberală (în numele pragmatismului și eficacității), fie dintr-o perspectivă a libertății totale individuale (în numele refuzului autorității și al întăririi libertăților locale). Alții apelează la menținerea a ceea ce există. Astfel, adesea, ei invocă caracterul unitar și indivizibil al statului-națiune și marile principii de egalitate, solidaritate și laicitate. Ei sunt ostili recunoașterii diferențelor culturale în spațiul public.

În esență, transformările statelor-națiune au importante consecințe pentru regiuni. Se disting

trei etape în raportul statelor europene cu regiunile². Prima este cea a statului providențial. Ea constituie apogeul sistemului statal-național și al birocrăției centralizate. Statul intervine mult în economie și societate. Politica europeană este foarte limitată și politica regională este națională. În acest context, limbile și culturile regionale sunt considerate ca obstacole în calea dezvoltării naționale, de aceea nu sunt susținute demersurile pentru înflorirea lor. A doua etapă este cea a statului neo-liberal. Este pusă în discuție implicarea statului-națiune în economie. Primele politici abolite sunt politicile regionale: aportul statului se diminuează și regiunile trebuie, deci, să-și regândească dezvoltarea economică într-o modalitate endogenă. Deci, ele își mobilizează resursele interne. Aceasta este o perioadă de valorizare a culturii și limbilor regionale în care se vede afirmarea rolului regiunilor, cum sunt Catalonia și Scoția. În fine, a treia etapă este cea a statului contemporan, care combină neoliberalismul cu valorile sociale. Statul nu este eliminat din viața economică, socială etc., ci joacă un rol de stimulator. Descentralizarea politică întărește mobilizarea regională. De acum înainte se vorbește de guvernare la niveluri multiple. Transformările statului-națiune conduc la partide naționaliste regionale - care urmăresc crearea unui mic stat-națiune - regândindu-și strategia ce relativizează ideea de suveranitate națională.

Cu globalizarea economiei și reculul statului providențial, regiunile se angajează și mai puternic în dezvoltarea economică. Globalizarea provoacă mobilizarea actorilor locali. Față de globalizarea, localul arată o capacitate de inițiativă și se adaptează. Identitățile locale sau regionale sunt foarte adesea avute în vedere ca resurse noi, marcatori de diferențe sau de calitate specifică într-o lume cu o competitivitate crescută. Calitatea regională, ca „Fabricat în ..”, utilizează imaginea culturală a unei regiuni pentru a favoriza exporturile sale. Diverse modele de dezvoltare regională emerg, mai ales în Lombardia, Catalonia sau Scoția. Ele pun problema, centrală, a legăturilor între proiectul economic și proiectul politic în regiunile motrice ale Europei.

2. Ce este identitatea națională?

Identitatea națională reprezintă ansamblul caracteristicilor definitorii comune persoanelor ce aparțin unei națiuni. Ea este atributul care face ca

oamenii, în calitatea lor de locuitori ai unui spațiu geografic delimitat, prin frontiere de stat, să se asemene, să fie uniți și solidari, să împărtășească aceleași valori, norme, aspirații și idealuri, să aibă sentimentul apartenenței comune la neam, să recunoască tradițiile, obiceiurile și originea comună. De aici, caracterul multidimensional al acestui concept. Este vorba, printre altele, de dimensiunea socială, psihosocială, culturală, lingvistică, economică, politică, militară și religioasă.

Identitatea națională nu este un mit³. Dar, există un mit al identității naționale. Sau, mai exact, există mituri ale identității naționale. Ele fac parte, și sunt o parte importantă, din mitologii politice dezvoltate de la crearea națiunilor în sensul modern al termenului, adică de la începutul secolului al XIX-lea.

Aceste mituri politice pentru unii reprezintă o formă de afirmare a imaginarului politic și social, ce exprimă, de asemenea, ritualuri și ceremoniale politice, așa cum sunt drapelele, blazoanele, imnurile, emblemele, în poezia și arta numite patriotice, la manifestările populare și sportive, la funeraliile sau comemorările marilor oameni, ale eroilor și străbunilor.

Mitologia politică, inclusiv miturile asupra identității naționale, fac obiectul cercetărilor științifice în domeniul câtorva științe ale omului, îndeosebi în istoria politică, antropologie, sociologie politică, în studiul psihologiei de masă. Unele lucrări și unii autori s-au distins în special prin calitatea și finețea reflecției asupra mitologiei naționalismului.

În același timp, identitatea națională trebuie văzută ca produsul unei construcții voluntare, conștiente și responsabile a persoanelor care își atribuie aceeași origine etnică, culturală, religioasă, socială, de limbă. Istoria mai veche sau mai recentă oferă suficiente exemple în acest sens.

Astfel, se poate aminti cazul statului Israel, al Cehiei, Slovaciei, Muntenegrului etc. Totodată, mai există încă „neamuri” care nu și-au dobândit recunoașterea internațională ca state naționale.

De exemplu, populația bască din Spania sau populația din Corsica, despre care se știe că încă acționează, atât prin mijloace legale, cât și de altă factură, pentru a-și dobândi independența, autonomia și, evident, recunoașterea comunității mondiale ca stat de sine stătător, obiect și subiect de drept internațional.

Această dorință de întoarcere la origini are loc, concomitent, cu tendința tot mai puternică a integrării regionale și a globalizării. Desigur, atât integrarea, cât și globalizarea sunt acceptate ca modalități de evoluție a societății umane, doar în măsura în care identitatea națională rămâne nealterată în cadrul acestor noi structuri politico-economice și sociale.

Pe de altă parte, identitatea națională acționează ca un important factor de păstrare nealterată a tuturor caracteristicilor unei națiuni - *limbă, tradiții, valori, cutume, religie, mândria de a aparține unei comunități umane deosebite, de a stăpâni un anumit teritoriu, de a fi contribuit la dezvoltarea patrimoniului civilizației și culturii umanității*. Întotdeauna, identitatea națională a acționat în direcția păstrării nealterate a originilor naționale ale unui neam, mergând, uneori, cu întoarcerea la „izvoare”, până la a încerca, prin toate mijloacele posibile, să-și constituie propriul stat național. Asemenea încercări nu sunt încurajate, totuși, de comunitatea internațională, întrucât pot constitui premise serioase de alterare gravă și pe termen lung a stabilității, păcii și securității, atât în diferite zone ale lumii, cât și la nivel planetar.

Totuși, cererea de recunoaștere - a indivizilor și a grupurilor - este în joc în revendicările identitare. Ea ar fi o nevoie umană vitală și unul din motoarele principale ale mobilizării sociale.

De fapt, orice identitate se definește puternic prin diferențe, în comparație cu sine sau cu alții.

Contrar unei viziuni în mod curent răspândită, voința de recunoaștere a unui popor sau a unei națiuni fără stat nu este în mod obligatoriu sinonimă cu violența, satisfacerea eului sau cu egoismul. Ea nu conduce sistematic la separare sau secesiune.

Sunt numeroase situațiile intermediare în care experiențele de autonomie încearcă să consilieze satisfacerea unei aspirații identitare proprii și voința de apartenență la ansambluri mai vaste. Acestor soluții instituționale le corespund adesea construcții sociale și o viziune civică a revendicării identitare. Peste tot în lume, noile forme de organizare instituțională sau socială aduc soluții la nevoile de mutație a statelor-națiune. Setea de recunoaștere identitară, care parcurge societățile noastre, are ca pereche emergența unui universalism concret, ivit din conștientizarea că marile mize contemporane - *ecologice, economice sau sociale* - au, din ce în ce mai mult, o dimensiune planetară. Devenirea dificilă a unei societăți

mondiale, pusee fundamentaliste, dificultăți ale construcției europene, afirmări regionale, probleme ale cartierelor marginase, multiple chestiuni de actualitate ne amintesc cât este de dificil de a consilia particularul cu universalul.

3. Ce este identitatea europeană?

Identitatea europeană rămâne, într-adevăr, o noțiune ambiguă⁴. Accelerarea procesului de construcție europeană conduce cetățenii, ca responsabili politici, să se întrebe asupra viitorului organizațiilor fondate pe adecvarea între stat, națiune și teritoriu. Aceste interogații au loc în contextul în care se dezvoltă deodată un sentiment de fragilitate față de procesele de globalizare (ce loc va ocupa Europa în lume?) și a tentativelor de reteritorializare sau de reinventare a identităților al căror raport cu teritoriul pare dificil de definit.

De asemenea, problema identității europene a permis să se facă apropieri care au puțin ocazia de a se fecunda reciproc: cercetări asupra istoriei europene, privind transformarea societăților în Europa, provocările economiei europene și emergența de noi forme de reglare politică și juridică în sânul țărilor și regiunilor ce formează ansamblul european.

Noțiunea „Europa” este din ce în ce mai mult o provocare a înțelegerii. Cu scopul de a pune puțină ordine în această complexitate, oamenii de stat au recurs la noțiuni concomitent simple și simbolice. „Casa europeană”, „spațiul european” sunt două exemple. Asemenea metafore servesc ca vehicule pentru a sugera apropieri pline de implicații strategice. Totodată, ele servesc drept coduri pentru comunicarea între cunoscători și ca fraze-cheie în interacțiunea cu opinia publică⁵.

Problemele grave ale integrării europene ridică chestiunea de a ști în ce măsură metaforele actuale folosite sunt adecvate pentru a articula opțiunile strategice utile și viabile.

Dilema rămâne necesitatea, pe de o parte, de a reflecta bogăția complexității de care orice strategie europeană trebuie să țină seama și, pe de altă parte, de a furniza o imagine integrativă capabilă să seducă populațiile ce caută un sens în dezvoltarea lor personală și profesională.

Această dilemă este făcută, totodată, mai problematică prin multiplicitatea culturilor și școlilor de gândire, fără a uita diversele grupuri marginale.

În prezent, comunicarea prin media devine din ce în ce mai importantă în viața inițiativelor politice. Aceasta este ultima constrângere în transformarea socială și politică. Metaforele încep să joace un rol preponderent în articularea transformării sociale sau în opoziția acesteia. Se pare că lupta se deplasează din lumea ideilor spre lumea imaginilor. Astfel, identitatea europeană este strâns asociată cu „rezervorul genetic” al metaforelor. Viziunea guvernării europene nu cere o transformare radicală a instituțiilor. Ea cere mai curând o ușoară schimbare în maniera de a gândi la ceea ce circulă prin sistemele de informații ale comunității europene ca element declanșator de acțiune nouă. În prezent, guvernarea în sânul comunității este obsedată de o formă ce promovează modelele academice și programele administrative „serioase” și o preocupare cu înclinații ale opiniei publice pentru acțiuni concrete și dramatice (chiar senzaționale). Această dispută între modele și metafore ar putea fi transformată, punând accent pe implicațiile strategice ale metaforelor, acestea fiind deja esențiale pentru o motivație susținută a opiniei publice.

Totuși, identitatea europeană nu ar trebui să fie strâns legată de sarcina imposibilă de menținere a unui consens asupra soluțiilor adoptate, juste și corecte. Identitatea de cultivat ar trebui să fie în recul, în raport cu preocupările pe termen scurt și mediu. Amestecarea acestor niveluri este generatoare de soluții fără urmări reale, întărind astfel cinismul, înstrăinarea și pierderea credibilității. În complexitatea problematicii actuale, orice soluție simplistă devine o problemă, cum orice problemă este într-adevăr o soluție dezagreabilă. Posibilitatea de a cultiva consensul și coeziunea în adoptarea soluțiilor adecvate depinde de înțelegerea manierei prin care soluțiile în mod strategic incompatibile pot fi aduse împreună, ca faze succesive într-un ciclu de strategii politice.

4. Impactul integrării europene asupra identității naționale

Uniunea Europeană trebuie să contribuie la „dezvoltarea culturilor statelor membre în respectul diversității naționale și regionale, punând, totodată, în evidență moștenirea culturală comună (art.128 al Tratatului de la Maastricht)⁶. În esență, această moștenire culturală comună se referă la principalele valori caracteristice ale civilizației europene:

- grija respectului drepturilor omului, ceea ce o distinge de civilizațiile bazate pe un mod de organizare comunitar ca în China;
- refuzul fatalității, implicarea individului în lume, în cucerirea unui ideal și căutarea unui progres cu voința de a transmite o moștenire altor civilizații;
- un atașament față de libertățile individuale;
- coexistența contrariilor, antagonismelor și a complementarităților, o confruntare de idei eliberată de orice dogmatism.

Fiecare cultură națională europeană are contribuția sa la identitatea culturală a Europei. Această identitate europeană este fondată pe *diversitate, unitate și universalitate*. *Diversitate*, pentru că 25 de națiuni sunt prezente în UE. Ea îmbogățește și constituie o componentă esențială a identității europene. *Unitate*, pentru că avem responsabilitatea eminentă de a păstra moneda unică a europenilor. Pentru că Uniunea economică și monetară este o magnifică întreprindere pe care europenii își întemeiază prosperitatea și stabilitatea comună. Moneda unică este ea însăși ilustrarea emblematică a unității Europei. *Universalitate*, pentru că noi nu ne repliem, ci în totalitate deschiși spre lume, în relații cu celelalte state din lume, în relații strânse cu instituții de pe alte continente⁷.

Uniunea Europeană trebuie să-și afirme identitatea în competiție economică și culturală cu celelalte mari puteri regionale. În acest sens, ea trebuie să vizeze scopuri care sunt ale sale, ca entitate, dar și ale părților sale constitutive. Ca urmare, ea trebuie să acționeze în mod deschis pentru a servi atât interesele sale, cât și pe cele ale comunității mondiale (protecția faunei și a florei, securitatea circulației maritime, salvarea stratului de ozon etc. pretind o determinare colectivă și multilaterală, când este vorba de promovarea împotriva puternicelor interese capitaliste, apropierea dintre Nord și Sud, promovarea drepturilor omului și a spiritului democratic, fără ca indignarea să fie selectivă în funcție de interesele sau de pasiunile mediatice ale momentului).

Integrarea europeană nu se rezumă doar la domeniul cultural. Ea are și alte dimensiuni (economică, politică, militară, socială, psihosocială, ecologică). Moștenirea economică a Europei este impregnată cu coexistența și cu confruntarea dintre politicile liberale și dirijiste, între intervenționism statal și valorizarea creativității, între fazele de liber-schimbism și fazele de protecționism. În

același timp, este adevărat că principiul potrivit căruia *totul este piața* s-a răspândit în Europa. În domeniul economic, eforturile se concentrează spre armonizarea nivelurilor de dezvoltare, a legislațiilor, a cheltuielilor de tot felul etc., pentru ca fiecare stat membru să profite cât mai mult de pe urma intrării în Uniunea Europeană.

Aspirația la unitate a Europei este multiseculară, plecând din Evul Mediu. Dar Europa nu a găsit decât de o jumătate de secol timpul și condițiile propice și necesare realizării unității sale⁸. În prezent, procesul de lărgire al Uniunii Europene continuă. De la 1 ianuarie 2007, la cele 25 de state membre, se vor adăuga România și Bulgaria. Desigur, integrarea europeană, care conduce inevitabil la construirea unei noi identități europene, se va baza, în derularea acestui proces complex și de durată, pe contribuția adusă de către fiecare identitate națională.

5. Concluzii

Identitatea europeană și identitatea națională a fiecărui stat membru vor interacționa și se vor influența reciproc în procesul integrării europene. Identitatea națională, ca realitate ce definește specificul fiecărei națiuni ce se integrează în Uniunea Europeană, va tinde să se conserve și să se păstreze nealterată, pentru a juca un rol semnificativ în formarea și afirmarea identității europene. Aceasta din urmă trebuie văzută ca rezultată a interdependenței și interacțiunii persoanelor ce compun statele integrate, adevăratele purtătoare ale identității naționale.

Practic, identitatea europeană este în plină construcție și afirmare. Dar, acest proces nu neagă

identitățile naționale, ci le presupune ca izvoare de energie și surse de inspirație, ca temei serios. De fapt, identitatea europeană se vrea o sinteză edificatoare a valorilor, a caracteristicilor definitorii ale personalității europenilor, a bogăției culturii fiecărui stat membru. În final, ea va fi expresia valorilor, tradițiilor, cutumelor și sentimentelor noi ale tuturor persoanelor ce aparțin spațiului geografic și cultural european.

Identitatea europeană, ca și cea națională, va avea dimensiuni multiple (socială, economică, culturală, politică, psihologică, filosofică). Toate vor fi prezente și vor acționa concertat pentru afirmarea rolului important al Uniunii Europene în regiune și în lume.

NOTE:

¹ Vezi *Identités et globalisation*, <http://www.breizh.net/identity/galleg.htm>, p.1.

² Ibidem p.2.

³ Dr. Ivan COLOVIC, *Le mythe de l'identité nationale*, <http://european.memory.free.fr/>, p.1.

⁴ Vezi *L'identité européenne en questions*, <http://www.cnrs.fr/>, p.1.

⁵ Vezi *Une Identité Européenne. Articulation expérimentale à travers un système dynamique de métaphores*, <http://www.europepolycentrique.org/>

⁶ Vezi *L'identité européenne*, <http://www.europepolycentrique.org/communautaireexogame.html>

⁷ Vezi Jean-Claude TRICHET, *Identité européenne*, <http://www.ecb.int/press/key/speaker/html/index.en.html>

⁸ Jean-Noël JEANNENEY, *Quelques réflexions sur l'identité européenne, définie par rapport aux Etats-Unis d'Amérique*, http://www.europartenaires.net/compte-rendu/Jnj_Europe_etatsunis.htm

Dr. Petre DUȚU, cercetător științific gradul II în CSSAS, sociolog militar, este autor de lucrări și a numeroase articole pe teme de securitate națională și umană internațională.

MEDIUL EUROPEAN DE SECURITATE: COORDONARE, COOPERARE, COMPETIȚIE

Pascu FURNICĂ

Acest articol analizează modul în care instituțiile europene interacționează în mediul european de securitate, relațiile dintre cele trei instituții majore de securitate din Europa, și anume: NATO, OSCE și UE. Pentru a analiza aceste aspecte, s-au comparat instituțiile respective în trei domenii importante (lărgire, evoluție a responsabilităților și coordonarea proceselor de transformare). Scopul a fost de a identifica domeniile în care cooperează, în care se suprapun și în care există competiție între ele. Nivelul de analiză este cel sistemic, încercând să se identifice interacțiunea dintre evoluția respectivelor organizații.

1. Europa anilor '90, laborator de testare a cooperării instituționale în Europa

Pe timpul Războiului Rece, mediul european de securitate era dominat de NATO și Tratatul de la Varșovia și de cele două puteri ale momentului, Statele Unite și Uniunea Sovietică. Orice instituție „concurrentă” era marginalizată, neavând nicio șansa de a activa în mediul confrunțabil din Europa între 1945 și sfârșitul anilor '80.

Uniunea Europei Occidentale (UEO), creată în 1948, a avut rolul de a arăta atât sovieticilor, cât și Statelor Unite, că statele vest-europene sunt capabile să se organizeze pentru a se apăra împotriva sovieticilor, care încercau să își extindă sfera de influență. Rolul secundar a fost de a crea o relație transatlantică și de a crea un sistem de securitate în care Statele Unite să aibă un rol important, ducând la crearea NATO.

Conferința/Organizația de Securitate și Cooperare în Europa (CSCE/OSCE) a apărut pe firmamentul politicii de securitate europene în anul 1975. Semnarea Tratatului de la Helsinki a marcat crearea unei relații între Est și Vest, oferind celor două blocuri rivale canale permanente de comunicare.

Consiliul Europei, Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului, devenită mai târziu

Comunitatea Economică Europeană, care, inițial, a avut și o implicare în mediul de securitate, dar ulterior a dus numai la integrare economică, Organizația Europeană a Energiei Nucleare (EURATOM) au menținut activ mediul de securitate din Europa Occidentală.

Blocul comunist a fost total dominat de Uniunea Sovietică, și orice încercare de a crește nivelul de independență sau de a deveni un actor individual în mediul de securitate era blocată de către Uniunea Sovietică, folosind mijloace politice sau militare.

După 1989/1990, mediul de securitate s-a schimbat dramatic. Anii '90 au adus o creștere a interesului de îmbunătățire a relațiilor intereuropene. Fostele state comuniste au început să caute o „umbrelă de securitate”, pentru a compensa o eventuală revenire a Rusiei, iar singura direcție în care puteau privi era vest. Majoritatea statelor central și sud-est europene au devenit interesate de Alianța Nord-Atlantică, dar NATO nu era încă pregătită să primească foștii adversari, iar Uniunea Europeană a fost inițial interesată de statele nealiniate (Austria, Finlanda, Suedia). În această situație, CSCE reacționează rapid și, la Summit-ul de la Paris, din 1990, se semnează Carta de la Paris și începe procesul de reinstituționalizare a mediului de securitate european. Uniunea Europei Occidentale a continuat procesul de transformare într-un actor activ pe scena securității europene, participând, fie singură, fie în cooperare cu alte organizații, la operații, în special în fosta Iugoslavie. Operația „Dunărea”, de consolidare a sancțiunilor impuse de ONU la granița Iugoslaviei cu Ungaria, România și Bulgaria, a fost „un exemplu de cooperare între parteneri, în cadrul Uniunii Europei Occidentale, și de cooperare interinstituțională între OSCE și UEO, prin delegația UEO la Comitetul de Coordonare a Sancțiunilor al OSCE de la Viena.”¹

În 1994, NATO creează un sistem de parteneriat (Parteneriatul pentru Pace, Consiliul Cooperării Nord-Atlantice, ulterior Consiliul Euro-Atlantic) și începe procesul de primire de noi membri.

Războaiele din fosta Iugoslavie au întărit ideea referitoare la faptul că este necesară cooperarea statelor europene, pentru a rezolva problemele apărute după încheierea Războiului Rece. Statele Unite au început să se implice în crearea unui mediu de securitate nou și diversificat, sponsorizând crearea de organizații regionale și subregionale, cu scopul de a inițializa procesul de cooperare în acest domeniu.

Astfel, mediul de cooperare european devine complex și divers, cu mulți actori implicați, dar cu cooperare și coordonare limitate, dacă nu inexistente.

Cu scopul de a crea un cadru teoretic, au fost lansate mai multe concepte care să definească acest mediu complex și divers. Conceptul de “interlocking institutions” a fost lansat de OSCE, concept care plasează această organizație în centrul arhitecturii securității europene. NATO folosește conceptul “Mutually Reinforcing Institutions”. În conformitate cu acest concept, „statele NATO trebuie să creeze o nouă arhitectură de securitate în Europa, bazată pe principiile stabilite în Carta Națiunilor Unite, în care NATO, OSCE, Uniunea Europeană, Uniunea Europei Occidentale și Consiliul Europei să se completeze reciproc și în care aranjamentele regionale de cooperare să joace un rol important.”²²

Acestea sunt numai două dintre conceptele folosite pentru a explica nevoia de cooperare în domeniile securității și apărării.

Dar există și păreri pesimiste privind capacitatea de cooperare a instituțiilor europene. Hieko Borchert și Daniel Maurer vorbesc despre faptul că „începând cu anii 1990, suntem martorii unui proces de OSCE-ficare a arhitecturii de securitate europene.”²³

Una dintre întrebările la care comunitatea academică europeană încearcă să găsească un răspuns este dacă aceste instituții sunt capabile să treacă peste momentele dificile de competiție și lipsă de coordonare în mediul de securitate european, mediu dens și complex.

2. Evoluția NATO, UE și OSCE după sfârșitul Războiului Rece

La sfârșitul Războiului Rece, toate cele trei instituții mai sus menționate au evoluat și s-au transformat, mărindu-și numărul de membri și modificându-și responsabilitățile. Din analiza

acestor procese se pot trage concluzii privind capacitatea acestora de a crea un sistem superior de instituții de securitate, care să realizeze o sinergie a avantajelor fiecăreia dintre ele.

Analiza comparativă a creșterii numărului de membri

Toate cele trei instituții și-au mărit numărul de membri după terminarea Războiului Rece și dizolvarea Uniunii Sovietice. Viteza, criteriile de lărgire au fost diferite, dar analiza acestor procese poate fi de ajutor în identificarea nivelului de cooperare sau coordonare.

Toate cele trei organizații și-au modificat componența după 1990. NATO a crescut de la 16 la 26 de membri, UE de la 12 la 25, iar OSCE de la 35 la 55. Cea mai importantă modificare a survenit în UE, care, practic, și-a dublat numărul de membri. Deși cifrele contează mai puțin, este interesant că aceste schimbări, practic, acoperă aproximativ aceiași noi membri. NATO și UE au acceptat state din Europa Centrală și de Est, creând o importantă suprapunere de membri. OSCE a avut o abordare diferită, mergând mult peste limitele geografice ale Europei, acoperind practic aproape toată emisfera nordică. Oricum, suprapunerea în componență a celor trei instituții a complicat, în loc să simplifice, mediul de securitate.

În ciuda intereselor comune în procesele de lărgire, principiile și criteriile au diferit de la organizație la organizație și în funcție de momentele în care aceste procese s-au desfășurat. NATO și UE prezintă similarități, având criterii clare de analiză a țărilor candidate. Diferența a fost în detalii. NATO a solicitat reforme politice și ale organismelor militare, lăsând criteriul economic la finalul listei. Criteriile de acces în UE sunt mult mai stricte referitor la obiectivele de atins pentru statele candidate. Acestea se referă în special la „stabilitatea instituțiilor care garantează democrația, respectarea legii, a drepturilor omului, respectarea drepturilor minorităților și protecția acestora, existența unei economii de piață și capacitatea de a rezista presiunii exercitate de competiția de pe piața europeană. Apartenența la UE presupune capacitatea țărilor candidate de a-și asuma obligațiile rezultate, inclusiv scopurile politice, economice și cele referitoare la uniunea monetară.”²⁴

Diferențele dintre aceste două instituții nu sunt legate în special de principii și criterii, ci de

procese premergătoare aderării. UE folosește un sistem de oficial de asociere, care are scopul de a pregăti statul candidat și de a-l sprijini în atingerea criteriilor impuse. NATO, prin Parteneriatul pentru Pace (Partnership for Peace) și Planul de Aderare (Membership Action Plan), sprijină statele care doresc să adere în efortul de pregătire, dar acest proces nu este o asociere oficială și nu garantează aderarea.

OSCE a avut un singur principiu: „Europa de la Vancouver la Vladivostok.” Acest scop a fost atins rapid, făcând mediul academic să se întrebe „care este semnificația literei ‘E’ din siglă. Desigur, însemna Europa, dar unde începe și unde se termină Europa? De ce unele state sunt membre și altele nu? Se referă la semnificația geografică? Sunt zona Caucaziană sau Asia Centrală în Europa? Poate, dar de ce nu și Africa de Nord? Strâmtoarea Gibraltar este mai îngustă decât Canalul Mânecii, iar Tunisia este mai aproape de Viena decât Helsinki. Și, care e situația cu Canada sau Statele Unite? Este vorba de istorie, și acesta este un argument pro.”²⁵

Viteza de extindere a fost, de asemenea, diferită. OSCE și-a atins scopul foarte repede. În 1992, la primul Consiliu al Miniștrilor, desfășurat la Helsinki, odată cu acceptarea Croației, Georgiei și Sloveniei, OSCE a atins numărul maxim de membri, dar acest proces va continua odată cu apariția a noi state pe harta Europei (Muntelegru, de exemplu, și-a manifestat dorința de a fi acceptată în familia statelor europene încă de la declararea independenței).

Pentru NATO și UE, procesele de lărgire au fost diferite. Deși UE a luat decizia de acceptare de noi membri înaintea NATO, procesul de aderare a fost mai lent, datorită criteriilor mai stricte impuse candidaților. Similaritățile dintre procesele de acceptare de noi membri în cele două organizații se referă la faptul că ambele au început cu o abordare *pas cu pas*, urmată de o abordare *big-bang* (zece noi membri în UE și șapte în NATO în cel de-al doilea val de lărgire).

Faptul că Statele Unite au rămas singura putere globală, continuând procesul de influențare a deciziilor politice în Europa, face ca analiza rolului SUA în procesele de lărgire ale NATO și UE să fie importantă.

În lărgirea NATO, Statele Unite au jucat rolul de *motor*. Deși alături de Statele Unite au stat diferite alte state, în funcție de momentul luării deciziei, SUA au rămas un promotor al unei Alianțe mai

puternice și lărgite. Negocierile pentru selectarea noilor membri au fost întotdeauna dificile, pentru că au existat interese diferite ale SUA și ale unor membri europeni (de exemplu, cazul României în primul val de lărgire, România fiind propusă și susținută de Franța, dar neacceptată de către SUA, Germania și Marea Britanie), dar Statele Unite și-au impus punctul de vedere în conformitate cu propriul interes. Remarcile Secretarului Apărării, Donald Rumsfeld, despre „noua și vechea Europă” sunt una dintre încercările mai puțin diplomatice ale SUA să influențeze indirect deciziile europene.

În procesul de lărgire a Uniunii Europene, SUA nu au avut o influență directă, dar deciziile UE au fost influențate indirect de deciziile privind lărgirea NATO, datorită faptului că ambele organizații aveau aceleași ținte: fostele state comuniste. Amestecul SUA în procesul de lărgire a UE nu a fost acceptat, dar, în cazul Turciei, liderii americani au exercitat *neoficial* presiunea pentru luarea unei decizii pozitive.

Procesele de lărgire ale celor trei instituții europene au avut consecințe majore asupra lor și asupra mediului de securitate din Europa. Toate trei au început să aibă probleme privind luarea deciziilor, creșterea numărului de membri, făcând regula consensului dificil de aplicat.

OSCE a fost cea mai afectată de acest fapt, adoptând diferite metode de deblocare a procesului de luare a deciziilor. Alcee L. Hastings, Președintele Adunării Parlamentare a OSCE la Consiliul Ministerial de la Sofia, din decembrie 2004, a afirmat că „una dintre cele mai importante slăbiciuni ale OSCE este procedura de luare a deciziilor. Responsabilitățile intens descentralizate, faptul că Consiliul Permanent este organ colectiv de conducere executivă, alături de faptul că principiul consensului se aplică netransparent și nediscriminatoriu, nu numai că fac dificilă luarea oricărei decizii, dar și imposibilă asumarea responsabilității pentru activitățile organizației și, destul de des, fac imposibilă și activitatea ei”²⁶. La aceeași întâlnire, Hastings a apreciat că „pentru mai multă transparență și pentru eficientizarea deciziilor, principiul consensului trebuie modificat, introducându-se principiul consensului minus doi sau trei în luarea deciziilor din domeniile bugetului și de personal.”²⁷

Privind aceste aspecte, Ingo Peters comentează în articolul său, „UE și NATO se vor alătura OSCE în ‘slăbiciunile datorate numărului de membri’ care implică dificultăți în acțiunile colective.”²⁸

NATO nu a fost încă atins de acest sindrom, datorită înaltului nivel de instituționalizare și a experienței liderilor săi în negocieri. UE a ales un drum diferit. Sistemul de votare cu *majoritate calificată* a fost ales pentru luarea deciziilor în cadrul *pilonilor doi și trei*, Politica Comună de Securitate și Apărare și Afacerile Interne.

Aceste dificultăți întâmpinate în procesele de luare a deciziilor l-au făcut pe Leo G. Michel să scrie articolul „Procesul de luare a deciziilor în NATO: La revedere regula consensului?”, făcând diferite propuneri privind schimbarea modului de luare a deciziilor în această organizație. Propunerile sale (*amenințarea unui aliat, libertatea de decizie a SACEUR și Coaliții în Alianță*) prezintă avantaje și dezavantaje ce trebuie analizate înainte de a fi puse în aplicare, datorită faptului că pot schimba esența democratică a NATO. Procesele de lărgire în instituțiile de securitate europene au fost similare din punct de vedere politic și geografic. Procesele de lărgire ale NATO și UE au fost bazate pe criterii de aderare clare și precise, UE fiind mai fermă în analizarea progreselor făcute de statele candidate. Procesul de lărgire a OSCE a fost mult mai rapid și fără criterii clare, ceea ce a creat dificultăți acestei instituții.

Funcții și responsabilități: suprapunere, competiție și cooperare

Efectuând o analiză comparativă a funcțiilor și responsabilităților fiecărei instituții, se poate determina dacă pot coopera într-un mediu de securitate complex creat după 1990 și după evenimentele din 11 Septembrie 2001.

Tabelul 1 prezintă cele mai importante funcții și responsabilități ale celor trei instituții și creează un cadru de analiză privind rolul lor în contextul securității europene.

	NATO	UE	OSCE
Apărarea colectivă	+		
Intervenția militară	+	+	
Parteneriatul și cooperarea	+	+	+
Administrația publică și societatea civilă		+	+
Prevenirea conflictelor	+	+	+
Dreptul omului			+
Intervenția diplomatică	+	+	+
Democratizare	+	+	+
Dezarmarea și controlul armamentului	+		+

Tabelul 1. Funcții și responsabilități ale NATO, UE și OSCE

a. Apărarea colectivă este responsabilitatea care face NATO unic în contextul european. Deși UE a fost văzută de unii politicieni ca instituție rivală NATO, acest fapt ar face cele două organizații incompatibile, iar rezultatul ar fi devastator pentru Europa. Apărarea colectivă a fost și rămâne o graniță între NATO și UE.

b. Intervenția militară se referă la ceea ce este numit în NATO *out of area operations*. Domeniul este acoperit atât de NATO, cât și de UE, ambele având voința politică și capacitățile de a interveni în crize cu mijloace militare. Cooperarea și complementaritatea lor a fost dovedită de faptul că NATO a predat misiunea din Bosnia-Herțegovina către UE și cele două organizații continuă să coopereze în Balcani de ceva timp. OSCE, neavând forțe militare proprii, nu este interesată în acest domeniu.

c. Parteneriatul și cooperarea este un domeniu în care toate cele trei instituții sunt puternic implicate. Fiecare dintre ele are propriul organism de coordonare a acestui domeniu (NATO și UE) sau este dedicată acestui scop (OSCE).

d. Administrația publică și societatea civilă este un domeniu în care UE și OSCE sunt în competiție, iar NATO nu e prezent. Soluția găsită a fost separarea pe niveluri de operare (de exemplu, în Bosnia, OSCE este prezentă la nivel local și are proiecte privind întărirea societății civile, iar UE este prezentă la nivel central).

e. Prevenirea conflictelor este unul dintre domeniile în care toate cele trei instituții sunt prezente. Toate au centre de prevenire a crizelor, și competiția dintre ele este destul de evidentă. O posibilă soluție ar putea fi ierarhizarea responsabilităților, dar niciuna dintre ele nu acceptă un rol secundar în acest domeniu.

f. Monitorizarea respectării drepturilor omului este domeniul în care OSCE are rolul cel mai important. OSCE are capacitatea, experiența și expertiza să îndeplinească această sarcină. Nici NATO și nici UE nu au intrat în competiție cu OSCE în acest domeniu în care OSCE îndeplinește un rol unic în Europa.

g. Intervenția diplomatică este alt domeniu în care OSCE și UE sunt în competiție. Ambele instituții au organe dedicate acestui scop și, în ultimii ani, UE a devenit lider în acest domeniu, „împingând” OSCE în zone în care UE nu are interese sau în care nu este acceptată ca mediator sau negociator (de exemplu, în state din fosta URSS).

h. Democratizarea este altă misiune în care competiția dintre cele trei organizații este evidentă. NATO este mai mult interesată de democratizarea în statele membre sau partenerere, lăsând UE și OSCE să acționeze în alte zone geografice. OSCE este organizația care a rupt cortina de fier în anii '70, cu scopul de a sprijini procesul de democratizare în Europa de Est, având astfel experiența și expertiza necesare. UE este un actor mai nou în acest domeniu, dar și-a construit o structură specială în acest scop, creând competiție pentru OSCE, o organizație relativ blocată, în ultimii ani, datorită procesului dificil și greoi de luare a deciziilor.

i. Dezarmarea și controlul armamentelor prezintă aceleași caracteristici ale unei misiuni acoperite de toate cele trei organizații, având aceeași soluție: ierarhizare.

Rezultatul acestei analize comparative este clar: mediul de securitate european se caracterizează prin competiție. Unele responsabilități sunt acoperite de toate cele trei instituții, altele doar de două dintre ele (în special de UE și OSCE, creându-se competiție între aceste două organizații), iar alte funcțiuni sunt îndeplinite numai de una dintre ele.

Oficial, niciuna dintre organizații nu acceptă ierarhizarea, adică un rol secundar, deși această soluție poate face cooperarea mai intensă și, astfel, se poate crea un mediu de cooperare în Europa și în afara granițelor ei.

Cooperarea practică, testul capacităților instituțiilor de securitate europene

Pentru a înțelege cum și dacă cele trei instituții cooperează în practică, am adoptat metoda *studiului de caz*. Bosnia-Herțegovina este o zonă de conflict unde NATO, UE și OSCE sunt prezente de mai mult timp, și acest fapt poate fi considerat spre analiză, deoarece este situat în Europa, a trecut destul timp de când instituțiile sunt implicate pentru a se crea (dacă este cazul) un sistem de cooperare și este un teatru de operații în care situația nu e nici foarte fierbinte, nici destul de calmă. Acest caz acoperă întregul spectru de misiuni asumate de cele trei organizații. Tabelul 2 prezintă pe scurt misiunile asumate de cele trei instituții în zonă.

De la început, se poate observa că imaginea într-un teatru de operații este mai clară decât în teorie. Chiar dacă apar suprapuneri între NATO și Înalțul Reprezentant al UE, ca în cazul reformei sectorului de apărare, aceste două instituții au misiuni complementare. Misiunea principală a

Înalțului Reprezentant este de a „stabili o instituție unică, care să se ocupe de apărare, care să aibă capacități în tot spectrul acestui domeniu la nivel de stat, și a crea mecanisme interoperabile de informații și planificare militară, în conformitate cu standardele NATO/PfP.”⁹⁹ Celula de implementare a reformelor în sectorul de securitate și apărare din cadrul Comandamentului NATO din Sarajevo are misiunea de a implementa și coordona reforma în acest sector. Aceste două misiuni sunt complementare, misiunea NATO sprijinind Înalțul Reprezentant al UE în acest domeniu. OSCE este, de asemenea, implicată în acest domeniu, generalul maior John Drewienkiewicz, Director al Departamentului de Securitate și Apărare din OSCE, fiind consilier militar al UE și punct de contact pentru această misiune.

	NATO	UE		OSCE
		EUFOR	EU OHR	
Misiunea principală	- reforma sectorului de apărare	- amenințare - aplicarea CFNP - asigurarea unui mediu sigur	- respectarea legii - reformarea economiei - construirea cadrului instituțional - reforma sectorului de apărare	- tranziția spre un mediu stabil, sigur și democratic
Misiuni secundare	- contribuția la: - sprijinirea Tribunalului Internațional pentru fosta Iugoslavie - reformarea persoanelor considerate criminale de război	- sprijinirea Tribunalului Internațional pentru fosta Iugoslavie - asigurarea unui mediu de securitate pentru operațiunile de poliție	- menționată în mandat	- promovarea instituțiilor democratice - inițierea procesului legii și a drepturilor omului

Tabelul 2. Misiuni ale NATO, UE și OSCE în Bosnia-Herțegovina

Celelalte misiuni prezintă, de asemenea, o complementaritate a muncii între cele trei instituții. Misiunea principală a EUFOR este de a asigura un mediu sigur pentru celelalte organizații, care, de asemenea, cooperează pentru asigurarea tranziției către un mediu stabil și sigur în Bosnia (NATO și UE fiind implicate la nivel statal, OSCE la nivel de administrație locală). Atât NATO, cât și EUFOR, sprijină Tribunalul Internațional pentru fosta Iugoslavie în reținerea persoanelor considerate criminale de război.

Concluzia acestei scurte analize a coordonării celor trei instituții într-un teatru de operații arată că o clară *specializare*, sprijinul reciproc direct sau indirect sunt soluții viabile găsite în momentul în care instituțiile au avut voința politică de a coopera.

3. Concluzii

Mediul de securitate european este unic, datorită multitudinii de organizații implicate în acest domeniu. Deși procesele lor de evoluție și transformare nu au fost coordonate, neoficial, fiecare dintre ele a urmărit ce se întâmplă în celelalte și care este tendința generală. Acest mod de operare a fost posibil datorită mai multor factori. Primul factor este acela că există o suprapunere evidentă din punctul de vedere al membrilor celor trei organizații. Această suprapunere a existat înainte de aderarea noilor membri, fiind aceiași factori politici care au decis acceptarea de noi membri. În al doilea rând, toate cele trei organizații au fost interesate de extindere în aceeași zonă geografico-politică (Europa Centrală și de Est), această tendință putând continua, deoarece toate cele trei instituții sunt interesate acum de aceleași zone, respectiv Orientul Mijlociu și zona Mării Mediterane. Deși în prezent nu există cooperare în aceste zone, tendința este ca NATO și UE să își coordoneze eforturile, dacă doresc ca Orientul Mijlociu sau zona Marii Mediterane să se apropie de Europa. În al treilea rând, competiția dintre UE și SUA de a deveni promotori de securitate, poate duce la transformarea legăturii transatlantice într-o *prăpastie* transatlantică.

Nu trebuie uitat că toate cele trei instituții au acum birocrății bine stabilite, iar acestea reacționează ca orice birocrăție. Când OSCE, la Summit-ul de la Istanbul din 1999, și-a asumat un rol de coordonare în procesul de cooperare dintre instituțiile europene, celelalte organizații nu au avut nicio reacție, iar această inițiativă nu a devenit realitate. Nici ierarhizarea nu a fost acceptată, deoarece niciuna dintre instituții nu a dorit să fie considerată ca având rol secundar, sau că este *subordonată*, deoarece ar fi pierdut din credibilitate, importanța, pierzând, în final, sprijinul politic și public. Și nicio birocrăție nu dorește așa ceva.

De fapt, o ierarhizare *neoficială* există, NATO fiind considerată „mai egală decât celelalte organizații” în domeniul securității, dar poziția sa

este amenințată de UE, prin PESC și PESA¹⁰.

Revenind la întrebarea inițială a acestui articol, respectiv dacă aceste trei organizații pot lucra împreună, unul dintre răspunsurile posibile este „da”, dar acest răspuns este condiționat. În primul rând, instituțiile trebuie să devină mai flexibile în asumarea de misiuni, acceptând că nu este în beneficiul nimănui să continue competiția. În al doilea rând, trebuie să continue *procesul de învățare*, care deja se desfășoară de ceva timp, și să continue să aplice principiul *forma urmează funcțiunea*. În al treilea rând, trebuie să implementeze un grad de specializare în structura organizațională și cultura proprie, pentru a fi în măsură să îndeplinească eficient misiunile asumate. Și în final, trebuie evitat trendul pe care actualmente se afla OSCE, de marginalizare și identificare de capacități de nișă.

NOTE:

¹ Western European Union, *History of WEU*, <http://www.weu.int/>.

² North Atlantic Treaty Organization, *NATO Handbook*, <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb1500.htm>.

³ BORCHERT, MAURER, *Co-operation, Rivalry or Insignificance? Five Scenarios for Future Scenarios for the Future of Relations between the OSCE and EU*, p. 403.

⁴ European Union, *Copenhagen criteria*, http://europa.eu.int/information_society/activities/atwork/_documents/dgenlargementbrochure/sld005.htm.

⁵ Walter KEMP, *From Vancouver to Vladivostok - and beyond?*, Helsinki Monitor, Netherlands Helsinki Committee, 2005.

⁶ Alcee L. HASTINGS, MC, President of the OSCE Parliamentary Assembly, Speech at the OSCE Ministerial Council Meeting, Sofia, 6 – 7 December 2004, <http://oscepa.org>.

⁷ Ibidem.

⁸ Ingo PETERS, *The OSCE, NATO and EU within the "Network of Interlocking Security Institutions: Hierarchization, Flexibility, Marginalization*, OSCE Yearbook 2003, Baden-Baden, p. 396.

⁹ EU OHR Mission Implementation Plan 2005, Core Task 4 – Defence Reform, <http://www.ohr.int/ohr-info/ohr-mip>

¹⁰ Politica Comună de Securitate și Apărare, respectiv Politica Europeană de Securitate și Apărare.

Colonelul Pascu FURNICĂ este director al cursului Joint și Operații Multinaționale din cadrul Colegiului de Management al Crizelor și Operații Multinaționale din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”. A îndeplinit diferite funcții la nivel tactic și operativ până în anul 1999, când a fost selecționat pentru a îndeplini diferite funcții în Centrul Regional de Pregătire NATO/PfP. Actualmente este student la Naval Postgraduate School, Monterey, în cadrul programului Relații Civili-Militari. Acest articol este rezultatul studiilor referitoare la structura de securitate internațională.

CONCEPȚIA UE DE FORMARE PROFESIONALĂ ÎN DOMENIUL PESA. Consecințe pentru educarea și instruirea polițiștilor și jandarmilor români

*Marius MILITARU
Dr. Ion DRAGOMAN*

Autorii analizează consecințele pe care le are concepția UE de formare profesională în domeniul PESA asupra educării și instruirii polițiștilor și jandarmilor români.

Operațiile multinaționale implică utilizarea, sub mandatul organizațiilor internaționale competente, a forțelor militare și de poliție ale statelor naționale. Condițiile profesionale pe care trebuie să le îndeplinească membrii acestor forțe sub aspectul educației și instruirii sunt prevăzute, de obicei, în acordurile pe care organizația care instituie forța multinațională le încheie cu fiecare stat participant, indiferent că este vorba de o structură amplă (ca UE), de o structură ad-hoc (cum sunt operațiile desfășurate de ONU) sau de o alianță cu caracter de stabilitate (cum este NATO).

Să vedem, mai întâi, ce particularități are pregătirea personalului statelor care participă la operații desfășurate de ONU. La nivelul țării noastre, lucrurile stau astfel: Memorandumul de Înțelegere dintre Guvernul României și ONU privind contribuția cu resurse la unitatea specială de poliție a Națiunilor Unite din Kosovo (UNMIK), stabilită prin Rezoluția nr.1444 (1999)¹ prevede ca statul român să contribuie la UNMIK cu personalul inclus în Anexa A, orice altă categorie de personal, depășind numărul indicat în respectivul Memorandum, reprezentând o responsabilitate națională și, prin urmare, nu va face obiectul obligației de rambursare sau al oricărui fel de sprijin din partea ONU; în Anexa A susmenționată sunt precizate, între altele, și cerințele generale pentru personal în ceea ce privește standardele pe care trebuie să le îndeplinească din punctul de vedere al educației și instruirii, cerințe întocmite pe baza **Ghidului ONU pentru statele**

contribuitoare cu trupe și a Manualului ONU pentru operațiuni de menținere a păcii. Toate aceste documente au constituit motivația elaborării Hotărârii Guvernului nr.278/2003 pentru asigurarea cadrului organizatoric al participării României cu jandarmi la UNMIK², dar și al unui Ordin al Ministerului Administrației și Internelor (MAI) privind selecționarea, pregătirea, încadrarea și trimiterea personalului MAI în vederea participării la misiuni de cooperare internațională sau operații multinaționale.

Un alt exemplu este cel al OSCE. Această organizație dispune de prevederi exprese referitoare la unele cerințe pe care trebuie să le îndeplinească statele membre în ceea ce privește educația și instruirea forțelor militare, paramilitare și de securitate internă, ca și asupra serviciilor de informații și poliției. Astfel, Codul de conduită privind aspectele politico-militare ale securității, adoptat de OSCE în 1995, la Budapesta³, prevede, între altele, următoarele obligații ale statelor membre: recrutarea sau convocarea de personal în forțele respective să fie în concordanță cu obligațiile și angajamentele privind respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale; reflectarea în legile naționale sau în alte documente relevante a drepturilor și îndatoririlor personalului forțelor respective; introducerea în programele de instrucție militară și în regulamente a dreptului internațional umanitar al războiului; instruirea efectivilor forțelor respective în domeniul dreptului umanitar, al regulilor, convențiilor și angajamentelor referitoare la conflictul armat și asigurarea ca personalul respectiv să fie conștient că fiecare este, individual, răspunzător de acțiunile sale, în fața dreptului național și internațional; asigurarea ca personalul forțelor armate investit cu autoritate de comandă să o exercite în concordanță cu prevederile rele-

vante ale dreptului național și internațional și să fie conștient că poate fi tras la răspundere în mod individual, pe baza legii pentru exercitarea ilegală a autorității, și că nu pot fi date ordine contrare dreptului național și internațional, răspunderea superiorilor nescutindu-i pe subordonați de niciuna din răspunderile lor individuale; asigurarea ca forțele armate să fie, în timp de pace și de război, comandate, înarmate, instruite și echipate potrivit prevederilor dreptului internațional, obligațiilor și angajamentelor privind folosirea forțelor armate în conflictele armate, așa cum sunt ele prevăzute în Convențiile de la Haga din 1907 și 1954, în Convențiile de la Geneva din 1949 și în Protocoalele Adiționale din 1977. Este ușor de observat că, în documentele OSCE, accentul cade pe calitatea militarilor, de aplicatori de legi în timp de criză și de conflict armat, pe lângă celelalte trăsături specifice profesionale ale acestora de a fi utilizatori de violență armată în scop social și de a fi investiți cu putere publică în îndeplinirea atribuțiilor lor funcționale.

Și în **Uniunea Europeană** au existat prevederi asemănătoare, din momentul în care, după modificările de la Nisa ale Tratatului Uniunii, s-a trecut la organizarea instituțională în domeniul gestionării crizelor în cadrul Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA), exemplu în acest sens fiind Acordul dintre România și UE semnat la Bruxelles în noiembrie 2001, stabilind cadrul general de participare a României la operațiile UE de gestionare a crizelor⁴. Elaborând, în decembrie 2003, Strategia Europeană de Securitate, UE și-a propus să devină mai activă, mai capabilă și mai coerentă în confruntarea cu provocările globale și cu amenințările esențiale specifice mediului actual de securitate, cerințe care au impus o adevărată doctrină a UE în domeniul recrutării, educării, instruirii personalului care formează capacitățile în domeniul Politicii Externe și de Securitate Comună (PESC) a Uniunii Europene; urmare a acestei tendințe, s-a înființat Colegiul European de Poliție, pentru a întări instruirea comună a polițiștilor din diferite state membre, prin cursuri și exerciții care să sprijine acțiunea lor integrată în operațiile europene, iar din 2004, în cadrul Forței de Jandarmerie Europeană, autoritățile de decizie stabilesc doar standardele operaționale ale unităților respectivei forțe, modalitățile de atingere a nivelului acestora rămânând o responsabilitate națională, care va fi însă susținută prin antrenamente

multinaționale, spre a permite atingerea nivelului interoperabilității necesare, după un program propus de Comandantul FJE.

Necesitățile și demersurile menționate anterior au determinat aprobarea de către Consiliul de Miniștri⁵ al UE, la 13 septembrie 2004, a *Concepției UE de formare în domeniul PESA*⁶, care definește și detaliază politica de formare profesională a UE în acest domeniu (aprobată, la rândul său, de Consiliu la 17 noiembrie 2003), stabilind cadrul politic și operațional al UE, indicând obiectivele și nevoile UE, în special în sectorul civil, polițienesc și militar; ea arată, de asemenea, căror categorii de persoane îi e destinată, care sunt principiile directoare, precizează atribuirea responsabilităților și descrie măsurile și procedurile necesare aplicării politicii aprobate, în special în ceea ce privește ameliorarea lucrului în rețea în și între statele membre și instituțiile și instanțele competente ale UE, ca și organizarea regulată de cursuri de orientare privind PESA, un rol potențial de jucat pentru a contribui la formarea respectivă avându-l Institutul European de Securitate.

Conceptul de „formare” utilizat în documentul menționat e descris ca „un dispozitiv de formare, asigurat în comun, care contribuie la ameliorarea înțelegerii și percepției PESA și care permite însușirea cunoștințelor și, dacă e cazul, a competențelor necesare aplicării sale”, fiind axat în principal pe cooperarea în cadrul operațiilor europene, dar având și o componentă de pregătire a misiunilor. Astfel definit, procesul respectiv de formare cuprinde: planificarea activităților de formare (analiza nevoilor de formare și pregătirea activităților curente); desfășurarea efectivă a educației și instruirii în domeniu; evaluarea formării (analiza și validarea fazelor precedente, în vederea perfecționării lor ulterioare).

Documentul analizat precizează că are **obiectivul** de a aplica politica europeană de formare în PESA și de a stabili dispozitivele și procedurile necesare pentru analizarea nevoilor globale de formare profesională și pentru planificarea, derularea și evaluarea atât a procesului de instruire și educație în ansamblu, cât și a fiecărui participant, formarea la nivel european fiind complementară celei asigurate de autoritățile naționale și având un rol mai activ în difuzarea culturii PESA și în asigurarea eficacității operațiilor de gestionare a crizelor desfășurate de UE; pentru aceasta, se consideră că trebuie să se acorde o atenție specială legăturii din-

tre exerciții, formare și lecțiile învățate din operațiile europene deja desfășurate.

Contribuția unei concepții globale și coordonate a formării profesionale în gestionarea militară și civilă a crizelor la crearea culturii europene de securitate în domeniul PESA se va realiza prin întărirea sinergiilor între diferitele modalități de pregătire teoretică și practică, prin creșterea interoperabilității între toți actorii implicați, prin accentuarea specială a necesității articulării domeniilor politic, militar și civil și prin ameliorarea coordonării civil-militare și civil-civile, pentru a înlesni realizarea obiectivului general, toate acestea însemnând că formarea în cadrul PESA trebuie: să ducă la dezvoltarea PESA; să se bazeze pe o evaluare regulată a necesităților de formare în acest domeniu; să fie conformă cu strategia Europeană de Securitate; să răspundă nevoilor operaționale în materie de gestionare a crizelor; să garanteze o abordare globală a acțiunii civile, polițienești și militare; să țină cont de capacitățile UE în materie de gestiune a crizelor; să integreze învățămintele trase din operații și exerciții; să pună în evidență și în comun cele mai bune practici; să aibă un maxim de eficacitate la un cost minim, prin utilizarea rațională a resurselor; să țină cont de liniile directoare ale UE privind domeniile de gestionare a crizelor (de ex., copiii în conflictele armate); să contribuie la integrarea elementelor pertinente ale dreptului internațional, inclusiv dreptul internațional umanitar; să completeze formarea în PESA realizată de statele membre și organizațiile internaționale.

Pe lângă favorizarea în întreaga Uniune a culturii comune a PESA, procesul de formare vizează, **la nivelul planificării strategice**, facilitarea accesului instituțiilor europene la personal calificat, capabil să lucreze eficace în toate domeniile PESA, și permiterea încadrării statelor majore și administrative din structurile statelor membre cu personal calificat, familiarizat cu politicile, instituțiile și procedurile europene; **la nivel operațional**, acest proces vizează pregătirea personalului militar și civil pentru a lua parte la operațiile desfășurate de UE și favorizarea interoperabilității și coordonării dintre sectorul civil și cel militar. Dacă Politica de formare a UE în domeniul PESA nu menționează decât nivelul strategic și operațional al formării, Concepția precizează că se aplică, într-o anumită măsură, și **nivelului tactic**, având în vedere evoluțiile actuale în materie, acoperind în acest caz pregătirea

profesională generală, pe cea prealabilă unei misiuni concrete și pe cea realizată „în teatru”, subînțelegându-se că nevoile de formare la acest nivel nu vor fi aceleași pentru personalul militar ca pentru cel civil.

Atribuțiile diferitelor instituții europene sunt precizate pentru asigurarea aplicării concrete a Concepției. Astfel, Consiliul, în strânsă asociere cu Comisia, va veghea la coerența acțiunii diferitelor organe participante la aplicarea politicii de formare și a ansamblului politicilor și procedurilor pertinente ale UE, aprobând anual Programul trienal glisant. Consiliul Politic și de Securitate (COPS), în asociere cu Comisia și Secretariatul General, va stabili orientările generale pentru toate activitățile de formare și va aproba Programul de formare al UE în domeniu, fiind ajutat, în acest sens, de Grupul Politico-Militar (în care sunt incluși experți militari și civili în educație și instruire), în reuniunile regulate ale căruia se coordonează și se reexaminează programele.

Aceste reuniuni vor avea ca obiect ameliorarea schimbului de informații privind activitățile de formare și vor maximiza sinergiile dintre structurile naționale și europene în materie de pregătire profesională, pentru a le asigura compatibilitatea, complementaritatea și eficacitatea, prin evitarea repetărilor, paralelismelor și suprapunerilor. Comitetul Militar al UE (CMUE), sprijinit de Statul Major al UE (EMUE), va da avize COPS asupra tuturor aspectelor militare pertinente ale Programului de formare, în timp ce Comitetul însărcinat cu aspectele civile ale gestionării crizelor exercită aceeași atribuție asupra aspectelor civile.

Referitor la structura Programului UE de formare, acesta enumeră toate activitățile educative și instructive, precizând data, tipul de activitate, organizatorul, locul, numărul și categoria participanților, scopul fiecărei activități; fiecare din activitățile de formare pe perioade succesive de 36 de luni va fi „aprobată” (primul an), „aprobată provizoriu” (al doilea an) sau „anvizajată” (al treilea) de către COPS, înainte ca toate să fie prezentate Consiliului pentru adoptare.

Programul de Formare vizează întreg personalul militar și civil al statelor membre ori al instituțiilor și organismelor europene chemat să participe la PESA sau avut în vedere pentru trimiterea într-o misiune viitoare, putând include și persoane selecționate din state terțe, care sporesc capacitatea UE de gestionare a crizelor, dar pentru care pot fi

făcute programe speciale. Pentru ca sistemul să funcționeze, Concepția dispune **punerea în rețea** a tuturor actorilor, civili și militari, cărora le este destinată formarea profesională în domeniul PESA⁷, rețea care va fi organizată, urmând orientările COPS, prin conferințe anuale ale instituțiilor și școlilor implicate în educarea și instruirea în domeniul PESA; organizarea și pregătirea conferinței reprezintă atribuția Președinției, cu susținerea Secretariatului General al Consiliului, precum și a Comisiei Europene, concret fiind însărcinat Grupul Politico-Militar sus-menționat, urmărindu-se ca această reuniune să realizeze următoarele scopuri: definirea și armonizarea programelor de învățământ teoretice consacrate PESA; evitarea redundanțelor inutile între diferite cursuri, prin coordonarea dintre actori; prezentarea resurselor și materialului didactic; reliefa evoluțiilor ce au loc la nivelul UE în acest domeniu.

Procesul de aplicare a formării profesionale conține etape normale: planificarea, în care Grupul Politico-Militar elaborează planurile și programele analitice de învățământ ale cursurilor, precum și metodologiile de desfășurare a acestora, etapă la care participă academiile, instituțiile și școlile naționale coordonate în rețea; desfășurarea activităților concepute și selecționate, în cadrul cărora Colegiul European de Apărare și Securitate e implicat la nivel strategic, iar instituțiile, școlile și academiile naționale însărcinate cu alte activități; evaluarea tuturor actorilor implicați, pe baza căreia se întocmesc rapoarte către Grupul Politico-Militar, care, prin intermediul experților competenți, analizează participanții la ansamblul procesului de formare și, în final, raportează Comitetului Politic și de Securitate.

În ceea ce privește **conținutul** activităților de formare profesională, la nivelul planificării strategice, acesta va include problematici privind: înțelegerea realistă a PESC și a acțiunii externe a UE; originile, evoluțiile, obiectivele și principiile fundamentale ale PESA; familiarizarea cu funcționarea UE și a instituțiilor sale, inclusiv departajarea competențelor între statele membre și instituțiile europene; înțelegerea în totalitate a structurilor și procedurilor UE de gestionare a crizelor; capacitățile militare și civile în cadrul PESA; concepții pertinente și exerciții de management al crizelor; pregătirea specifică a personalului civil, polițist sau militar în diferite funcții; relațiile UE cu ONU, NATO și alte

organizații internaționale (precum OSCE), ca și susținerea unor organizații internaționale regionale (ca Uniunea Africană); relațiile cu țările europene membre ale NATO care nu fac parte din UE, cu statele candidate la aderare și alți parteneri în ceea ce privește prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor; modalități de cooperare civili-militari (CIMIC) și de coordonare civili-militari (CMCO) ale UE; aspecte juridice⁸ și financiare ale PESA; lecții învățate din desfășurarea operațiilor în cadrul PESA.

La nivel operațional, conținutul activităților de formare profesională depinde de natura operației de management al crizelor avută în vedere (dacă e vorba de o operație cu caracter militar sau civil, iar în acest ultim caz, dacă accentul cade pe activități polițienești sau de altă natură), Uniunea dispunând deja de criterii de formare comune în cele patru domenii civile (politic, stat de drept, administrație civilă, protecție civilă).

Metodologia didactică poate apela la cursuri, seminarii, asistență personalizată, proiecte de grup, formarea prin simulare, ateliere, conferințe, formare la distanță prin Internet, formare practică directă etc.

Concepția UE pe care o analizăm avertizează că, în domeniul formării profesionale, esențial este să se încurajeze stabilirea de legături solide cu diferiții actori participanți la activitatea de educație și instruire, atât la nivel național, cât și european, atât în sectorul public de învățământ, cât și în cel privat.

Deosebit de importante sunt și legăturile la nivel internațional (peste nivelul UE), pentru a facilita înțelegerea mutuală a concepțiilor și procedurilor altor actori implicați în managementul crizelor și prevenirea conflictelor; obiectivele acestei cooperări și maniera de coordonare a acțiunilor comune în domeniu sunt definite în politicile generale pe care Consiliul le-a aprobat pentru fiecare actor în parte (ONU, NATO, OSCE, UA) și care pot fi adaptate de fiecare dată când e necesar.

Având în vedere numărul mare de organizații și agenții internaționale interesate în formarea profesională în domeniul apărării și securității, la diferite niveluri și în domenii distincte, cooperarea apare ca importantă și necesară în trei domenii principale, și anume, schimbul de informații în ceea ce privește: educația și instruirea, schimbul de personal didactic și de programe de învățământ și invitarea reciprocă la activitățile proprii de pregătire

specializată. Analizarea în detaliu a Concepției UE de formare profesională în domeniul PESA ne demonstrează complexitatea acestei activități fără de care Uniunea n-ar putea fi un actor important în relațiile internaționale, deoarece n-ar dispune de capacitățile umane profesioniste.

O altă concluzie este aceea că formarea în domeniul formulării și aplicării politicii de securitate și apărare la nivel european e un domeniu distinct față de alte elemente ale învățământului în general, cu care se află în strânsă conexiune.

Pentru România, adoptarea de către UE a unei concepții proprii de formare profesională în domeniul PESA înseamnă că ministerele și instituțiile cu atribuții în domeniul învățământului militar și civil, dar și al instruirii specialiștilor în orice domeniu al managementului crizelor și prevenirii conflictelor, trebuie să creeze și să dezvolte programe de formare adecvate acestui obiectiv MAP și MAI.

Armata și Jandarmeria Română au făcut deja pași importanți în această direcție. E de așteptat ca exemplul lor să fie urmat și de alte autorități și instituții publice și private cu atribuții și competențe în acest domeniu.

Aderarea României la UE se va realiza pe deplin peste scurt timp și trebuie să fim pregătiți să ne îndeplinim obligațiile reieșite din această nouă calitate.

Dacă participarea militarilor, polițiștilor și jandarmilor la diferite operații ale UE de gestionare a crizelor a putut fi considerată un succes, în noua

calitate de stat membru, aceasta nu e decât premisa unei participări mai responsabile, mai active și mai eficace în viitor. Iar cunoașterea concepției UE în domeniu ne poate susține această perspectivă.

NOTE:

¹ Publicat în Mon. Of. nr.140/2002.

² Vezi textul în Mon.Of.nr.184/2003; din același domeniu este relevantă și Legea nr.42/2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român (Mon. Of. nr.242/2002).

³ Difuzat în țara noastră în Observatorul Militar nr. 3 din 20 ianuarie 1998.

⁴ Aprobat prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.117/2004 și publicat în Mon. Of. nr.1124/2004.

⁵ Acest organ decizional al UE a mai aprobat, în aceeași ședință, Concepția operației ALTHEA în Bosnia-Herțegovina, Concluziile privind Irakul și Sudanul și Participarea statelor terțe la operațiile PESA (adoptând două acorduri-tip, cum a fost și cel cu România, deja menționat).

⁶ Publicat în Cahier de Chaillot nr.75, p.228.

⁷ Sunt avute în vedere și instituțiile de învățământ și instruire subordonate MAI, inclusiv instituțiile militare de învățământ pentru formarea și pregătirea continuă a jandarmilor.

⁸ Importante în acest domeniu sunt anumite documente elaborate în anul 2005 în MAP, precum **DIU-1. Manualul pentru instruirea militarilor în drept internațional umanitar și DIU-2. Manualul instruirii personalului Armatei Române privind statutul persoanelor capturate.** Pentru ansamblul instruirii, vezi și **SMG/I.F. Doctrina instruirii Armatei Române, 2005.**

Sublocotenentul Marius MILITARU este ofițer de relații publice în Jandarmeria Română, absolvent al Cursului Postuniversitar de Negociere organizat de Ministerul Administrației și Internelor.

Colonelul (r.) prof.univ dr. Ion DRAGOMAN este profesor consultant în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

ACQUIS-UL JUSTIȚIEI ȘI AFACERILOR INTERNE, CONDIȚIA UNEI ORDINI PUBLICE EUROPENE

Dr. Victor AELENEI

Acquis-ul Justiției și Afacerilor Interne reprezintă paradigma europeană veritabilă, concepută să asigure în spațiul bătrânului continent libertatea, securitatea și dreptatea oricărui cetățean, contribuind, astfel, la creșterea bunăstării. Instituțiile europene și naționale care manageriază domeniul afacerilor interne și al justiției trebuie să supravegheze permanent și să contracareze acțiunile criminalității organizate la nivel internațional pentru protecția vieții europene comunitare.

Cetățenii Uniunii Europene au dreptul fundamental să circule liber, să își aleagă locul în care vor să muncească sau să trăiască fără nicio restricție din partea vreunui stat membru al organizației. Acest drept pare simplu de formulat, dar există numeroase impedimente ce trebuie corectate pentru ca europenii să beneficieze din plin de acest fundament câștigat după zbuclumate evenimente care au zguduit continentul european. Cel mai mare și greu de depășit obstacol îl constituie crearea unui spațiu european de libertate, securitate și justiție. În acest spațiu, cetățenii europeni trebuie să se bucure de libera circulație, de protecția împotriva criminalității organizate la nivel internațional, de accesul egal la sistemul judiciar și să aibă garantate drepturile fundamentale, oriunde s-ar afla în statele membre ale Uniunii.

Toate activitățile, acțiunile și politicile din spațiul Uniunii Europene sunt cuprinse într-un cadru juridic, așa-numitul Acquis comunitar. Etimologia termenului arată că *acquis* provine din limba franceză, se scrie și pronunță ca în limba de origine, însemnând *ceea ce s-a dobândit*.

Acquis-ul comunitar este ansamblul de drepturi și obligații asumate de statele membre ale Uniunii Europene, de norme juridice ce reglementează activitatea Comunităților Europene și a instituțiilor Uniunii Europene.

Acquis-ul comunitar este format din următoarea legislație europeană: legea fundamentală (Tratatul de instituire a unei Constituții Europene); legislația comunitară primară (Tratatele, cum ar fi Tratatul de la Paris, Roma, Bruxelles, Maastricht, Amsterdam, Nisa, Tratatul de aderare a statelor la Uniunea Europeană etc.); legislația secundară, adoptată în temeiul Tratatelor (regulamente, directive, decizii etc.); jurisprudența Curții de Justiție a Comunităților Europene și a Tribunalului de Primă Instanță; declarațiile; rezoluțiile; acordurile internaționale la care Comunitatea Europeană este parte; principiile generale de drept etc.

Acquis-ul comunitar are un efect de directă aplicare, normele nu trebuie ratificate, ele fie se transpun în legislația internă, cum este cazul directivelor, fie se aplică direct, cum este cazul regulamentelor. Pentru a fi cunoscute, aceste dispoziții sunt traduse în limba națională a statului membru al Uniunii Europene, iar accesul, atât al persoanelor fizice, cât și al celor juridice, la aceste acte juridice comunitare trebuie să fie nediscriminatoriu.

Legislația comunitară se adresează atât persoanelor juridice, cât și persoanelor fizice, acoperind o varietate de domenii, de la agricultură, pescuit până la telecomunicații, energie, concurență sau justiție și afaceri interne, unde fiecare formează un *acquis* cu o terminologie specifică.

Pentru prima dată s-a prevăzut un spațiu comun de justiție și cooperare, fiind și unul din obiectivele fundamentale, în dispozițiile Tratatului de la Roma, ce a trebuit îndeplinit în vederea realizării Pieței comune. Totuși, cooperarea în domeniul justiției și al afacerilor interne s-a întemeiat cu ocazia Consiliului European din 1999 de la Tampere. Libera circulație a persoanelor, eliminarea controalelor la frontierele interne, lupta împotriva crimei organizate, a traficului de droguri și cooperarea juridică în materie penală și civilă constituie o parte a unui concept mult mai

larg, cel de piață internă, ce nu poate fi realizată în condițiile existenței unor frontiere interne și ale restricționării circulației persoanelor fizice. Sensul conceptului de cooperare în domeniul justiției și afacerilor interne a evoluat foarte mult de la momentul apariției sale.

Justiția și Afacerile Interne reprezintă unul din cei trei piloni pe care s-a fondat Uniunea Europeană, alături de Comunitățile Europene (Pilonul I) și Politica Externă și de Securitate Comună (Pilonul II). Pilonul III, cooperarea în domeniul justiției și al afacerilor interne, formează obiectul dispozițiilor speciale cuprinse în Titlul VI din Tratatul de la Maastricht, în care sunt enumerate probleme de interes comun pentru care sunt prevăzute proceduri de cooperare. Ulterior, Tratatul de la Amsterdam și Nisa a reorganizat cooperarea în domeniul justiției și al afacerilor interne, stabilind ca obiectiv crearea unui spațiu comun al libertății, securității și justiției, introducând și legislația Schengen.

În prezent, baza legală a domeniului justiției și afacerilor interne este constituită de articolele 29-42 din Tratatul Uniunii Europene, de art. 17-22 și art. 61-69 din Tratatul instituind Comunitatea Europeană.

Acquis-ul JAI cuprinde următoarele domenii de analiză din spațiul comun de libertate, securitate și justiție: domeniul Schengen; domeniul politicii de vize; domeniul protecției datelor; domeniul migrației; domeniul azilului; domeniul cooperării polițienești și combaterii criminalității organizate; domeniul cooperării vamale; domeniul ce privește lupta împotriva fraudei și corupției; domeniul cooperării judiciare în materie penală și civilă.

În viitorul apropiat, acquis-ul JAI, conform textului Constituției Europene, semnată de șefii de stat și de guvern la Capitoliul din Roma, în 29 octombrie 2004, se reunifică într-un cadru juridic general comun, eliminându-se, astfel, structura pe piloni. Domeniul JAI va fi supravegheat de Consiliul European, care definește orientările strategice ale programării legislative și operaționale în spațiul de libertate, securitate și justiție. În cadrul Consiliului se instituie un *Comitet permanent*, care să asi-

gure, la nivelul Uniunii Europene, promovarea și consolidarea cooperării operaționale în materie de securitate internă. Comitetul permanent facilitează coordonarea acțiunii autorităților competente ale statelor membre. La lucrările Comitetului permanent pot fi cooptați reprezentanții organismelor și agențiilor interesate ale Uniunii Europene. Parlamentul European și parlamentele naționale ale statelor membre sunt informate cu privire la derularea lucrărilor. Consiliul permanent adoptă regulamente europene pentru a asigura cooperarea administrativă între serviciile competente ale statelor membre în domeniile libertate, securitate și justiție, precum și între acestea și Comisia Europeană. Consiliul permanent va hotărî, la propunerea Comisiei Europene, după consultarea Parlamentului European, toată problematica cooperării în vederea menținerii unei ordini publice europene.

Succesul deplin în aplicarea acquis-ului JAI în România, după 1 ianuarie 2007, impune primordial trei condiții:

- angajarea unui personal profesionist specializat pentru fiecare domeniu în parte (selecția acestuia, care va începe cu managerul și se va termina cu ultimul funcționar public, se va face în baza standardelor comunitare);
- definitivarea alinierii instituțiilor/autorităților și a organigramelor acestora pe amprenta celor comunitare (din punctul nostru de vedere, prima acțiune urgentă o constituie cea din sectorul frontierelor, pentru că ordinea publică începe de la frontieră);
- continuarea formării formatorilor, pentru învățarea viitorilor funcționari publici ai acestor domenii pe curriculum comunitar.

Eficacitatea și calitatea serviciilor instituțiilor și autorităților cu reponsabilități în segmentul JAI, de menținere a unei ordini publice europene, se vor măsura prin indicatori comunitari de precizie, cu periodicitate de o oră, o zi, o săptămână, o lună, un trimestru, un semestru și ani, pentru fiecare stat membru, instituție/autoritate națională, direcție, serviciu, birou, funcționar public.

Comisarul șef conf. univ. Victor AELENEI, doctor în istorie, licențiat în științe militare și juridice, este cadru didactic al Facultății de Drept din cadrul Academiei de Poliție „Al.I.Cuza” București, autor al unor cărți, cursuri universitare, volume de cercetare fundamentală, studii și articole cu conținut din domeniul poliției de frontieră, managementului frontalier, legislației europene și istoriei.

EGALITATEA DE ȘANSE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Mirela ATANASIU

Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitatea și drepturile lor. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte una față de cealaltă în spiritul fraternității și respectării drepturilor și libertăților proclamate în prezenta Declarație (Declarația Universală a Drepturilor Omului, n.n.), indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau de orice alt tip, origine socială, bogăție, naștere sau orice alte circumstanțe.

Egalitatea de șanse asigură, în mod real, că nu se vor face diferențe pe motive de situație statală: politică, judiciară sau internațională, ori dacă teritoriul de care aparține persoana este independent, sub tutelă, neautonom sau supus unor restricționări de suveranitate. Fiecare ființă umană are dreptul la viață, libertate și securitate proprii. Pe această bază, care cuprinde întreaga legislație europeană din domeniu, este creat principiul egalității de șanse în Uniunea Europeană, subiect abordat în prezentul articol.

Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 septembrie 1948, este unul dintre primele, dar cel mai important instrument de reglementare a drepturilor oamenilor și cetățenilor. În acest document, se face referire, pentru prima oară, la conceptul de „egalitate de șanse” în cadrul mai larg al egalității tuturor indivizilor: „*Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi*”¹.

Politica Uniunii Europene cu privire la egalitatea șanselor dintre bărbați și femei este largă, cuprinzând legislația, principalele tendințe și acțiunea pozitivă ce abordează acest domeniu. De asemenea, există și un sprijin financiar inclus într-un program de acțiune.

Obiectivul-cheie al acestei politici este acela de a elimina inegalitățile și de a promova egalitatea între sexe în cadrul frontierelor Comunității Europene, în conformitate cu art. 2 al Tratatului

Comunității Europene, dar și cu art. 141, care stipulează egalitatea între femei și bărbați în probleme de angajare și ocupare, ca și cu art. 13 (discriminare sexuală în interiorul sau în afara locului de muncă).

Drepturile fundamentale ale omului și cetățeanului sunt reglementate în mai multe documente europene legislative, pentru a crea o uniune strânsă între popoarele Europei, pentru un viitor bazat pe valori comune. Membrii Uniunii Europene trebuie să fie conștienți de valorile lor morale și spirituale, datorită faptului că însăși Uniunea este fondată pe indivizibilitate, valori universale ale demnității umane, libertate, egalitate și solidaritate, precum și pe principiile democratice și supremația legii.

1. Acte normative europene ce reglementează „egalitatea de șanse”

a. *Carta Europeană a Drepturilor Omului*, semnată la 7 decembrie 2000, stipulează mai multe elemente ce fac referire la inviolabilitatea demnității umane, a dreptului la viață, la integritatea personală fizică sau mentală, dreptul la libertate și securitate. În art. 20-26 ale Cartei sunt stipulate drepturi de „*egalitate în fața legii*” pentru categoriile defavorizate, interzicerea oricăror discriminări de naturi diferite: sexuală, rasială, de culoare, etnică, de origine socială, de limbă, religioasă sau de credință, politică sau orice altă opinie, apartenență la o minoritate națională, proprietate, naștere, dizabilitate, vârstă sau orientare sexuală.

Egalitatea între bărbați și femei trebuie să fie asigurată în toate ariile, inclusiv la angajare, loc de muncă și plata serviciilor. Principiul egalității este valabil în ambele sensuri. Alte categorii de populație defavorizate cărora li se acordă o protecție deosebită sunt: copiii, care au drepturi mai largi sau mai restrânse, în funcție de vârstă sau maturitate; vârstnicii și persoanele cu dizabilități.

În statele Uniunii Europene, politica familială este un element fundamental, ce are ca obiective:

copiii, sexele, justiția și integrarea socială. Astfel, guvernele sprijină familiile pentru:

- a minimiza dezavantajele materiale ale copiilor din familiile monoparentale;
- încurajarea natalității populației, element care participă activ la securitatea demografică;
- prevenirea/reducerea sărăciei copiilor;
- asigurarea egalității de șanse a copiilor, indiferent de *background-ul lor familial*;
- asigurarea egalității de șanse pe piața muncii între bărbați și femei;
- asigurarea socializării noilor generații în mediul familial.

În țări precum Franța, Danemarca, Irlanda, Marea Britanie, Germania, femeile, copiii și familiile, în general, se bucură de o protecție socială deosebită din partea statului, guvernele sprijinind familiile prin:

- alocațiile pentru copii;
- reducerea taxelor pentru părinți;
- furnizarea de facilități publice pentru îngrijirea copilului;
- subvenționarea unei părți din nevoile copiilor: îngrijire medicală, educație, mese servite la școală, transport;
- asigurarea accesului preferențial la locuințe al părinților;
- protecția părinților pe piața muncii.

b. Tratatul instituind o Constituție pentru Europa din 16 decembrie 2004. Stipulează ca principiu fundamental al politicilor Uniunii Europene eliminarea inegalităților dintre femei și bărbați și promovarea egalității între sexe.

c. Strategia-cadru a U.E. privind egalitatea de șanse între femei și bărbați (2001-2005). Are ca obiectiv elaborarea și dezvoltarea Strategiei Comunitare în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați, prin promovarea valorilor și practicilor ce stau la baza egalității de șanse între femei și bărbați, prin îmbunătățirea cunoașterii chestiunilor legate de această egalitate, printr-o analiză preliminară, printr-o monitorizare și evaluare a impactului politicilor la nivelul Uniunii Europene și prin consolidarea rolului partenerilor sociali în promovarea egalității de șanse în mod eficient.

d. Carta socială europeană din 26 februarie 1965, ratificată prin Legea nr. 74 din 3 mai 1999 pentru ratificarea Cartei sociale europene revizuite, adoptată la Strasbourg la 3 mai 1996. Garantează

accesul la drepturi sociale fără discriminare de gen și recunoaște dreptul muncitorilor de ambele sexe la o remunerație egală pentru o muncă cu valoare egală, precum și protecția maternității la locul de muncă și drepturile mamelor și ale copiilor la protecție socială și economică.

e. Directiva 79/7/CEE, din 19 decembrie 1978, referitoare la aplicarea progresivă a principiului egalității de tratament între femei și bărbați în domeniul asigurărilor sociale. Se aplică reglementărilor legale ale asigurărilor sociale. Revine asupra principiului egalității de tratament, ce presupune lipsa tuturor formelor de discriminare după criteriul de sex, directă sau indirectă, în ceea ce privește starea civilă sau familială. În ceea ce privește egalitatea, aceasta se va referi, în special, la următoarele aspecte:

- Aria de aplicare a reglementărilor din domeniul asigurărilor sociale și accesul la acestea.
- Obligația cotizării și calcularea contribuțiilor.
- Calcularea indemnizațiilor (de ex., ajutor social), inclusiv a creșterilor acestora în cazul persoanelor aflate în întreținere și în cazul persoanelor care se află în raporturi conjugale, și menținerea drepturilor la aceste indemnizații.

f. Directiva Europeană 86/378/CEE, din 24 iulie 1986, referitoare la aplicarea principiului egalității de tratament între femei și bărbați în cadrul schemelor ocupaționale ale asigurărilor sociale. Aceasta reglementează munca femeii, statutul femeii neîncadrate în muncă, poziția femeii, politica de angajare comunitară, tratamentul egal, lupta împotriva șomajului.

g. Directiva Europeană 86/613/CEE, din 11 decembrie 1986, privind aplicarea principiului egalității de tratament între bărbații și femeile angajați într-o activitate, inclusiv agricultură, activitățile economice desfășurate pe cont propriu, precum și protecția femeilor care desfășoară activități economice pe cont propriu în timpul sarcinii și al alăptării. Dispozițiile Directivei se aplică în cazul concubinilor ce nu sunt nici salariați, nici asociați, ce participă în mod normal și conform legislației naționale la activități desfășurate pe cont propriu, efectuând aceeași muncă sau o muncă complementară. Prevede principiul egalității de tratament, la fel ca și celelalte directive, și îl definește ca fiind lipsa tuturor formelor de discriminare după criteriul de sex, directă sau indirectă, în ceea ce privește starea civilă sau familială.

h. *Directiva Europeană 73/2002/CE, din 23 septembrie 2002, ce modifică Directiva Europeană 207/76/CEE a Consiliului privind aplicarea principiului egalității de tratament între femei și bărbați în ceea ce privește accesul la ocupare, formare și promovare profesională și condițiile de muncă.* Definește conceptul egalității de tratament ca fiind lipsa tuturor formelor de discriminare după criteriul de sex, directă sau indirectă, în ceea ce privește starea civilă sau familială. Prevede în mod expres interzicerea discriminării după criteriul de sex, incluzând o definiție a discriminării directe și indirecte, definind pentru prima dată conceptele de hărțuire și hărțuire sexuală

i. *Directiva Europeană 75/117/CEE, din 10 februarie 1975, privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la aplicarea principiului remunerării egale a lucrătorilor de sex masculin și de sex feminin.* Introduce principiul „plăți egale pentru o muncă de valoare egală”, ceea ce presupune un important progres în lupta împotriva discriminării salariale indirecte. Se garantează, astfel, nu doar dreptul la același salariu pentru lucrătorii de sex feminin și masculin care realizează aceleași munci, ci și pentru cei și cele care realizează munci de valoare egală.

j. *Directiva Europeană 113/2004/CE, din 13 decembrie 2004, pentru aplicarea principiului egalității de tratament între femei și bărbați în ceea ce privește accesul și furnizarea de bunuri și servicii.* Directiva Europeană are drept obiectiv crearea unui cadru de combatere a discriminării după criteriul de sex în ceea ce privește accesul și furnizarea de bunuri și servicii în vederea implementării la nivelul statelor membre a principiului egalității de tratament între femei și bărbați, în special în ceea ce privește luarea în considerare că, în calcularea primelor și a contribuțiilor la asigurările sociale, criteriul de sex nu trebuie să ducă la diferențe între sexe.

k. *Directiva Europeană 97/81/CE a Consiliului, din 15 decembrie 1997, referitoare la Acordul-cadru privind munca prestată cu fracțiune de normă semnat de UNICE, CEEP și CES.* Obiectivul acestei directive este acela de a garanta o eliminare a discriminărilor asupra angajaților sau angajatelor ce prestează o muncă cu fracțiune de normă și îmbunătățirea calității muncii cu fracțiune de normă.

2. Legislație românească cu privire la problematica „egalității de șanse”

a. *Constituția României.* Legea fundamentală a statului român reglementează drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale tuturor cetățenilor. În art. 16 este stipulată în mod expres egalitatea în drepturi, astfel: „Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări ... Funcțiile și demnitățile publice, civile sau militare, pot fi ocupate, în condițiile legii, de persoanele care au cetățenia română și domiciliul în țară. Statul român garantează egalitatea de șanse între femei și bărbați pentru ocuparea acestor funcții și demnități”².

b. *Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse între femei și bărbați, publicată în Monitorul Oficial Partea I nr. 301 din 8 mai 2002, care conține prevederi ce au drept scop eliminarea discriminării directe și indirecte după criteriul de sex, în toate sferile vieții publice din România.* În această lege, prin „egalitate de șanse” se înțelege luarea în considerare a capacităților, nevoilor și aspirațiilor diferite ale persoanelor de sex masculin și, respectiv, feminin și tratamentul egal al acestora. Aceste măsuri se iau în domeniul muncii, educației, sănătății, culturii și informării, participării la decizie, precum și în alte domenii, reglementate prin legi specifice. În această lege se definesc mai multe noțiuni, astfel:

- „discriminare directă” - diferență de tratament a unei persoane în defavoarea acesteia, datorită apartenenței sale la un anumit sex sau datorită gravidității, nașterii, maternității ori acordării concediului paternal;

- „discriminarea indirectă” reprezintă aplicarea de prevederi, criterii sau practici, în aparență neutre, care, prin efectele pe care le generează, afectează persoanele de un anumit sex, exceptând situația în care aplicarea acestor prevederi, criterii sau practici poate fi justificată prin factori obiectivi, fără legătură cu sexul;

- prin „hărțuire sexuală” se înțelege orice formă de comportament în legătură cu sexul, despre care cel ce se face vinovat știe că afectează demnitatea persoanelor, dacă acest comportament este refuzat și reprezintă motivația pentru o decizie care afectează acele persoane;

- prin „măsuri stimulative” sau de „discriminare pozitivă” se înțeleg acele măsuri speciale care sunt adoptate temporar pentru a accelera realizarea în

fapt a egalității de șanse între femei și bărbați și care nu sunt considerate acțiuni de discriminare;

- prin „munca de valoare egală” se înțelege activitatea remunerată care, în urma comparării, pe baza acelorași indicatori și a acelorași unități de măsură, cu o altă activitate, reflectă folosirea unor cunoștințe și deprinderi profesionale similare sau egale și depunerea unei cantități egale ori similare de efort intelectual și/sau fizic³.

Organismele care supraveghează și îndrituiesc îndeplinirea acestui deziderat în ceea ce privește liberul acces pe piața muncii, angajarea și menținerea unui loc de muncă nediscriminatoriu sunt: Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, prin organismele sale (Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Casa Națională de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale, Inspekția Muncii, Consiliul Național de Formare Profesională a Adulților), Ministerul Educației și Cercetării, Avocatul Poporului, Institutul Național de Statistică, Consiliul Economic și Social și reprezentanții sindicatelor.

3. Concluzii pentru România

Datele recente arată că societatea românească contemporană, în lipsa unor modele progresiste, tinde să se orienteze în construirea relațiilor dintre femei și bărbați, atât în familie, cât și în viața publică, către un model patriarhal.

Grefat pe fondul sărăciei și al evoluțiilor sociale negative ale tranziției românești, acest model cultural este generator de comportamente și practici sociale retrograde și discriminatorii, mai ales la sate, cum o arată și studiile. El induce ideea inferiorității/superiorității unui sex și permite, în practică, tratarea diferențiată a persoanelor, în conformitate cu acest criteriu, ceea ce contravine principiilor elementare ale democrației. Eliminarea discriminărilor după criteriul de sex – vizibile sau discrete – este una dintre condițiile necesare pentru construirea unei societăți echitabile și pentru evoluția spre progres, aceasta presupunând implicarea efectivă a autorităților statului și a fiecărui om politic în parte.

Egalitatea șanselor este de mult timp reglementată în Europa. Și la noi, legislația asigură, din punct de vedere formal, egalitatea femeilor cu bărbații. Practic, însă, discriminarea e încă destul de răspândită, mai ales în zonele rurale, unde, conform *Barometrului rural 2006*:

- **69%** dintre respondenți consideră că o mamă care lucrează poate fi la fel de grijulie față de copiii ei ca și una care nu lucrează;

- **71%** cred că cea mai bună modalitate pentru ca o femeie să devină independentă economic este un loc de muncă;

- **63%** au răspuns că studiile universitare sunt în mai mică măsură importante pentru fete;

- **62%** sunt de părere că bărbații conduc mai bine afacerile decât femeile;

- **97%** au electricitate în gospodărie;

- doar **9%** sunt racordați la rețeaua de gaze;

- **16%** au canalizare;

- **50%** au fântână cu găleată în curte;

- **18%** procură apa de la o cișmea publică;

- **16%** au instalație cu apă curentă în casă;

- **85%** au closetul în curte;

- **2%** nu au deloc closet.

În plus, în condițiile extinderii Uniunii Europene, România are de ales între a rămâne o insulă arhaic-tradițională, cu modele culturale și relații de producție pe măsură, sau a se integra într-un spațiu reglementat de standardele democrației și civilizației occidentale, cu opțiuni culturale și relații de producție progresiste.

Dacă alegerea se îndreaptă spre evoluția către modelul social european, factorii de decizie politică nu mai pot ignora problemele legate de discrepanțele existente între situația femeilor și a bărbaților și nici consecințele economice și sociale generate de acestea. Egalitatea de șanse între femei și bărbați constituie o necesitate și, în același timp, o șansă de viitor pentru România.

BIBLIOGRAFIE:

1. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, 2000.
2. *Carta Organizațiilor Națiunilor Unite*.
3. *Constituția României*, 2003.
4. www.fes.ro/engl/FamilyPolicySurvey.doc
5. http://ec.europa.eu/employment_social/gender_equality/legislation/legalacts_en.html
6. www.anes.ro/cadruljuridice/europeal.htm
7. http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/const_2003.php
8. www.cor.europa.eu/cms/pages/documents/ecos/workprogramme/2006_en.doc
9. www.mie.ro/index.php?p=264
10. <http://72.14.221.104/search?q=cache:PdrLmwXYiWsJ:turing.cs.pub.ro/cec-wys/>

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

documente/raport1.pdf+egalitatea+de+șanse&hl=ro&gl=ro&ct=clnk&cd=4

11. www.eesc.europa.eu/sections/soc/equal_opportunities.htm

12. www.eaea.org/fr/topics.php?topic=8

NOTE:

¹ **Declarația Universală a Drepturilor Omului**, adoptată de Adunarea Generală a ONU, art. 1, 1948.

² **Constituția României**, revizuită în 2003.

³ **Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse între femei și bărbați**, publicată în Monitorul Oficial Partea I nr. 301 din 8 mai 2002.

Mirela ATANASIU este referent de specialitate în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare "Carol I".

ÎNTREBUINȚAREA GREȘITĂ A PUTERII AERIENE ȘI EFECTELE SALE LA NIVEL STRATEGIC

Dr. Mihail ORZEȚĂ

Rodal imaginației creatoare a unor constructori vizionari, avionul a devenit obiect al speranțelor multor entuziaști care credeau că, în sfârșit, au descoperit cheia victoriilor rapide în război. Exacerbând posibilitățile noi arme, stabilind ca obiectiv dorințe necorelate cu posibilitățile, unii strategii și chiar teoreticieni au sfârșit prin a lăsa impresia că avionul este un fel de „pom lăudat”, deoarece nu a îndeplinit profesiile ce i s-au făcut în Primul Război Mondial.

O altă categorie de specialiști militari, în general oameni cu mai puțină imaginație creatoare, s-au străduit și au reușit, o bună perioadă de timp, să creeze falsa impresie că aviația este un fel de „artilerie cu tragere lungă” și, de aceea, trebuie întrebuințată cu precădere în misiuni de sprijinire a trupelor de uscat, și nu în misiuni care vizează îndeplinirea unor scopuri strategice.

Practica a eliminat, în cea mai mare parte, exagerările, lipsa de imaginație și de inițiativă creatoare, manifestată de teoreticieni, dar și voluntarismul și teama unor comandanți militari de a întrebuința aviația în conformitate cu posibilitățile sale de luptă. Pe măsura trecerii timpului, aviația a evoluat atât conceptual, tehnologic, cât și structural spre Forțe Aeriene (Aerospațiale). În ultimele decenii, specialiștii militari au început să utilizeze un concept nou, exprimat prin sintagma „Putere Aeriană”, ce definește capacitatea unui stat (alianțe) de a proiecta forța, utilizând mijloace aeriene. Proiecția forței nu înseamnă doar lovirea unor obiective aeriene, terestre sau navale cu avioane de vânătoare, bombardament, vânătoare-bombardament sau elicoptere de luptă, ci și acțiuni necesare punerii în aplicare a strategiei de susținere a obiectivelor și a intereselor unui stat (alianțe). În acest scop, după validarea obiectivului și a strategiei de către conducerea politică, se desfășoară activitățile cunoscute: planificarea forțelor, realizarea structurii și a dispozitivului forțelor în vederea îndeplinirii misiunilor;

culegerea, prelucrarea și verificarea informațiilor despre inamic; asigurarea comenzii și controlului forțelor proprii, concomitent cu distrugerea sau cel puțin bruierea sistemului similar al inamicului; executarea misiunilor și sprijinului logistic al forțelor luptătoare. Toate aceste activități presupun: transportul pe calea aerului a trupelor, tehnicii, materialelor și munițiilor în zona acțiunilor militare; cercetarea aeriană; avertizarea timpurie, conducerea și dirijarea aviației și apărării aeriene cu baza la sol din puncte de comandă dispuse pe sol sau instalate pe aeronave; bruierea sistemului C4I al inamicului, folosind aeronave specializate etc. Complexitatea acțiunilor Forțelor Aeriene i-a determinat pe mulți specialiști militari să considere că există un „război aerian”, parte a câmpului de luptă integrat.

Procesul de evoluție de la aviație la putere aeriană (aerospațială), trecând prin stadiul de Forțe Aeriene (Aerospațiale), a fost destul de sinuos și marcat de evenimente cu urmări negative importante, atât imediate, cât și de perspectivă, nu doar asupra acestei categorii de forțe, ci și asupra doctrinelor și strategiilor militare. În era informației și a învățării permanente, se cuvine să ne reamintim câteva lecții ale istoriei care nu trebuie uitate, în caz contrar, ele trebuie reînvățate, iar prețul s-ar putea măsura în multe vieți omenești și bunuri materiale pierdute sau distruse, la care se adaugă, de cele mai multe ori, pierderea victoriei în luptă, operație sau război.

1. Blitzkrieg sau întrebuințarea aviației ca o „artilerie cu tragere lungă”

Conceput ca o acțiune combinată a blindatelor și trupelor de asalt, susținute de aviația de vânătoare-bombardament și vânătoare, blitzkrieg-ul a fost experimentat de germani în războiul civil din Spania și a dat rezultate spectaculoase în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în cadrul campaniilor din Polonia și Franța. În euforia succesu-

lui, puțini lideri militari naziști și-au mai amintit că strategia este mai mult decât o sumă de operații de tip operativ, iar eroarea conceptuală a fost și mai evidentă când Germania și-a extins frontul spre est - în URSS - și sud - în Africa. Cu această ocazie s-a simțit lipsa aviației strategice, necesară pentru executarea misiunilor de cercetare, transport și bombardament în adâncimea dispozitivului inamicului. De asemenea, extinderea frontului a atras după sine amplificarea nevoilor de transport aerian, deoarece mijloacele terestre și maritime de transport nu au putut asigura armamentul, munițiile, materialele și completarea forței umane pierdute, la momentele și în locurile solicitate de comandanții din teatrele de operații. Lipsa capacităților adecvate de transport aerian a fost cauzată atât de concepția naziștilor de ducere a războiului, ancorată în domeniul operativ, cât și de diferența de potențial economic între Germania și aliații săi, pe de o parte, și Statele Unite ale Americii, Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, Marea Britanie, Franța și aliații lor, pe de altă parte. Primele semne ale declinului nazismului au apărut în „Bătălia Angliei” (mai-noiembrie 1940), când Luftwaffe nu a reușit să cucerească supremația aeriană, deși avea superioritate numerică.

Declanșarea Operației „Barbarossa” (atacarea Uniunii Sovietice la 22 iunie 1941) și primele rezultate spectaculoase ale atacurilor aeriene asupra aerodromurilor sovietice au condus la cucerirea rapidă a supremației aeriene pe frontul de est și au creat iluzia unui nou succes rapid. Se spune că Hitler, încrezător în victorie, ar fi declarat că vrea să primească defilarea trupelor sale victorioase în Moscova, de Crăciun, în același an. Pe măsura avansării trupelor de uscat spre est, aviația nazistă a fost obligată să acționeze tot mai mult ca o „artilerie cu tragere lungă”, neglijând misiunile strategice de menținere a supremației aeriene și de interdicție aeriană. Această concepție a avut ca efect, la început, pierderea supremației aeriene, iar, ulterior, pierderea inițiativei strategice și a războiului.

2. Războiul din Vietnam sau întrebuințarea aviației împotriva forțelor de guerilă cu concepții și tactici specifice războiului clasic și nuclear

Războiul din Vietnam a opus forțele Vietnamului de Sud, sprijinite de SUA și aliații lor din Asia de Sud-Est, guerilelor vietnameze (Vietcong) sprijinite

direct de Vietnamul de Nord și, indirect, de China, URSS și toate statele din „lagărul socialist”.

Experiența din Coreea (1950-1953), care putea duce la un război direct între SUA și URSS și chiar la un război nuclear, și-a pus amprenta pe concepția factorilor de decizie politică din SUA de a conduce acțiunile militare. Astfel, din dorința de evitare a escaladării războiului și a implicării directe a URSS și Chinei în acțiunile militare, de partea Vietnamului de Nord, ei au impus comandanților militari din teatru să le raporteze toate deciziile majore, în vederea validării.

Acest mod de a gândi și acționa s-a dovedit contraproductiv, deoarece, pe de o parte, marea probabilitatea de a pierde momentele favorabile, apărute în desfășurarea acțiunilor, iar, pe de altă parte, nega comandanților militari dreptul la inițiativă, transformându-i din factori de decizie în ... „curele de transmisie” a deciziei și chiar executanți. Urmare a acestei situații complexe, Forțele Aeriene au fost angajate în operație având concepția, tehnica, tacticile și procedeele de acțiune în luptă specifice războiului clasic (experiența din Coreea) și nuclear, împotriva unor forțe de guerilă. Rezultatele acestei politici s-au concretizat în: eficacitate mai redusă a acțiunilor, utilizarea aviației preponderent în misiuni de sprijin aerian, inclusiv a bombardierelor B-52, fapt ce a dus la pierderi importante în oameni și tehnică; generarea unui impact negativ asupra moralului luptătorilor; intensificarea acțiunilor forțelor Vietnamului de Nord, culminând cu ofensiva condusă de generalul Giap - și apariția spectrului unei înfrângeri dezonorante. Pentru a evita înfrângerea și a-i determina pe nord-vietnamezi să ceară pacea, a fost declanșată Operația „Linebaker I” (aprilie-noiembrie 1972), care constituie prima întrebuințare adecvată a Forțelor Aeriene în război, constând în: distrugerea aerodromurilor, a punctelor de comandă și a elementelor de dispozitiv ale artileriei antiaeriene și rachetelor sol-aer, a depozitelor, podurilor, nodurilor de comunicații rutiere și feroviare etc. În această situație, conducerea Vietnamului de Nord s-a văzut nevoită să ceară începerea tratativelor de pace. Presat de opoziția crescândă a opiniei publice interne împotriva războiului, președintele SUA a acceptat solicitarea, dar nord-vietnamezii au tergiversat tratativele de pace, de la Paris, cu scopul de a-și completa pierderile suferite și a reface distrugerile produse de bombardamentele

aliților. Pentru a-i determina pe nord-vietnamezi să își îndeplinească angajamentele a fost executată Operația „Linebaker II” (18-29 decembrie 1972). Obiectivul președintelui Nixon era „pace onorabilă”, iar al planificatorilor militari obținerea victoriei prin producerea colapsului economic și militar al Vietnamului de Nord. Acționând pentru prima dată aproape fără restricții pe obiectivele selectate conform principiilor luptei armate, corelate cu scopul strategic, Forțele Aeriene aliate au reușit, în 11 zile, să îi aducă din nou pe nord-vietnamezi la masa tratatelor, care, de această dată, au încheiat pace cu Vietnamul de Sud, în martie 1973. Astfel, obiectivul politic final (pace onorabilă) a fost atins, dar cel militar NU. Rezultatul final al războiului a generat o reacție de nemulțumire în rândul militarilor, cu precădere al aviatorilor, care au considerat războiul pierdut din cauza conducerii politice, care nu i-a lăsat să-și facă datoria cum știau ei.

3. Războiul arabo-israelian din 1973 (Războiul de Yom-Kippur) sau întrebuintarea Forțelor Aeriene în scopuri defensive

După „Războiul de 6 zile” din 1967, încheiat cu victoria Israelului și ocuparea peninsulei Sinai, a fâșiei Gaza, a Platoului Golan și a teritoriului West Bank, atât învingătorii, cât și învinșii s-au pregătit pentru o nouă „rundă”, care s-a derulat în 1973. Principalele concluzii desprinse din analiza situației strategice sunt:

- israelienii dețineau superioritatea în Forțe Aeriene și tehnică de luptă de toate categoriile, aveau un sistem de apărare aeriană cu baza la sol foarte bine pus la punct și un nivel ridicat de instruire a personalului;

- în război, israelienii sunt dezavantajați de: suprafața mică a teritoriului național; resursele umane limitate, care nu le permit să înregistreze pierderi importante, potențialul limitat al economiei, care nu poate susține războaie de lungă durată; lipsa de respect pe care o manifestă față de arabi;

- forțele arabe erau superioare cantitativ, dar performanțele unei părți a tehnicii de luptă și nivelul de instruire a unei părți a personalului erau mai reduse decât cele ale israelienilor;

- opinia publică internațională era încă sub influența „Războiului de 6 zile,” când Israelul a atacat prin surprindere Egiptul printr-o operație

aeriană al cărei succes a condus la încheierea victorioasă a războiului, iar repetarea situației din 1967 ar fi dus la o posibilă izolare a Israelului sau la o susținere foarte redusă a acestuia.

Ambele părți se cunoșteau destul de bine și, după analiza situației, forțele arabe au decis să declanșeze războiul prin surprindere, printr-o operație aeriană ofensivă. Obiectivul războiului a fost limitat la recucerirea teritoriilor pierdute în 1967. Obiectivul operației aeriene ofensive a fost cucerirea supremației aeriene, în concordanță cu care au fost stabilite următoarele misiuni:

- distrugerea pozițiilor înaintate ale radarelor, ale artileriei antiaeriene și ale rachetelor sol-aer din peninsula Sinai și platoul Golan și obținerea controlului limitat al spațiului aerian în zona acțiunilor de luptă, pentru a împiedica Forțele Aeriene Israeliene (IAF) să-și valorifice superioritatea tehnică;

- obligarea IAF să-și disperseze eforturile, acționând pe două fronturi - în Sinai și Golan - pentru a-i diminua capacitatea de reacție;

- atacarea aerodromurilor IAF și a elementelor sale de sprijin logistic pentru a-i reduce potențialul ofensiv;

- concentrarea eforturilor aviației pe sprijinul trupelor de uscat și folosirea luptei aeriene doar în adâncimea strategică a teritoriului propriu sau când apărarea aeriană cu baza la sol din zona acțiunilor de luptă nu putea acționa.

Planificatorii militari arabi au conceput declanșarea războiului în ziua de Yom Kippur (o sărbătoare importantă a israelienilor), printr-o operație aeriană ofensivă, din care s-a executat doar o lovitură aeriană cu aproximativ 200 avioane asupra a 12 aerodromuri, a mai multor poziții ale radarelor, artileriei antiaeriene și rachetelor sol-aer, ale artileriei terestre și a unor depozite. Surse israeliene apreciază că următoarele lovituri nu s-au mai executat, deoarece forțele aeriene arabe au pierdut peste 60 de avioane, iar efectele la obiective au fost nesatisfăcătoare. Alte surse apreciază că următoarele lovituri nu s-au mai executat, deoarece scopurile operației aeriene ofensive au fost atinse din prima lovitură. Adevărul îl vom afla, probabil, atunci când arhivele vor fi declassificate și se vor putea consulta. Important este că planurile inițiale ale forțelor arabe au fost schimbate și acestea au renunțat deliberat la inițiativă și la folosirea aviației în misiuni ofensive, limitându-i, în acest fel, capacitățile și influențând negativ șansele de victorie.

Efectele nu au întârziat să apară și s-au concretizat într-un armistițiu, și nu într-o victorie, cum și-au propus statele arabe participante la război. Trebuie menționat că și condițiile armistițiului au fost dezavantajoase pentru forțele arabe. Concluzia se impune de la sine: întrebuițarea forțelor aeriene în misiuni preponderent defensive echivalează cu o limitare deliberată a capabilităților acestora, ceea ce duce la înclinarea balanței victoriei de partea adversarului.

4. Concluzii

Lecțiile istoriei trebuie învățate, în caz contrar reînvățarea lor va costa multe vieți omenești și distrugeri de tehnică de luptă. Cel mai simplu și benefic mod de a evita erorile și a diminua pierderile irecuperabile este învățarea din experiența altora. Cu toate că lecțiile învățate constituie o preocupare susținută în toată lumea, se pare că învățarea este mai mult o dorință decât un fapt de viață, altfel nu se poate explica de ce unele greșeli sunt repetate (așa cum s-a întâmplat în luna august a acestui an, când forțele aeriene israeliene au fost folosite împotriva guerilelor Hezbollah din Liban aproape

în același mod în care au fost folosite forțele aeriene americane în Vietnam).

Întrebuițarea forțelor aeriene preponderent în misiuni tactice va duce, inevitabil, la pierderea supremației aeriene, a inițiativei strategice și chiar a războiului.

Erorile în folosirea puterii aeriene în război sunt cauzate, în cele mai dese cazuri, de stabilirea unui obiectiv dorit, și nu a celui posibil, la care trebuie să adăugăm incompetența și lipsa de curaj.

Niciun război sau conflict major nu a fost câștigat fără deținerea supremației aeriene și, de aceea, aceasta trebuie să fie principala misiune a unui comandament strategic, și nu doar a Forțelor Aeriene. Această categorie de forțe a armatei are cea mai importantă contribuție la îndeplinirea misiunii, dar nu poate să cucerească singură supremația aeriană, decât în situația în care raportul de forțe îi este net favorabil.

A stabili Forțelor Aeriene sarcini eminentamente defensive înseamnă a le diminua, conștient, capabilitățile sau a pune accent pe prezent, iar nu pe viitor, pe domeniul operațional, și nu pe cel strategic. Plastic vorbind, situația este similară cu legarea unui câine de pază căruia i se dă în grijă o întregă curte.

Generalul-maior profesor universitar dr. Mihail ORZEAȚĂ este directorul Statului Major General, autor al mai multor cărți, studii și articole pe teme de strategie, artă militară, securitate națională și internațională.

STRATEGII DE SECURITATE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI

Dr. Sorin MOISE

Un loc important în definirea securității îl reprezintă identificarea politicilor și strategiilor de securitate la începutul secolului al XXI-lea. Schimbările majore care au avut loc în relațiile internaționale în ultima parte a secolului al XX-lea, ca urmare a dispariției comunismului în Uniunea Sovietică și în țările din sud-estul Europei, au determinat apariția unei noi configurații a relațiilor de putere, cu implicații nemijlocite asupra securității naționale și internaționale. Devenită unica superputere, SUA le-au revenit responsabilități globale în virtutea cărora își exercită rolul de lider mondial absolut pe scena internațională. Pe de altă parte, în ceea ce privește Federația Rusă, paralel cu edificarea societății democratice, aceasta are ca obiectiv principal, pe plan internațional, refacerea imaginii de mare putere, serios afectată după prăbușirea comunismului. Concluzii relevante pentru politicile și strategiile de securitate rezultă din analiza tendințelor ce se manifestă în Asia-Pacific, fiind un fapt deja cunoscut că, după sfârșitul perioadei Războiului Rece, centrul de greutate al politicii externe americane s-a mutat în această regiune.

1. Tendințe în evoluția securității euro-atlantice

Identificarea principalelor aspecte ce definesc securitatea la începutul secolului al XXI-lea impune relevarea a două evenimente ce au marcat profund relațiile internaționale. Primul eveniment îl constituie dispariția Uniunii Sovietice ca superputere, situație ce a determinat încheierea perioadei Războiului Rece, iar al doilea eveniment îl reprezintă afirmarea SUA drept unica superputere a momentului. Colapsul comunismului în URSS și în statele din sud-estul Europei a confirmat acea logică istorică potrivit căreia: „*imperiile sunt în mod inerent instabile politic, deoarece părțile subordonate preferă aproape întotdeauna o mai mare autonomie, iar contra-elitele din aceste părți acționează aproape întotdeauna, când au ocazia,*

pentru a obține o mai mare autonomie. În acest sens, imperiile nu se prăbușesc, ci, mai degrabă, se dezintegrează, de obicei foarte încet, deși uneori deosebit de repede”¹.

Supremația americană este rezultatul unei dezvoltări istorice, care, în secolul al XX-lea, a consfințit pas cu pas afirmarea SUA ca principal actor pe scena internațională. Primul Război Mondial a constituit ocazia confruntării dintre două lumi diferite în ceea ce privește abordarea relațiilor internaționale. Președintele american W. Wilson oferea europenilor o altă perspectivă a relațiilor internaționale, în care echilibrul puterii, ce dominase politica internațională promovată de marile puteri europene, să fie înlocuit cu un alt concept, cel al securității colective, care presupunea diminuarea rolului diplomației tradiționale, reprezentată de experți și afirmarea unor noi modalități de reglementare a relațiilor dintre state, dintre care acordurile deschise și opinia publică jucau un rol determinant². Supremația americană este rezultatul unui dinamism economic fără precedent, după cel de-al Doilea Război Mondial, SUA devenind, practic, liderul de necontestat al societății democratice și locomotiva economiei mondiale. SUA dețin aproximativ 30% din PNB-ul mondial, iar investițiile masive și transferul substanțial de tehnologie în zonele de interes strategic, precum Europa, Asia și America Latină, au făcut ca aceste regiuni să devină centre economice importante în sistemul economic internațional. Instituțiile financiare internaționale, respectiv Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială, au fost înființate la propunerile americane și se află sub controlul dominant al SUA. Spre deosebire de alte perioade istorice, America reprezintă superputerea care se află în centrul unui univers interdependent, în care puterea este promovată prin negocieri, dialoguri și nu de puține ori prin abordări divergente, care își caută soluționarea prin găsirea consensului formal.

Prin urmare, orice abordare a securității regionale sau internaționale implică analizarea rolului și influenței SUA, ca principală forță

ordonatoare a sistemului internațional actual. Trebuie relevat faptul că SUA au interese geopolitice și geostrategice prioritare în Europa, pe de o parte, datorită importanței politice și economice a continentului european și, pe de altă parte, datorită rolului pe care statele europene îl au în asigurarea menținerii influenței americane în regiune. După cum bine se știe, după cel de-al Doilea Război Mondial, SUA au fost umbrela de securitate a Europei Occidentale în fața politicii agresive a Uniunii Sovietice, statele europene beneficiind, în același timp, de un substanțial ajutor financiar pentru redresarea economică. Deși au existat neînțelegeri sau, uneori, puncte de vedere opuse asupra unor probleme privind colaborarea politică și militară, pe ansamblu, se poate aprecia că relațiile dintre SUA și țările vest-europene au evoluat corespunzător.

Din punct de vedere al securității europene, aproape toți specialiștii în politică externă sunt de părere că aceasta depinde, în mod fundamental, de raporturile dintre Franța și Germania, care reprezintă nucleul dur al Uniunii Europene. Interesantă de analizat este evoluția acestor raporturi, deoarece după cel de-al Doilea Război Mondial reconcilierea franco-germană a fost o prioritate pentru ambele țări. Imediat după război, Germania a acceptat rolul de lider al Franței în Europa, pentru a-și demonstra loialitatea față de valorile europene și pentru a-și restabili credibilitatea morală și politică. Deși Franța, în realitate, este o putere de rang mijlociu, iluzia unui rol mondial a fost întreținută de contribuția acesteia la realizarea securității unor țări africane francofone și de situația favorabilă de pe timpul Războiului Rece, când divizarea Germaniei și politica vădit proamericană a Marii Britanii o indicau drept singura mare putere europeană care putea să-și impună propria concepție despre Uniunea Europeană. Reunificarea Germaniei a schimbat, însă, raportul de forțe din Europa, această țară devenind, datorită dinamismului său economic, prima putere europeană și chiar o putere mondială parțială, având în vedere contribuțiile sale financiare la susținerea unor importante instituții internaționale³.

În noile circumstanțe internaționale, Germania nu mai era dispusă să accepte rolul de lider al Franței, mai ales că, din punct de vedere al securității, țara care putea asigura cu adevărat securitatea, nu numai a Germaniei, dar și a întregii Europe, era

America. Așadar, putem vorbi, în condițiile în care nimeni nu contestă importanța raporturilor franco-germane pentru viitorul Europei, de anumite sfere de interes special pentru fiecare dintre cele două state. Prin urmare, Germania, având sprijinul tacit al SUA a întreprins acțiuni pentru afirmarea unui rol regional mai ferm, favorabil creării unei Mitteleurope moderne, care includea la vest Franța, iar la est statele fost comuniste din Europa Centrală, inclusiv țările baltice. Eliminarea unor ultime bariere în relația cu Polonia (recunoașterea formală a graniței de pe Oder-Neisse) a generat o amplificare semnificativă a relațiilor germano-polone. Această strategie a dus la rezultate deosebite în relațiile dintre cele două țări, Polonia devenind principalul partener comercial al Germaniei din răsăritul Europei, iar Germania cel mai fervent susținător al integrării europene și în structurile de securitate nord-atlantice a Poloniei.

Rolul Poloniei în construirea viitorului Europei a fost reliefat și consolidat prin includerea acestei țări în *Triunghiul de la Weimar*, prin care cele două mari puteri europene, Franța și Germania, au considerat necesară și oportună participarea Poloniei la consultările periodice inaugurate în orașul german Weimar, care vizează creșterea influenței germano-franco-polone în realizarea proiectelor de afirmare a Uniunii Europene. În același timp, Germania urmărește ca, prin intermediul Poloniei, influența sa să se extindă în nord asupra țărilor baltice și spre est în Ucraina⁴. Important este, de asemenea, de relevat faptul că, paradoxal, Germania a ieșit mai puternică după cele două războaie mondiale din secolul al XX-lea decât vecinii săi. Vitalitatea poporului german, demonstrată prin revenirea de fiecare dată în forță în circuitul economic regional și mondial, determină specialiștii din domeniul relațiilor internaționale să prognozeze un rol din ce în ce mai prominent al acestei țări în viitoarea arhitectură de securitate a Europei, și chiar a lumii. Acceptând pe termen scurt protecția de securitate americană, este posibil, ca urmare a consolidării poziției sale în Uniunea Europeană, într-o perspectivă mai îndepărtată, să fie tentantă o apropiere de o Rusie refăcută, în spiritul tradiției istorice, potrivit căreia cele două state s-au bucurat de o dezvoltare corespunzătoare atunci când au avut relații de cooperare și au regresat în momentele de tensiune⁵. În circumstanțele actuale, o revenire la astfel de scenarii este greu de acceptat, având în vedere, pe de o parte, sensibilitățile europenilor față de un rol

predominant al Germaniei pe continent și, pe de altă parte, interesul SUA de a susține o Europă unită în jurul alianței franco-germane, tocmai pentru a preveni orice veleitate de supremație din partea unei singure mari puteri europene.

Diplomația americană trebuie să manifeste, însă, flexibilitate și tact, pentru a menaja orgoliile Franței și Germaniei, care, în virtutea trecutului lor istoric, tind să-și extindă influența regională. În acest sens, SUA trebuie să convingă Franța să se integreze mai profund politic și militar în structurile politice și de securitate euro-atlantice, iar Germaniei să i se recunoască poziția de lider pe care o deține în prezent, fără să trezească suspiciuni Franței, Angliei și altor state europene de rang mijlociu. Faptul că SUA acceptă ieșirile la rampă ale Franței în problemele legate de identitatea europeană sau de NATO se explică tocmai prin faptul că rolul istoric al acesteia este de a bloca o ascensiune a Germaniei, care ar putea amenința unitatea europeană și, implicit, securitatea continentului. În pofida faptului că Franța nu mai reprezintă o forță mondială redutabilă, nu trebuie neglijat rolul constructiv al acesteia în țările africane francofone, în special în Tunisia, Maroc și Algeria, situație care aduce stabilitate și securitate în flancul sudic al Europei, politică ce coincide cu preocupările de securitate ale NATO. Afirmarea Europei ca entitate regională, cu o pondere semnificativă în afacerile mondiale, a constituit o preocupare constantă a liderilor europeni, idee sprijinită și de SUA, care au văzut permanent consolidarea structurilor economice și politice europene în strânsă corelație cu Organizația Atlanticului de Nord, deoarece numai în acest fel se asigură, în viziunea americană, o securitate reală a continentului european.

Dacă în perioada Războiului Rece colaborarea politică și militară dintre SUA și Europa se înscrie în limitele normalului, după încheierea acestei perioade au apărut o serie de probleme care vizau în mod deosebit această colaborare. Una din chestiunile fierbinți se referă la evoluția relațiilor americano-europene în domeniile politic și militar, mai exact la perspectivele garanțiilor de securitate oferite de NATO în contextul lărgirii acestei organizații, cât și al extinderii și afirmării Uniunii Europene. Este un fapt bine cunoscut că, după dispariția comunismului, NATO a avut capacitatea de a se adapta rapid la noile circumstanțe și și-a dovedit utilitatea printr-o serie de inițiative, cum ar fi parteneriatele speciale cu țările ex-comuniste din cen-

trul și sud-estul Europei, inclusiv cu Rusia, ceea ce a dat nu numai credibilitate Alianței, dar a creat și premisele pentru extindere, iar prin intervenția strategică în rezolvarea unor crize din spațiul fostei Iugoslavii, a demonstrat că este principalul furnizor și, totodată, garantul securității europene. Așa cum precizam anterior, SUA și-au exprimat constant atașamentul față de ideea unei Europe unite și, în acest sens, orice extindere a Uniunii Europene a fost și este privită ca fiind compatibilă cu extinderea NATO, deoarece în acest fel americanii își mențin, prin asigurarea securității Europei, controlul asupra Eurasiei, spațiul cel mai important din geopolitica mondială. Recentele inițiative europene în materie de securitate, prin care se promovează ideea conceperii și desfășurării unor operațiuni militare în care NATO să nu fie implicat în totalitate, au generat numeroase dispute.

Punctul cel mai sensibil al discuțiilor se poartă în jurul folosirii bazei logistice americane din Europa, care, în situația unor acțiuni militare inițiate de Europa, fără participare americană, ar pune SUA în situația unui aliat frustrat, de a nu fi implicat într-o zonă de interes major pentru securitatea mondială. Totuși, SUA sunt convinse că asemenea ambiguități pot fi rezolvate în perspectiva conturării identității politice a Uniunii Europene, când va trebui să se înțeleagă că vor fi necesare schimbări în structura și misiunile NATO, în care Europa să fie tratată ca un partener, iar colaborarea pe linia securității să fie concepută pe baza formulei 1+1, adică SUA + UE⁶. Existența unei Europe unite și puternice va trebui să determine din partea SUA o nouă abordare a relațiilor americano-europene și să se treacă de la strategia actuală, prin care Europa este considerată o piață regională, la măsuri care să dinamizeze disponibilitatea SUA de a aprecia Europa ca pe un partener mondial în problemele de politică și de securitate. La ora actuală, Uniunea Europeană, aflată în plin proces de consolidare a propriilor instituții, are însă nevoie de SUA pentru a-i asigura securitatea și, în consecință, NATO reprezintă o soluție viabilă și eficientă pentru toate statele din zonă. De asemenea, important de reținut este și faptul că în Strategia de Securitate Europeană un rol esențial este acordat Ucrainei, care, în viitor, poate constitui o verigă importantă a unei zone de securitate ce cuprinde Germania și, implicit, Europa în ansamblul ei, Polonia și Franța. Deși la alegerile din martie 2006 opțiunea electoratului ucrainean a fost majoritar prorusă, se pare

că orientarea spre structurile politice, economice și de securitate euro-atlantice reprezintă un obiectiv încă actual, care, sub presiunea opiniei publice, este posibil ca, în timp, să devină și realizabil.

2. Locul și rolul Federației Ruse în arhitectura de securitate regională și internațională

Destrămarea URSS a adus în actualitatea politică o Rusie cu probleme noi, legate nu numai de dezvoltarea economică și reconstrucția politică, dar și de rezolvarea unor aspecte privind locul și rolul acesteia în sistemul internațional pe care să se impună.

Sfârșitul perioadei comuniste a însemnat și pentru Rusia șansa de a se orienta spre sistemul democratic și al economiei de piață, cu toate greutățile inerente începutului de drum. Nu trebuie uitat faptul că pierderea supremației în lumea comunistă și, mai ales, dezamăgirea și haosul generate de o proastă administrare din timpul lui Elțin, caracterizată prin prezența structurilor mafioate și intensificarea activității criminale, au determinat o percepție negativă a majorității rușilor asupra evoluției interne a țării, situație ce a facilitat critica ultranaționalistilor de dreapta sau stânga asupra Occidentului, considerat principalul vinovat de starea în care se găsea Rusia.

Perioada post-comunistă a scos la iveală numeroase probleme pe care Rusia trebuie să le rezolve, a căror evidențiere ne permite stabilirea poziționării acestei mari puteri în relațiile internaționale contemporane. O realitate incontestabilă o reprezintă faptul că dispariția comunismului a pus Federația Rusă în situația de a accepta că supremația sa tradițională a avut de suferit atât în nord, în vest, cât și în sud, unele din noile state independente declarându-și în mod oficial distanțarea față de Moscova. Cu sprijinul unor state rămase fidele, Rusia a încercat, prin crearea Comunității Statelor Independente, să reducă consecințele dezintegrării Uniunii Sovietice și să determine statele din sfera sa de influență să-i recunoască poziția de lider.

Noul concept adoptat, al „*străinătății apropiate*”, prevedea, pe lângă cooperarea economică regională, și obiective importante pe linie politică și de securitate, cum ar fi: existența unui tratat formal prin care forțele armate ale statelor membre să colaboreze, evident sub conducerea rusă; forțele militare ruse să aibă un rol

decisiv în acțiunile de menținere a păcii în spațiul CSI; politica externă comună să fie formulată cu participarea tuturor statelor membre CSI, iar principalele instituții înființate pentru promovarea hotărârilor adoptate în acest domeniu să aibă sediul la Moscova; președintele rus să prezideze reuniunile la nivel înalt. Trebuie acceptat faptul că ideea nu este departe de realitate, deoarece între Federația Rusă și anumite state, membre CSI, s-au stabilit legături economice care pot fi relansate în cadrul unei cooperări regionale. Succesul unei astfel de politici depinde, însă, de modul cum sunt abordate aceste relații, întrucât impunerea de la centru a unor proiecte care nu răspund în mod real intereselor tuturor statelor implicate în acest proces poate genera tensiune, cu consecințe imprevizibile pentru securitatea regională. De asemenea, nu trebuie uitat faptul că în Uniunea Europeană majoritatea statelor dispun de un nivel apropiat de dezvoltare economică, hotărârile se iau în comun, indiferent de puterea economică și mărimea teritoriului, iar bugetul european permite sprijinirea substanțială a țărilor mai sărace.

Prin urmare, Rusia nu este nici suficient de puternică politic pentru a-și impune propria viziune și nici suficient de dezvoltată economic pentru a constitui o atracție pentru noile state independente. Presiunea exercitată de Rusia a determinat aceste state să caute alte soluții, unele să se orienteze către Occident, altele spre China sau țările islamice. Un exemplu concludent în această privință îl constituie Ucraina. Reticența Ucrainei la propunerile ruse, de a se integra în structurile economice ale CSI, a determinat Rusia să reacționeze violent față de tendințele de independență ale acesteia, atitudine care s-a materializat în refuzul de a recunoaște frontierele Ucrainei, contestarea dreptului asupra Crimeii etc. Toate acestea au facilitat reorientarea naționalismului ucrainean împotriva Rusiei și exprimarea dorinței de integrare în structurile economice și de securitate euro-atlantice, opțiune deja acceptată și stimulată puternic de Occident. Abordările politicianilor europeni și americani asupra acestui subiect au scos, invariabil, în evidență idei care se refereau la importanța Ucrainei ca țară independentă pentru securitatea și stabilitatea întregii Europe, la faptul că locul Ucrainei în Europa nu mai poate fi contestat de nimeni, iar SUA au susținut necesitatea unui parteneriat strategic cu Ucraina, care avea aceeași importanță și semnificație ca și cel cu Rusia. Importanța geopolitică a

Ucrainei în planurile de restaurare a influenței ruse în zona europeană este fundamentală. Fără Ucraina, Rusia își pierde legăturile cu Europa și devine o mare putere mai mult asiatică, decât europeană. În acest fel se explică faptul că, la începutul anului 2006, criza dintre Ucraina și Rusia, cauzată de mărirea prețului la gazele naturale, de către Rusia, ca urmare a orientării politice a Ucrainei spre Vest, a constituit, fără îndoială, o presiune din partea Moscovei pentru a reaminti statelor din zona sa de influență că nu și-a spus încă ultimul cuvânt față de tendințele ce se manifestă în regiune. Parcă pentru a confirma ultimele evoluții, la alegerile din luna martie 2006, partidul care a înfruntat cel mai mare număr de voturi a fost cel cu orientare pro-rusă condus de Victor Ianukovici. Deși o parte distinctă a electoratului ucrainean se pronunță ferm pentru integrarea în Uniunea Europeană și NATO, nu trebuie omis aspectul legat de orientarea celor din estul țării spre Rusia. În opinia unor analiști, miza este foarte mare, deoarece Rusia vede în alianța cu Ucraina un pivot geopolitic în Eurasia, așa cum este alianța franco-germană în Uniunea Europeană⁷. În Sud, Rusia se confruntă cu probleme extrem de delicate și complicate, în același timp, datorită interesului major manifestat și de alte puteri regionale în evoluția statelor din această zonă. Cunoscutul politolog american Zbigniew Brzezinski definește această zonă prin sintagma *Balcanii Eurasiiei*, datorită asemănării acestei zone cu *Balcanii din Europa*⁸. Regiunea Balcanilor din Europa este cunoscută în istorie ca o regiune tensionată, cu un grad ridicat de insecuritate, care a constituit de-a lungul timpului sursa a numeroase conflicte etnice și internaționale, ce a antrenat de fiecare dată amestecul marilor puteri ale perioadei în rezolvarea problemelor din zonă. Prin comparație se poate constata că termenul utilizat de politologul american pentru a caracteriza situația statelor din Asia Centrală și Caucaz nu este departe de realitate, deoarece toate acestea se confruntă cu situații care seamănă izbitor cu cea a Balcanilor europeni. Toate țările care compun această zonă sunt instabile politic, se confruntă cu grave probleme interne, aproape toate au probleme cu frontierele, în sensul că își revendică teritoriile care se află în componența altor state vecine, sunt eterogene din punct de vedere etnic, iar unele sunt deja marcate de conflicte și războaie interetnice sau religioase. Ieșirea statelor din această regiune de sub tutela Moscovei a determinat ca, pe lângă Rusia, care continuă să-și

exercite influența, să intervină și alți actori geopolitici importanți, cum ar fi Turcia, Iranul și, mai nou, China. Interesul enorm al statelor menționate este justificat și datorită importanței economice pe care o reprezintă zona, ca urmare a bogatelor zăcăminte de gaze naturale și rezervelor uriașe de petrol. Această zonă se compune din nouă țări, din care opt, respectiv Kazahstanul, Kirghistanul, Tadjikistanul, Uzbekistanul, Turkmenistanul, Azerbaidjanul, Armenia și Georgia, au făcut parte din imperiul sovietic, precum și Afganistanul. Statele din Caucaz, Armenia, Georgia și Azerbaidjan au o conștiință istorică bine conturată, pe când statele din Asia Centrală se află în faza definirii naționale, entitățile tribale fiind încă puternice generatoare de disensiuni și conflicte. Problemele specifice acestei zone sunt foarte importante și necesită a fi analizate, datorită implicațiilor deosebite ce pot apărea atât în privința securității regionale, cât și internaționale. De pildă, există posibilitatea ca, pe măsură ce sentimentul național va fi precumpănitor în populația musulmană din Asia Centrală, să se treacă la o renaștere islamică, abil și discret încurajată de Iran și chiar de Arabia Saudită⁹. Turcia, la rândul ei, privește cu oarecare interes spre populațiile turce din zona Mării Caspice și din Asia Centrală și este tentată de rolul istoric pe care îl poate juca în această regiune, misiune care are și o conotație economică evidentă. Lucrurile nu se opresc însă la o poziție contemplativă a Turciei, această țară stabilind strategii clare și de perspectivă pentru a-și spori influența în zonă.

Astfel, Turcia s-a angajat să pregătească noile promoții de ofițeri și zece mii de studenți din țările asiatice vorbitoare de limbă turcă. De asemenea, sunt prevăzute programe importante pentru promovarea modelelor educaționale comune, extinderii căilor de transport, dezvoltarea comerțului și intensificarea cooperării culturale cu Turcia. Atât Iranul, cât și Turcia, deși reprezintă două repere geopolitice importante în regiune, nu sunt o amenințare reală, deocamdată, pentru Rusia, și datorită faptului că au orientări politice diferite, și din această cauză este puțin probabil ca ele să se cunoască pentru a-și susține mai puternic interesele. Totuși, nu este de neglijat că interesele Rusiei la granița de sud se întretaie cu cele ale Turciei și Iranului, iar în perspectivă ele pot deveni tensionate. Pe termen scurt, strategia Rusiei este de a exploata situația existentă în aceste țări, care îi permite să folosească legăturile cu elitele formate

de Moscova, iar lipsa de consistență și unitate națională îi oferă posibilitatea de a interveni fără probleme în treburile lor interne. Astfel, profitând de tulburările din Abhazia, Rusia a instalat baze militare în Georgia, conflictul dintre Armenia și Azerbaidjan i-a oferit posibilitatea să intervină cu trupe în Armenia, războiul civil din Tadjikistan a determinat-o să-și mențină forțele în zonă, iar asupra Kazahstanului a exercitat presiuni politice și economice pentru a obține acceptul acestei țări pentru instalarea de baze militare rusești.

Pentru Rusia, controlul asupra Azerbaidjanului este vital, deoarece plasarea acestui stat în sfera sa de influență ar izola Asia Centrală de Occident și, în felul acesta, i-ar facilita supremația și în Uzbekistan și Turkmenistan și ar consolida poziția Rusiei în Armenia și Georgia. Pe măsură ce popoarele din regiune devin tot mai conștiente de identitatea lor națională și disponibilitățile de exprimare, aceste deziderate rusești devin tot mai greu de realizat și, mai ales, de menținut, acolo unde în parte au fost îndeplinite. Suspiciunile acestor state față de formula CSI, în care Moscova să-și mențină rolul de lider, le-au determinat să se unească în Uniunea Economică Central-Asiatică, ce a luat ființă în 1993, organizație care dorește să intensifice cooperarea regională. Evoluția situației din Azerbaidjan vine să confirme astfel de tendințe. Această țară nu numai că a refuzat instalarea de baze rusești pe teritoriul său, dar a și respins cererile Moscovei de a se construi o conductă de petrol care să treacă printr-un port rusesc, optând în schimb pentru o conductă prin Georgia, cu destinația Turcia. O atitudine similară are și Uzbekistanul, care, în repetate rânduri, și-a declarat opoziția față de tendințele Rusiei de a conduce prin organisme supranaționale ale CSI, fapt ce a determinat reacții dure din partea presei ruse. Kazahstanul, la rândul său, datorită politicii rusești restrictive, a hotărât să apeleze la conduite alternative care să ocolească Rusia, iar Turkmenistanul a dispus construirea unei noi conducte prin Afganistan și Pakistan spre Marea Arabiei. Tot pe această linie se înscriu și aranjamentele dintre Kazahstan, China și Japonia pentru realizarea unei importante conducte de petrol între Asia Centrală și Marea Chinei. Toate aceste tendințe dovedesc că Rusia, la ora actuală, nu este suficient de puternică pentru a-și impune dominația asupra regiunii și nu poate interzice altor state cu interese în zonă să-și continue activitățile de propagare a unor idei comune cu popoarele respective.

În concluzie, Rusia, pentru a demonstra credibilitate și atractivitate pentru zona sa de influență, este necesar să-și definească clar prioritățile în politica externă, în care evoluția spre o democrație reală și în spiritul principiilor economiei de piață să fie obiective principale. În acest sens, renunțarea la practica dirijării de la centru și a intervenției sub diferite prețuri în treburile interne a statelor aflate în spațiul ex-sovietic ar putea duce la consolidarea independenței politice și economice a acestor state și ar asigura un cadru de înțelegere și cooperare, în avantajul tuturor statelor din regiune. În același timp, este foarte important ca centrele de putere cele mai importante, în special SUA și Uniunea Europeană, dar și cele din Asia, să înțeleagă că Rusia trece printr-un moment hotărâtor pentru existența sa, să-i menajeze susceptibilitățile și să o ajute să devină o voce importantă în concertul mondial, pe măsură ce progresele sale în aplicarea strategiilor de dezvoltare economică devin tot mai vizibile. În aceste condiții, redefinirea națională nu trebuie să fie percepută ca un act de capitulare, ci, dimpotrivă, de eliberare de o politică ce i-a adus în timp numeroase prejudicii.¹⁰

3. Tendințe în evoluția securității în zona Asia-Pacific

Regiunea Asia-Pacific reprezintă o zonă deosebit de importantă și complexă atât din punct de vedere economic, cât și al securității, cu implicații pe termen mediu și lung nu numai asupra spațiului asiatic, dar și asupra mediului internațional. Revirimentul economic început în Japonia ocupă cel de-al Doilea Război Mondial, dezvoltat ulterior și în alte patru țări mai mici – Hong Kong, Taiwan, Coreea de Sud, Singapore –, definite prin sintagma „*tigrii asiatici*”, a cuprins, practic, la ora actuală, întreaga Asie, avântul tehnologic și industrial iradiind către toate punctele cardinale ale Orientului Îndepărtat. O analiză sumară a dezvoltării economiei mondiale relevă aspecte interesante privind evoluțiile economice ale principalelor state industrializate, care, analizate în actualul context internațional, oferă concluzii deosebit de sugestive pentru a înțelege tendințele ce se manifestă în acest domeniu. Dinamismul fără precedent al dezvoltării economice a țărilor asiatice este ilustrat și prin diminuarea perioadei de timp necesare realizării unor obiective economico-

sociale. Astfel, în timp ce Angliei i-au trebuit mai bine de 50 de ani, și SUA ceva mai puțin de 50 de ani pentru dezvoltarea producției pe cap de locuitor, Japonia a obținut acest obiectiv în 33 de ani, Indonezia în 17 ani, Coreea de Sud în 11 și China în 10 ani¹¹. Se prefigurează că, în următorii ani, în pofida unor crize și perturbări pasagere, cum s-a întâmplat în 1997, țările asiatice vor înregistra cele mai înalte ritmuri de dezvoltare din lume, ajungând să realizeze 40% din produsul economic mondial¹². Fără îndoială, explozia economică asiatică este în centrul atenției cercetătorilor, dar și a oamenilor politici, realitățile din această regiune sunt privite cu mult interes și se caută răspunsuri la diferitele probleme pe care le generează. Una din explicațiile de bază referitoare la acest fenomen o reprezintă modul de organizare și funcționare a diferitelor societăți asiatice. Aproape toți asiaticii implicați în acest proces susțin superioritatea culturii lor față de cea occidentală, scoțând în evidență identitatea culturală a fiecărei țări asiatice în parte și elementele comune care le disting de alte culturi.

Restaurația Meiji a avut un rol esențial în orientarea Japoniei după modelul occidental. Tehnicile, practicile și instituțiile europene au fost adaptate la specificul societății japoneze, păstrându-se elementele tradiționale ale culturii autohtone. După cel de-al Doilea Război Mondial, când Japonia era distrusă material și moral, japonezii au manifestat o disponibilitate extraordinară față de tot ce însemna America, propunându-și refacerea țării lor printr-o muncă tenace și responsabilă, care a impresionat în câteva decenii întreaga lume¹³. Elementul național a prevalat și în China. Eșecul comunismului în a genera dezvoltarea economică a determinat autoritățile de la Beijing să găsească soluții alternative pentru revigorarea economică a țării lor. În acest fel, s-a ajuns la un autoritarism politic combinat cu economia de piață și cu raportarea la naționalismul chinez, ca o principală sursă de legitimare. La începutul anilor '90 s-a constatat în China o reîntoarcere la ceea ce este autentic chinezesc, la valorile tradiționale chineze, situație ce a generat o participare conștientă a tuturor chinezilor, inclusiv a celor din afara granițelor, la afirmarea țării lor¹⁴. Astfel, chinezii din Hong Kong, Taiwan și Singapore au contribuit cu sume substanțiale la dezvoltarea economică a Chinei, iar mediul de afaceri din Filipine, Indonezia, Thailanda este controlat în proporții semnificative de comunitatea chineză

din aceste țări. De asemenea, chinezii din Malaezia, deși reprezintă doar o treime din populația țării, domină categoric economia acesteia¹⁵. Așadar, unitatea spirituală a chinezilor de pretutindeni s-a dovedit a fi un factor stimulator și generator de emulație și progres. Paradoxal, confucianismul, filosofia definitorie pentru China, a fost identificat la începutul secolului ca principala cauză a subdezvoltării țării, pentru ca, la sfârșitul aceluiași secol, conducătorii chinezi să aprecieze că acesta este fundamentul pentru progresul chinez. Mai mult, guvernul chinez proclama ideea unirii chinezilor în slujba Marii Chine, considerând confucianismul ca fiind curentul principal al culturii chineze.

Acest mod de a gândi este specific întregii Asii și mulți consideră că succesul economic este datorat, în mare măsură, culturii asiatice, care este superioară celei occidentale. De asemenea, în opinia multor asiatici, succesul regiunii lor se datorează, în primul rând, acordării priorității intereselor de grup, față de interesele individuale, și în general promovării virtuților asiatice, care au permis acestei zone să ajungă din urmă țările occidentale. Un oficial din Malaezia susținea că „*etica muncii practică de japonezi și coreeni, constând în disciplină, loialitate și hărnicie, a servit ca un motiv de forță pentru dezvoltarea economică și socială a țărilor lor. Această etică a muncii a reieșit din filosofia potrivit căreia grupul sau țara sunt mai importante decât individul*”¹⁶.

Din punct de vedere al securității, se pot distinge o serie de trăsături specifice, care determină o analiză atentă a posibilelor implicații și consecințe în dezvoltarea economică și evidente afinități culturale. Nu putem omite faptul că tocmai succesul economic și prosperitatea ascund puncte vulnerabile, legate, mai ales, de vanitățile naționale. Spre deosebire de Europa, unde există NATO și Uniunea Europeană, care reglează relațiile dintre statele europene și determină stabilitatea și securitatea zonei, în Asia nu există structuri multilaterale de cooperare care să dilueze, să absoarbă sau să restrângă eventualele conflicte generate de problemele etnice, naționale și teritoriale, persistente în regiune. SEATO (Organizația Tratatului Asiei de Sud-Est), singura organizație din regiune cu vocație spre securitate, s-a desființat, locul său fiind luat de ASEAN (Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est), care are atribuțiuni pe linia cooperării economice și politice, și mai puțin pe probleme de securitate. Alte două organizații regionale din re-

giune, ARF (Forumul Regional Asiatic) și APEC (Grupul de Cooperare Economică Asia-Pacific), nu se aseamănă cu sistemul de cooperare multilaterală existent în Europa. Securitatea europeană este concepută și realizată pe cooperarea nord-atlantică, în care SUA și Europa au creat mecanisme și structuri ce asigură o comandă militară integrată. În Asia nu există astfel de instituții, Tratatul de securitate dintre SUA și Japonia fiind o garanție unilaterală de securitate, și nu o reflectare a unei strategii asiatice atotcuprinzătoare. Deși majoritatea țărilor asiatice, din punct de vedere al securității, se adăpostesc sub protecția americană a echilibrului global, în realitate, multe dintre ele se pronunță pentru o politică de nealiniere, evitând legăturile politice formale cu SUA. Este foarte adevărat, modelul european de securitate s-a constituit ca o reacție la pericolul reprezentat de intențiile agresive ale Uniunii Sovietice. În Asia nu există însă circumstanțele politice și strategice care să grupeze toate țările din această regiune într-un singur bloc, decât doar în situația în care China ar constitui o amenințare reală pentru securitatea acestora. Și în aceste condiții este greu de acceptat că s-ar putea repeta scenariul din timpul Războiului Rece.

După cel de-al Doilea Război Mondial, URSS era percepută ca o amenințare reală la adresa întregii Europe, pe când la ora actuală, în Asia, este puțin probabil ca o națiune asiatică, fie ea și China, să se afle în poziția de a constitui un pericol simultan pentru toți vecinii¹⁷.

De altfel, preocuparea oricărei mari puteri din regiune este mai degrabă legată nu neapărat de a-și cuceri vecinii, ci de modul cum i-ar putea opri să se alieze împotriva sa. Simptomatic pentru poziția statelor din zonă, în cazul unui conflict, este situația creată în timpul crizei de la începutul anului 1996, în care obiectul crizei l-a constituit Taiwanul. Interzicerea accesului maritim și aerian într-o zonă din apropierea Taiwanului de către forțele armate chineze a determinat SUA să riposteze printr-o operație navală demonstrativă. Thailanda a declarat că intervenția Chinei era corectă, Indonezia a insistat asupra faptului că această problemă privea exclusiv China, iar Filipine și Malaezia s-au pronunțat pentru neutralitate¹⁸.

Îngrijorătoare pentru securitatea regiunii este acumularea continuă de armament de către majoritatea statelor asiatice. În conformitate cu ultimele statistici întocmite de Institutul Internațional de Studii Strategice, Asia a devenit

cel mai important importator de armament din lume, întrecând la acest capitol Europa și Orientul Mijlociu.

Insecuritatea regiunii este determinată și de numeroasele probleme teritoriale, acumulate de-a lungul istoriei, care nu și-au găsit încă rezolvarea sa. Spre exemplu, insulele Paracel și Spratly ar putea genera interese divergente între China și o serie de state din Asia de Sud-Est, motivele disputei fiind zăcămintele de energie existente pe fundul mării și pretenția Chinei că aceste două insule din Marea Chinei de Sud aparțin spațiului de suveranitate chinez.

De asemenea, Insulele Senkaku generează o dispută între Japonia și China, care se înscrie pe rivalitatea istorică dintre cele două țări privind hegemonia regională, dând acestui diferend o culoare simbolică. Instabilitatea din peninsula coreeană, ca urmare a hotărârii Coreei de Nord de a produce armament nuclear, ar putea tensiona situația din zonă, cu riscul de a provoca un război, în care Japonia și China nu pot rămâne indiferente.

Există alte numeroase probleme de ordin teritorial aflate în stare latentă, dintre care multe privesc frontierele între Rusia și China, China și Vietnam, Japonia și Coreea, China și India etc. Securitatea regiunii este influențată și de cele două direcții strategice de acțiune: în Asia de Nord-Est, China, Japonia, Rusia și SUA se confruntă cu un potențial conflict în peninsula coreeană, iar în Asia de Sud-Est, interesele Chinei, Japoniei, Indiei, SUA și Indoneziei trebuie armonizate cu cele ale Vietnamului, Thailandei, Australiei și Filipinelor.

Din această perspectivă, distribuția diferită de putere în regiune face ca statele menționate mai sus să aibă propriile percepții asupra securității zonale. China este puterea militară cea mai semnificativă din regiune, aspect concretizat deja într-o doctrină strategică prin care forțele sale navale au misiunea să întreprindă o *apărare activă în larg*, care să permită controlul în Strâmtoarea Taiwan și în Marea Chinei de Sud. Desigur că Japonia are în vedere creșterea capacității sale militare, dar, momentan, datorită prezenței militare americane, forțele sale armate nu sunt implicate în politica externă niponă¹⁹.

Lipsa unui echilibru de putere determină în ultimă instanță regrupări în regiune pentru a preîntâmpina o creștere a puterii și influenței chineze în zonă și pentru diminuarea prezenței americane. Astfel, Australia și Indonezia, ostile

o bună perioadă de timp, au început cooperarea pentru coordonarea acțiunilor militare, în vederea adoptării unei poziții comune în probleme de securitate, înțelegere la care a aderat și Singapore. Indonezia, cu o populație majoritar musulmană, întreține relații prietenești cu Irakul, Iranul, Libia, țări aflate sub embargou american, motivând această orientare ca fiind în folosul politicii sale internaționale.

Prezența militară americană în Asia-Pacific este extrem de importantă pentru securitatea zonei, dar, pe măsură ce mari puteri precum Japonia, China, India vor să se implice mai mult în această problematică, este posibil să asistăm la schimbări structurale în configurația puterii.

NOTE:

¹ Donald PUCHALA, The History of the Future of International Relations, *Etics and International Affairs*, nr. 8/1994, p. 183.

² Henry KISSINGER, **Diplomația**, Editura Bic All, București, 2003, p. 17.

³ Din bugetul total, Germania acordă: UE – 28,5%; NATO – 22,8%; ONU – 8,93%. Este unul din cei mai mari acționari ai Băncii Mondiale și ai Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare.

⁴ Zbigniew BRZEZINSKI, **Marea tablă de șah. Supremația americană și imperativele sale geostrategice**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000, p. 84.

⁵ Henry KISSINGER, **op. cit.**, p. 28.

⁶ Zbigniew BRZEZINSKI, **op. cit.**, p. 91.

⁷ John MORRISON, Pereyaslan and after: The Russian-Ukrainian Relationship, *International Affairs* nr. 69/1993, p. 677.

⁸ Zbigniew BRZEZINSKI, **op. cit.**, p. 139.

⁹ Zbigniew BRZEZINSKI, **op. cit.**, p. 150.

¹⁰ *Dispariția imperiului sau renașterea Rusiei*, articol publicat de generalul Alexandr LEBED în ziarul *Segodnia* din 26.04.1996.

¹¹ Samuel P. HUNTINGTON, Why International Primacy Matters, *International Security*, 1993, p. 149.

¹² Kishore MAHBUBANI, The Pacific Way, *Foreign Affairs*, nr. 79 din ianuarie 1995, pp. 100-103.

¹³ Alex KERR, *Japan Times*, 6 noiembrie 1994, p. 10.

¹⁴ Edward FRIEDMAN, A Failed Chinese Modernity, *Oaedalus*, 1993, p. 5.

¹⁵ *The Economist*, 27 noiembrie 1993, p. 10.

¹⁶ Mahathior bin MOHAMAD, *Mare Jirerna*, Inura Bunka Jigyo, Tokio, p. 267.

¹⁷ Henry KISSINGER, **op. cit.**, p. 97.

¹⁸ Zbigniew BRZEZINSKI, **op. cit.**, p. 176.

¹⁹ Henry KISSINGER, **op. cit.**, p. 99.

Sorin MOISE este licențiat în drept al Universității București, doctor în științe militare, absolvent al Colegiului Național de Apărare. Este diplomat în cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

ABORDAREA MANEVRIERĂ A RĂZBOIULUI ÎNDELUNGAT

Alin BODESCU

Articolul de față își propune să evidențieze maniera manevrieră în care generalul John P. Abizaid abordează crizele din cea mai fierbinte regiune de pe glob.

În martie 2006, Comandantul Comandamentului Central al SUA (USCENTCOM), generalul John P. Abizaid, prezenta, în fața Comitetului Categoriilor de Forțe Armate ale Senatului SUA, **Declarația cu privire la postura USCENTCOM în anul 2006¹ (Declarația)** sau, cu alte cuvinte, viziunea acestuia asupra modului în care vor trebui abordate crizele în zona sa de responsabilitate², pe termen scurt. Declarația ne informează că războiul din acea zonă a lumii va fi unul de durată, *Războiul Îndelungat*.³

Declarația venea după un discurs⁴ pe care generalul Abizaid l-a ținut la Colegiul Naval de Război al SUA în toamna anului 2005, care a iscat anumite controverse. Se spune că, atunci, generalul Abizaid și-a exprimat vederile asupra situației pe care SUA o străbăteau în Orientul Mijlociu, în fața celor pentru care, mai mult decât pentru cei din generația sa, Războiul Îndelungat ar putea avea mai mult sens. Deși intenția generalului a fost să țină o cuvântare unei audiențe, reduse ca număr de participanți, un student și-a notat ideile principale și le-a făcut publice, cu consimțământul unei foarte înalte autorități militare - generalul Peter J. Schoomaker - veteranul rechemat în serviciu după ce fusese pensionat, pentru a revitaliza forțele terestre ale SUA. Faptul că Generalul Peter J. Schoomaker a considerat important să informeze comunitatea militară relevă magnetismul și rolul deosebit pe care discursul amintit l-ar fi putut avea pentru armată. Acesta a împuternicit organismul militar să transmită mesajele cuvântării, mai departe, poporului american.

De atunci, comandantul USCENTCOM s-a prezentat din nou (august 2006), în fața aceluiași comitet, pentru a informa membrii acestuia cu privire la starea războiului în Irak și, deși

optimismul generalului a apărut diminuat, temele transmise de acesta continuă să fie relevante.

Atât *Declarația* apărută în martie 2006, cât și cuvântarea ținută la Colegiul Naval de Război sunt marcate de personalitatea generalului Abizaid și de credința sa puternică în faptul că, în zona de responsabilitate, crizele trebuie abordate într-o *manieră interguvernamentală* și într-o perspectivă pe termen lung.

De ce îl considerăm pe generalul Abizaid un susținător al abordării manevriere a Războiului Îndelungat? Cu toate că nu există nici o referință directă la această filozofie de comandă în niciunul din documentele pe care le abordăm în acest articol, câteva realizări și declarații pot indica înclinația generalului pentru această atitudine. Înainte de a discuta temele majore, care reflectă atitudinea generalului asupra ducerii acestui război, vom încerca, mai întâi, să familiarizăm cititorul cu conceptul de *abordare manevrieră* a războiului, urmată de o scurtă analiză a necesității Războiului Îndelungat.

Fie din perspectiva britanică⁵, fie din cea americană⁶, abordarea manevrieră a războiului sau războiul manevrier se referă la același concept doctrinar care urmărește să dezvolte o atitudine mentală *în care acțiunile neașteptate, folosirea inițiativei și originalitatea sunt combinate cu hotărârea dărză de a reuși și de a crea o situație în care inamicul să nu poată opera*. Sau, cu alte cuvinte, cum să-ți adaptezi acțiunile militare la mediul în continuă schimbare. Accentul se pune pe *modul de gândire al comandantului cu privire la misiunea care i-a fost încredințată*.

Nu este doar apanajul comandanților armatelor clasice, dar chiar Al Qaeda poate fi suspectată de a se fi ambarcat pe o platformă manevrieră. Știm că abordarea manevrieră își are rădăcinile în dificultatea pe care o armată mică o avea în confruntarea cu o forță superioară. Comparația făcută sugerează o anumită asimetrie. Comparând puterea fizică a Al Qaeda cu puterea *Leviatanului*⁷, se poate observa o asimetrie evidentă. Purtarea

unui conflict între asemenea forțe disproporționate reprezintă un război asimetric în care cel mai slab, conștient de neputința sa, ar încerca să *nege puterea SUA prin exploatarea slăbiciunilor acestora, fiind inteligent și „perfid” în luptă*.⁸ Nu sună familiar adepților *clubului războiului manevrier*?

Abordarea manevrieră nu echivalează cu simpla *manevrare* a inamicului pe câmpul de luptă. Abordarea manevrieră se referă mai mult la „*manevrarea*” minții cuiva, spre a găsi cel mai eficient și mai puțin sângeros curs de acțiune pentru a câștiga o luptă.

În operațiile de stabilitate, cum sunt cele desfășurate în zona de responsabilitate a USCENCOM, abordarea manevrieră are particularitățile ei. Comandanții trebuie să urmărească acele situații care pot fi fructificate, iar avantajul obținut din acestea menținut. Aspectele legale, regulile de angajare, prevenirea epurărilor etnice sau a violențelor interconfesionale sunt câteva exemple de situații care pot fi exploatare în sprijinul înfrângerii inamicului. Comandantul care se va concentra doar asupra aspectelor materiale, căutând mai curând uzura decât percepțiile, atitudinile populației sau ale inamicului, nu va reuși să convingă asupra intențiilor sale pașnice. Aplicarea abordării manevriere în operațiile de stabilitate recomandă ca timpul și resursele să fie alocate în sprijinul desfășurării activităților de gestionare a percepțiilor.

Aceasta vine să explice de ce generalul Abizaid a fost preferat pentru poziția de comandant al USCENCOM, atunci când războiul din Irak își pierduse caracterul de uzură și căpătase o natură mai sofisticată și cu tentă militaro-civilă.

Forța generalului este dată de orientarea sa arabă, exprimată prin descendență, cunoașterea limbii și a culturii arabe. A fost apreciat ca fiind cel mai potrivit să câștige inimile și mințile populației în țările în care se presupunea că va lansa lovituri puternice teroriștilor și insurgenților. Cu acest ascendent moral, având populația de partea sa, putea prelua inițiativa împotriva nucleului dur al lumii islamice - fundamentalismul. Era nevoie de o minte manevrieră pentru a întrebuița forțele aflate sub comandă în îndeplinirea unor misiuni atât de variate, de la misiunea punctuală de ucidere a talibanilor sau liderilor Al Qaeda la umanismul construirii unei școli sau a unei fântâni și până la câștigarea bătrânilor satului de partea ta, cu scopul de a nu oferi adăpost teroriștilor. Aceasta poate fi substanța *înfrângerii terorismului*.

Când vine vorba de Războiul Îndelungat, în mod natural, apar o serie de întrebări. De ce au nevoie SUA să abordeze războiul împotriva terorismului pe termen lung? Mai mult, cine sunt artizanii acestei opere și cum va fi realizată? Răspunsurile ar trebui căutate în cel mai important document pe tema securității SUA, Strategia de Securitate Națională a SUA⁹ din martie 2006 și în cadrul pe care aceasta îl creează.

Strategia de Securitate Națională a SUA creează cadrul care definește acest concept nou și articulează cu claritate condițiile Războiului Îndelungat. Sarcina principală a acestei strategii, pe care *Declarația* o reiterează, este *înfrângerea* terorismului. În mod corespunzător, aceasta statuează că *obținerea victoriei în războiul împotriva terorismului necesită câștigarea bătăliei în Afganistan și Irak*. Aceste puncte decisive pe traseul strategic către o lume fără terorism necesită o *strategie pe termen lung* care va trebui să se elibereze de *șabloanele trecutului*. Aceste șabloane pot fi asociate cu scenariile în care SUA erau pregătite să lupte împotriva unor *adversari definiți ca tradiționali*. Thomas Barnett, în lucrarea sa *Noua Hartă a Pentagonului*, a portretizat SUA în postura de neegalat a *Leviatanului*. Această imensă mașinărie de război a determinat Al Qaeda să adopte o atitudine de război asimetric, și aceasta cel puțin datorită faptului că nimeni nu ar putea face față, în mod direct, unei asemenea forțe fizice. Acum, însă, inamicul nu mai este ceea ce eram obișnuiți, un inamic statal, iar influența acestuia este globală.

Deși Strategia de Securitate Națională 2006, fără să accentueze, vorbește în mod specific doar o dată despre *Războiul Îndelungat*, atunci când face referire la Forțele Speciale, documentul lasă implicită înțelegerea termenului *Război Îndelungat* și desparte Războiul Împotriva Terorismului în două secțiuni distincte, care nu trebuie văzute, în mod necesar, ca urmând una alteia. Pe termen scurt, componenta militară va prelua inițiativa îndeplinind sarcinile dificile - uciderea teroriștilor și menținerea acestora departe de spațiile protejate, interzicându-le accesul la resursele de care aceștia ar avea nevoie. Pe termen lung, lupta ar căpăta un aspect mai abstract și s-ar muta pe câmpul de luptă ideologic. Așa cum am prevăzut mai devreme, ar fi prea simplist să divizăm bătălia împotriva terorismului în termen lung și scurt. Pe de o parte, islamul va crea în permanență luptători împotriva culturii occidentale capabili să fixeze forțele

armate americane, iar pe de altă parte, bătălia ideilor, văzută ca o permanentă zbatere de a impune altora „adevărul tău”, nu ar aștepta o declarație de încetare a ostilităților. Bătălia ideilor pe care Strategia de Securitate Națională o planifică pe termen îndelungat a început deja atunci când Irakul și Afganistanul au dobândit guverne și constituții noi. Este sarcina adeptilor islamului să conducă *lupta ideilor*, ei sunt artizanii care trebuie să pună în practică această operă. Acest mesaj apare nu numai în Strategia de Securitate Națională¹⁰, ci marchează în mod constant discursul liderilor politici și militari. *Pentru irakieni prin irakieni* este unul din mesajele pe care generalul Abizaid îl trimite atunci când reamintește celor implicați că soarta popoarelor din zonă se decide de ele însele.

Dacă pentru termen scurt SUA trebuie să apeleze la componenta „dură” a rețelei interguvernamentale, pe termen lung vor avea nevoie de componenta „inteligentă”, așa-numiții *administratori de sistem*, pentru a-l parafraza, din nou, pe Thomas Barnett.

Războiul Îndelungat necesită, de asemenea, o cantitate apreciabilă de energie, atât la propriu, cât și la figurat. Cel din urmă sens se referă la energia umană, care, deși va fi asigurată în principal de poporul american, se presupune că va fi, de asemenea, asigurată de comunitatea internațională. *Am intrat în acest război cu o mentalitate de război pe termen scurt, acesta va fi însă un război pe termen îndelungat*¹¹, este un semnal prin care generalul Abizaid avertizează despre cantitatea infinită de resurse, încredere și răbdare necesară parcurgerii acestui drum lung. Tot ceea ce trebuie îndeplinit în zona de responsabilitate a USCENTCOM necesită timp: temperarea insurgenților, îmbunătățirea condițiilor de trai ale populației, crearea cadrului democratic sau schimbarea mentalității. Pe acest lung drum, componenta militară a efortului interguvernamental este elementul specializat, capabil și cel mai bine înzestrat pentru a câștiga timp și a oferi un spațiu sigur pentru desfășurarea activităților civile.¹²

Influențată considerabil de Strategia de Securitate Națională, *Declarația* este un document de planificare militară, prin aceea că stabilește misiunea, principiile și cursurile de acțiune ale USCENTCOM în regiune.

Acest document transmite câteva teme majore care configurează filozofia USCENTCOM și reflectă personalitatea generalului Abizaid, ca

susținător al abordării manevriere a Războiului Îndelungat.

Declarația definește misiunea USCENTCOM printr-o combinație de activități militare cinetice și noncinetice: *atacă, dezorganizează și înfrânge terorismul, descurajează și înfrânge adversarii, interzice accesul la armele de distrugere în masă, asigură accesul în regiune, întărește stabilitatea regională, consolidează credibilitatea forțelor de securitate ale națiunilor partenere și protejează interesele vitale ale SUA în zona de responsabilitate*.¹³ Executarea acestor sarcini solicită o cantitate importantă de resurse și sprijin politic internațional. Acești factori pot, în mod simultan, ajuta și limita executarea misiunii.

Înfrânge, descurajează sau dezorganizează sunt sarcini de factură militară identificate în cadrul misiunii USCENTCOM și care dau substanță abordării manevriere, în același timp contrabalansând una din sarcinile cu o evidentă încărcătură de uzură: *atacă*. Pe de altă parte, amprenta civilă, interguvernamentală este definită de sarcini precum: *consolidează credibilitatea forțelor de securitate ale națiunilor partenere*.

Înfrângerea are o semnificație mai largă și poate include, pentru îndeplinirea sa, *elemente de nimicire*. Înfrângerea necesită din partea maestrilor săi o gândire manevrieră pe care generalul Abizaid o încurajează să fie însușită de către forțele armate ale SUA. *A înfrânge* se referă la aducerea inamicului în situația în care, deși are încă resurse fizice, acesta își pierde voința de a continua lupta. Mai mult, așa cum Sun Tzu o spune, precum apa care caută valea, tot așa caută comandantul *manevrier* să lovească, cu forța trupelor sale, acolo unde inamicul este mai slab, conservându-și resursele.

Pentru anul 2006, generalul Abizaid a apreciat că stabilitatea în zona de responsabilitate a USCENTCOM poate fi realizată diferențiat, de la caz la caz. În Irak, stabilitatea ar fi asigurată prin combinarea unor forțe de securitate credibile, o economie în dezvoltare și a unui guvern a cărui legitimitate ar fi definită, în cele din urmă, de competența acestuia de a gestiona violența interconfesională.¹⁴

În Afganistan, succesul tranziției către NATO a misiunii de stabilitate va juca un rol decisiv în procesul de reconstrucție în regiune. SUA vor menține o prezență convențională semnificativă în estul țării, vor conduce misiunea de contraterorism pe întregul teritoriu, vor coordona dezvoltarea Forțelor de Securitate Naționale Afgane și vor sprijini efortul de reconstrucție printr-un număr important de Echipe Provinciale de Reconstrucție.

În *Cornul Africii*, obiectivul central al USCENTCOM va fi *întărirea capacității țărilor din regiune de a rezista activităților extremiste*.¹⁵

Cu cât analizăm mai bine principiile Războiului Îndelungat prezentate în *Declarație*, cu atât înțelegem mai bine această filozofie. Sarcini precum *parteneriat, a clarifica populației..., a asigura protecție..., a dezvolta și lărgi coaliția..., a investi în capitalul uman...* depășesc cu mult în importanță pe cele cu încărcătură militară: *lichidare...sau lovire*. USCENTCOM nu prevede curățarea flagelului terorismului în lume (nu ar putea-o face singur), dar își planifică să-l facă inefficient, înfrângându-l. Următoarele mesaje sunt teme majore care provin fie din *Declarație* fie din alte apariții publice, considerate de generalul Abizaid elemente-cheie în soluționarea problemelor din zonă.

Expune ideologia fanatică a inamicului și intențiile lui periculoase

„Aceasta nu este o încleștare între civilizații, ci în interiorul uneia singure – lumea musulmană.”

Pentru a duce un război, chiar un Război Îndelungat, este nevoie de un inamic împotriva căruia să se lupte, iar ca urmare a controversei pe marginea semnificației terorismului, s-a agreat că trebuie identificat un inamic mai tangibil. Președintele Bush, la 31 ianuarie 2006, cu ocazia prezentării Stării Națiunii, declara: *„Generația noastră se află în război îndelungat împotriva unui inamic hotărât”*.

Generalul Abizaid identifică inamicul ca fiind Al Qaeda și mișcările ideologice asociate acesteia (Al Qaeda), precum și faptul că *acest inamic fără țară, capabil să îndeplinească acțiunile militare ale unui stat, fără a avea vulnerabilitățile unui stat*¹⁶, va solicita o atenție deosebită în următorii ani.

Aflăm din *Declarație* că principala grijă a generalului Abizaid este de a nu lăsa ideologia promovată de Al Qaeda să devină un curent principal în regiune, situație care ar adânci discrepanțele dintre Occident și lumea musulmană.

De fapt, generalul Abizaid a spus foarte clar într-un interviu că *înfrângerea unei ideologii este mult mai dificilă decât înfrângerea unei amenințări fizice. Acesta este elementul principal al strategiei USCENTCOM în această regiune*.¹⁷

Inamicul trebuie, desigur, combătut cu mijloace militare, dar și cu mijloace de altă factură. În ceea ce privește acțiunea militară, USCENTCOM va continua să *nimicească și să captureze liderii Al Qaeda, să închidă câmpurile de instrucție, să distrugă celulele operative și să preîntâmpine exploatarea spațiilor neguvernate de către Al Qaeda și mișcările asociate acesteia*.¹⁸ Sarcinile de uzură pe care tocmai le-am menționat sunt acțiuni bazate pe informații, executate de către forțele speciale prin selecția cu precizie a obiectivelor și prin intermediul rețelelor de informații înalt sofisticate.

Dar acest inamic este relevant nu atât ca forță fizică, cât ca bază ideologică. De aceea, generalul Abizaid apreciază că Al Qaeda însăși nu crede că poate înfrânge SUA din punct de vedere militar. În mod corespunzător, lupta împotriva Al Qaeda nu va fi, în principal, una militară, ci una dusă în sferele politice, economice și ideologice, cu sprijinul larg al comunității internaționale. Aspectul pozitiv al problemei este că Al Qaeda nu a prins încă rădăcini în nicio țară din Orientul Mijlociu. Nu trebuie să i se permită Al Qaeda să *ocupe fizic spații protejate de unde să poată conduce activități de instrucție, operații de propagandă și planifica atacuri teroriste viitoare*.¹⁹ Aceasta este o sarcină militară care solicită trupe în teren și controlul nemijlocit al țărilor celor mai expuse ideologiei Al Qaeda: Irak, Afganistan și țările din Cornul Africii. O prezență americană continuă, ca un angajament pe termen lung, ar incomoda o Al Qaeda vulnerabilă convențional și ar priva-o de crearea unui punct de sprijin în regiune.

Războiul Îndelungat ține mai mult de percepții, voință și acțiuni contrateroriste, bazate pe informații, decât de putere de foc, masă, manevră și teritorii ocupate

„Aceasta (Al Qaeda) ține ostatică marea majoritate a musulmanilor moderați”.

Strategia Războiului Îndelungat se concentrează nu doar asupra inamicului, nu doar asupra aspectelor fizice materializate în operațiile cinetice, în angajarea directă a insurgenților, a talibanilor sau a milițiilor, în vederea nimicirii lor (să ne amintim că manevra implică o anumită uzură), ci și a componentelor intangibile ale acestui spațiu de luptă: mințile și inimile populației civile, percepțiile acestea.

Al Qaeda sau talibanii și USCENTCOM, deopotrivă, se concentrează pe populația musulmană. *Aceasta ține ostatică marea majoritate a musulmanilor moderați*²⁰, a spus generalul, când s-a referit la Al Qaeda și la atitudinea acesteia față de populația din zonă. Puterea de intimidare a radicalismului pe care Al Qaeda îl cultivă are o mai mare influență decât capacitatea populației musulmane de a accepta liber preceptele religioase.

Din fericire, așa cum generalul de brigadă Mark T. Kimmitt, locțiitorul Directorului pentru Strategie și Planuri, una din cele mai importante voci în cadrul efortului de planificare în USCENTCOM, a menționat, într-un recent interviu²¹, Al Qaeda s-ar putea să fi suferit o fisură în strategia sa, datorită unei erori tactice pe care Osama bin Laden a făcut-o amenințând națiunile musulmane. În timp, această tactică ar putea convinge națiunile musulmane amenințate *că singura lor opțiune este să se alinieze cu Occidentul.*

Soluția la această ideologie extremistă rezidă chiar în potențialul *vastei majorități a musulmanilor moderați*, ale căror minți și inimi trebuie curățate.

Va fi nevoie de o lungă perioadă de timp și de o cantitate impresionantă de resurse pentru realizarea acestui proiect. Dacă am lua doar un exemplu, este relevant efortul pe care Coaliția și, mai apoi, NATO îl fac pentru a oferi alternative la mijloacele de trai ale locuitorilor afgani din zonele rurale, care sunt, în mod curent, dependenți de culturile de mac și care, din nefericire, finanțează și susțin terorismul.

Nimeni în Afganistan sau Irak nu a învins nici măcar un pluton al forțelor Coaliției este un alt mesaj care apare, în mod constant, în cuvântările sau interviurile²² liderilor militari și îndreaptă atenția opiniei publice către un scenariu al unui conflict convențional. Să nu uităm faptul că ceea ce se întâmplă acum în lume este departe de acest scenariu. Într-adevăr, niciun pluton al forțelor Coaliției nu a fost înfrânt până acum, în schimb a fost afectată economia globală. Aceasta sugerează că spațiul de luptă ar trebui populat și cu alte forțe decât cele convenționale, prin eforturi economice, politice sau diplomatice.

„Ei nu ne omoară soldații pentru a ne înfrânge, ci pentru a ne determina să credem că totul este prea dificil și să ne doboare voința”, a spus generalul Abizaid în timpul unei conferințe ținute în acest an, confirmând concentrarea acțiunilor Al Qaeda pe centrul de greutate al SUA, reprezentat de voința poporului american de a sprijini războiul²³.

Adaptarea componentelor puterii de luptă a SUA

„E nevoie de o rețea pentru a înfrânge o rețea”.

Generalul Abizaid consideră că unul din primii pași pe care SUA trebuie să-l facă în cadrul Războiului Îndelungat este să-și adapteze structurile, autoritățile, **doctrina**, instrucția și echipamentele specifice Războiului Rece pentru a face față câmpului de luptă al secolului XXI²⁴. Prin adaptarea doctrinei, acesta înțelege reformarea... gândirii pentru a face față modului în care lumea se mișcă. Dar adaptarea înseamnă, de asemenea, aproape reproducerea condițiilor de rețea pe care Al Qaeda le-a creat pentru răspândirea ideologiei, banilor și luptătorilor săi. Tot așa, SUA au nevoie să contrabalanseze fiecare componentă a rețelei Al Qaeda, cu structuri corespunzătoare.

Lasă națiunile să se ajute singure

„Cred că, adesea, unele din problemele pe care noi, americanii, le avem în această parte a lumii sunt cauzate de lipsa de înțelegere urmată de lipsa de respect.”

Această temă are câteva componente. În primul rând, este vorba despre înțelegerea culturii, o cale

critică și obligatorie spre câștigarea minților și inimilor populației. Cu rădăcini arabe și cu studii civile în problemele lumii arabe (master în studiile zonei la Universitatea Harvard, cu lucrarea despre politica de apărare a Arabiei Saudite și bursier Olmsted la Universitatea Iordaniei din Amman), generalul Abizaid a înțeles perfect cultura și modul cum această parte a lumii trebuie abordată. El recunoaște că America suferă datorită *lipsei de înțelegere și respect*²⁵ pentru populația din regiune. A doua componentă este cea a construirii națiunii. Dacă ar fi să căutăm partea de uzură în modul de ducere a războiului în Irak, aceasta ar fi modalitatea în care SUA au încercat să impună stilul democrației americane în mijlocul lumii islamice. Aceasta a făcut numeroase victime și a adus multă ură. Generalul Abizaid a reușit să schimbe cursul către o abordare mai manevrieră: *construirea poliției și forțelor armate irakiene care să poată prelua lupta și să apere infrastructura precară*. Generalul a realizat că stabilitatea și securitatea sunt mult mai importante decât o democrație perfectă.²⁶

*În final, este responsabilitatea popoarelor din regiune să-și aleagă calea fie către o coexistență pașnică, fie către un război permanent.*²⁷

Fii prezent în mass-media cu realizări pozitive, promovează-ți realizările

„Spune-ți povestea. Spune adevărul.”

Tactica principală a Al Qaeda o reprezintă exploatarea centrului de gravitate al SUA, identificat ca voința poporului american. Arma strategică principală: mass-media și setea ei nestăpânită, neutră, pentru senzațional. Din nefericire, cel mai senzațional lucru de care poporul american nu are nevoie este nesfârșita listă a victimelor, al căror număr în continuă creștere ar declanșa convingerea că războiul nu poate fi câștigat, iar retragerea trupelor ar deveni inevitabilă.

Și, pentru că Al Qaeda este conștientă de inferioritatea ei într-o confruntare convențională, aceasta se concentrează pe campania de informare, prin care alimentează mass-media cu știri despre evenimente care, în final, ar înfrânge voința poporului american de sprijin al războiului.

Întrebarea este: cum trebuie reacționat la această campanie de informare impresionantă dusă de talibani, Al Qaeda și chiar de presa americană, când aceștia se concentrează pe evenimente ne-

esențiale pentru misiune, cum ar fi, de exemplu, Abu Ghraib? Generalul Abizaid îi aduce în față pe cei mai credibili mesageri: tinerii din forțele armate, soldații care să vorbească despre bunele intenții și faptele cu conotații pozitive. Întrebarea retorică despre cum pot efectele agitației și violenței interconfesionale în patru provincii să depășească în importanță realizările din celelalte 14 provincii ale Irakului apare ca un leitmotiv în discursul liderilor militari. Nici în Afganistan nu se poate generaliza, aici existând doar câteva zone izolate, în sudul țării și la granița cu Pakistanul, unde talibanii încearcă să mențină ISAF în dezechilibru.

Al Qaeda și liderul său, Osama bin Laden, sunt percepuți de generalul Abizaid ca inamici superdotați, prin accesul la Internet; instrument asupra căruia SUA au un control, dacă nu inexistent, cel puțin limitat. Când cei doi soldați americani au fost răpiți, în iunie 2006, conducerea USCENTCOM nu a putut face nimic altceva decât să aștepte. Să aștepte ceea ce ei știau că va urma: difuzarea foarte bine planificată și bazată pe efect a „inevitabilei casete video”, atât pe posturile de televiziune, cât și pe Internet, demonstrând moartea soldaților. S-a întâmplat la câteva zile după răpire. Știrea, postată pe Internet de către *Mujahedeen Shura Council*, a fost apreciată că a avut un efect de recul asupra *eforturilor SUA de a menține momentum-ul împotriva Al Qaeda în Irak dupăuciderea lui Abu Musab al-Zarqawi*.²⁸ Pe de altă parte, o ambuscadă foarte simplu organizată de către șapte oameni mascați a scos temporar din luptă aproape 8.000 de militari irakieni și americani angajați în căutarea soldaților dispăruți. O mult mai recentă răpire a unui soldat american la Bagdad, în octombrie 2006, a dislocat un efectiv de militari chiar mai mare.

*Tot ce e mai important în strategia Al Qaeda este impactul mass-media*²⁹, consideră generalul Abizaid, îngrijorat de imensa putere virtuală a lui Osama bin Laden asupra percepției publice globale. În Afganistan, relatările talibanilor țin ocupate serviciile de știri ale agențiilor de presă Associated Press și Reuters din Kabul după fiecare atac asupra forțelor Coaliției sau asupra unui sat afgan. Pe de altă parte, mass-media nu a spus aproape niciun cuvânt despre *încercările teroriștilor de a obține o armă de distrugere în masă și folosirea acesteia împotriva SUA*.

Contracurarea acestei strategii poate fi realizată de către *comandanții americani din zonă prin:*

*informarea întregii lumi despre acțiunile lor*³⁰, denunțarea atrocităților inamicului, ori de câte ori este posibil, făcând cunoscute eforturile de reconstrucție și umanitare. În final, aceasta va putea contrabalansa influența inamicului în mass-media.

Abizaid vede progresul acolo unde alții nu-l văd

„Singurul lucru care ne poate învinge suntem noi înșine.”

Generalul Abizaid a confirmat că, în cazul Irakului, după invazie și eliberarea teritoriului, după parteneriatul cu guvernul irakian, anul 2006 este anul în care poporul irakian ar trebui să înceapă să aibă încredere în propriile forțe de securitate și în instituțiile guvernamentale nou alese. *Tranziția* este un cuvânt cheie-care poate fi găsit foarte frecvent în discursul politic, militar, în alte diferite afirmații și declarații făcute în acest an. *Declarația* preconizează o tranziție majoră în 2006, predarea către forțele de securitate irakiene a misiunii de luptă împotriva insurgenților, iar în Afganistan prevede extinderea misiunii de stabilitate a NATO (ISAF) pe întregul teritoriu al țării. Din nefericire, *tranziția* are conotații negative pentru majoritatea oamenilor, o stare care câștigă mai mult în forță, pe măsură ce insurgenții și organizațiile teroriste reușesc să mențină starea de dezechilibru a forțelor Coaliției.³¹ Există neliniște în Orientul Mijlociu, dar există și progres. Depinde din ce parte a zonei privești problema, din interior sau exterior. Generalul Abizaid nu poate vedea situația decât din interior. El este parte a problemei, a acestui efort și este încrezător în succesul misiunii comandamentului pe care îl conduce.

În Irak, acesta rememorează constituirea forțelor armate și a instituțiilor sau progresul făcut de guvernul irakian în autogestionarea situației interne.³² Recent, generalul George Casey, comandantul Forței Multinaționale din Irak, a negat afirmația potrivit căreia țara ar fi *încetată în violențele interconfesionale*. Argumentul său și al generalului Abizaid, deopotrivă, este că violența interconfesională, în Irak, are loc într-o rază de aproximativ 30 mile de centrul Bagdadului și doar 5 din cele 18 provincii se confruntă cu această situație.³³

În Afganistan, violența talibană s-a intensificat în sudul și în estul țării, pe de-o parte, datorită

tranziției de la Operația Enduring Freedom condusă de SUA la NATO, care a permis talibanilor să se echipeze și să se regrupeze, iar, pe de altă parte, datorită populației care nu are suficientă încredere în capacitatea guvernului afgan de a-și extinde influența în acele zone. Dar progresul există. Poporul afgan a realizat un salt de neimaginat dintr-o zonă întunecată într-o nouă eră ale cărei beneficii puțini dintre ei le cunosc. Afganistanul și-a ales un guvern și un parlament, a demobilizat diversele miliții, forțele sale de securitate au început să înfrunte talibanii și să se mobilizeze împotriva Al Qaeda și chiar a arătat semne de progres economic.

Ar fi o greșală de neiertat să se părăsească Irakul

„Cred că, dacă nu luptăm în Orientul Mijlociu, vom lupta acasă.”

Succesul în Irak este critic pentru misiunea USCENTCOM, indubitabil. Generalul a spus clar că singurul, cel mai important lucru pe care îl avem de făcut în regiune este să stabilizăm Irakul.³⁴ Deși se preconizează o reducere a trupelor SUA în Irak, generalul Abizaid consideră o greșală retragerea precipitată a forțelor. Trei sferturi din teritoriul Irakului vor fi controlate de aproape 100 batalioane irakiene până la sfârșitul acestui an. Aceste forțe nu sunt însă suficient de bine pregătite pentru a face față singure unui inamic feroce și divers.³⁵ Pentru ca forțele de securitate irakiene să fie eficiente, generalul Abizaid apreciază că anul 2006 ar trebui să aducă în atenție acele componente intangibile de care o armată are nevoie: conducere, coeziunea unităților și loialitate, și nu grafice care să arate o creștere în forța fizică. În acest fel, generalul sugerează că forțele de securitate irakiene sunt încă afectate de evenimente disciplinare care pot favoriza preluarea inițiativei de către insurgenți și miliții. Constituirea unor noi forțe de securitate locale este o sarcină implicită, dedusă din analiza înfrângerii terorismului într-un război îndelungat, însă *constituirea unui organism militar cere foarte mult timp*, spune Abizaid, și nu poate fi redusă doar la echiparea acestor forțe.

La data scrierii acestui articol, alegerile în Congresul SUA erau încheiate, proclamând o victorie clară în favoarea democraților. Aceasta implică o schimbare în strategia ducerii războiului

în Irak. Robert Gates, viitorul secretar al apărării și fost membru al Grupului de Studiu pentru Irak, va fi însărcinat să găsească soluții la impasul în care se află Irakul, soluții pe care va trebui să le impună până la sfârșitul acestui an.

Există câteva opțiuni pentru această nouă strategie:

1. *Menținerea actualului curs*, opțiune cu șanse reduse de a fi luată în calcul, atât timp cât a fost apreciată de democrați drept un eșec;

2. *Redesfășurarea strategică*, după predarea responsabilității către forțele de securitate irakiene, cu menținerea numărului actual de trupe însă în afara Irakului, probabil în Kuweit, în măsură să reacționeze, dacă situația în țară s-ar deteriora;

3. *Mai multe trupe SUA*, în special în Bagdad, opțiune pe care comandanții americani o apreciază ca lipsită de perspectivă;

4. *Separarea Irakului* de-a lungul liniilor interconfesionale;

5. *O retragere etapizată*, cel mai probabil curs de acțiune, pe baza unui grafic atent planificat, determinând astfel guvernul irakian să preia responsabilitatea propriei securități. Dar, dacă senatorul Carl Levin, viitorul președinte al Comitetului Categoriilor de Forțe Armate al Senatului, consideră retragerea realizabilă în patru la șase luni, noul președinte al Comitetului pentru Relații Externe, senatorul Joe Biden, vede Irakul nepregătit să preia o asemenea imensă responsabilitate.³⁶

6. *Angajarea Siriei și Iranului* este o opțiune în mod viguros respinsă de către susținătorii liniei dure.

La 15 noiembrie, generalul Abizaid va trebui să treacă un examen foarte dificil, de data aceasta în fața unui mai pragmatic Comitet al Categoriilor de Forțe Armate al Senatului. Pe de-o parte, acesta va trebui să informeze comitetul despre cât de bine și-a îndeplinit USCENCOM misiunea în ultimul trimestru, iar pe de altă parte, va trebui, probabil, să expună cea mai viabilă opțiune pentru SUA în vederea redresării situației din Irak. Totuși, interesele naționale ale SUA vor trebui să primeze, indiferent de schimbarea strategiei referitoare la această parte a lumii.

Mesajele trimise de general, bine reflectate și proiectate în operațiile pe care trupele americane le desfășoară în zona de responsabilitate a USCENCOM, demonstrează abordarea

manevrieră a Războiului Îndelungat:

• Războiul cu Al Qaeda va fi, în principal, o încheștare ideologică în interiorul islamului. În acest scenariu, puterea militară va ajuta configurarea *spațiului de luptă*, pentru a permite factorilor *economici, politici și diplomatici să ușureze și să rezolve problemele apărute;*

• Ajută-i pe alții să se ajute;

• Interzicerea accesului Al Qaeda la spațiile protejate, prin menținerea unei prezențe fizice de descurajare în zonă;

• Ajutarea islamului moderat în lupta împotriva extremismului, împiedicarea fuzionării cu radicalii, prin cucerirea *minților și inimilor acestora.*

• Adaptarea continuă a structurilor, doctrinei militare și a rețelei interguvernamentale;

• Înțelegerea și respectarea lumii musulmane;

• Penetrarea conștiinței globale printr-o inteligentă strategie a operațiilor de informare;

• Când ești într-un Război Îndelungat, trebuie să privești prin prisma jumătății pline a paharului.

Aceasta este filozofia de acțiune a generalului, care i-a adus o mulțime de critici din partea spectrului politic și a celui militar-conservator. Foarte bine informat și fin cunoscător al culturii locale, generalul Abizaid se străduiește să arate tuturor, în mod egal Senatului și lumii arabe, că prezența SUA în Irak este critică, deoarece de aceasta depinde pregătirea și consilierea noilor forțe de securitate și, implicit, viitorul acestei țări.

Ajutor și adevăr; valorile necesare succesului, sunt cuvinte magice, care ar putea obseda pe cineva, dacă ele nu ar face referire la o așa disperată lume ca Irakul și Afganistanul.

NOTE:

¹ Statement of General John P. Abizaid, United States Army Commander, United States Central Command before the Senate Armed Services Committee on the 2006 Posture of the United States Central Command, 14 March 2006 (*the Statement*), <http://192.31.19.143/sites/uscentcom1/Shared%20Documents/PostureStatement2006.htm>

² Zona USCENCOM se întinde pe o suprafață de 6,5 milioane de mile pătrate și acoperă teritoriul a 27 de țări: Irak, Afganistan, Iran, Egipt, țările din Cornul Africii, Iordania, Siria, Libanul, țările peninsulei Arabia, Pakistan și statele din Asia centrală până la Kazahstan. Aceasta încorporează confluența unor căi comerciale vitale, incluzând Marea Roșie, partea

nordică a Oceanului Indian și Golful Persic. Aici se află trei puncte obligatorii de trecere pe căile de comunicație maritime, Canalul Suez și strâmtorile Bab el Mandeb și Hormuz. Cuprinde cea mai bogată regiune în resurse energetice din lume – Golful Persic, care depozitează peste 57% din rezervele de țiței ale lumii, 41% din rezervele de gaze naturale și unde se produce 28% din producția de petrol mondială (the Statement, Chapter III, Nature of the Region).

³ Termenul „Război îndelungat” (*Long war*) a fost întrebuințat pentru prima dată de către generalul Abizaid în 2004, dar a fost exprimat public la 31 ianuarie 2005, în discursul despre Starea Națiunii al Președintelui SUA, când George W. Bush a spus: „*Generația noastră se află într-un război îndelungat împotriva unui inamic hotărât*”.

⁴ http://www.cpan.org/pdf/abizaid_comments120905_3.pdf, <http://www.washingtontimes.com/national/20051216-125645-3291r.htm>

⁵ Design for Military Operations -The British Military Doctrine, 1996.

⁶ Warfighting, US Marine Corps, 1997.

⁷ Thomas P.M. BARNETT, *Pentagon's New Map, Glossary*, <http://www.thomaspmbarnett.com/glossary.htm>

⁸ Ibidem.

⁹ *The National Security Strategy*, March, 2006, p. 12, www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/

¹⁰ Ibidem, p. 11.

¹¹ Donna MILES, *Abizaid: Staying Power Critical for Security in Middle East*, American Forces Press Service, <http://www.centcom.mil/sites/uscentcom1/Shared%20Documents/JCOC/Abizaid%20Staying%20Power%20Critical%20for%20Security%20in%20Middle%20East.aspx><http://www.centcom.mil/sites/uscentcom1/Shared%20Documents/JCOC/Abizaid%20Staying%20Power%20Critical%20for%20Security%20in%20Middle%20East.aspx>

¹² Greg JAFFE, *A General's New Plan to Battle Radical Islam, Top commander Gen. Abizaid uses soldiers to build health clinics and dig wells. But is it enough?*, Wall Street Journal, September 2, 2006.

¹³ The Statement, Chapter II. *Mission*.

¹⁴ The Statement, Chapter I. *Introduction and overview*.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem, Chapter IV. *Global counterterrorism and the long war*.

¹⁷ Jim GARAMONE, *Abizaid Discusses Defeating Extremist Ideology in CENTCOM Region*, American Forces Press Service, <http://www.centcom.mil/sites/uscentcom1/FrontPage%20Stories/Abizaid%20Discusses%20Defeating%20Extremist%20Ideology%20in%20CENTCOM%20Region.aspx>

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ The Statement, Chapter XI. *Strategic issues*.

²⁰ Jim GARAMONE, *Central Command's Mission Includes More Than Iraq, Afghanistan*, American Forces Press Service, http://www.defenselink.mil/news/Jun2006/20060619_5454.htmlhttp://www.defenselink.mil/news/Jun2006/20060619_5454.html

²¹ <http://www.jinsa.org/articles/articles.html/function/view/categoryid/147/documentid/3409/history/3,2359,2166,147,3409>

²² http://www.mnf-iraq.com/index.php?option=com_content&task=view&id=6618&Itemid=30; <http://www.af.mil/news/story.asp?storyID=123022115>

²³ <http://www.centcom.mil/sites/uscentcom1/Shared%20Documents/JCOC/Abizaid%20Staying%20Power%20Critical%20for%20Security%20in%20Middle%20East.aspx>

²⁴ The Statement, Chapter XII. *Joint warfighting*.

²⁵ Paul DE LA GARZA, *In search of ground truth*, St. Petersburg Times, September 3, 2006 http://sptimes.com/2006/09/03/Floridian/In_search_of_ground_t.shtml

²⁶ Greg JAFFE, *op. cit.*

²⁷ Ibidem.

²⁸ <http://www.msnbc.msn.com/id/13432770/>

²⁹ Jim GARAMONE, *Central Command's Mission Includes More Than Iraq, Afghanistan*, American Forces Press Service, http://www.defenselink.mil/news/Jun2006/20060619_5454.html

³⁰ Paul DE LA GARZA, *op. cit.*

³¹ Vezi situația din Irak, unde regiunile Anbar și Baghdad continuă să fie considerate barometrul succesului.

³² Paul DE LA GARZA, *Cautious optimism for 'The Long War'*, St. Petersburg Times, September 3, 2006, http://sptimes.com/2006/09/03/Floridian/Cautious_optimism_for.shtml

³³ http://www.mnf-iraq.com/index.php?option=com_content&task=view&id=6618&Itemid=30

³⁴ Donna MILES, *op. cit.*

³⁵ Army Sgt. Frank PELLEGRINI, *Coalition Conference Looks at the New Iraq, Multi-National Force – Iraq*, 10 October 2006, <http://www.centcom.mil/sites/uscentcom1/FrontPage%20Stories/Coalition%20Conference%20Looks%20at%20the%20New%20Iraq.aspx>

³⁶ Ben FELLER, *Bush's advisers adopt new tone on Iraq*, Associated Press Writer, http://news.yahoo.com/s/ap/20061113/ap_on_go_pr_wh/us_iraq

Locotenent-colonelul Alin BODESCU este ofițer de legătură al României la Comandamentul USCENTCOM.

ORIENTUL MIJLOCIU – PACE SAU CONFRUNTARE?

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN

Atunci când se părea că, în sfârșit, s-a ajuns la un acord și lumea părea că poate spera într-o pace în Orientul Mijlociu, o pace care ar fi putut dura, evenimentele de pe teren au demontat această eventualitate. Iată concluzia: logica Orientului Apropiat și a Orientului Mijlociu nu este una care să poată fi înțeleasă. Cele mai optimiste și mai probabile predicții, cu șanse de 100% de a fi realizabile, s-au dovedit a fi, de fapt, irealizabile.

1. Preliminarii. Potrivit AFP și Reuters, preluate de Rompres, fracțiunile palestiniene, cu excepția Jihadului islamic, au încheiat, la 27 iunie a.c., un acord de „înțelegere națională”, care recunoaște implicit existența Israelului. Documentul stabilea crearea unui stat palestinian în toate teritoriile ocupate de Israel în 1967, având Ierusalimul drept capitală. De asemenea, el prevede ca rezistența să fie limitată la teritoriile palestiniene. În opinia analiștilor, acordul reprezintă o schimbare fundamentală a grupării islamice Hamas, care conduce guvernul și care a refuzat dintotdeauna dreptul Israelului la existență. Fâșia Gaza este atacată de forțele israeliene, la 28 iunie a.c., în cadrul unei ofensive declanșate pentru recuperarea unui soldat evreu răpit de militanții palestinieni cu numai trei zile în urmă¹. Avioanele israeliene² au avut ca ținte birourile premierului palestinian, ministerele de interne și de externe, un pod din centrul Fâșiei Gaza, situat pe principalul drum care leagă nordul regiunii de sud, locuințele unor lideri militanți și nu numai. De asemenea, blindatele israeliene au pătruns în nordul Fâșiei Gaza pentru descoperirea tunelurilor secrete și depozitelor de explozibil. Cel puțin 200 de palestinieni au fost uciși de la începutul acestei campanii, în urma bombardamentelor și incursiunilor terestre israeliene.

Câteva zile mai târziu, presa israeliană din 28 iunie a.c., preluată de AFP, făcea referire la divergențe între premierul israelian, Ehud Olmert, și șeful statului major al armatei, privind lansarea unei operațiuni militare de anvergură³ în sectorul Beit Hanonn, destinată, în principal, încetării tirurilor

cu rachete împotriva Israelului.

La 1 iulie, Israelul respinge propunerea răpitorilor de a elibera cel puțin 1000 de deținuți „palestinieni, arabi, musulmani și de alte naționalități”, în schimbul soldatului evreu răpit anterior. Premierul israelian a refuzat categoric orice negociere cu răpitorii, reafirmând hotărârea de a nu se încheia niciun fel de înțelegere. Mai mult, Israelul consideră Hezbollah „o grupare teroristă brutală” și este decis să continue lupta împotriva ei.

2. Escaladarea conflictului. Continuând politica de a nu ceda în fața șantajului, Israelul respinge și ultimatumul de 24 de ore, lansat de răpitori la 3 iulie. Trupele sale rămân în așteptare și încep primele incursiuni punctuale, urmate, ulterior, de raiduri aeriene, cu victime în rândul militanților arabi.

La 13 iulie, guvernul israelian a dat undă verde unei serii de operațiuni prin care să fie lovite obiective din infrastructura libaneză, între „cauzele” care au dus la declanșarea conflictului Israel - Hezbollah fiind menționată răpirea, la 12 iulie, a doi soldați evrei de către gruparea șiiită Hezbollah din Liban.

În pofida apelului⁴ premierului libanez, Fouad Siniora, la o încetare a focului în Liban⁵ și a eforturilor comunității internaționale, războiul din Orientul Mijlociu continuă să ia amploare, iar ofensiva din Liban⁶, cum lasă Ehud Olmert să se înțeleagă, va continua, cât timp va fi necesar pentru a-i elibera pe cei doi militari israelieni capturați de Hezbollah⁷, a se asigura că această grupare nu mai reprezintă o amenințare pentru Israel⁸ și se va încheia imediat ce își atinge scopul: crearea unei zone de securitate⁹ în sudul țării, până când va putea fi desfășurată o forță internațională de interpunere. Este, putem spune, o continuare, dar și întărire a avertismentului dat anterior de ministrul israelian de interne: atâta timp cât cetățenii țării sale, din zonele de graniță, nu pot trăi în siguranță, nimeni nu se va bucura de pace în Liban.

Concomitent cu operațiunile militare, în curs de desfășurare, în Liban a avut loc și o gigantică operațiune de evacuare a civililor¹⁰, operațiune în care a fost implicată și România. Mai multe țări și-au trimis nave militare sau civile pentru a grăbi evacuarea, iar Israelul a acceptat intrarea ajutoarelor umanitare în Liban.

3. Evoluția situației. Israelul exclude pentru moment un armistițiu cu Hezbollah – gruparea care a atacat statul evreu în timp ce armata sa era angajată în luptă pe un alt front, împotriva Hamas din Fâșia Gaza - și continuă atacurile sale aeriene asupra zonelor din sudul și estul teritoriului libanez. Mai mult, pentru prima dată de la declanșarea conflictului, Israelul atacă zona de nord a Libanului și chiar pătrunde, la 19 iulie, cu trupe terestre pe teritoriul acestuia, în scopul de a-i găsi și elibera pe cei doi soldați răpiți de Hezbollah. Trupele s-au angajat într-un violent schimb de focuri cu gherilele šiite, iar ofensiva terestră continuă, în paralel cu raidurile aeriene.

La rândul său, gruparea Hezbollah, considerată teroristă și principalul adversar din Liban al Israelului, a ripostat cu salve de rachete, care au atins mai multe orașe din nordul Israelului, revendică seria atacurilor cu rachete și continuă cu bombardamente violente asupra nordului Israelului. Mai mult, șeful mișcării šiite Hezbollah din Liban, Hassan Nasrallah, îndeamnă poporul și statul libanez, prin discursuri televizate, să reziste Israelului, promițându-le victoria. El susține că Israelul nu a reușit să-și îndeplinească niciun obiectiv militar, iar „apelurile insistente” pentru „o soluție negociată a conflictului” s-ar explica prin rezistența opusă de Hezbollah. Mai mult, liderul Hezbollah, Hassan Nasrallah, afirmă că revenirea în Orientul Mijlociu a secretarului de stat american, Condoleezza Rice, ar avea în vedere impunerea unor condiții Libanului, în cadrul unui plan de reinstaurare a unui nou regim în regiune. La rândul său, Hezbollahul iranian afirmă, potrivit Reuters, că este pregătit să atace interesele Israelului și SUA în lume.

Din cauza bombardamentelor israeliene, situația civililor și a refugiaților din sudul Libanului devine „tot mai dramatică și se agravează de la o zi la alta”¹¹. Economia și infrastructura Libanului au ajuns și ele într-o situație dezastruoasă. Majoritatea șoselelor sunt impracticabile, iar zeci de poduri au fost distruse, mai ales în sudul Libanului. Ulți-

mele bilanțuri ale dezastrului umanitar din Liban vorbesc de la sine¹², dar numărul victimelor este în continuă creștere, iar statisticile oficiale nu pot ține pasul cu evenimentele. Or, numărul mare al victimelor din Orientul Mijlociu și previzibilitatea acestora ar putea presupune responsabilitatea penală a celor implicați, după cum declară un oficial ONU. La fel și amploarea pagubelor¹³ provocate de bombardamente care, împreună, arată „proporția catastrofei și a violenței acestui conflict”.

Refuzul Israelului la propunerea ONU de încheiere a unui armistițiu de 72 de ore cu Hezbollah, care să permită furnizarea de ajutor umanitar civililor surprinși în zona de conflict din Liban, a fost motivată de autoritățile de la Tel Aviv prin faptul că deja a deschis o serie de coridoare sigure pe teritoriul libanez, pentru ca transportul cu ajutoare să poată fi făcut¹⁴.

4. A fost legitimă continuarea acțiunilor militare israeliene în Liban? Eșecul conferinței internaționale de la Roma, ca și planul inițial propus de Washington – „dezarmarea Hezbollah și masarea unei forțe multinaționale de pace în regiune sub comanda NATO”¹⁵ –, pare să legitimizeze¹⁶ continuarea acțiunilor militare ale Israelului până când gruparea Hezbollah va fi dezarmată și nu va mai fi prezentă în sudul Libanului. Pentru că, o încetare imediată a focului, după cum susținea Condoleezza Rice, în primul său turneu în zona de conflict, „nu este suficientă” pentru a pune bazele unei „soluții de durată”, ci, dimpotrivă, ar da ocazia Hezbollah „să se reînarmeze și să-și reia atacurile antiisraeliene”. Un mesaj, desigur, încurajator pentru Israel¹⁷. Numai că o astfel de „poziție” a Washingtonului a stârnit nemulțumire în rândul lumii arabe și musulmane, unde, de la începutul ofensivelor din Liban și Fâșia Gaza, au avut loc, aproape în fiecare zi, proteste antiisraeliene. Cu atât mai mult cu cât:

- ambasadorul sirian la ONU spune că Washingtonul dă, astfel, „undă verde” Israelului pentru a continua campania militară;

- liderii Ligii Arabe¹⁸ au evitat să califice mișcarea šiită Hezbollah ca fiind responsabilă de declanșarea conflictului prin răpirea a doi soldați israelieni la 12 iulie;

- secretarul general al Ligii, Amr Moussa, considera că Libanul face obiectul unei „reacții disproporționate”¹⁹ din partea Israelului, iar miniștrii de externe ai celor 22 state membre ale

Ligii - deși au făcut apel la părțile aflate în conflict să evite orice acțiuni care ar putea submina pacea și securitatea în regiune - au adoptat o rezoluție de susținere a Libanului.

Pe de altă parte, Indonezia²⁰, cea mai populată țară musulmană și un susținător tradițional al palestinienilor, acuză Israelul de violarea legislației internaționale. La fel și Venezuela²¹, în timp ce cunoscutul adversar al președintelui George W. Bush, președintele iranian, Mahmoud Ahmadinejad, continuă să amenințe: „Dacă Israelul nu-și va reconsidera comportamentul agresiv, se va confrunta cu mânia țărilor din regiune, care se va manifesta ca o mare explozie și nu se va limita doar la frontierele acestor state”²². Chiar și Arabia Saudită, deși condamnă Hezbollah pentru criza din Liban, avertizează comunitatea internațională că există riscul declanșării unui conflict regional, dacă Israelul își continuă atacurile în Liban. O îngrijorare firească, pentru care și miniștrii de externe din statele membre UE s-au întâlnit să discute situația din Liban, iar premierul Tony Blair se confruntă cu presiuni, inclusiv din partea partidului său laburist, pentru a se distanța de refuzul Statelor Unite de a cere încetarea imediată a focului în Liban²³. Mai mult, chiar membri ai cabinetului britanic condus de Tony Blair – un aliat fidel al Statelor Unite - consideră „reacția” statului evreu, față de „răpirea” celor doi soldați israelieni de către gruparea šiită Hezbollah, ca fiind „disproporționată”, iar această reacție „riscă” să destabilizeze Orientul Mijlociu. Lor li se adaugă și fostul ministru de externe, Jack Straw, care a declarat că Tony Blair nu ar trebui să susțină acțiunile militare ale Israelului, deoarece acesta riscă să destabilizeze Libanul.

Între timp, așa cum declara șeful serviciilor de informații ale armatei israeliene - iar șeful diplomației siriene, Wallid Moallem, nu ascunde acest lucru -, Siria și-a pus forțele armate în „alertă maximă” și este pregătită pentru un război, dacă agresiunea israeliană va continua.

5. Implicarea Iranului și a Siriei în soluționarea conflictului devine tot mai necesară. Iranul este cel mai puternic și hotărât susținător al Hezbollah, dar – așa cum declară ambasadorul iranian la Paris – Hezbollah nu se află la ordinele Iranului. Totuși, o încetare a focului în Liban va fi dificilă de obținut fără implicarea Iranului și a Siriei. Este și punctul de vedere exprimat de emisarul ONU pentru Orientul Mijlociu, Terje, dar și de alți lideri

internaționali și emisari ai statului evreu.

Deși președintele francez Jacques Chirac critică Siria și acuză Iranul pentru rolul jucat în criza din Liban, ministrul francez de externe, Philippe Daiste-Blaz, continuă să susțină rolul important pe care Iranul îl joacă în zonă. La rândul său, premierul britanic, Tony Blair, spune că Iranul ar trebui să se ocupe mai mult de rezolvarea conflictului, și nu să obstrucționeze eforturile de pace²⁴. O părere similară a fost exprimată și de ambasadorul israelian la ONU, Dan Ghinerman, atunci când a cerut comunității internaționale să acționeze pentru a împiedica înarmarea milițiilor šiite Hezbollah de către Iran și Siria – țări calificate drept „comercianți ai terorii”.

Hezbollah nu va înceta acțiunile militare împotriva Israelului până când acesta nu-și va retrage toți militarii de pe teritoriul Libanului. Discuțiile despre conflictul grupării Hezbollah cu Israelul, purtate între ministrul iranian de externe, sosit, între timp, la Beirut, și autorităților libaneze, precum și ultimele declarații²⁵ ale liderului Hezbollah, Hassan Nasrallah, și ale președintelui iranian, Mahmoud Ahmadinejad, o confirmă pe deplin.

Între timp, și Siria se pregătește pentru acțiuni militare, iar Wallid Moallem²⁶, șeful diplomației de la Damasc, nu ascunde acest lucru – Siria este pregătită pentru un război regional și va răspunde unui atac lansat de Israel.

6. Noi priorități pentru o pace durabilă în Orientul Mijlociu, după convorbirile Blair-Bush din 28 iulie, de la Washington D.C. Întâlnirea celor doi lideri internaționali s-a concentrat asupra modalităților de a obține, de urgență, o rezoluție ONU. În acest scop, președintele american, George W. Bush, a cerut Siriei să participe la eforturile de pace din Orientul Mijlociu, iar secretarul de stat american, Condoleezza Rice, revine în zona de conflict pentru noi întâlniri și discuții, desigur, tot mai dificile, cu liderii israelieni și cei libanezi. Statele Unite sunt decise să pună capăt pentru totdeauna violențelor din Liban.

La rândul său, premierul britanic, Tony Blair - căruia, înainte de a pleca la Washington, i s-a cerut, potrivit cotidianului *The Observer*, de către mai mulți miniștri, între care ministrul de externe Margaret Becket²⁷, „să se distanțeze de politica Statelor Unite” – afirmă²⁸, dar, fără a renunța la „cauzele” care au dus la declanșarea conflictului

Israel - Hezbollah, adică răpirea, la 12 iulie a.c., a celor doi soldați evrei de către gruparea šiită Hezbollah din Liban, că la fel de „important este nu numai să înceteze violențele“, ci și „să se profite de ocazie“ pentru a se stabili o direcție strategică pentru întreaga regiune.

După convorbirile Blair - Bush, din 28 iulie, de la Washington D.C., prioritară pentru o pace durabilă în Orientul Mijlociu devin: trimiterea de urgență a ajutoarelor în Liban, stoparea violențelor, asigurarea reîntoarcerii acasă a populației evacuate și susținerea reconstrucției în zonă. Condoleezza Rice speră să obțină un acord de încetare a focului ale cărui condiții²⁹ vor fi incluse în textul unei rezoluții a Consiliului de Securitate al ONU.

Negocierile, deși grele, puteau continua favorabil, dacă bombele israeliene n-ar fi ucis, în localitatea libaneză Qana, 54 de civili, din care 37 erau copii. Cu atât mai mult cu cât, în Liban, cei doi membri Hezbollah ai cabinetului acceptau să se includă în clauzele armistițiului „obligativitatea dezarmării“ milițiilor šiite, chiar dacă premierul Fouad Siniora ar fi insistat ca Israelul să pună capăt ocupației sectorului fermelor șeban, revendicat de Liban, și să elibereze toți prizonierii libanezi. De cealaltă parte, oficiali ai ministerului israelian de externe declarau că nu vor pretinde dezarmarea imediată a militanților Hezbollah, ca o condiție a încetării focului. Or, acest atac aerian sângeros de la Qana - condamnat la unison de comunitatea arabă³⁰, chiar dacă premierul israelian încearcă să-l justifice prin „refugiu pentru militanții Hezbollah“³¹ - a transformat încercările de mediere ale secretarului de stat american într-un eșec total. Libanul pare să nu mai accepte nicio altă discuție, în afară de o încetare imediată și necondiționată a focului, și acuză Israelul de crime de război. La fel și grupările radicale care promet să se răzbune, gruparea šiită Hezbollah lansând, în continuare, zeci de rachete asupra unor orașe și așezări evreiești din nordul Israelului³². Pe de altă parte, 30 de mii de rezerviști israelieni s-au prezentat la unități pentru a întări dispozitivul militar din nordul țării.

Israelul nu renunță la ofensiva din Liban împotriva milițiilor Hezbollahului šiit³³, iar ostilitățile cresc în intensitate. Sunt extinse operațiunile terestre asupra regiunii Baalbek din estul Libanului, unul din bastioanele Hezbollah, iar armata israeliană a instaurat deja „o zonă de securitate“ care - potrivit canalului de televiziune Canal 10 - înglobează 20 de sate, la granița sa cu Libanul.

Atacurile aeriene continuă, inclusiv asupra capitalei libaneze, Beirut, unde cartiere întregi din sud au fost distruse. S-au efectuat raiduri în nord, în apropiere de granița cu Siria.

Operațiunile militare continuă și în Fâșia Gaza, pentru a distruge ceea ce israelienii denumesc „o infrastructură teroristă“³⁴, palestinienii temându-se de o nouă ofensivă a tancurilor și blindatelor israeliene pătrunse deja într-o zonă industrială din nordul teritoriului. Cu atât mai mult cu cât, în urma atacului de la Qana, o mulțime furioasă a devastat sediul Națiunilor Unite și a arborat drapele libaneze și ale Hezbollah. Între timp, armata israeliană l-a arestat și pe președintele parlamentului palestinian și a crescut presiunea asupra Hamas, aflat sub un embargou total din partea Occidentului, până când nu recunoaște existența statului evreu, nu pune capăt violenței și nu acceptă tratatele de pace din Orientul Mijlociu.

7. Reacția Consiliului de Securitate. Consiliul de Securitate al ONU nu a reușit să adopte la 15 iulie a.c. o declarație comună care să conțină un apel la încetarea focului, către părțile beligerante. Potrivit unor surse diplomatice, delegațiile britanică și americană au propus să nu se voteze adoptarea acestei declarații înainte de încheierea summit-ului G8 de la Sankt Petersburg³⁵ și a misiunilor emisarilor³⁶ secretarului general al ONU, Kofi Anan, în Orientul Mijlociu, poziție care a provocat critici din partea reprezentantului special al diplomației libaneze la ONU.

Totuși, comunitatea internațională trebuie să acționeze mai rapid pentru a obține o încetare a focului și a pune capăt crizei dintre Israel și Liban. Președintele Autorității Palestiniene, Mahmoud Abbas, critică poziția SUA, protestând împotriva recurgerii la veto de către Statele Unite în Consiliul de Securitate al ONU în privința rezoluției care cerea încetarea operațiunilor militare israeliene în Fâșia Gaza și recunoștea recurgerea disproporționată la forță de către Israel. Acest veto – se menționează într-un comunicat al Președinției ANP - este o „încurajare a escaladării violențelor israeliene“, președintele Abbas exprimându-și, totodată, și regretul că SUA nu au folosit astfel de presiuni în trecut, „pentru a face să avanseze procesul de pace“.

La rândul său, Kofi Annan, secretarul general al ONU, a cerut organizarea unei forțe internaționale pentru stabilizarea Libanului de Sud, de 15-20

mii de militari. Și nu numai. Dar, decizia pentru desfășurarea unor asemenea forțe a fost amânată până când va exista, pentru criza din Orientul Mijlociu, mai multă claritate politică în privința „căii de urmat“.

Franța, unul dintre cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU, aflată și la președinția Consiliului, ar putea juca un rol important în misiunea internațională din Liban, dar respinge ideea unei astfel de forțe, al cărei mandat va include și dezarmarea militanților šiiti, atâta timp cât nu a fost decisă o încetare prealabilă a focului.

Totuși, Statele Unite – după cum declară secretarul de stat american, Condoleezza Rice - speră să vadă, cât mai curând, „un sfârșit al violenței, al operațiunilor militare, al lansării de rachete“ și să treacă la următoarea fază - aducerea forței internaționale. Cu atât mai mult cu cât Washingtonul și Parisul au ajuns la un acord asupra proiectului de rezoluție ONU privind situația din Orientul Mijlociu, ce urma să fie discutat în Consiliul de Securitate. Numai că Liga Arabă cere modificarea rezoluției privind Libanul al cărei proiect, în versiunea prezentată – susținută de Statele Unite, dar respinsă de Liban și țările arabe - solicita doar „încetarea imediată a ostilităților“, fără a menționa necesitatea retragerii trupelor israeliene din Liban. O versiune de proiect care nu exclude temerea, exprimată oficial de președintele parlamentului libanez³⁷ și de șeful diplomației egiptene, Wallid Moallem: proiectul conduce spre continuarea războiului și spre un război civil în Liban. Chiar dacă secretarul de stat american, Condoleezza Rice, asigură Libanul că trupele israeliene nu vor rămâne pe teritoriul său.

8. Condițiile încetării conflictului din Orientul Mijlociu și posibila pace. Dacă în viziunea președintelui iranian, Mahmoud Ahmadinejad - care cere încetarea imediată a focului în Liban - unica soluție pentru încetarea conflictului din Orientul Mijlociu, aflat în plină desfășurare, este „eliminarea Israelului“, Tel-Avivul va accepta, după cum declară Ehud Olmert, citat de cotidianul *The Times*, „orice rezoluție rezonabilă care să fie în interesul poporului israelian și să respecte dreptul la apărare“³⁸.

La rândul său, mișcarea šiită Hezbollah, prin reprezentantul său în cabinetul libanez, Mohammed Fineish, condiționează și ea încetarea focului și

a oricăror acțiuni militare împotriva Israelului de „retragerea tuturor militarilor israelieni de pe teritoriul Libanului“³⁹, declarând că, „în caz contrar, nu vor respecta prevederile rezoluției Consiliului de Securitate al ONU“. Ceea ce a și făcut. Libanul a respins rezoluția Consiliului de securitate al ONU în varianta propusă de Franța și Statele Unite, iar Liga Arabă a cerut modificarea ei.

Conflictul – după cum declară premierul israelian Ehud Olmert - ar putea lua sfârșit numai în momentul în care Consiliul de Securitate al ONU „va autoriza intervenția trupelor internaționale“⁴⁰, dar „lupta se va sfârși odată ce gruparea Hezbollah va fi dezarmată“⁴¹, conform rezoluției 1559 a Consiliului. Or, pentru a lichida toate obiectivele Hezbollah din zonă și dezarma milițiile šiite, înainte ca Statele Unite și comunitatea internațională să forțeze o încetare a focului⁴², oficialii de la Tel-Aviv estimau că ar mai avea nevoie de un răgaz de timp de circa două săptămâni.

Pe de altă parte, șeful diplomației franceze, Philippe Daiste-Blazy, citat de Rador, a reiterat opinia Franței: atâta vreme cât nu există o încetare a focului, o forță multinațională de stabilizare în Liban nu poate fi eficace⁴³. Mai realistă pentru zona de conflict pare să fie desfășurarea de trupe libaneze⁴⁴ conform Rezoluției 1680 a Consiliului de securitate al ONU.

Franța consideră că nu prin forță și nu prin spirala violenței se poate obține un rezultat în acest conflict. Atacul de la Qana, considerat cel mai sângeros atac de la declanșarea ofensivei și calificat de Liga Arabă drept o crimă de război, o confirmă pe deplin. Până și secretarul de stat american, Condoleezza Rice, a susținut, pentru prima dată în public, în finalul tratativelor cu oficialitățile israeliene, necesitatea unei încetări imediate a focului. Mai mult, Liga Arabă a cerut și cere cu insistență retragerea trupelor israeliene de pe teritoriul libanez, ca element indispensabil pentru încheierea unui acord de încetare a focului și al realizării unei păci echitabile și globale în Orientul Mijlociu.

9. Rezoluția 1701 – rezultatul unui compromis negociat de Franța și SUA. Consiliul de Securitate al ONU a adoptat, la 11 august, în unanimitate, Rezoluția 1701 care invită Hezbollah să-și înceteze imediat atacurile împotriva Israelului și Israelul să-și oprească operațiile militare ofensive

în Liban. Textul prevede ca Libanul și forța interimară a Națiunilor Unite (FINUL) să-și desfășoare împreună forțele în sudul Libanului, pe măsură ce Israelul își retrage trupele din teritoriul libanez.

Încetarea ostilităților dintre Hezbollah și Israel a intrat în vigoare la ora 05.00, după o lună de război. Este prima etapă a aplicării Rezoluției 1701. Comunitatea internațională se mobilizează pentru constituirea Forței Internaționale a ONU care va asigura respectarea armistițiului dintre Israel și mișcarea șiiită Hezbollah. Armata libaneză se instalează, pentru prima dată după 30 de ani, la frontiera cu Israelul⁴⁵, luând poziție la așa-zisa „Poartă Fatima“, din sud-estul Libanului, în timp ce armata israeliană își va menține blocada aeriană și maritimă în Liban până la instituirea unui mecanism de control asupra transferului ilegal de arme către Hezbollah.

La 1 octombrie 2006, armata israeliană și-a retras toate trupele de pe teritoriul Libanului, dar temeri că securizarea sudului Libanului, după retragerea trupelor israeliene, nu va rezista, iar mișcarea radicală șiiită Hezbollah își va consolida forțele în spatele armatei libaneze și a militarilor străini desfășurați în sudul Libanului, continuă să existe.

Totuși, trimiterea forțelor ONU în Liban înseamnă, pentru mulți analiști și oameni politici, începutul unei noi perioade în diplomatie. ONU redevine principala forță de menținere a păcii în lume.

10. Va fi pace sau confruntare? În Orientul Mijlociu există o mare cantitate de forțe care se confruntă, iar în Orientul Apropiat⁴⁶ există o armată israeliană foarte dotată și mai multe formațiuni care acționează asimetric asupra armatei israeliene. Niciuna dintre ele nu poate obține victoria asupra celeilalte. Aceasta este soarta războiului asimetric, care este un război atritic (de uzură) și care nu are învinși și învingători. Pe cale de consecință, soluțiile nu pot veni decât din rațiune, iar în fața rațiunii, armele trebuie să tacă (chiar dacă există și vor continua să existe)⁴⁷; altfel, va exista un război continuu.

NOTE:

¹ Caporalul Gilard Shalit a fost răpit la 25 iunie.

² Atacurile israeliene au avut loc la puțin timp după ce 70 de militanți ai Hamas au aruncat în aer o poartă la

un punct vamal dintre Egipt și Gaza, prin spărtura astfel creată de explozie în zidul de beton au trecut în Fâșia Gaza sute de palestinieni, care nu au mai fost nevoiți să aștepte redeschiderea graniței.

³ Potrivit presei israeliene, propunerea privind lansarea acestui atac a fost respinsă de Ehud Olmert la 28 iunie (cotidianul Haaretz), pe motiv că punerea sa în aplicare ar provoca un număr mare de victime în rândul civililor (cotidianul Yediot Aharonot).

⁴ Premierul libanez, Fouad Siniora, a mai propus și un schimb de prizonieri sub auspiciile Crucii Roșii.

⁵ În declarația ministrului informațiilor, Ghazi Al-Aridi, dată la sfârșitul primei reuniuni de urgență a Cabinetului libanez, din 13 iulie a.c., și preluată de posturile noastre de televiziune, se menționa principala cerere a Libanului – încetarea totală și imediată a focului și oprirea acestei flagrante agresiuni deschise israeliene. Cum Israelul consideră Hezbollah „o grupare teroristă brutală”, care lansează atacuri cu rachete asupra teritoriului său, sugerează oficialităților de la Beirut să se distanțeze față de Hezbollah și de alte grupări teroriste și, astfel, vor afla că sunt „parteneri de nădejde pentru diferite activități care vor face viața populației mai ușoară“.

⁶ Dreptul la autoapărare, ca drept inerent al tuturor națiunilor de a se apăra, este stabilit în dreptul internațional cutumiar și a fost codificat în mod specific în art. 51 al Cartei Națiunilor Unite. Pentru detalii, vezi C.G.BALABAN, **Securitatea și dreptul internațional – Provocări la început de secol XXI**, Ed. C.H.Beck, București, 2006, pp. 178-184.

⁷ Motivație menționată și în comunicatul dat publicității după întâlnirea șefului guvernului israelian cu Înalțul Reprezentant al UE pentru politica externă, Javier Solana: „Israelul va purta lupta împotriva Hezbollah atâta vreme cât va fi necesar pentru a-i readuce pe soldații răpiți și pentru a se pune pe deplin în aplicare rezoluțiile ONU“.

⁸ Conform declarației din 19 iulie a.c. a premierului israelian, Ehud Olmert, citat de Reuters.

⁹ Potrivit ministrului israelian al apărării, Amir Peretz. Se dorea, astfel, împingerea Hezbollah-ului dincolo de frontieră, pe o distanță de cel puțin 7-8 km, care să permită stabilirea unei forțe internaționale de securitate de-a lungul frontierei.

¹⁰ Libanul este o țară cu 3,8 milioane de locuitori. Totuși, din cauza confruntărilor dintre armata israeliană și gherilele Hezbollah din Liban, peste 900 de mii de libanezi s-au refugiat.

¹¹ Sven Berthel, Șeful Biroului Agenției Națiunilor Unite pentru Refugiații palestinieni, UNRWA, la BEIRUT.

¹² Potrivit AFP, ultimele date difuzate de Comisia de ajutorare a guvernului libanez la 2 august a.c. menționează moartea a cel puțin 835 de persoane și peste 3210 răniți. Datele includ militari și polițiști

libanezi, însă nu militanți Hezbollah.

¹³ Potrivit oficialilor de la Beirut, pagubele erau estimate la peste 2,5 miliarde, în timp ce valoarea compensațiilor, primite ca ajutoare donate de Arabia Saudită și Kuweit, era de 800 de milioane.

¹⁴ Un coridor pentru evacuarea străinilor și a celor cu dublă cetățenie și un canal umanitar maritim dinspre Cipru spre Liban, controlat de marina israeliană.

¹⁵ Secretarul de stat american, Condoleezza Rice, a declarat că trebuie puse „bazele unei soluții de durată, care să mențină pacea în regiune pe termen lung“, dar „planul“ propus de Statele Unite pentru soluționarea crizei este, după cum spun analiștii, greu de pus în practică și ar da Israelului câteva săptămâni pentru a-și continua bombardamentele.

¹⁶ Și România recunoaște, fără echivoc, prin vocea președintelui ei, dreptul Israelului la securitate. Marea Britanie a asigurat escală pentru avioanele americane ce transportau bombe către Israel.

¹⁷ Israelul are tot dreptul să se apere, gruparea șiiită Hezbollah continuând să reprezinte o amenințare pentru Israel. Forțele israeliene, atacate frecvent de combatanții Hezbollah, s-au retras din Liban în 2000, când se considera că Israelul are și alte opțiuni, dar, de această dată, tot mai mulți cred că Israelul luptă pentru supraviețuire, iar sondajele arată că peste 80 % dintre israelieni susțin această campanie.

¹⁸ Liga Statelor Arabe sau Liga Arabă este formată din 22 de state arabe între care, din anul 1996, și Palestina, considerată, în anexa Pactului Statelor Arabe, drept un stat independent și, deci, un membru cu drepturi depline al Ligii.

¹⁹ Curtea Internațională de Justiție precizează: legitima apărare, individuală sau colectivă, nu se justifică decât în condiții bine definite, când se adoptă măsuri proporționale cu actul de agresiune armată necesar a-i pune capăt. De asemenea, potrivit cartei ONU, orice acțiune întreprinsă va dura până când Consiliul de Securitate va lua măsurile ce se impun pentru menținerea păcii. Pentru detalii, vezi: C.G. BALABAN, **op. cit.**, pp. 171-184; I. CLOȘCĂ, *A fost legală sau ilegală atacarea Irakului*, în Revista Română de Drept Umanitar, Anul XI 2003, nr. 1(44), p.11.

²⁰ În același timp, guvernul indonezian a mai cerut încetarea imediată a focului și trimiterea în zonă a unei misiuni ONU de menținere păcii.

²¹ Venezuela condamnă, la rândul său, ofensiva Israelului, iar în semn de protest față de acțiunea statului evreu, și-a retras ambasadorul de la Ierusalim.

²² Desigur, președintele Iranului nu este la prima sa declarație la adresa Israelului. De exemplu: „regimul sionist este profund nedrept și reprezintă o amenințare permanentă la adresa lumii islamice[...] statul evreu este, pe zi ce trece, tot mai aproape de dispariție, în timp ce rezistența palestiniană se consolidează continuu [...]“ etc.

²³ Mai multe cotidiene britanice relatează că numeroși membri ai cabinetului de la Londra sunt „nemulțumiți“ de faptul că Tony Blair „susține fără rezerve ofensiva israeliană“ și își manifestă îngrijorarea pentru o posibilă deteriorare a situației din regiune.

²⁴ Tony Blair mai dezvăluie faptul că unele arme de origine iraniană sunt identice cu cele folosite împotriva trupelor britanice la Basra, în sudul Irakului.

²⁵ Într-un interviu televizat, citat de cotidianul Le Figaro, liderul Hezbollah, Hassan Nasrallah, declara: „Dacă voi atacați Beirutul, rezistența islamică va ataca Tel-Aviv, iar atunci când veți înceta bombardamentele asupra caselor, orașelor, civililor, infrastructurii noastre, noi nu vom mai lansa rachete împotriva Israelului“. În replică, armata israeliană va distruge infrastructura Libanului.

²⁶ Înainte de reuniunea extraordinară a Ligii Arabe, de la Beirut, din 7 august a.c., oficialul egiptean, aflat în vizită la Tripoli, în Liban, a fost întâmpinat de către libanezi cu proteste de stradă, pentru atitudinea sa războinică. Am venit în Liban – declara diplomației egiptene – pentru a pune la dispoziția liderului Hezbollah, Hassan Nasrallah, forțele armate ale Siriei, capabile să apere Libanul.

²⁷ Ca șef al diplomației britanice, Margaret Beket și-a exprimat anumite „rezerve“ față de politica premierului. Este vorba și de utilizarea „neautorizată“ a unui aeroport din Scoția de către un avion american care transporta bombe antibuncăr către Israel. Deși administrația de la Washington „și-a cerut scuze“, aceste transporturi continuă.

²⁸ Într-un interviu acordat postului american de televiziune Sky, premierul britanic a „minimalizat“ divergențele din cabinetul său pe tema abordării conflictului din Liban. Ulterior, chiar Londra le dezmente.

²⁹ Secretarul de stat american a salutat decizia celor doi membri Hezbollah ai cabinetului libanez de a include în clauzele armistițiului „obligativitatea dezarmării“ milițiilor șiiite.

³⁰ Primul ministru palestinian a afirmat că Israelul se face vinovat de un război împotriva umanității și cere Națiunilor Unite să sancționeze statul evreu.

³¹ Reuters face referire la o anchetă israeliană, ulterioară, în legătură cu acest caz. Armata israeliană a admis că a făcut o gravă eroare când a bombardat localitatea libaneză Qana. Raidul aviației a fost executat în conformitate cu instrucțiunile privind atacarea structurilor suspecte, dar dacă ar fi știut că în interiorul clădirii se aflau civili, cu siguranță, nu ar fi bombardat clădirea. Comunicatul dat publicității mai precizează că locuitorii din Qana au fost avertizați în mai multe rânduri să părăsească locuințele și acuză Hezbollah că se folosesc de scuturi umane.

³² Potrivit unui bilanț al poliției israeliene, citat de Rompres, recordul de rachete pentru o singură zi, trase de Hezbollah, din Liban, asupra nordului statului evreu,

a fost cel din 2 august a.c., de circa 230 de rachete.

³³ Vicepremierul israelian Shimon Peres, citat de Rompres.

³⁴ Cu atât mai mult cu cât, după cum susțin experții, tensiunile nu au fost eliminate nici după retragerea Israelului din Fâșia Gaza, anul trecut.

³⁵ Cei mai puternici lideri din lume au cerut: eliberarea soldaților israelieni răpiți în Gaza și Liban; încetarea imediată a bombardării teritoriului statului evreu, dar și oprirea operațiilor militare din nord și sud și retragerea forțelor israeliene de pe alte teritorii. După agravarea situației din Orientul Mijlociu, cei opt lideri sugerează nevoia unei forțe internaționale de securitate și observație în sudul Libanului. Declarația condamnă extremismul și pe cei care îl susțin, dar textul nu nominalizează niciun stat anume, cu toate că SUA ar fi dorit condamnarea expresă a Siriei și Libanului.

³⁶ Consilierul pe probleme politice al secretarului general al ONU, Kofi Anan, care conduce delegația Națiunilor Unite la Beirut, a declarat că ONU susține apelul Libanului cu privire la încetarea focului și promisiunea acestuia de a restabili controlul deplin asupra teritoriului său.

³⁷ Președintele parlamentului libanez spune că cerințele Libanului nu au fost luate în considerare de către marile puteri. Acestea au căzut de acord asupra unor lucruri care nu sunt deloc în interesul Libanului, ci împotriva Libanului și împotriva păcii. Războiul va continua în Liban pentru totdeauna. Nu se va întâmpla altceva decât că agresiunea se va termina, dar israelienii vor fi pe fiecare dală, iar rezistența va fi peste tot. Apoi rezistența Hezbollah îi va ataca pe israelieni, iar ei vor bombardă din nou.

³⁸ Premierul israelian, Ehud Olmert, citat de cotidianul The Times, 2 august 2006.

³⁹ În caz contrar, Hezbollah nu va respecta prevederile rezoluției Consiliului de Securitate al ONU.

⁴⁰ Ambasadorul Israelului la ONU, Dan Ghinerman,

cerea ca, în sudul Libanului, să fie desfășurată o forță internațională puternică și eficientă, capabilă să pună capăt atacurilor gherilelor Hezbollah asupra statului evreu.

⁴¹ Cu atât mai mult cu cât se așteaptă ca gruparea șiiită Hezbollah să primească noi întăriri. Între acestea și o unitate indoneziană de sinucigași.

⁴² Există și o serioasă temere a unor critici din interiorul statului evreu. Dacă Israelul ar fi forțat să încheie criza în condițiile în care organizația militantă Hezbollah nu ar fi pe deplin dezarmată și lichidată, ar fi o lovitură pentru imaginea sa de „supraputere militară”, principalul său argument în relația sa cu rivalii din regiune. De altfel, și președintele american, George W. Bush, susține că nu se va putea vorbi de o încetare a focului până când milițiile șiiite Hezbollah nu vor fi dezarmate, iar granițele și suveranitatea Israelului respectate.

⁴³ În viziunea delegației Ligii Arabe, dar și a ambasadorului libanez la ONU, mandatul forței interimare ONU din Liban trebuie extins și consolidat.

⁴⁴ Guvernul de la Beirut – care cere ca pacea de-a lungul frontierei de sud să fie asigurată de armata libaneză cu ajutorul forței interimare ONU, și nu de o forță internațională - a anunțat disponibilitatea desfășurării a 15 mii de soldați libanezi pentru a prelua controlul asupra sudului Libanului de la milițiile șiiite Hezbollah, după retragerea forțelor israeliene. Oficialii de la Beirut vor ca pacea de-a lungul frontierei de sud să fie asigurată de armata libaneză cu ajutorul forței interimare ONU, și nu de o forță internațională.

⁴⁵ Armata libaneză și-a abandonat pozițiile de la frontieră din 1976, la începutul războiului din Liban (1975-1990).

⁴⁶ Folosit mai mult de britanici, francezi și alți europeni.

⁴⁷ Nimeni nu va dezarma vreodată Israelul sau Hezbollah.

Generalul de brigadă (r.) prof. univ. dr. Constantin-Gheorghe BALABAN este profesor consultant, conducător de doctorat în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” și un asiduu colaborator al publicației noastre.

SUA ȘI APĂRAREA ANTIRACHETĂ NAȚIONALĂ. DEZBATERI DE-A LUNGUL A DOUĂ DECENII

Manuela BĂDĂLUȚĂ

Articolul prezintă istoria ideii de dezvoltare a programelor SUA de apărare națională antirachetă, evidențiind provocările tehnologice care au stat în calea concretizării acestei idei. Prezentarea este cronologică, corelată cu obiectivele de apărare națională și cu problemele tehnice întâmpinate în realizarea acestora. Programul național de apărare antirachetă al SUA are drept scop protejarea teritoriului american împotriva unui număr limitat de rachete balistice din partea statelor „canalie”. Proiectele de apărare antirachetă au provocat critici, în special privind dificultățile tehnice de realizare și destabilizarea sistemului de securitate internațională și controlul armelor nucleare.

Ideea realizării unui sistem național de apărare antirachetă, bazat pe interceptarea rachetelor balistice intercontinentale, a fost lansată în Statele Unite încă de la începutul Războiului Rece. **Santinel, Safeguard și Star Wars** sunt, în ordine cronologică, programele în cadrul cărora a prins contur această idee. Dacă la vremea respectivă ele erau ferite de ochii curioșilor, în prezent este puternic mediatizat programul de dezvoltare a unui scut național de apărare antirachetă¹, cunoscut sub numele de **Son of Star Wars**.

Cel mai mare susținător a fost și este George W. Bush, care, în timpul campaniei sale electorale din 2000, și-a exprimat dorința de a desfășura scutul de apărare antirachetă, chiar cu riscul degradării relațiilor cu Rusia – pentru realizarea programului se impunea fie modificarea Tratatului ABM², fie retragerea Statelor Unite din această înțelegere, lucru care s-a și întâmplat în anul 2001. De când Reagan a lansat SDI (martie 1983), ideea dezvoltării unui sistem capabil să neutralizeze rachetele balistice adversare a rămas una dintre prioritățile politicii americane de securitate. Știința americană, credea Reagan, avea să facă armele nucleare desuete³:

Nu ar fi, totuși, de preferat să salvăm vieți omenеști decât să avem de răz bunat pierderea

lor? Consultări aprofundate m-au făcut să cred că există o soluție. Să inițiem un program având ca obiectiv, prin intermediul unor măsuri defensive, contracararea teribilei amenințări pe care rachetele sovietice o fac să apese asupra noastră. Să ne întoarcem la puterea tehnologică.⁴

SDI s-a dovedit a fi un proiect ambițios din punct de vedere tehnologic și financiar⁵. După Reagan, ideea dezvoltării unui sistem BMD (Ballistic Missile Defense) a tentat alți doi președinți: George Bush și Bill Clinton⁶, fără însă ca aceștia să ajungă la un rezultat concret. Proiectul nu a reușit să depășească doi factori esențiali pentru reușita sa: succesul tehnologic și rezistența diplomatică a Rusiei⁷.

Din punct de vedere tehnologic, un sistem de apărare împotriva rachetelor balistice prezenta un grad ridicat de complexitate. Componentele necesare funcționării unui sistem BMD cuprind sofisticate aparate radar, o tehnologie satelitară adecvată, dispozitive de interceptare și distrugere a rachetelor.

Al doilea mare obstacol în calea realizării proiectului american de apărare antirachetă l-a reprezentat reacția celorlalte state și, în mod special, a Rusiei.

Oponenții sistemului de apărare antirachetă, în mare parte statele care prezintă un potențial pericol pentru securitatea SUA (așa-numitele “rogue states”⁸ – Coreea de Nord, Iran, Irak etc.), își motivează poziția susținând că implementarea de către Statele Unite a unui astfel de sistem ar conferi acestora statutul de „jandarm al lumii”, protecția asigurată de scut permițându-i să trateze într-un mod discreționar aspecte legate de viața politică internațională și să exercite presiuni în orice zonă de interese, în vederea valorificării propriilor deziderate.

NMD primește un vot negativ și din partea Moscovei, oficialii de la Kremlin susținând că dezvoltarea acestui program încalcă flagrant prevederile Tratatului Antirachetă semnat de

Statele Unite și URSS în anul 1972, punct de vedere contrazis de către Administrația americană.

Angajarea SUA în direcția unei apărări antirachetă a întregului teritoriu al său ar fi reconsiderat din temelii tratatul ABM⁹, consideră François Gere¹⁰. Acest tratat și Protocolul succesiv din 1974 limitau dezvoltarea de sisteme de rachete antibalistice la o singură arie de desfășurare și introduceau dispoziții clare pentru prevenirea creării de sisteme de apărare la scară regională sau națională.

Substituind URSS – în calitate de continuator unic și legal din punct de vedere al subiectului juridic – în toate tratatele semnate înainte de 1992, Federația Rusă s-a opus eventualelor modificări aduse tratatului ABM, care ar fi permis dezvoltarea unui sistem BMD american. Tratatul codifica, în domeniul armamentelor strategice, relația paritară dintre cele două puteri, menținându-le în mod reciproc vulnerabile, în cazul unui eventual atac.

Echilibrul terorii și speranțele de supraviețuire se fondau pe această înțelegere dintre cei doi actori. După dezmembrarea URSS, Rusia a încercat să moștenească statutul de putere nucleară și, mai ales, să mențină o poziție de egalitate în negocierile cu SUA. Tratatul ABM reprezenta o garanție diplomatică, la care Rusia nu era dispusă să renunțe așa ușor.

După ambițiosul program SDI, proiectul de apărare națională antirachetă a trecut în mâinile lui George Bush. În ianuarie 1991, acesta anunța programul cunoscut sub numele de **GPALS (Global Protection Against Limited Strikes)**. Redimensionând ambițiile tehnologice ale SDI, noul proiect își propunea dezvoltarea unui sistem de protecție împotriva atacurilor limitate¹¹. Un an mai târziu, URSS înceta să mai existe, însă Rusia, condusă de Boris Elțan, nu a întârziat să abordeze această chestiune. La 31 ianuarie 1992, într-un discurs în cadrul Consiliului de Securitate, președintele rus propunea S.U.A. ideea cooperării pentru dezvoltarea unui **JGDS (Joint Global Defense System)**, adică un program comun. Tendința de cooperare aparentă de la începutul anilor '90 era, însă, sortită eșecului.

Din 1993, și Administrația Clinton a lansat același proiect de apărare antirachetă, încercând să schimbe poziția Rusiei vizavi de această chestiune. Cu ocazia întâlnirii din septembrie 1994, Clinton și Elțan se declarau deschiși cooperării în ceea ce privește dezvoltarea sistemelor de apărare

antirachetă numită „teatru”, însă integritatea tratatului ABM nu a fost pusă în discuție.

În martie 1996, Clinton lansa **National Missile Defense 3 plus 3 Programme**. Acesta prevedea, în primii trei ani, construirea componentelor de bază ale sistemului și, în următorii trei ani, desfășurarea acestora¹². Per total, însă, rezultatele nu au fost satisfăcătoare. Complicațiilor tehnologice li s-au adăugat cele diplomatice. Dialogul dintre SUA și Rusia asupra sistemelor AMB a rămas la nivelul obișnuitelor forme de colaborare științifică, în timp ce încercarea americanilor de a dezvolta procesul de experimentare devenea din ce în ce mai presantă. În rezolvarea diferendului Rusia-SUA, pe marginea tratatelor ABM și START, au fost sugerate următoarele alternative:

- a. renunțarea la tratatul ABM;
- b. negocierea unor schimbări minime pentru desfășurarea inițială a NMD;
- c. abordarea problematicei ABM într-o nouă rundă de negocieri START III;
- d. reinterpretarea unilaterală a tratatului ABM.

La 15 iulie 1998, Comisia Rumsfeld, însărcinată cu evaluarea tuturor pericolelor legate de posibilitatea ca SUA să fie ținta unui atac cu rachete balistice, a făcut public raportul său final. Cei nouă membri ai Comisiei ajunseseră la concluzia unanimă că SUA se aflau expuse la o amenințare provenind din partea unui număr incert de națiuni ostile, declarate sau potențiale¹³. Raportul individualizează două categorii de astfel de state.

Primul grup cuprindea state cu potențialități de dezvoltare a rachetelor balistice în creștere, state cu ambiții geopolitice regionale, dar care, în orice caz, nu s-ar fi aflat în posesia unor rachete cu rază scurtă de acțiune. Coreea de Nord, Irak, Iran erau considerate capabile să facă operative rachete balistice cu rază lungă de acțiune în cursul a cinci ani din momentul în care s-ar fi decis să facă acest lucru.

Cea de-a doua categorie lua, în schimb, în considerație statele deja aflate în posesia unui arsenal de rachete balistice, „națiuni cu care SUA nu se aflau în conflict, dar care prezintă îngrijorătoare incertitudini politice”.

Raportul se referea în special la Rusia și la China. Amenințarea Rusiei, din acest punct de vedere, căpăta, însă, un caracter diferit de cel din trecut. Pericolul unui atac deliberat era deja în mod cert exclus, dar nu și acela al unui atac accidental sau neautorizat. Într-un context cu o

puternică instabilitate politică, exista posibilitatea ca rachetele îndreptate către America să fie lansate neintenționat, printr-o defecțiune tehnică sau nesubordonare. În ceea ce privește China, modernizarea rachetelor sale cu rază lungă de acțiune făcea din aceasta o posibilă amenințare.

Cadrul trasat de Raportul Comisiei Rumsfeld nu făcea decât să crească și mai mult dezirabilitatea politică a unui sistem de apărare antirachetă. În ianuarie 1999, Clinton lansa în mod explicit cererea de modificare a tratatului ABM, care să permită SUA dezvoltarea unui sistem limitat BMD pentru protejarea teritoriului național de eventuale atacuri. Reacția Rusiei a fost una pozitivă.

În timpul întâlnirii de la Köln (iunie 1999), Elțân se declară dispus să înceapă negocierile bilaterale pentru modificarea tratatului ABM, în conformitate cu noile cerințe de securitate.

În paralel, SUA și Rusia ar fi continuat discuțiile pentru o ulterioară reducere a testelor nucleare strategice și pentru concluzionarea noului tratat START III. Până în prezent, negocierile nu au înregistrat progrese considerabile. În timp ce președintele Clinton se apropia de sfârșitul celui de-al doilea său mandat, în Rusia, alegerile prezidențiale din martie 2000 au confirmat trecerea la putere a unui mai tânăr colaborator al lui Elțân, Vladimir Putin.

Astfel, în 2000, pe scena mondială apar doi noi protagoniști. La New York, pe 6 septembrie, 2000, Clinton se întâlnește cu Putin. Această întâlnire se finalizează cu o semnificativă declarație. Cei doi șefi de stat lansează *Strategic Stability Cooperation Initiative*, cu scopul de a consolida încrederea reciprocă și de a promova adoptarea de măsuri comune pentru combaterea fenomenului de proliferare a armelor de distrugere în masă. Pe de altă parte, documentul marca o victorie diplomatică a Rusiei în chestiunea tratatului ABM, definit ca „piatra unghiulară a stabilității strategice”¹⁴.

În sfârșit, Clinton lăsa în seama succesului său decizia de relansare a programului National Missile Defense System. Realizarea acestui proiect era foarte importantă din punct de vedere diplomatic. Rusia nu se arăta dispusă să lichideze tratatul ABM, ca pe o rămășiță a Războiului Rece, poziție menținută neschimbată până în prezent. Dar jocul nu era sfârșit. Ales în noiembrie 2000, republicanul George W. Bush¹⁵ avea să reia contenciosul diplomatic asupra apărării antirachetă americane. Alegerea lui Bush la președinția SUA a inaugurat o

etapă de mare rezoluție în politica americană, atât internă, cât și externă. Faptul că noul președinte avea să urmeze cu inflexibilitate obiectivele apărării naționale antirachetă, devenise un fapt previzibil. Bush nu a întârziat să-și clarifice poziția:

„Trăim într-o lume periculoasă, mai puțin sigură, mai puțin previzibilă. Multe națiuni dispun de arme nucleare, și multe altele au încă aspirații nucleare. Unele dintre ele au dezvoltat deja tehnologie balistică, ce le-ar putea permite să lanseze arme de distrugere în masă. Faptul cel mai alarmant este că pe lista acestor țări se află unele dintre cele mai puțin iresponsabile state din lume. Spre deosebire de ce se întâmpla în Războiul Rece, amenințarea nu provine din partea a mii de rachete sovietice, ci din partea unui număr nelimitat de rachete aflate în posesia acestor state...Într-o astfel de lume, descurajarea nu mai este de ajuns!

Trebuie să creăm o nouă structură de securitate, care să permită dezvoltarea apărării antirachetă pentru a înfrunța amenințările actuale.

Pentru a realiza acest lucru, trebuie să depășim limitele impuse de tratatul ABM, un tratat care perpetuează o relație bazată pe suspiciune și pe vulnerabilitate reciprocă. Acest tratat ne împiedică să explorăm opțiunile pentru a ne putea apăra de noile amenințări. **SUA și Rusia ar trebui să colaboreze pentru definirea noii baze a securității în secolul XXI.**

Pentru aceasta este necesară substituirea Tratatului ABM cu o structură care să reflecte realitatea actuală.

Acest nou concept de securitate prevede, de asemenea, reduceri ulterioare în ceea ce privește numărul armelor nucleare. Acestea continuă să joace un rol vital pentru securitatea noastră. Dar putem modifica numărul lor, în așa fel încât să reflecte realitatea sfârșitului Războiului Rece. Obiectivul meu este acela de a menține un nivel de descurajare credibil cu un număr cât mai mic posibil de arme nucleare.”¹⁶

Din acest discurs se evidențiază cele două obiective precise ale politicii americane de securitate.

Primul este, în mod neechivoc, dezvoltarea unui sistem național de apărare antirachetă, chiar cu prețul sacrificării tratatului ABM. Cel de-al doilea obiectiv îl reprezintă reducerea armelor strategice nucleare la un nivel compatibil cu exigențele de securitate națională, așa-numita „descurajare nucleară la nivel minim”.

Atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 au constituit o contralovitură imediată dată dezbaterii relative asupra apărării naționale antirachetă. Pentru prima dată, teritoriul SUA a rămas vulnerabil în fața unei agresiuni atipice, imprevizibile și devastatoare. În zilele imediat următoare atacurilor, la nivel guvernamental s-a difuzat ideea unei amenințări globale asupra securității naționale, incluzându-se și posibilitatea unor atacuri cu rachete balistice.

Declarațiile făcute la 17 septembrie 2001 de către Subsecretarul de Stat pentru securitate internațională, John Bolton, sintetizează cel mai bine ideea vehiculată: „SUA trebuie să înfrunte grava amenințare ce vine din partea terorismului internațional și a ‘statelor canalie’. Nu există nici o îndoială că trebuie să continuăm să lucrăm asupra apărării antirachetă.”

La 21 octombrie 2001, cu ocazia summit-ului APEC¹⁷ de la Shanghai, Bush și Putin și-au clarificat pozițiile asupra chestiunii apărării antirachetă. Din declarațiile lor au rezultat două viziuni sensibil divergente. Bush considera tratatul ABM „depășit și periculos”, întrucât împiedica SUA să-și pună în practică apărarea împotriva unor atacuri. Putin, în schimb, vedea în ABM „un element important de stabilitate”.

Motivele pentru care Moscova se împotrivesc ferm oricărei idei de a anula tratatul ABM sunt multiple. În primul rând, este vorba de un document de o valoare politică inestimabilă; menținându-l în vigoare, semnifică a continua recunoașterea parității strategice SUA-Rusia, chiar și după dezmembrarea URSS. Un analist rus notează, însă, că, pentru Moscova, tratatul are o utilitate substanțială, în afară de cea simbolică. Dacă americanii încep dezvoltarea unui sistem național de apărare antirachetă, Rusia se va găsi implicată într-o cursă tehnologică, pe care situația economică nu i-o va permite s-o urmeze¹⁸. Rusia se teme, astfel, de crearea unei asimetrii disconforte față de SUA, privată fiind de resurse economice pentru a-și recupera poziția în relația de paritate strategică.

Însă, la 13 decembrie 2001, presa americană a exprimat în mod oficial intenția SUA de a se retrage¹⁹ din tratatul ABM. În discursul său către națiune, Bush a readus în discuție ideea dezvoltării unei „apărări eficiente antirachetă pentru a proteja America și aliații săi de atacuri imprevizibile”. Reacția Moscovei față de inițiativa americană a fost de dezaprobare circumspectă.

Într-un interviu din 13 decembrie 2001, Putin s-a limitat la a o considera, pur și simplu, o eroare: „Nu avem nici o intenție de a provoca o isterie antiamericană. Considerăm că acest pas ar putea însemna începutul unor noi amenințări pentru securitatea Rusiei. Și aceasta din diverse motive. Înainte de toate, sistemul de apărare antirachetă nu există încă. În al doilea rând, nu știm dacă acesta va fi cu adevărat realizat; în al treilea rând, chiar dacă va fi un succes, nu este clar când se va întâmpla.”²⁰

În mod straniu, contenciosul ABM nu a avut repercusiuni negative asupra negocierilor pentru reducerea testelor nucleare strategice. La 24 mai 2002, când Bush și Putin au semnat la Moscova respectivul tratat²¹, chestiunea ABM trecuse în plan secund. Natura și obiectivele manevrelor diplomatice ruse și americane vor putea fi înțelese pe deplin doar după câteva decenii, când va fi posibil accesul la arhivele diplomatice. Între timp, nu putem decât să încercăm să facem presupuziții. Și una dintre ele ar fi aceea că, poate, contenciosul ABM și recentul tratat semnat în mai 2002 fac parte dintr-o unică strategie diplomatică de compensare între interesele celor două state.

„Unul din principalele rezultate ale anului 2002, declara ministrul de externe al Federației Ruse la acea dată, Igor Ivanov, îl constituie faptul că am reușit să nu admitem subminarea stabilității strategice ca urmare a ieșirii unilaterale a SUA din Tratatul privind Apărarea Antirachetă. Noul Tratat ruso-american prevede reducerea substanțială, în continuare, a potențialelor nucleare. Noi și numai noi vom stabili structura și componența forțelor nucleare. S-a creat un nou cadru al relațiilor strategice dintre țările noastre. Toate acestea conduc la concluzia că Rusia va putea să-și mențină și pe viitor securitatea strategică la nivelul necesar, să-și realizeze liniștită reforma militară, fără a intra într-o nouă și ruinătoare cursă a înarmărilor.”²²

Rusia rămâne o variabilă esențială în sistemul relațiilor internaționale, pe care nici un președinte american nu poate să o ignore, în era post-sovietică, stabilirea unei cooperări ruso-americane reprezentând o sarcină obligatorie, mai mult decât rațională.

Într-un interviu realizat în mai 2002, pentru un ziar italian, Zbigniew Brzezinski, fostul consilier pentru probleme de securitate națională al președintelui Carter, a definit ca inevitabilă „integritatea Rusiei în Occident”²³.

Dacă acest lucru l-a afirmat un rusolog de calibrul său – mai mult, tocmai un sceptic declarat vizavi de Moscova – înseamnă că ne aflăm cu adevărat în fața unor schimbări decisive în relațiile ruso-americane. Se cristalizează o nouă etapă în conturarea viitoarelor relații dintre cele două puteri.

Moscova a încetat să mai fie o amenințare. În anul 2000, în timpul campaniei sale electorale, George W. Bush a promis că, odată ajuns președinte, va stabili cu Rusia o nouă relație strategică. El a explicat atunci: „Siguranța noastră reciprocă nu mai trebuie să se sprijine pe un echilibru al terorii nucleare”.

NOTE:

¹ Proiectul scutului-antirachetă, prezentat de președintele Bush, prevede multiplicarea locațiilor antibalistice, pe teritoriul SUA și al aliaților europeni, astfel încât orice rachetă să fie interceptată la jumătatea cursei sau în momentul în care aceasta intra din nou în atmosferă.

² Tratatul ABM limitează capacitățile de sisteme antirachetă ale țărilor semnatare și interzice amplasarea oricărui sistem care să acopere întreg teritoriul țării. Actul autorizează doar instalarea a două locații antibalistice pentru fiecare țară, dintre care una pentru protejarea capitalei, aflate la o distanță de cel puțin 1.300 de kilometri. Fiecare dintre acestea nu trebuie să cuprindă mai mult de 100 de rachete de interceptare și 100 de lansatoare.

³ REAGAN, R., *Discurs adresat națiunii despre apărare și securitate națională*, 23 martie 1983, Reagan Papers, vol.1983, p. 443.

⁴ 23 martie 1983, discursul lui Ronald Reagan în Congres.

⁵ Acesta presupunea, în detaliu, construcția unei rețele de protecție globală asupra teritoriului american, echipând sateliții cu arme capabile să intercepteze și, totodată, să neutralizeze rachetele adversarului, în orice moment al traiectoriei lor. Din 1983 și până astăzi, NMD a suferit numeroase modificări, încercându-se adaptarea sa la premisele politico-economice considerate a fi de actualitate la momentul respectiv.

⁶ În timpul Administrației Clinton au fost efectuate, însă, fără succes, trei teste ale scutului spațial american (*Lumea*, an IX, nr. 8(100)/2001, p.8).

⁷ CIRINCIONE, Joseph, *Still Kicking: A Forecast of the Post-Clinton NMD Debate*, “Disarmament Diplomacy”, nr. 50, sept. 2000.

⁸ „State-canalie”, „state-bandit”.

⁹ GERE, François, în capitolul Întoarcerea la apărarea antirachetă, în **Puteri și Influențe: Anuar de**

geopolitică și geostrategie, 2000-2001, Editura Corint, București, 2001, p. 82.

¹⁰ Director științific al Fundației pentru Cercetări Strategice, autor al cărților *La Guerre psychologique* (Editura Economică, 1996), *Demain la guerre* (ed. Calman-Levy, 1997), *La Societe sans la guerre* (ed. Desclee de Brower, 1998)

¹¹ Date privind evoluția programului american de apărare antirachetă sunt puse la dispoziție pe site-ul Federației Americane a Oamenilor de Știință Nucleară, FAS, www.fas.org/nuke/control/abmt/chron.htm

¹² Proiectul propus de Administrația Clinton renunța definitiv la alternativa „războiului stelelor” și folosirea armelor nucleare instalate direct pe sateliți pe orbită, concentrându-se, în schimb, asupra dispozitivelor de interceptare amplasate pe sol (Ground Base Interceptors).

¹³ Textul raportului e disponibil pe site-ul www.fas.org/irp/threat/missile/rumsfeld/execsum.htm

¹⁴ Textul Declarației comune ruso-americane privind Inițiativa de cooperare privind stabilitatea strategică este disponibil pe site-ul www.fas.org/nuke/control/abmt/news/010501bush.html

¹⁵ După cele trei teste ale scutului spațial american, din timpul președinției Clinton, eșuate, primul test încheiat cu succes are loc în timpul Administrației Bush, în 2001. Racheta intercontinentală de interceptare a lovit din plin ținta, o rachetă Minuteman 2, care a decolat de la baza aeriană californiană Vandenberg. Distrugerea țintei s-a produs în afara atmosferei terestre, la înălțimea de 255 km, deasupra Pacificului. Rusia a protestat, considerând că se încalcă Tratatul ABM și se încurajează astfel o nouă cursă a înarmărilor. (*Lumea*, an IX, nr. 8(100)/2001, p.8).

¹⁶ Fragment din discursul ținut de G. W. Bush la 1 mai 2001, la National Defense University din Washington.

¹⁷ Președintele american, George W. Bush, și cel rus, Vladimir Putin, reuniți la Shanghai, cu ocazia summitului Procesului de Cooperare Asia Pacific (APEC), au căzut de acord asupra unei „scăderi semnificative” a arsenalelor nucleare și au anunțat realizarea de progrese în ce privește negocierile privind Tratatul Anti-Balistic (ABM) din 1972.

¹⁸ PIKAYEV, Alexander, *ABM Treaty Revision: A Challenge to Russian Security*, în “Disarmament Diplomacy”, nr. 44, aprilie, 2000.

¹⁹ Potrivit art. 16, oricare dintre cele două părți își poate anunța retragerea unilaterală cu șase luni înainte, atunci când „evenimente extraordinare îi pun în pericol interesele supreme”.

²⁰ Interviuul a fost realizat la Moscova de Andrew Gowers, Robert Cottrell și Andrew Jack. Versiunea integrală, publicată în data de 15 decembrie 2001, este disponibilă pe site-ul oficial al ziarului *Financial Times*, news.ft.com/ft/gx.cgi/ftc?pagename=View&c=Article&cid=FT302YNN9VC&live=true#

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

²¹ SORT.

²² Igor Ivanov, ministrul de externe al Federației Ruse, într-un interviu acordat Agenției RIA-NOVOSTI,

preluat de revista *Lumea*, an XI, nr. 2(118)/2003, p.30.

²³ Interviul acordat lui Paolo Mastrolilli, pentru *La Stampa*, 25 mai 2002.

Manuela BĂDĂLUȚĂ este absolventă a Universității București, Facultatea de Litere, specializarea Relații Internaționale, Studii Europene, promoția 2005. Actualmente, este masterand în cadrul SNSPA, specializarea Relații internaționale: analiza și soluționarea conflictelor.

IMPACTUL SECURITAR AL ADERĂRII ROMÂNIEI LA UE

Vasile POPA

Alinierea României – la 1 ianuarie 2007 – la statele europene membre ale UE reprezintă evenimentul strategic cu cel mai mare impact în realitatea imediată și de perspectivă. Moment îndelung așteptat de milioanele de români, integrarea în comunitatea europeană are, pe lângă atât de numeroasele avantaje economice și sociale, un beneficiu securitar remarcabil.

Dezvoltarea post-aderare a statului român va pune piloni solizi instituțiilor de apărare, ordine publică și siguranță națională. Depășirea pragului care, azi, o separă de țările UE va asigura României capacitățile necesare pentru înnoirea infrastructurii domeniului, sporirea potențialului material, financiar și uman care să-i permită abordarea la nivelul exigențelor de membru NATO și UE a misiunilor pe plan militar.

Din punctul de vedere al aportului românesc la întărirea organizației europene, putem aprecia că sporirea valențelor economice ale UE va fi și mai evidentă după integrarea deplină a economiei României în cea comunitară, demers ce va face din organizație un actor regional cu potențiali care îi fortifică și extind dimensiunea de securitate și apărare.

Definindu-și mai apăsător rolul în cadrul relațiilor internaționale, dar și redinamizându-și economia și întărindu-și coeziunea internă, UE va crea noilor state membre oportunități de dezvoltare ce vor crește prosperitatea socială, consolidând, în același timp, securitatea statală în fața riscurilor și amenințărilor grave prezente și viitoare.

Scrutarea atentă a principalelor amenințări la adresa siguranței naționale, pe care o face noua Strategie de securitate a României, scoate în evidență situarea pe primele locuri, ca importanță, a slabei guvernări, asociate cu corupția, a amenințării terorismului internațional, a proliferării armelor de distrugere în masă, a situațiilor de criză și conflictelor înghețate din vecinătatea țării noastre, precum și a regimurilor totalitare care sprijină terorismul.

Este de la sine înțeles că așteptările românilor vizează cu prioritate stoparea acestor amenințări, lucru posibil mai ales post-aderare, când, împlinirea exigențelor Uniunii cu cele ale administrației interne va perfecționa guvernarea și stopa corupția, va conferi noi valențe luptei cu terorismul internațional și proliferarea armelor de distrugere în masă, va determina ca abordarea situațiilor de criză să se facă cu mai mare eficacitate, când se va acționa mai ferm și cu mai multă autoritate pentru dispariția conflictelor înghețate din preajma statului român și împiedicarea regimurilor totalitare de a mai ajuta terorismul.

Realizările care întăresc speranțele românilor într-un viitor mai promițător din punct de vedere al standardelor de viață, împlinite cu voința și acțiunea concertată la nivel comunitar, vor constitui provocările majore create de procesul aderării.

Analizând costul și avantajele economice ale integrării, se poate miza pe consecințele unui înalt grad securitar la nivel național și internațional, toate construite pe preconizata creștere economică consistentă, mobilitatea profesională, convergența economică și investițiile străine directe, dar și pe dimensiunile politice interne și externe ale procesului, care includ sporirea protecției mediului, stoparea imigrației clandestine, lupta împotriva crimei organizate și a traficului de droguri etc.

Este normal ca optimismul românilor să fie parțial minat de unele temeri legate de dificultățile ce le-ar putea genera gestionarea defectuoasă a schimbărilor, elemente care ar greva asupra nivelului de trai al tuturor, dar ar acționa negativ și asupra siguranței naționale.

Nu trebuie, însă, șubrezită din start încrederea în voința clasei politice românești de a elabora și aplica cu determinare politici cu adevărat europene, de a face inovație și reformă, de a asigura dezvoltarea competitivității și crearea de noi locuri de muncă în cadrul unei piețe extinse, de a gestiona eficient procesul integrării, a oferi standarde superioare de viață și o securitate sporită, a întări

stabilitatea și securitatea comunității regionale, europene și mondiale.

Investițiile în infrastructură și ajutoarele regionale, subvențiile din agricultură, fondurile alocate creșterii siguranței nucleare, ameliorării administrației publice și a securității la frontiere sunt doar câteva din elementele de impact în plan securitar ce urmează să se evidențieze mai bine după intrarea noastră în UE.

Analizii economici, dar și cei politici preconizează o convergență reală între cele două noi state membre și celelalte 25 de state europene, într-un orizont de timp calculat pe termen lung, la momentul când diferențele sociale dintre cetățenii vechii și noii UE extinse nu vor mai constitui o realitate discrepantă. Totul va depinde, cum apreciază și specialiștii UE, de modul în care va fi gestionată schimbarea, de rapiditatea cu care vor fi operate reformele necesare, de stabilitatea politică și socială. Pentru că, se observă deja, în state membre ale Uniunii, au apărut fenomene de turbulență socială, datorate erorilor politicului, semn că cetățeanul european nu mai acceptă minciuna, costurile excesive, neîndeplinirea angajamentelor politice sau chiar politicile falimentare, indiferent în ce sector s-ar manifesta ele. Însuși valul de instabilitate politică, repede sesizat de mass-media, ce a marcat viața statelor intrate în Uniune înaintea României, a dat de gândit cetățenilor noștri, care văd clar care este rezultatul corupției, conflictelor politice, populismului ieftin, întârzierii reformelor.

Este însă de gândit cu încredere și speranță la viitorul fiecăruia și tuturor statelor unei comunități care numără, de la 1 ianuarie 2007, 27 democrații și peste 480 milioane de oameni, ce-și apără în comun dreptul la viață în pace și liniște, în siguranță și prosperitate. Chiar dacă unele țări vor impune măsuri restrictive pentru accesul forței de muncă din noile în vechile state membre sau se va decide activarea unor clauze de salvagardare, țara noastră va fi, post-aderare, un exemplu de securizare a frontierelor Uniunii pe latura sa estică și, în mod sigur, cum o califică conducerea sa actuală, „surpriza cea mai plăcută a Uniunii”. Pentru că, dacă adoptă și aplică de la 1 ianuarie viitor o strategie realistă, modernă, eficientă în toate domeniile de activitate, România nu are cum să eșueze în efortul de a deveni o țară europeană aliniată perfect statelor din eșaloanele de frunte ale continentului, care funcționează la standardele

înalte ale UE, o verigă de bază în centura de securitate a Europei extinse.

Extinsă cu cele două state – România și Bulgaria –, Europa va fi un actor mult mai important în relațiile internaționale, iar în acest efect de multiplicitate se va regăsi însăși contribuția românilor, cu o identitate inconfundabilă între popoarele continentului, cu o armată și structuri de siguranță națională ce consolidează securitatea internă, dar și cea regională, continentală și globală, având un aport recunoscut la pacea și stabilitatea lumii.

Membră a NATO și a UE, țara noastră va influența în mod semnificativ stabilitatea și securitatea europeană, participând, din interiorul comunității europene și euro-atlantice, la edificarea unei noi arhitecturi de securitate continentală și globală. Din postura dublă de membră a NATO și a UE, România are acum posibilitatea de a susține activ complementaritatea celor două organizații în plan securitar la nivelul spațiului euro-atlantic și la nivel global. În cazul consolidării nucleului atlanticist al UE, perspectiva implicării mai concrete a României în dezvoltarea PESA rămâne deschisă, ca și cea a participării eficiente la dezvoltarea dialogului dintre cele două organizații.

România poate avea, în dinamica relațiilor dintre cele două organizații, un rol semnificativ în soluționarea problemelor securității comune, implicându-se activ în programul european de prevenire a conflictelor și gestionarea civilă a crizelor pe diverse spații, în amplificarea capacității de intervenție militară, în căutarea de noi soluții pentru o apărare continentală comună coerentă și unită.

Totodată, țara noastră se va implica profund în dinamica internă a instituțiilor continentale de securitate, în îmbunătățirea capacităților militare și a interoperabilității forțelor, pentru ca acestea să poată face față unui spectru mai larg de probleme din mediul de securitate, inclusiv terorismul și folosirea armelor de distrugere în masă.

Ca vecină a Balcanilor și Mării Negre, România își va aduce o contribuție importantă la stabilitatea și dezvoltarea acestor regiuni-pivot, la gestionarea integrală a unor riscuri neconvenționale ce afectează securitatea acestor regiuni de tranzit.

Implicarea multiregională mai accentuată în activități de reconstrucție și stabilizare (în zone din Asia Centrală, Orientul Mijlociu sau Africa) va cere o redefinire a rolului și misiunilor Armatei României, o restructurare a instituțiilor sale de se-

curitate, pe temeiul apartenenței la NATO și UE.

Momentul istoric 1 ianuarie 2007 va proiecta o nouă dimensionare a rolului global al României, care va deține responsabilități sporite în planul securității și stabilității, cărora li se vor adăuga cele cuprinse în politicile și angajamentele stabilite prin parteneriatele dezvoltate cu alte state. Din acest unghi privind lucrurile, trebuie avută în vedere o întărire a cooperării securitare a României cu statele regiunii Mării Negre și altor regiuni, parte integrantă a consolidării relațiilor de vecinătate ale celor două organizații, a sporirii eforturilor pentru crearea unui sistem multilateral eficace de întărire a ordinii internaționale, a consolidării încrederii și securității regionale și globale, într-o lume în care amenințările au o dimensiune planetară, iar economia și informația se globalizează și gestionarea eficientă a crizelor solicită un angajament preventiv al guvernelor și statelor, voință politică și, mai ales, capacitatea reală de a acționa.

Mai mult decât până acum, România se va afirma ca pilon de stabilitate în Europa Centrală și de Sud-Est, va contribui la consolidarea încrederii statelor din zonă în potențialul său de a acționa ca factor important în sfera stabilității regionale. În context, țara noastră va lua parte la toate proiectele și organismele regionale și de securitate, la inițiativele NATO, UE, ONU și OSCE ce vizează acest spațiu, îndeosebi zona Mării Negre, unde se manifestă o gamă largă de amenințări la adresa securității regiunii și care este un veritabil culoar al terorismului transnațional, al drogurilor și traficului de ființe umane spre UE.

Post-aderare, țara noastră va adopta un ansamblu coerent de măsuri administrative, juridice, militare, diplomatice, politice etc., prin care să-și atingă scopurile propuse în ce privește securitatea și apărarea frontierelor sale de efectele riscurilor și amenințărilor externe. Astfel, România va realiza controlul strict al frontierelor exterioare ale UE, va crește fiabilitatea sistemului juridic, va lupta, împreună cu celelalte state membre, împotriva criminalității organizate, cu corupția, va întări cooperarea internațională și regională.

Evident că securizarea eficace a frontierelor țării va avea impact pozitiv asupra relațiilor economice, culturale, științifice, politice, militare etc. dintre țara noastră și țările vecine ce nu fac parte din NATO și UE. Marea Neagră va deveni, din acest motiv, al integrării României și Bulgariei în UE, o sursă puternică de unitate, dezvoltare și stabilitate, într-o arie geografică permanent supusă instabilității.

Țara noastră are, evident, disponibilitatea, prin experiența căpătată în procesul de tranziție și cel de integrare în UE, de a contribui, în continuare, la dezvoltarea politicii de vecinătate, îmbunătățirea procesului de aderare, a credibilității și încrederii în extinderea UE.

Noile oportunități de cooperare pe care le creează aderarea la UE asigură ca România să fie o punte a organizației europene spre spațiul estic, să lărgească și consolideze zona de prosperitate și bună vecinătate la frontierele UE, să contribuie la consolidarea ariei de libertate, securitate și justiție, prin asigurarea unui management eficient la frontierele sale.

Colonelul (r) Vasile POPA este cercetător științific la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

DESPRE CAPCANELE RĂZBOIULUI

Dr. Nicolae DOLGHIN

Conflictele de astăzi sunt rareori urmări ale unor realități militare. Generate de surse politice, economice, sociale, etnice, teritoriale, religioase etc., sau, în majoritatea cazurilor, de combinații între acestea, sunt continuate de confruntări în care prin violență armată se caută soluțiile. Dar, rareori, războaiele și conflictele militare se termină așa cum și-au dorit inițiatorii lor. Războaiele sunt sisteme neliniare în care rezultatele nu sunt proporționale cu datele de intrare și nici egale cu suma componentelor sistemului.

Războaiele sunt tot atât de neliniare ca politica. Dispun de capacitatea de a se adapta la modificări, șanse și incertitudini generate de neliniaritate care, simultan, generează sinergie, inovație, schimbări și continuitate. Toate acestea se concretizează în capcane, planificate sau nu, dorite ori întâmplătoare, minore ori cu consecințe dramatice. Și în aceste capcane contează mai puțin diferențele de potențial, chiar și cele zdrobitoare. Capcanele își au regulile lor. Le bănuim în războaiele ultimilor ani: în Cecenia și Irak, Afganistan și Orientul Mijlociu și în toate celelalte mai puțin mediatizate.

Sfârșitul Războiului Rece și încetarea confruntării bipolare la începutul deceniului trecut au fost însoțite de mari speranțe pentru pacea lumii. În doar câțiva ani, însă, a devenit evident că violența armată este la fel de actuală pentru civilizația de astăzi, chiar dacă, în ultimii ani, numărul punctelor fierbinți de pe glob s-a diminuat, iar probabilitatea războaielor interstatale a scăzut. Mai mult, cazurile Iran și Coreea de Nord au readus brusc în actualitate problema neproliferării nucleare, după ce fusese ținută sub control atâtea decenii.

11 septembrie 2001 a relevat o altă față a violenței – cea teroristă, în forme dintre cele mai înalte – generate de combinarea extremismului cu cultul morții. În cei cinci ani care s-au scurs, terorismul a reușit să demonstreze cât e de periculos pentru

stabilitate și securitate. Este firesc, deci, să fie tot mai numeroase vocile care se întrebă, acum, nu dacă arma nucleară va ajunge pe mâna teroriștilor, ci când se va întâmpla aceasta, fiind convinse de inevitabilitatea acestei evoluții. Va apărea, astfel, o nouă problemă pentru securitatea lumii, legată de viitorul rolului descurajator al armei nucleare.

Conflictele lumii de astăzi, inclusiv cele în care se folosește violența armată, se caracterizează nu atât prin amploare spațială, cât prin diversitatea naturii surselor care o generează: politică, economică, socială, etnică, teritorială, religioasă etc. De cele mai multe ori rezultă o combinație, ceea ce face ca și natura războaielor și conflictelor militare să fie complexă, uneori haotică, iar soluțiile, pentru stingerea lor, dificile.

Ne aflăm astfel, undeva între **Sun Tzu**¹, cel care încă din Antichitate afirma că arta războiului „este o problemă de viață și de moarte, o cale către siguranță sau către ruinare”, și **Clausewitz**², ce a subliniat cu atâta atenție evidența „cameleonică a războiului” și a dezvoltat conceptul de „ceață a războiului”, război care, în fiecare caz concret, își schimbă cu ceva natura. La distanțe de secole între ei, ambii gânditori au punctat ceea ce, astăzi, numim **neliniaritatea războiului**. Războiul, ca sistem, este neliniar, pentru că rezultatele sale nu sunt proporționale cu datele de intrare și nici egale cu suma componentelor. Cu alte cuvinte, rareori războaiele s-au terminat așa cum și-au dorit inițiatorii lor.

Războiul este expresia civilizației care-l generează. Include, deci, toate dimensiunile acesteia: politice, economice, tehnologice, religioase, psihosociale, militare etc. Globalizarea impune acestora ritmuri ale schimbării necunoscute încă în istoria omenirii. Efectele lor, mai ales cele pe termen lung, sunt departe de a fi cunoscute. Apar riscuri și amenințări cu efecte negative majore pentru pacea lumii. Cele mai multe nu sunt generate de realitățile militare, ceea ce modifică reprezentările tradiționale despre eficiența armatelor în construc-

ția păcii și misiunile lor astăzi. Aceasta face ca, la rândul lor, armatele să fie supuse unor transformări cvasipermanente, care cuprind organizarea, înzestrarea, pregătirea, doctrinele etc. Dar transformarea se cere susținută cu importante resurse financiare, ceea ce afectează alte priorități ale dezvoltării sociale.

Astfel, se alimentează riscurile și amenințările de astăzi ș.a.m.d. Se ajunge, în acest mod, într-un cerc vicios în procesul de gestionare a securității. Cu toate acestea, forțele armate rămân printre principalele instrumente ale statelor, atunci când promovarea intereselor lor presupune proiecția violenței armate organizate.

În aceste condiții, mai mult decât oricând, se demonstrează că războiul și conflictele militare aparțin acelor activități complexe, cu comportament neprevăzut și dinamică neliniară. Războiul este tot atât de neliniar ca politica. Dispune de capacitatea de a se adapta la modificări, șanse și incertitudini, la mijloacele folosite și actorii implicați. Războaiele sunt construite dintr-o infinitate de subsisteme și elemente interdependente atât între ele, cât și cu mediul fizic și cultural în care se desfășoară. De aceea, nu pot fi analizate decât holistic. Neliniaritatea poate genera incertitudine, instabilitate, întreruperi, disfuncționalități. Dar tot ea generează condiții pentru sinergie, inovație, schimbări și continuitate. În conflictele militare toate acestea se concretizează în capcane: planificate sau nu, dorite ori întâmplătoare, minore ori cu consecințe dramatice etc.

Astfel, acțiunile militare capătă evoluții surprinzătoare, greu de prevăzut în perioada organizării, chiar și în condițiile în care diferențele dintre potențialele beligerante sunt enorme. Ele pot duce către înfrângeri, dar oferă și oportunități reale pentru victorie, cu condiția ca sensurile lor să fie sesizate la timp, înainte de a le observa inamicul.

Inamicul, la rândul său, a devenit un concept politic ambiguu, greu de identificat cu exactitate. Practica războaielor anterioare a impus în timp axioma devenită truism că inamicul influențează decisiv politicile militare ale statelor, strategiile și doctrinele militare, fizionomia forțelor armate etc.

Existența unui inamic concret, cu armată la fel de concretă, caracterizată prin indicatori cantitativi fizici, a permis estimări calitative suficient de exacte, a impus procesele de generare și desfășurare a războiului predictibilitate și raționalitate. Imaginea inamicului corespunde unei anumite necesități a

statului, influențate de istorii comune, diferențe politice, distanțe geografice etc. De cele mai multe ori, această imagine provoacă confuzie între pozițiile curente, efemere, ale statelor și interesele lor, cu un mare grad de perenitate.

Ca urmare, scopurile urmărite într-un conflict devin ambigue, ceea ce se reflectă în desfășurarea acțiunilor, prioritățile se răstoarnă, ceea ce generează confuzii pentru „terțe părți” și face dificilă identificarea soluțiilor potrivite pentru o situație conflictuală.

Cine poate indica astăzi cu convingere **inamicul** în Afganistan, Irak, Cecenia și **locul** în care se află, pentru a-și elabora strategiile militare învingătoare?

Liniaritatea presupune stabilitate structurală și echilibru. Războiul generează entropie, adică lipsa ordinii în sistem. De aceea este neliniar. Aceasta înseamnă că finalitatea războiului este greu de prevăzut, luând în calcul rezultatele estimării datelor de intrare și rapoartelor de forțe.

De aceea, probabil, acea finalitate este concretizată prin cuvântul scurt – victorie –, care nu ia în calcul nici prețul plătit pentru a o obține, nici complicațiile viitoare. O demonstrează acțiunile militare din Cecenia, Afganistan, Irak și împotriva grupării Hezbollah din Liban. Operațiile au debutat cu succes, scopurile stabilite au fost atinse în mod diferit, dar pacea se lasă încă așteptată.

În **Cecenia**, conducerea separatistă a fost înlăturată cu destulă dificultate, după lupte îndelungate, dar, ulterior, violența a devenit predominant teroristă și s-a extins în vecinătate. S-a exercitat până și împotriva copiilor, cum s-a întâmplat la Beslan. În același timp, prin consecințele sale umanitare, a devenit o problemă care a pus deseori conducerea politică a Rusiei în situații delicate și un motiv de preocupare pentru securitatea sudului țării.

Evoluția neliniară a acestui conflict a avut, desigur, un rol important în opțiunea statului rus de a evita până astăzi folosirea directă a violenței armate în disputele sale, preferând alte „arme”, cea energetică, de exemplu.

În celelalte cazuri enumerate, scopurile au fost atinse rapid:

- înlăturarea regimului taliban, sprijinitor al terorismului, de la Kabul;
- înlăturarea lui Saddam Hussein și a regimului său de la Bagdad;
- ocuparea sudului Libanului, pentru a dezarma gruparea Hezbollah.

Dar și acolo lucrurile au început să se complice, au căpătat evoluții neliniare.

În **Afganistan**, cu sprijin NATO, guvernul de la Kabul acționează pentru stabilizarea și reconstrucția statului. În același timp, mișcarea talibană a redevenit activă în sudul țării. Este vorba de *3000-4000 de luptători*³, estima generalul James Jones, fostul comandant suprem al NATO. Sunt mai bine înarmați, pregătiți și organizați, ceea ce impune suplimentarea forțelor Alianței din Afganistan cu aproximativ 2000 militari. Ei se vor alătura celorlalți 20000 militari NATO din Afganistan și armatei afgane. Aproximativ în același timp, secretarul britanic al apărării declara: „*Tenacitatea talibanilor în raport cu pierderile masive suferite a fost surprinzătoare, ne-a obligat la mai multe eforturi decât am prevăzut și, ca urmare, progresele în reconstrucție sunt lente*”⁴.

Problemele reale ale Afganistanului sunt mult mai complexe decât cele strict militare. În fața Congresului SUA, generalul Jones amintea câteva dintre ele:

- resturi ale Al Qaeda;
- traficul de opium;
- bandele criminale;
- corupția;
- conflictele tribale.

Probabil că asemenea realități l-au determinat pe oficialul britanic deja citat să declare că a fost mai dificil decât s-a așteptat, iar „...*succesul nu va consta în ceea ce înțelegem prin securitate, prosperitate și bună guvernare, ci vor exista progrese, și acestea vor fi atinse cu dificultate*”⁵.

Victoria militară rapidă a coaliției multinaționale în **Irak** a fost urmată de inițierea procesului de democratizare internă a statului irakian, dar și de complicații profunde. Acestea au determinat o creștere neprevăzută a prețului politic plătit de SUA, care au inițiat războiul.

Strategic, a devenit evident că o soluție doar pentru Irak nu poate exista, că o eventuală strategie de pacificare trebuie să cuprindă întreaga regiune a Orientului. Victoria militară inițială a făcut să dispară cel mai ireconciliabil inamic al Iranului, Saddam Hussein. Scăpat de amenințarea lui, Teheranul a devenit o problemă serioasă pentru întreaga comunitate internațională, din cauza programului său nuclear și a rolului jucat în zonă. Astfel, un actor oarecum izolat cu câțiva ani în urmă, a devenit parte de neignorată în găsirea unei soluții pe termen lung, situație pe care nimeni nu și-a dorit-o.

Inevitabil, înseamnă și activarea unor actori care n-au contribuit la înlăturarea regimului Hussein, Rusia, China, state ale UE etc., situație iarăși nedorită.

Armata **Israelului** este considerată una dintre cele mai moderne și eficiente armate ale lumii. A demonstrat-o în toate operațiile militare desfășurate împotriva armatelor unor state arabe. Dar, pentru prima dată după multe decenii, intervenția sa împotriva grupării Hezbollah din Liban nu a mai fost urmată de acea victorie rapidă de altădată, care descuraja inamicul tradițional.

Distrușgerea infrastructurii civile a Libanului și problema refugiaților din această țară au determinat opinia publică internațională să nu mai privească conflictul cu înțelegerea de altădată.

Războiul de vară din Liban a provocat complicații politice în Israel, soldații răpiți sunt în continuare ostateci, gruparea Hezbollah a rămas înarmată și chiar își proclamă victoria, iar lumea arabă a devenit conștientă de vulnerabilitățile forțelor armate israeliene. De asemenea, a operaționalizat doi actori care vor avea un cuvânt greu de spus în viitor: Iran și Siria. Suficiente motive pentru eventuale desfășurări neliniare destabilizatoare pentru pacea regiunii. Probabil că, de aceea, ONU a reacționat neașteptat de rapid, dezvoltându-și misiunea din sudul Libanului cu circa 15000 militari, majoritatea din UE. Dar, așa cum se știe, comunitatea europeană are opinii proprii față de anumite evoluții din Orientul Mijlociu, și acestea nu vor întârzia să se manifeste.

Toate aceste puncte fierbinți ale lumii continuă să dispună de suficient potențial pentru desfășurări neliniare, dacă se întreprind pași greșiți, mai ales în domeniul militar.

Preocupările tuturor actorilor politici ai lumii pentru **tehnologizarea armatelor**, desigur în limitele resurselor de care fiecare dispune, tentația tehnologiei ar putea fi încercări de a liniariza războiul. Supremația tehnologică ar permite monitorizarea tuturor mișcărilor generatoare de violență armată, deci decriptarea cu o mare probabilitate a intențiilor unui eventual adversar. Astfel, împotriva lui s-ar putea acționa încă din etapa pregătirilor. Dar tehnologia va accentua neliniaritatea războiului, deoarece va evidenția rolul omului - actorul principal în război și conflictele militare. Abilitatea omului de a acționa creativ, chiar și în război, capacitatea lui de a lupta netradițional în cele mai dificile situații, chiar și cu

armament învechit, sunt nelimitate.

Creativitatea umană va alimenta neliniaritatea războiului. S-a demonstrat în războiul din Irak, considerat, după doar câteva zile, un triumf al doctrinei „războiului bazat pe rețea”, deci al tehnologiei. Evoluțiile ulterioare au arătat că succesul în acțiunile militare nu este asigurat doar de abilitățile militarilor în mânăuirea înaltei tehnologii. Condiționările sunt mult mai complexe și subtile.

Terorismul a adus conflictualității accente absurde de neliniaritate, străine umanității, prin combinarea unor valori tradiționale cu cele mai recente realizări ale tehnologiei, oferite chiar de societatea împotriva căreia acționează. În această combinație, armele în sine, adică vectorul violenței, nu sunt noi. De aceea, terorismul este atât de destabilizator pentru securitatea lumii. **Războiul antiterorist** ar putea fi interpretat drept o reacție disproporționată, neeficientă a comunității internaționale, pentru că atrage cheltuieli mult mai mari decât cele necesare unui act terorist. Dar ar fi o interpretare mult prea unilaterală. Războiul antiterorist este o reacție legitimă a lumii civilizate la o cale inumană, neacceptată de a atinge anumite scopuri, este o reacție neliniară la o formă a violenței.

Într-o societate globalizatoare, **interdependențele** devin mai complexe și, de aceea, mai vulnerabile. Chiar și cea mai neînsemnată „dezordine” în

sistem poate avea consecințe exagerate, generează comportamente diferite. Reacția statului israelian, de exemplu, la răpirea militarilor săi este expresia concretă a complexității interdependențelor din zonă. Într-o situație normală, probabil ar fi reacționat altfel, alegând alte soluții.

În același timp, complexitatea interdependențelor confirmă o realitate veche de când lumea, și anume aceea că **soluțiile ideale** au viață scurtă, deoarece elementele care le-au generat sunt în continuă schimbare. De aceea, violența armată a fost dintotdeauna folosită ca instrument specific pentru impunerea unor soluții, dar, în același timp, a fost și condamnată.

Probabil că atunci când Sun Tzu afirma că arta războiului are o importanță vitală pentru stat, adresa împăratului invitația de a gândi bine înainte de a-l porni, tocmai din cauza ciudățeniilor războiului.

NOTE:

¹ Liangcai CHIN, **Research and Application of Sun Tzu's The Art of War**, Zhejiang University Press, p.14.

² CLAUSEWITZ, von Carl, **Despre război**, Editura Militară, București, p.53.

³ <http://usinfo.state.gov/xarchives/display.html?p=washfile-english@y=20068>

⁴ <http://feeds.mongolianews.net/?rid=a1do4296083656718cat=929bcf2071e>.

⁵ Ibidem.

Dr. Nicolae DOLGHIN este directorul științific al CSSAS din UNAp „Carol I”, autor al numeroase studii și articole pe teme circumscrise securității și apărării naționale.

CRIZA ȘI RĂZBOIUL

Dr. Gheorghe VĂDUVA

Războiul este un fenomen social complex, un fenomen-limită. El ține de o esență socială care este confruntarea. Desigur, nu orice confruntare este război, dar orice război este o confruntare, și anume, o confruntare armată violentă. Războiul nu este un blestem, nu este o catastrofă, chiar dacă, uneori, duce la catastrofe umane, materiale, ecologice și culturale inimaginabile.

Războiul este o realitate a tuturor timpurilor. Este o modalitate de a debloca o situație strategică. Este o modalitate de a încheia o criză sau de a o accentua și mai mult, de a o prelungi, de a o duce până la un prag limită, de unde urmează schimbarea, mutația. Este cazul războiului revoluționar. Dar războiul nu este un dat, chiar dacă, adesea, oamenii sunt neputincioși în fața lui, nu este nici o pedeapsă, o fatalitate; el este o rezultată a acumulării unor vectori politici, economici, sociali, ideologici, psihologici etc. aflați în confruntare, în incompatibilitate sau în concurență. În ultimă instanță, războiul este un act de voință politică, adică un instrument violent al politicii pentru a ieși dintr-o criză.

Pentru că este un act cu totul deosebit, războiul a fost investigat și studiat, în toate timpurile și dinspre toate orizonturile. Unii au studiat războiul pentru a-i descoperi cauzele și a le eradică, prevenind astfel acest cataclism, acest seism al societății umane, alții au dorit doar să-i înțeleagă filozofia, fizionomia și mecanismele. În 1945, sociologul francez Gaston Bouthoul (1896-1980), fondatorul polemologiei¹ – știința sociologiei războiului – scrie, împreună cu René Carrere, lucrarea *Le défi de la guerre (1740-1974)*², prin care face o analiză pertinentă a războiului, a rațiunilor care-i dau naștere, precum și a consecințelor și implicațiilor acestuia în plan social, economic, demografic și ideologic.

Aceste implicații sunt doar sesizate, ceea ce este, desigur, foarte important. Mult mai importantă este însă studierea originii războaielor, a cauze-

lor care le produc, a rațiunilor care le perpetuează, a formelor de manifestare, a legilor și principiilor care le exprimă, le impun și le explică, în raport cu frecvența din ce în ce mai mare a crizelor și conflictelor de tot felul. Aici nu există explicații universale valabile. Societățile sunt prea mult diferențiate – ceea ce le separă este, adesea, mult mai presant și, evident, mai grav decât ceea ce le unește, întrucât din diferențe apar, deopotrivă, atât criza, cât și conflictul –, de unde și unghiurile foarte felurite din care este privit și analizat războiul.

„Omenirea știe să calculeze, într-o fracțiune de secundă, ascunzișurile sateliților planetei Jupiter, să construiască ordinatoarele capabile să trateze zeci de milioane de date pe minut, dar ea nu este în măsură nici să prevadă, nici să evite violențele civile și războaiele care, de mii de ani, însângerează și continuă să însângereze orașele și pământurile: recenzându-se conflictele armate majore care s-au produs începând din 1740, autorii au enumerat 366, dintre care 71 după 1945.

Oamenii au cunoștințe și potențialuri de care s-ar putea lipsi; dar ei continuă să se supună ignoranțelor și impotențelor ale căror efecte crude le resimt mereu.“³ Această constatare nu rezolvă situația războiului. Oamenii nu se pot ridica împotriva războiului ca fenomen social; pot însă ameliora criza și conflictul, pot reduce războiul la ceea ce, în teoria haosului, se cheamă variație a condițiilor inițiale, pot pune, adică, războiul sub un anumit control.

Evoluția crizei spre război

Criza și războiul sunt fenomene complexe, specifice societății omenești din toate timpurile. Până acum, nu s-a reușit eradicarea lor și, probabil, nu se va reuși nici în viitor.

Există cel puțin două modalități de a privi raportul dintre criză și război:

➤ ca părți separate și distincte, fiecare având cauzele și determinările sale;

➤ ca părți inseparabile ale aceleiași proces, războiul fiind, de fapt, vârful crizei, partea ei cea mai conflictuală.

Prima modalitate se referă la faptul că orice criză este o disfuncție generată de o mulțime de factori interni și/sau externi sistemului respectiv. Uneori, această disfuncție este o urmare firească a evoluției sistemului către performanța maximă, de unde urmează fie o degradare și o cădere semnificativă, chiar o distrugere, fie o transformare, adică o trecere, printr-o metamorfoză radicală, la o nouă stare.

Pragurile de trecere sunt, în general, momente semnificative ale crizei sistemului. Unele pot fi prevăzute, altele nu. Unele pot fi evaluate, altele nu. Dar sesizarea acestor praguri este esențială în procesul de gestionare a crizei.

Războiul este, în principiu, un fenomen politic, adică un instrument al politicii și, în acest caz, se pare că el nu face parte nemijlocită din ceea ce numim, în mod obișnuit, criză.

Cele două fenomene – cel al crizei și cel al războiului –, chiar dacă au evoluții asemănătoare și cauzalități apropiate, nu se confundă.

Este adevărat că, de multe ori, acolo unde există crize, există și războaie, dar războaiele sunt războaie – confruntări violente, cu angajamente complexe, de forțe, mijloace și acțiuni de mare amploare, pe spații largi și pe o durată variabilă, urmărind deblocarea unei situații strategice –, în timp ce crizele rămân fenomene cauzate de disfuncții ale sistemului sau sistemelor, și nu modalități de soluționare a unor situații strategice complicate și conflictuale. Criza economică din 1929-1933, spre exemplu, nu a conținut în ea un război, dar germeii celui de-al Doilea Război Mondial pot fi găsiți și în numeroasele crize și conflicte care au caracterizat mediul strategic de după Primul Război Mondial.

Cea de a doua modalitate de a privi raportul dintre criză și război – ca părți ale aceleiași proces – nu este nici ea lipsită de realism. În această viziune, războiul este summum-ul unei crize.

Este, deci, vârful, momentul culminant al unei crize complexe și extrem de grave, care duce inevitabil spre conflict armat. Criza care conține războiul (ca fenomen social-politic complex) este ea însăși o criză foarte complexă, o criză foarte largă, deopotrivă, de sistem și de proces.

Caracterul ei de *criză de sistem* este dat de faptul că sistemul a atins o limită care impune o

schimbare radicală, revoluționară. Războiul poate fi, deci, privit ca o criză revoluționară, ca o criză prin care un sistem se neagă pe sine, iese din sine și se luptă cu sine pentru o nouă identitate.

În același timp, criza care conține războiul este și o *criză de proces*, în sensul că procesul respectiv a ajuns, în evoluția sa, într-o bifurcație de unde trebuie să aleagă. Orice drum ar alege, el nu mai este același cu cel de până atunci, întrucât nu mai are nici aceeași direcție, nici aceiași parametri. Noua cale înseamnă altceva decât vechiul drum, înseamnă o schimbare radicală, o transformare, o negare.

Această schimbare de direcție, combinată cu schimbarea configurației și chiar a filosofiei, adică a rațiunii sistemului și procesului, pot duce la un blocaj strategic, din care nu se poate ieși decât prin război. Așa a fost mereu și, probabil, tot așa va fi și în viitor.

În acest caz, războiul este un produs al crizei, un summum al ei. El nu trebuie confundat cu un conflict armat, întrucât nu este un simplu conflict pentru soluționarea căruia s-a ajuns la folosirea armelor.

Războiul este un fenomen social-politic foarte complex, determinat de disfuncții grave de sistem și de proces, de crize politice și politico-militare și, mai ales, de imposibilitatea ieșirii din această stare pe alte căi decât cele violente, duse la extrem.

Trecerea crizei spre război se caracterizează prin:

- perturbații grave în accesul la resurse, îndeosebi la cele energetice și la materii prime, crearea unor situații insuportabile sau inacceptabile în ceea ce privește acest acces;
- crize economice și financiare în lanț, cu spolierea unor țări și acumularea rapidă a o parte din bogăția planetei sau a regiunii respective în zone greu de controlat și de gestionat;
- crize politice internaționale dintre cele mai grave;
- recrudescența unor regimuri politice ostile;
- recrudescența tensiunilor etnice și religioase;
- recrudescența fenomenului terorist, cu toate consecințele care decurg de aici;
- creșterea anomiei sociale în țările care pot fi angajate în confruntări armate;
- probleme de frontieră grave;
- recrudescența înarmărilor.

În spațiul iugoslav, spre exemplu, acumulările unor tensiuni interioare au început imediat după Primul Război Mondial. Dar chiar și Primul Război Mondial s-a declanșat ca urmare a tensiunilor acumulate în Europa și, mai ales, în Imperiul austro-ungar, însă, ca pretext, a început cu momentul Sarajevo, la 28 iunie 1914, când a fost asasinat prințul Franz Ferdinand.

După cel de-al Doilea Război Mondial, au continuat tensiunile din spațiul iugoslav. În primul rând, s-au creat discrepanțe economice foarte mari. Între Slovenia, care era foarte dezvoltată din punct de vedere economic, și Macedonia existau diferențe foarte mari, de parcă nu făceau parte din aceeași entitate politică statală federală. În acest timp, s-a continuat albanizarea provinciei Kosovo, în care populația sârbă a ajuns doar 10 la sută.

Fiecare dintre entitățile care alcătuiau acest spațiu avea, se pare, alte obiective politice și strategice decât entitatea iugoslavă. Chiar și numele dat țării – Iugoslavia, adică țara slavilor de sud – era artificial și, fără îndoială, neconvenabil pentru o parte dintre arhitecții noii Europe.

Iugoslavia, după experiența acțiunilor de partizani în cel de-al Doilea Război Mondial și sub autoritatea croatului Tito, adoptase conceptul de război popular și se pregătise, din toate punctele de vedere, inclusiv prin dezvoltarea și teritorializarea industriei de armament, pentru un astfel de război. În timpul perioadei de gestare a crizei, grupările care doreau separarea prin violență (întrucât, în concepția lor, nu exista o altă soluție viabilă, chiar dacă în Constituția Federației se prevedea și dreptul la secesiune) s-au înarmat, atât cu mijloace produse în țară, cât și cu armament adus din afară. Serviciile secrete iugoslave au descoperit și chiar au făcut publice o parte dintre aceste situații, dar criza era ireversibilă.

Practic, nu se mai putea face nimic, mai ales că, în acea perioadă, Uniunea Europeană și, în general, toate țările continentului european, preocupate de implozia comunistă, de haosul creat de spargerea bipolarității și de noul drum pe care îl aveau de proiectat și de urmat statele est-europene, dar nu numai ele, n-au mai avut capacitatea (poate, nici interesul) de a gestiona criza iugoslavă. Așadar, drumul spre război era unul fără întoarcere.

De o manieră asemănătoare s-au petrecut lucrurile în aproape toate zonele în care s-au declanșat războaie sângeroase. În Angola, războiul civil extrem de sângeros între forțele guvernamentale și

UNITA nu era doar o confruntare pentru puterea politică, ci și o modalitate de acaparare, impusă sau încurajată de cercurile interesate de petrolul angolez, de industria diamantelor și, în general, de teritoriul acestei perle a Africii septentrionale, cu o suprafață de peste un milion de kilometri pătrați, care, până în 1961, fusese colonie portugheză.

Războiul stupid și pustiitor dintre clanul lui Aidid și cel al lui Berisha din Somalia, care a dus la distrugerea completă a țării (în 1994, nu mai funcționa nicio întreprindere, nicio școală, iar guvernul țării, dacă mai putea fi vorba de vreun guvern, nu avea nici măcar un telefon), este un summum al unei crize politice grave de tipul celor care macină de aproape un secol continentul african.

Chiar și războiul din Irak, la care au participat, de o parte, o coalitie condusă de Statele Unite și, de cealaltă parte, armata lui Saddam Hussein, are cauze mult mai profunde decât înlăturarea unui dictator producător de conflictualitate și de războaie⁴ dintr-o țară deținătoare de petrol.

Este vorba de criza gravă care macină țările Orientului Mijlociu, de falia strategică încă deschisă între o parte a lumii musulmane, prin fundamentalismul religios al acestei lumi, și civilizația democratică, dar și de o realitate evidentă: aici, în cea mai instabilă zonă de pe planetă, se află cel mai ieftin petrol.

Conflictualitatea și fizionomia războiului

Conflictualele armate fac parte din conflictualitatea socială, cresc și descresc în raport cu această conflictualitate, reprezentând, încă pentru multă vreme, un summum al ei. Conflictualele armate sunt posibile acolo unde tensiunile cresc haotic, adică într-o societate măcinată de anormalitate și de crize.

De aceea, ele se cer privite și analizate în raport cu principalele caracteristici ale societății și cu tendințele care se manifestă în dinamica acesteia. Conflictualitatea socială este, deopotrivă, o chestiune care ține de dinamica socială și de disfuncționalitatea socială. Conflictualele armate se situează undeva către vârful traiectoriei curbei crizei, se definesc pe o astfel de dinamică și nu pot fi soluționate decât printr-un ansamblu coerent și eficient de măsuri ce privesc gestionarea conflictualității și optimizarea raporturilor dintre elementele și structurile sistemelor și proceselor.

Totdeauna conflictualitatea s-a identificat și s-a definit pe o scală de indicatori de stare și de dinamică socială, politică, economică, militară etc.

Etapă globalizării informației, economiei, politicii, relațiilor internaționale și, prin urmare, a vieții sociale aduce o nouă dimensiune – dată de conexiunile realizate prin rețea –, cea a *efectului de rețea*.

Efectul de rețea interconectează conflictualitatea, o fluidizează, o face să „încapă” în niște vase comunicante, dar nu o nivelează, ci o menține într-o oscilație cu sipermanentă sau măcar îndelungată. În aceste condiții, conflictele, chiar și cele locale, au (sau pot avea) implicații globale.

Acest lucru face ca, în dinamica socială, să fie reconsiderată problema cunoașterii variației condițiilor inițiale și, legat de aceasta, cea a gestionării corespunzătoare a procesului conflictual. Aceasta este, de altfel, esența noului tip de societate, care devine din ce în ce mai mult o societate a cunoașterii, mai exact, o societate a cunoașterii științifice, adică o societate epistemologică.

Rețeaua, în cele din urmă, va „nivela” și conflictualitatea și crizele, și războiul. Această „nivelare” – teoretic, posibilă – ar trebui să ducă la „moartea” conflictualității, la dispariția ei, adică a crizei, a conflictului și a războiului.

Probabil că, din punct de vedere practic, acest lucru nu se va realiza niciodată. Conflictualitatea este și va fi mereu ca o mișcare ondulatorie, cu determinări interne esențiale și eterne.

Noile conflicte armate vor continua să fie una dintre expresiile violente ale fenomenului crizelor, ale conflictualității politice, economice, sociale, informaționale și militare.

Principala caracteristică a acestora va fi *dependența*, în sensul că vor fi tot mai mult condiționate de relațiile și realitățile politice, economice, sociale, informaționale și militare, adică de strategiile politice, economice, informaționale, sociale și militare globale, regionale și naționale.

Niciun conflict armat, indiferent de aria de extensie și de gradul de intensitate, nu va mai putea fi privit și tratat ca un fapt izolat, ca o chestiune care-i privește exclusiv pe cei implicați direct. Rezolvarea oricărui conflict, mai mic sau mai amplu, impune o soluție globală sau cu implicații globale, întrucât, într-o formă sau alta, fenomenul

conflictualității afectează întreaga comunitate.

Crizele, războaiele și conflictele armate se desfășoară, azi, atât în văzul lumii, sub atenta supraveghere a camerelor de luat vederi, a senzorilor amplasați peste tot – în cosmos, în spațiul aerian, în spațiul terestru și în cel maritim –, cât și în ascuns, adică în spectrul cibernetic, psihologic și informațional, folosindu-se la maximum rețelele de tot felul și arma informației.

Aceste două dimensiuni ale conflictualității – cea vizibilă și cea invizibilă – se adâncesc și se dezvoltă în proporție directă. Cu cât vedem și știm mai multe lucruri despre conflictualitate, cu atât devin mai numeroase necunoscutele, mai ample, mai ramificat și mai sofisticat spectrul invizibil.

De asemenea, flexibilitatea exagerată a sistemelor și proceselor sporește confuzia, angoasa și nesiguranța socială a indivizilor și entităților umane aflate pe diferite trepte ale conflictualității.

Caracterul direct, față în față, al conflictelor armate este substituit din ce în ce mai mult de caracterul indirect, pervers, stratagemic, complicat și ascuns al acțiunilor și reacțiilor politice, economice, financiare, militare și civil-militare din cadrul conflictualității armate.

Fără îndoială, extremismul politic și religios, rasismul și discriminările de tot felul contribuie semnificativ la creșterea conflictualității armate directe, dar și a conflictualității armate indirecte.

Principiile care identifică fizionomia și tipologia noilor conflicte armate sunt și ele, la rândul lor, flexibile și dinamice. Practic, atunci când se analizează conflictualitatea armată, în general, dar și conflictele armate concrete, în particularitatea și individualitatea fiecăruia, se pot identifica principii, reguli și cutume ușor variabile sau nuanțate. Cele mai frecvente principii ale noii conflictualități armate sunt următoarele:

- principiul variației intempestive;
- principiul *high-tech* și *IT*;
- principiul disproporționalității;
- principiul generării și regenerării asimetrice;
- principiul ripostei;
- principiul surprinderii;
- principiul rezonanței;
- principiul remanenței;
- principiul dominoului.

Aceste principii, rezultate din impactul modern al legilor generale ale războiului și conflictelor armate cu provocările societății actuale și, posibil,

și ale celei viitoare, conturează un nou tip de conflictualitate, ce devine din ce în ce mai difuză și, în același timp, în mod paradoxal, disproporționată și asimetrică, de aceea, mai greu de controlat și de gestionat.

Având în vedere aceste considerente, Războiul bazat pe Rețea, războiul secolului al XXI-lea, tinde să domine spațiul luptei directe, dar și pe cel al confruntării în spațiul virtual. Acest tip de război este posibil datorită rețelei. Dar el nu se află încă la îndemâna oricui. Deocamdată, principiul lui fundamental este definit pe *infodominarea spațiului tactic și a celui strategic*, pe *menținerea inițiativei informaționale și strategice*, pe *superioritatea tehnologică și informațională* și, datorită acesteia, pe *disproporționalitate*.

Se pare că un astfel de război, oricât ar fi de fulgerător, de cuprinzător și de integrat, nu va reuși (cel puțin în primele decenii ale secolului al XXI-lea) să-și exercite funcția preemptivă și nici pe cea disuasivă.

Reacțiile pasionale, extremiste și *in extremis* reușesc, deocamdată, să echilibreze raportul strategic și, de foarte multe ori, chiar să pună în dificultate marile puteri tehnologice, alianțele, forțele de coaliție și organismele internaționale (criza din Afganistan, cea din Iran și cea produsă de atacarea, de către armata Israelului, pe teritoriul Libanului, a milițiilor Hezbollah).

Aceste reacții foarte puternice și diversificate sunt, în general, asimetrice și nu vin numai din partea regimurilor dictatoriale, chiar dacă ele formează celălalt pol al puterii, opus polului democratic, ci, mai ales din sfera entităților difuze, extremiste, conservatoare, atipice, unele transfrontaliere, altele patologice și schizofrenice.

Ar fi însă o greșeală să se considere că toate acțiunile și reacțiile împotriva procesului de globalizare, de dominare tehnologică și informațională sunt de natură patologică. Conflictele militare își au cauzele, în general, în conflictele de interese, în bătălia pentru putere (care înseamnă bătălie pentru resurse, piețe și influență).

Conflicturile sunt ca apele. Nu dispar niciodată. Sau dispar dintr-un loc pentru a apărea în alt loc. Mai exact, nu dispărea caracterul armat al conflictelor. Însă aceste conflicte armate pot fi duse, deopotrivă, de structuri militare, de structuri paramilitare sau militarizate. Etapa în

care ne aflăm are câteva caracteristici din care se pot contura anumite tendințe în ceea ce privește evoluția forțelor și mijloacelor posibil a fi angajate în conflicte armate, precum și sfera de cuprindere a acestora. Cele mai evidente caracteristici sunt următoarele:

- profesionalizarea armatelor;
- perfecționarea sistemelor de arme;
- apariția și dezvoltarea rețelelor reale și virtuale;
- extinderea conflictualității armate, îndeosebi în mediile sărace și în cele intolerante;
- diversificarea conflictelor, inclusiv a celor armate;
- estomparea diferenței dintre conflictele militare și non-militare;
- intensificarea acțiunilor teroriste;
- apariția și proliferarea foarte rapidă a unui nou tip de conflictualitate, cea din cyberspațiu.

Nici războiul nu rămâne același. El își extinde aria de manifestare și tinde să devină permanent, combinând diferite forme de manifestare a conflictualității armate și non-armate, ca dinamică a războiului continuu.

În aceste condiții, este foarte greu de făcut o distincție clară între pace și război, între o situație conflictuală și una non-conflictuală, între conflicte militare și non-militare.

Conflicturile militare sunt, de regulă, cele care se caracterizează prin angajarea armatelor, dar, azi, în lume, există atâtea armament perfecționat, sofisticat și miniaturizat și atâtea mijloace de distrugere – inclusiv de distrugere în masă – care pot fi folosite, practic, de oricine dorește.

Lumea își creează și își reproduce continuu tot felul de arhitecturi agresive și structuri înarmate – altele decât armatele –, care mențin aproape o stare continuă și în mozaic de conflicte armate.

De aceea, atât conflictele armate, cât și cele non-militare se modelează, practic, din punct de vedere al gestionării și dezamorsării, după aceeași filosofie și după aceeași metodologie. Ele devin un fel de afacere, urmând reguli clare de realizare a unui scop bine stabilit și a unui anumit profit. Toate tipurile de conflicte se declanșează datorită conflictualității intereselor și urmează unor decizii politice mai mult sau mai puțin responsabile. De regulă, în ceea ce privește conflictele militare, avem de a face cu simetria sau disimetria (non-simetria), întrucât este vorba de armate sau de

structuri militare care se confruntă, potrivit unor legi, principii și obiceiuri ale războiului. Însă, în conflictele armate unde nu se confruntă numai forțe militare, ci și alte structuri, în cele non-militare și în cele mixte, militaro-civile, predomină asimetriile.

Simetria presupune o anumită proporționalitate. Proporționalitatea oferă totdeauna posibilitatea calculării și folosirii unor reguli ale raportului de forțe, a unor strategii convenționale, în general, tipice.

Disimetria (non-simetria) înseamnă disproporționalitate și chiar incompatibilitate. Acestea îi corespunde *războiul disproporționat* (de exemplu, războiul dintre coaliția de forțe condusă de Statele Unite și armata irakiană a lui Saddam Hussein din 1991 și cel din 2003).

Fiecare dintre părțile aflate în conflictul simetric sau disimetric acționează, de regulă, direct, după cum s-a instruit și cu mijloacele pe care le are la dispoziție sau pe care și le creează, în funcție de cerințele efective ale spațiului de confruntare. Între beligeranți există un front, iar filosofii lor sunt limitate la forțe, mijloace, strategii.

Asimetria înseamnă un fel de adaptare continuă la situația concretă, prin asimilare și acomodare, pornind de la condițiile inițiale și conjugându-le cu cele prezente.

Aceasta înseamnă căutarea acestor vulnerabilități, stimularea sau chiar producerea lor, realizarea unor diversivități de toate felurile și menținerea unui spațiu confuz, de crize în mozaic, imposibil de cuantificat și gestionat, care să permită fiecăreia dintre părți, după condițiile pe care și le creează, lovirea punctelor sensibile, a punctelor tari sau a altor elemente ale celuilalt, cu mijloacele pe care le are la dispoziție sau pe care și le poate procura sau crea în timp util. În aceste condiții, frontul este pretutindeni, filosofia face-to-face dispare, în timp ce stratagemele se înmulțesc și se diversifică.

Acest tip de conflict armat sau ne-armat în care se folosesc strategiile asimetrice nu poate fi nici localizat, nici identificat cu precizie. El nu are o etapă pre-conflictuală și una post-conflictuală, întrucât face parte dintr-un război continuu, care îmbracă, practic, toate formele, de la cele clasice la cele ale confruntării în spațiul geofizic și în cel cybernetic.

În aceste noi condiții, noțiunea de *arme* și, respectiv, de *conflict armat* se extinde, întrucât, între timp, au apărut numeroase alte arme sau mijloace – letale sau non-letale –, de la substanțele halu-

cinogene la armele laser, de la armele geofizice (prin care se modifică clima sau se produc variații catastrofale în spațiul fizic) la armele bazate pe informație sau pe amplificarea de milioane de ori a undelor radio.

Structura intersecției conflictelor armate, ne-armate și mixte se definește pe o mulțime de elemente și de structuri ce se constituie în sisteme și procese dinamice complexe, care se caracterizează prin:

- omniprezența informației;
- predominanța informației în timp real;
- interconectarea bazelor de date;
- dominanța strategică;
- creșterea puterii rețelei;
- cunoașterea profundă a realității, în dinamismul ei;
- adaptabilitatea și flexibilitatea structurilor și acțiunilor;
- acțiunea (reacția) rapidă (adecvată);
- finalitate complexă.

Aceste caracteristici se constituie într-un fel de arhitectură flexibilă care facilitează trecerea în prim-plan a *operațiilor bazate pe efecte*. În aceste noi condiții, rezultă că natura conflictelor este importantă, nici mijloacele care se folosesc, ci efectele.

Se revine, astfel, în analizarea crizelor și conflictelor armate, la o metodologie cunoscută de multă vreme și aplicată cu succes, dar secvențial (de exemplu, în calculul marșului, la ofensiva din mișcare, dar și în alte activități și circumstanțe), potrivit căreia calculul începe de la punctul final. Forțele, mijloacele, strategiile și modul de angajare depind de efectele pe care dorim să le obținem în final sau în diferite etape.

Teoretic, a fost posibilă dintotdeauna o astfel de metodologie. Ea a fost, desigur, pusă în practică de foarte multe ori. Însă, în noile condiții create de configurația de rețea, *efectul* nu numai că trece în prim-plan, dar devine aproape simultan cu cauza și cu mecanismul care îl produce.

Războiul bazat pe Rețea realizează această simultaneitate în plan strategic și în plan tactic, permițând apropierea, până aproape de contopire, a nivelurilor strategic, operativ și tactic. *Efectul de rețea* se traduce aici prin acțiunea și prin reacția în timp real.

NOTE:

¹ Πολεμος – polemică, război; λογος– știință.

² Gaston BOUTHOU, René CARRERE, *Le défi de la guerre (1740-1974)*, PUF, Paris 1976.

³ Gaston BOUTHOU, *Le défi de la guerre*, p. 9, <http://www.chez.com/saintpierre/Bouthoul.html>

⁴ Este vorba de războiul dintre Irak și Iran, din anii 1980-1988, precum și de atacarea Kuweitului, dar și de represiunea împotriva kurzilor.

Generalul de brigadă (r) dr. Gheorghe VĂDUVA este cercetător științific gr. I la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”. A scris numeroase lucrări de strategie, între care „Strategia acțiunilor rapide”, Editura AISM, 2003, „Strategie militară pentru viitor”, Editura Paideia, 2003, „Arta militară de-a lungul mileniilor”, Editura CTEA, 2004, coautor, „Războiul viitorului, viitorul războiului”, Editura UNAp, 2004, coautor, „Eseu despre arta strategică”, Editura Militară, 2005, coautor, „Strategia de parteneriat, parteneriatul strategic”, Editura UNAp, 2006, coautor, precum și studii, articole, eseuri despre arta militară și cultura strategică, publicate la Editura UNAp „Carol I” și în reviste de specialitate.

ELEMENTE ALE RĂZBOIULUI GLOBAL ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

*Dr. Gheorghe MINCULETE
Romică CERNAT*

Terorismul, marea amenințare a secolului 21, a impus declanșarea războiului global împotriva acestuia. Dacă acceptăm aserțiunea unuia dintre foștii secretari de stat ai Statelor Unite, că „războiul împotriva terorismului este războiul viitorului”, atunci, fără îndoială că preocupările de analiză și prefigurare a particularităților sale sunt mai mult decât necesare. Imaginea completă a acestui nou tip de război, în curs de a fi conturată, trebuie creionată pas cu pas, pe baza studiului asiduu al informațiilor existente, a cercetărilor realizate de institute de profil, a elementelor noi identificate de analiștii fenomenului război. Iar o astfel de întreprindere se poate dovedi foarte anevoioasă, pentru că, în viziunea lui John Terraine, războiul modern este asemănător unei pânze de păianjen și, credem noi, studiul acestei construcții complexe oferă cele mai neașteptate concluzii.

Particularități ale constituirii coaliției antiteroriste

Statele Unite se află, acum, în al cincilea an de război global împotriva terorismului. Războiul a început ca o luptă împotriva organizației care a fost răspunzătoare pentru atacurile șocante din 11 Septembrie 2001, dar curând a devenit mult mai mult, incluzând, între altele, atacarea și ocuparea Irakului. Recunoscute, dar și autoimpuse drept lider al războiului împotriva terorismului, Statele Unite s-au angajat nu numai să domine lumea terorismului, ca mijloc de violență, ci și să transforme Irakul într-un prosper stat democratic, un model pentru majoritatea unui Orient Mijlociu văzut în viitor nedemocratic și stagnant din punct de vedere economic¹.

Potrivit lui Paul Dibb, cel care pare a avea o contribuție importantă la conturarea strategiei administrației Bush, Statele Unite și-au formulat politica în funcție de convingerea că atacurile din 11 Septembrie nu au fost niciun punct de cotitură cu caracter istoric, nicio tragedie cu

„semnificație trecătoare”, în schimb au reprezentat „un eveniment foarte important”, care a ajutat la clarificarea intereselor naționale „mult împrășcate cu noroi de speculații misterioase despre natura erei post-Război Rece²”. Mai mult, atacurile din 11 Septembrie și acțiunile militare ulterioare ale SUA au condus la o restructurare radicală a priorităților de apărare ale acestora, incluzând o reevaluare posibilă a sistemului propriu de alianțe, dincolo de legăturile militare ale Americii cu NATO.

Încă de la începutul războiului împotriva terorismului, nu a fost complet clar unde vor pune Statele Unite exact accentul în relațiile cu NATO. Lupta împotriva terorismului a fost o misiune relativ nouă pentru forțele SUA, iar vizitele realizate, ulterior tragediei, la NATO și în câteva țări europene, au indicat că administrația Bush încă se lupta pentru a găsi raportul corespunzător dintre operațiunile militare și măsurile diplomatice³. Un lucru era limpede: că Statele Unite încercau să convingă partenerii de alianță să accepte noile priorități de amenințare, în cadrul cărora eforturile împotriva terorii aveau să capete importanță strategică. Aceasta reiese din *Strategia Națională americană pentru Combaterea Terorismului*: „Trebuie să folosim din plin influența Statelor Unite pentru a delegitimize terorismul și să fie clar că toate actele de terorism vor fi văzute în același mod ca și sclavia, pirateria, sau genocidul - comportament pe care niciun guvern responsabil nu poate să-l treacă cu vederea sau să-l sprijine, și toți trebuie să se opună. Pe scurt, cu prietenii și aliații noștri, noi vizăm să fondăm o normă nouă internațională în ceea ce privește terorismul, impunând lipsirea de sprijin, lipsa de toleranță și o opoziție activă față de toți teroriștii.”

Atacurile teroriste din 11 Septembrie 2001 împotriva Centrului Comercial Mondial și a Pentagonului au fost, în mare măsură, interpretate în Europa ca un amplu atac asupra valorilor occidentale, ca, de exemplu, libertate, toleranță și transparență. Aproape toți liderii de state de

pe întreg continentul au asigurat Statele Unite de bunăvoința lor privind cooperarea în lupta împotriva terorismului. Pentru prima dată în istoria sa de 52 de ani, NATO a invocat prevederile Articolului 5 privitor la apărarea colectivă, iar alte organizații europene supranaționale și-au exprimat, de asemenea, sprijinul. Invocarea clauzei de autoapărare a Organizației Tratatului Atlanticului de Nord a făcut multă lume să creadă că NATO va avea un rol decisiv în campania militară împotriva regimului taliban din Afganistan, din moment ce adevărata legitimitate a Alianței a fost bazată pe principiul conform căruia un atac asupra unuia din membrii săi va fi considerat un atac asupra tuturor. Curând a devenit evident că Statele Unite vor conduce operații militare în Afganistan fără un rol explicit al NATO, preferând în schimb să încorporeze asistență europeană pe baze bilaterale⁴. Când s-au declanșat operațiile militare în Afganistan, Casa Albă a rugat NATO să rămână în afara conflictului, în ciuda ofertelor sale de ajutor și a gestului „cavaleresc” al invocării, pentru prima dată, a clauzei apărării reciproce din documentul său fondator, Tratatul de la Washington. Atunci, după cum se știe, adjunctul Secretarului Apărării al SUA, Paul Wolfowitz, a afirmat: “ Dacă avem nevoie de acțiune colectivă, noi vom cere aceasta ”.⁵

Din cele prezentate, rezultă că niciodată nu s-a acumulat o logică militară ca la începutul anilor nouăzeci, potrivit căreia Statele Unite să poată duce cel mai bine, după propria voință, războaie de coaliție, care ele însele se subordonează unei structuri centrale de comandă a SUA și că decalajul de capacitate nu permite o cooperare mai profundă cu aliații săi cei mai tradiționali. Imboldul final vine de la 11 Septembrie, care a finalizat schimbarea spre un unilateralism sigur în politica externă a SUA. Este vorba nu numai de noul tip al politicii externe a SUA practicate de administrația Bush neoconservatoare, dar și de lecțiile acumulate într-un deceniu de experiență militară, care au făcut Statele Unite mult mai înclinate să întreprindă acțiuni militare cu o consultare și coordonare puțin mai redusă cu aliații decât este necesar din punct de vedere politic.

Deși Operația Enduring Freedom din Afganistan a debutat doar cu puțină asistență din partea coaliției, recunoscută în mod sincer, forțele (de coaliție) angajate au devenit din ce în ce mai recunoscute și importante privind modul de îndeplinire

a misiunii. Țările europene asigură o gamă largă de capacități pe baze bilaterale, incluzând forțele speciale, forțe aeriene, forțe navale, forțe terestre și unități specializate⁶. Până acum, Statele Unite au acceptat numai câteva contribuții din partea NATO - ca organizație militară de alianță - și mulți membri europeni au fost dezamăgiți de rolul redus dat alianței multilaterale după invocarea dramatică a Articolului 5. Întrebări intense au fost ridicate despre rolul și misiunile corespunzătoare ale NATO, pe măsură ce tensiunile transatlantice asupra Irakului au crescut, dezvăluind unele diviziuni adânci între Statele Unite și europeni, precum și între europenii înșiși⁷.

În timp ce aliații sunt văzuți de SUA mai degrabă ca o povară, când participă la războaie reale, se pare că ei vor fi foarte mult folositori atunci când începe perioada de construcție a păcii postconflict. Aliații cu o mobilitate și interoperabilitate mai redusă vor fi, probabil, rugați să facă disponibile „capacități de nișă”, care includ: deminarea, decontaminarea NBC, lupta cu agenții chimici, transportul și aprovizionarea. Ei pot fi, de asemenea, rugați să ofere personal pentru menținerea păcii și poliție civilă, după ce faza de luptă reală s-a terminat, pentru care este folosit termenul de „specializare de rol”. Deși pentru anumiți aliați, ar fi singurul mod practic de a menține alianța, se poate vedea, din punct de vedere politic, că este dificil, în anumite situații, deoarece ar însemna o subordonare efectivă raționamentelor politice/strategice ale SUA, și aliații ar putea deveni „unelte într-o cutie cu scule”, ceea ce ar determina inevitabil consolidarea punctelor de vedere divergente⁸.

Armonizarea contribuțiilor la operațiile militare din teatrul afgan

Nu numai că statele europene, în mod colectiv, au promis să asiste Statele Unite, prin NATO, în eforturile lor de a combate terorismul, dar au și contribuit cu sprijin militar concret la Operația Enduring Freedom din Afganistan, pe baze bilaterale. În cele din urmă, Statele Unite au primit așa de multe oferte de sprijin militar, încât decidenții politici au făcut eforturi deosebite - în septembrie și octombrie 2001- pentru a determina calea cea mai bună de întrebuițare. În ciuda acestui fapt și a aceluia că multe țări europene au promis un spirit de echipă nelimitat față de Statele Unite, imediat după atacurile din 11 Septembrie,

folosirea forței militare pentru a răsturna pe talibani a animat pasiunile multor europeni. În articolul său „Lipsa de înțelegere reciprocă: SUA – Germania. Diferențele de valori dincolo de Irak“, publicat în *The Washington Quarterly*, Klaus Larres a menționat că, în ciuda implicării Germaniei în războaiele din Kosovo și Afganistan, aceasta, împreună cu marea majoritate a restului Europei, cu excepția Marii Britanii, considera recurgerea la forța militară ca fiind ultima alternativă – numai după ce alte posibile alternative au fost epuizate și dacă exista o largă aprobare internațională⁹.

Conform celor constatate de observatori, în timp ce numărul de oferte a fost considerabil, gradul de eficiență în războiul real din teatru a fost adesea îndoielnic. În consecință, Statele Unite, în cele din urmă, au ajuns să refuze multe din contribuțiile cu forțe luptătoare care le-au fost oferite, deoarece, în multe cazuri, forțele armate americane au trebuit să desfășoare și susțină contingentele puse la dispoziție, iar decidenții politici ai SUA nu au vrut să supraîncarce rețelele de logistică și transport ale SUA¹⁰.

Dacă reluăm precizările Pentagonului, constatăm că, în cazuri accidentale, contingentele oferite nu au fost corespunzătoare pentru planurile militare elaborate, dând ocazia unui anumit personal civil și militar al SUA de a specula că ofertele au fost făcute pentru a câștiga beneficiile politice ale sprijinului Statelor Unite, fără să trebuiască să treacă, de fapt, la participarea propriu-zisă la operațiile militare. Cu toate acestea, câteva oferte de forțe combatante au fost acceptate, dând posibilitatea forțelor militare europene să participe, împreună cu forțele americane, la desfășurarea operațiilor militare din Afganistan. Regatul Unit și Franța au fost țările care au avut o contribuție substanțială cu tipuri de servicii militare la operațiile militare, în timp ce majoritatea țărilor au pus la dispoziție doar contingente reduse, adesea cu capacități și cunoștințe specializate. Foarte important, țările europene din partea de est și vest a continentului au asigurat baze cruciale, acces și drepturi de survolare¹¹.

În timp ce mulți membri NATO au sperat că, invocând Articolul 5, ar face ca Statele Unite să conducă orice răspuns militar împotriva Al-Qaeda sub steagul NATO sau cel puțin să coordoneze aceste acțiuni cu structura sa militară integrată și instituțiile politice, până la începutul lui octombrie, personalul de decizie al SUA a exprimat clar că alianța nu va fi implicată în nicio acțiune mi-

litară împotriva Afganistanului. Această decizie politică a SUA nu a constituit o surpriză pentru opinia publică din Statele Unite¹². Mulți decidenți politici au fost de părere că războiul NATO în Kosovo a fost un exemplu inacceptabil de „război de comitete“, unde intervenția politică din partea a 19 membri ai alianței a împiedicat o campanie rapidă și decisivă. Decidenții politici au fost hotărâți să păstreze o comandă robustă unică în Afganistan, astfel încât experiența să nu se mai repete. Iarăși, tocmai ca în timpul Primului Război din Golf, Comandamentul Central (CENTCOM) a deținut controlul operațional în campaniile din Afganistan și Irak și, din nou, cu un amplu succes militar. Comandamentul CENTCOM din Tampa-Florida s-a transformat într-un „sat internațional“, unde multe țări și-au trimis ofițeri de legătură pentru a obține informații și a-și armoniza contribuția la campaniile militare¹³.

Oricum, mulți europeni au fost nemulțumiți cu rolul minor pe care l-a avut alianța în răspunsul la atacurile din 11 Septembrie, ce l-au atribuit unilateralismului și aroganței SUA. Într-un fel, aceste supărări sunt urmarea faptului că operația militară nu a corespuns conceptului care a fost, în mare măsură, anticipat în timpul Războiului Rece - că o invocare a Articolului 5 ar face ca membrii alianței să se unească împreună și să înfrângă un dușman comun. Aceste frustrări reflectă, însă, și teama că decizia SUA de a continua războiul de unul singur, după ce a invocat Articolul 5, ar slăbi irevocabil principiul fundamental al alianței – apărarea colectivă.

Opoziție și implicare internațională în războiul din Irak

Prin faptul că SUA au decis atacarea Irakului și înlăturarea regimului lui Saddam, Washingtonul a creat o diviziune în sânul Alianței Nord-Atlantice. Chiar și eforturile sale succesive de a stabiliza această țară au cauzat controverse în alianță. Cel puțin la începutul anului 2002, anumiți aliați, în special Franța și Germania, nu au fost de acord cu Statele Unite în legătură cu gradul de amenințare reprezentat de Irak pentru alianță. Mulți europeni au avut senzația că programele nucleare ale Iranului și Coreii de Nord și instabilitatea din Pakistan și Afganistan reprezintă o mai mare amenințare la adresa păcii mondiale, decât regimul lui Saddam la momentul respectiv. Convingerea europeană gene-

rală a fost aceea că Irakul ar putea să fie restricționat prin sancțiuni, după inspecțiile UNWMD din toamna lui 2002. În timp ce ambele părți ale Atlanticului au consimțit că regimul saddamit reprezintă o amenințare potențială reală la adresa securității internaționale, s-a creat un dezacord semnificativ asupra a ceea ce ar trebui să facă lumea în această privință.

Problema majoră care a separat partenerii transatlantici a fost dacă Irakul trebuie sau nu atacat. Mulți experți au împărțit punctul de vedere conform căruia manifestările opoziției franceze și germane la ONU nu s-au datorat legăturilor lor economice cu Saddam Hussein sau diferențelor de păreri cu America asupra politicii Orientului Mijlociu lărgit, ci viziunii lor asupra poziției Europei în lume față de Statele Unite. Ca și Rusia și China, mulți europeni văd „hegemonia” americană ca pe un mijloc de a servi pur și simplu interesele SUA¹⁴. Nu numai că Franța și Germania s-au împotrivit unei rezoluții în Consiliul de Securitate, pentru a permite Statelor Unite de a porni războiul împotriva Irakului, dar ele au refuzat să permită NATO să desfășoare aparatele de avertizare timpurie și bateriile antirachetă Patriot, spre a proteja Turcia de un atac din partea Irakului, ceea ce a adâncit suplimentar divizarea în Alianța Atlantică. În cele din urmă, decizia a fost luată de Comitetul de Planificare a Apărării NATO, în care Franța nu este membru și în condițiile în care Germania și Belgia au renunțat la obiectivele lor, armamentul putând, în cele din urmă, să fie desfășurat¹⁵. Chiar și Turcia, considerată de SUA un aliat vital al NATO, a refuzat să permită trupelor SUA să traverseze teritoriul său pentru a invada Irakul. Într-un articol publicat în *Foreign Affairs*, James P. Rubin afirma că sprijinul internațional pentru politica administrației Bush față de Irak nu a fost așa de greu de câștigat, pentru că Bagdadul violase deja înainte un număr de decizii ale Consiliului de Securitate ONU. Predecesorul președintelui Bush, Bill Clinton, a considerat, de asemenea, că Irakul reprezintă o amenințare serioasă pentru comunitatea internațională, din cauza dorinței evidente de a obține arme de distrugere în masă (WMD), a voinței demonstrate de a le folosi și, desigur, a perseverenței lui Saddam în încălcarea drepturilor omului și a refuzului său de a acționa în conformitate cu cererile comunității internaționale. Ca rezultat, administrația Clinton a sprijinit, de asemenea, schimbarea regimului în Irak. Rubin

susține că au fost o serie de neajunsuri în retorica administrației Bush, care, în cele din urmă, au dus la eșecul în a convinge comunitatea internațională: în ciuda lunilor de dezbateri internaționale consecvente și diplomație, Washingtonul a eșuat să capteze suficientă cooperare pentru politica sa, înainte de a declanșa, de fapt, războiul. Regatul Unit, Spania și majoritatea statelor din centrul și estul Europei au fost cele care au sprijinit politica externă a Statelor Unite, însă țări ca Australia au fost, încă de la început, de partea Statelor Unite¹⁶.

În cartea sa *Noi Alianțe pentru un Secol Nou*, David M. Huntwork susține chiar că a descoperit noile alianțe create: o „axă dubioasă *Bruxelles, Paris, Berlin și Moscova*, care s-a împotrivit coaliției conduse de Statele Unite în războiul din Irak” și care acum „se transformă într-o alianță permanentă, politică și militară, contra SUA”. În opinia sa, fiecare din aceste țări sunt „actori inconsecvenți în arena internațională”; Germania - căutându-și identitatea, după ce a cauzat două războaie mondiale și a suferit o diviziune teritorială în timpul Războiului Rece, Franța – dorind să obțină o influență internațională și o înlocuire a pierderii imperiului teritorial cu un imperiu al influenței, Rusia - căutând să submineze singura superputere mondială rămasă acum și să recâștige parte din fosta putere și prestigiu¹⁷. Desigur, războiul din Irak a creat anumite tensiuni în punctele de criză. Într-adevăr, Franța și Germania au organizat rezistența împotriva Statelor Unite în Consiliul de Securitate al ONU, alături de Rusia, adversarul istoric principal al NATO. Administrația Bush, în schimb, a căutat să separe aceste state de alți membri ai alianței și Uniunii Europene¹⁸.

Divizarea care s-a produs în NATO a fost adâncită suplimentar de decizia SUA, Spaniei și Marii Britanii de a semna o scrisoare deschisă, sprijinind războiul, împreună cu alți membri ai UE și NATO din Europa de Est. La 30 ianuarie 2003, *The Times* din Londra și alte ziare au tipărit scrisoarea semnată de către liderii a opt națiuni europene - cinci din ele membre ale UE -, prin care sprijineau cererea SUA de a dezarma Irakul. Jose Maria Aznar din Spania, Tony Blair din Marea Britanie, Silvio Berlusconi din Italia, José Manuel Barroso din Portugalia, Péter Medgyessy din Ungaria, Leszek Morar din Polonia, Anders Fogh Rasmussen din Danemarca și Vaclav Havel din Republica Cehă au susținut că „regimul irakian și armele sale de nimicire în masă reprezintă o amenințare clară la adresa securității

mondiale”. Scrisoarea afirma, suplimentar, că „noi știm că succesul în lupta de zi cu zi împotriva terorismului și proliferării armelor de nimicire în masă cere o determinare de neclintit și coeziune internațională fermă din partea tuturor țărilor pentru care libertatea este prețioasă”. Acestea sunt țările la care secretarul apărării Rumsfeld se referea că ar reprezenta „noua Europă”. Președintele Franței, Chirac, și cancelarul Germaniei, Schroder, au răspuns cu propria lor scrisoare. Ca răspuns, Washingtonul a spus că a planificat să mute o parte din cei 80000 de militari din Germania în baze de pe teritoriul „noilor prieteni ai SUA”. Reacția franceză a fost de a convinge UE să adopte o atitudine mult mai independentă în problema politicii de securitate și apărare, cu separarea comandamentelor de cele ale NATO¹⁹. Este important de notat că, în acel moment, exista o mare diferență între opiniile decidenților politici și opinia publică. Conform sondajelor de opinie, opoziția împotriva războiului din Irak era mult mai mare de 50% în multe state importante europene.

De aceea, și elitele guvernamentale, care în cele din urmă determină cursul național respectiv, au dorit să aibă confirmarea publică. Germania și Franța, țări care au fost împotriva operațiilor, s-au aliniat la părerea majoritară, în timp ce unele state care au sprijinit campania nu au modificat și încercat să-și modifice pozițiile pentru a controla protestul popular. Guvernele Italiei și Spaniei au sprijinit poziția anglo-americană, însă au fost nevoite să se adapteze presiunilor opiniei publice din țările lor.

În ciuda tuturor presupunerilor, astăzi, Alianța Nord-Atlantică este prezentă în Irak, având ca obiective dezvoltarea capacității militare a acestuia, pregătirea la nivel strategic a aproximativ 1000 de ofițeri pe an. Efortul NATO include și demersurile de a constitui statul major și colegiile pentru ofițeri. Demnitarii ai administrației Bush au pledat pentru misiunea NATO ca un mod de a forța alianța să se transforme într-o forță mult mai desfășurabilă, implicată internațional.

Alți aliați NATO au refuzat să trimită instructori în Irak, dar au oferit echipament, bani sau instruire în afara granițelor Irakului. Implicarea internațională postconflict din Irak este, în prezent,

foarte consistentă, dovadă peremptorie că acțiunile teroriste au încă o intensitate care va fi foarte greu depășită.

NOTE:

¹ ECORD, Jeffrey, *Bounding the Global War on Terrorism*, December 2003, <http://carlisle.army.mil/ssi>

² DIBB, Paul, *The Future of International Coalitions: How Useful? How Manageable?*, *The Washington Quarterly*, Spring 2002, 25:2.

³ VALASEK, Tomas, *The Fight against Terrorism: Where's NATO?*, *World Policy Journal*, Winter 2001/02, pp.19-25.

⁴ BENSACHEL, Nora, *The Counterterrorism Coalitions - Cooperation with Europe*, NATO, and the European Union © Copyright 2003 RAND.

⁵ www.portal.telegraph.uk.

⁶ BENSACHEL, Nora, *op. cit.*

⁷ DIBB, Paul, *op. cit.*

⁸ IWAMA, Yoko, *The Evolution of the U.S. Alliance System: From "Threat-based" to "Capabilities-based" Alliances*, pp. 10-12, ASMUS, Ronald D., *Rebuilding the Atlantic Alliance*, *Foreign Affairs*, September/October 2003, pp. 21-22; KISSINGER, Henry A.; SUMMERS, Lawrence H., **Report of an Independent Task Force**, Copyright © 2004 by the Council on Foreign Relations®, Inc., pp. 3-12.

⁹ KLAUS, Larres, *The Washington Quarterly*, Spring, 2001, pp.32-33.

¹⁰ BENSACHEL, Nora, *op. cit.*

¹¹ Ibidem.

¹² RÜHLE, Michael, *SUA și NATO*, Viena, noiembrie 2003, pp. 3-5.

¹³ WAMA, Yoko, *op. cit.*, ASMUS, Ronald D., *op. cit.*, KISSINGER, Henry, **op. cit.**

¹⁴ HAWKINS, William R., *Post-Cold War Allies*, January 31, 2003, <http://nationalreview.com/comment/comment-hawkins013103.asp>

¹⁵ BENSACHEL, Nora, *op. cit.*

¹⁶ RUBIN, James P., *Stumbling Into War*, *Foreign Affairs*, September-October 2003, S 46-67, www.foreignaffairs.org, pp. 46-47.

¹⁷ HUNTWORK, David M., *New Alliances for a New Century Renewing the Atlantic Partnership*, http://www.americasvoices.org/archives2003/HuntworkD/HuntworkD_060503.htm

¹⁸ *Report on allied contributions to the common defense, July 2003, A Report to the United States Congress by the Secretary of Defense*, http://www.defenselink.mil/pubs/allied_contrib2002/02-Annex_Index/02-Annex_Index.html

¹⁹ RUBIN, James P., *op. cit.*, pp.46-47.

Locotenent-colonelul dr. Gheorghe MINCULETE este conferențiar universitar în Facultatea de comandă și stat major din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I“.

Colonelul Romică CERNAT este șeful de stat major al Bazei Logistice „SUD“.

TERORISMUL SINUCIGAȘ – O AMENINȚARE GLOBALĂ

Ionel STOICA

Un atac terorist sinucigaș este un act prin care unul sau mai mulți atacatoriucid alte persoane, iar odată cu acestea moare și el. Teroristul este deplin conștient că, dacă el nu va muri în atac, atunci actul planificat nu va putea fi finalizat. În timpurile actuale, astfel de atacuri sunt executate prin detonarea explozivului transportat de terorist, fie cu ajutorul unor mașini (denumite mașini-capcană), fie încorporat în veste sau centuri.

Datorită avantajelor pe care le oferă, această „armă” a fost utilizată frecvent în decursul timpului. Pentru a ne referi numai la timpurile moderne, ea a fost utilizată de piloții kamikaze japonezi în timpul celui de-al Doilea Război Mondial (aceștia declanșau explozia avioanelor proprii asupra vaselor militare americane din Oceanul Pacific), de diferite grupări teroriste și extremiste, dar și de mișcările de rezistență, inclusiv de grupările insurgente sau de gherilă.

Scurtă istorie a terorismului sinucigaș. Aspecte generale

Primul atac sinucigaș major a fost executat în decembrie 1981, asupra ambasadei Irakului la Beirut, și s-a soldat cu uciderea a 27 de persoane și rănirea a peste 100. Terorismul sinucigaș a câștigat o importanță politică majoră odată cu asasinarea lui Bashir Jumayyil în septembrie 1982. El a devenit un fenomen internațional odată cu bombardarea ambasadei SUA din Beirut, în aprilie 1983, soldată cu uciderea a 63 de persoane. În anii '80, terorismul sinucigaș s-a răspândit în Liban, Kuwait și Sri Lanka, iar în anii '90 a apărut în Israel și în teritoriile palestiniene, India, Argentina, Turcia, Tanzania, Federația Rusă și Kenya. Cele mai distructive atacuri teroriste de acest gen, care au avut și cel mai mare impact asupra opiniei publice internaționale, au fost cele de la 11.09.2001, executate asupra unor obiective simbolice americane.

Atacurile sinucigașe pot fi executate pe câmpul de luptă sau în afara acestei arii. Cele care se desfășoară pe câmpul de luptă implică participarea

la acțiunea propriu-zisă a mai multor persoane, în timp ce la cele care se desfășoară în afara câmpului de luptă participă un singur atentator sinucigaș. Țintele atacurilor sinucigașe pot fi obiective fixe sau mobile și pot viza elemente de infrastructură (clădiri administrative, magazine, piețe, baruri, restaurante) sau personal.

În prezent, există zece grupări teroriste care execută atacuri sinucigașe ca tactică de luptă împotriva propriilor guverne sau a unor guverne străine. Acestea sunt: Hamas (Mișcarea de Rezistență Islamică) și Jihadul Islamic Palestinian în teritoriile palestiniene, Hezbollah în Liban, Jihadul Islamic Egiptean și Gamaa Islamiya în Egipt, Grupul Islamic Armat (GIA) în Algeria, Barbar Khalsa International în India, Tigrii Tamili pentru Eliberarea Eelamului¹ (LTTE) în Sri Lanka, Partidul Muncitorilor din Kurdistan (PKK) în Turcia și mișcarea Al-Qaeda în Afganistan. Se poate, deci, observa că, cel mai frecvent, această tactică este întâlnită în Orientul Mijlociu și în Sri Lanka, dacă luăm în considerare numărul atacurilor.

În anii '80 au existat alte patru grupări de orientare prosiriană sau prolibaneză angajate în terorism sinucigaș: Partidul Socialist Naționalist din Siria, Partidul Naționalist Sirian, Partidul Comunist Libanez și Partidul Baas din Liban.

Organizațiile teroriste folosesc tot mai intens terorismul sinucigaș pentru atingerea unor scopuri politice majore. Spre exemplu, grupările teroriste palestiniene îl folosesc pentru a determina Israelul să se retragă din teritoriile palestiniene, Tigrii Tamili pentru Eliberarea Eelamului îl folosesc pentru a determina guvernul Republicii Sri Lanka să accepte formarea unui stat Tamil pe teritoriul acestei țări, iar Al-Qaeda pentru a determina SUA să se retragă din Peninsula Arabă. În ultimii ani, atacurile sinucigașe s-au intensificat în frecvență și s-au răspândit pe noi arii geografice. În perioada 1980-2001 au avut loc 187 de atacuri teroriste sinucigașe; dintre acestea, 75 au fost executate de LTTE, grup cu o ideologie marxist-leninistă.

Tigrii Tamili sunt unici, pentru că posedă o tradiție hibridă occidentală și orientală, care promovează un naționalism exprimat de liderii organizației în termeni religioși care promovează cultul martirilor. În perioada 1987-2001, grupul a executat peste 200 de atacuri sinucigașe, devenind liderul mondial al acestei forme de terorism.

Deși, în prezent, terorismul sinucigaș este întâlnit frecvent în regiunea Orientului Mijlociu (a cărui religie este islamul) și în special în teritoriile palestiniene și Israel, utilizarea sa ca instrument de luptă politică sau militară nu este specifică islamiștilor. În acest sens, prezentăm, în continuare, două exemple de utilizare a atacurilor sinucigașe într-un context politic sau militar.

Piloții kamikaze japonezi

În al Doilea Război Mondial, piloții kamikaze japonezi au participat la operațiuni sinucigașe îndreptate împotriva unor nave de război americane din Oceanul Pacific. Acestea sunt, mai degrabă, cazuri de sacrificiu de sine, ca ultimă armă împotriva inamicului, decât atacuri sinucigașe, în accepțiunea actuală a termenului. Piloții japonezi erau conduși de dorința de sacrificiu pentru țara lor și nu așteptau vreun semn al unui comportament nefiresc. Pentru ei, executarea misiunilor sinucigașe nu reflecta vreo formă de negativism, ci, mai degrabă, dorința de a da totul familiei, țării și împăratului.

Organizația LTTE

Membrii organizației teroriste LTTE sunt responsabili de executarea celui mai mare număr de atacuri sinucigașe (peste 200). Obiectivul pentru care luptă membrii acestei organizații teroriste îl reprezintă formarea unui stat tamil în Sri Lanka.

Luptătorii acestei organizații sunt bine instruiți, dedicați cauzei pentru care luptă. Înainte de îndeplinirea misiunii, sinucigașii iau pilule de cianură, pentru a evita riscul capturării lor în viață, putând fi astfel constrânși să divulge secrete militare. Sunt selecționați atât bărbați, cât și femei. Liderii Tamili descriu sinucigașii ca având o minte ca oțelul, dar o inimă ca petalele unei flori.

Motivația teroriștilor sinucigași

Coranul interzice sinuciderea. Totuși, martiratul în numele lui Allah conduce la obținerea fericirii veșnice. Cei care se sacrifică ajung în Paradis, văd fața Profetului, le sunt iertate păcatele, vor

trăi printre râuri de vin și miere, pot cere intrarea în Paradis a unor rude și se vor căsători cu 72 de fecioare. La origine, jihadul (războiul sfânt, una din datoriile oricărui musulman) presupunea o luptă internă având ca scop îmbunătățirea permanentă a condiției individului. Dar, de la apariția, la sfârșitul secolului XVIII, a wahhabismului (formă de interpretare radicală a Islamului sunnit, care presupune interpretarea ad-litteram a preceptelor religioase islamice), noțiunea de jihad, ca formă extremă de luptă, a câștigat teren. În ciuda preceptelor coranice, unii clerici radicali islamici au justificat uciderea civililor în numele jihadului. Nu trebuie însă să facem confuzie între justificarea actelor sinucigașe de către unii clerici islamici și motivația religioasă pentru astfel de acte. Religia reprezintă, mai degrabă, o justificare pentru terorism decât o motivație pentru acesta. În conflictul israeliano-palestinian, fundamentalismul islamic servește doar ca justificare a lipsei de speranță a viitorilor sinucigași și a organizațiilor lor radicale, a necesității pentru luptă armată.

Trebuie să facem distincție între răspunsul terorist al organizației palestiniene Hamas și cel al mișcării Al-Qaeda. Ambele organizații folosesc fundamentalismul islamic și atacurile sinucigașe pentru a-și promova scopurile, dar în timp ce Hamas este implicată în lupta politică pentru înființarea statului palestinian, Al-Qaeda este adeptă a politicii urii, fără vreun alt scop decât promovarea jihadului.

Logica executării unui atac sinucigaș nu este aceea împărtășită în mod curent de o persoană. În opinia lui Christoph Reuter, expert în terorism, „palestiniienii își înțeleg inferioritatea militară față de Israel, dar mai înțeleg și faptul că, la fel ca toți oamenii, israelienii vor să trăiască și se tem de moarte. Atacatorii sinucigași și-au dezvoltat o mentalitate care a abandonat dorința naturală de a trăi prin îmbrățișarea morții. Mecanismul prin care grupările teroriste palestiniene au dezvoltat această atitudine mentală care anulează dorința naturală de a trăi este religia”.

Experții în terorism consideră că factorul motivațional care stă în spatele atitudinii sinucigașilor palestinieni nu este sărăcia, nici fanatismul religios, ci sensul lipsei de putere, al lipsei unui orizont de așteptare - așteptare pentru pământul lor, pentru statul lor, pentru independență și libertate. Rațiunea lor este aceea că atacurile sinucigașe reprezintă singura formă de luptă pentru

câștigarea demnității și independenței lor.

Pregătirea operațiunilor sinucigașe

Planificarea unui atac sinucigaș este o operațiune extrem de secretă. Succesul misiunii, în acest caz, depinde de câteva elemente esențiale: păstrarea secretului asupra operațiunii, cercetarea amănunțită a țintei, a caracteristicilor acesteia, a drumului până la ea, precum și exersarea diferiților pași în derularea misiunii. Păstrarea secretului asupra misiunii ce urmează a fi executată este un aspect fundamental într-o astfel de operațiune. Cercetarea țintei permite grupului să planifice și să construiască un model la scară al țintei, iar repetițiile permit sinucigașului să obțină îndemănare în executarea atacului.

Pe durata pregătirii atacului, sinucigașul este sprijinit de o celulă formată din membri ai organizației, responsabilă cu asigurarea cazării și hranei, transportul hranei și al îmbrăcăminții și cu asigurarea securității viitorului sinucigaș până în momentul când acesta ajunge în proximitatea țintei.

De regulă, martirul nu se oferă voluntar pentru îndeplinirea misiunii, ci este selecționat de învățătorul său religios de la moschee sau de la centrul islamic de educație. Studenții cei mai devotați sunt selecționați după o examinare atentă din partea învățătorului și după o lungă perioadă de cunoaștere. După ce este selecționat, viitorul martir participă la un program de pregătire, în scopul testării atitudinii și a performanțelor sale sub presiune și în situații de amenințare a vieții. Numai cei care dovedesc sânge rece trec la stadiul următor.

În general, martirul părăsește familia fără a-și lua rămas bun de la aceasta și, timp de câteva zile, parcurge un program intensiv de instruire, pentru a înțelege toate aspectele operaționale ale misiunii pe care o are de îndeplinit, și învață cum să utilizeze explozivii. În tot acest timp, martirul parcurge un „program de purificare fizică și mentală”.

În ziua dinaintea executării atacului sinucigaș, martirul este capabil să îndeplinească misiunea pentru care a fost selecționat. În acest moment, el scrie o ultimă dorință, în care cere familiei sale să nu îl plângă, pentru că nu moare, ci trece într-o altă viață, în care va fi cu Allah. Uneori, înregistrează o videocasetă cu scop propagandistic, scrie o rugăciune specială și, împreună cu colaboratori din rândul membrilor grupării teroriste, se îndreaptă spre țintă.

Profilul atentatorului sinucigaș

Studiul cazurilor cunoscute relevă faptul că nu putem vorbi despre un profil unic al atentatorilor sinucigași.

Au existat opinii care susțineau că executarea atacurilor sinucigașe este specifică unor persoane izolate, îndoctrinate religios, cu o pregătire intelectuală redusă, care au suferit eșecuri în viață, fără slujbă și fără perspectiva unei îmbunătățiri a vieții personale. Acest profil a fost, probabil, valabil în cazul primilor atentatori sinucigași palestinieni. Analiza cazurilor cunoscute (acolo unde a fost posibilă) relevă faptul că, în prezent, lucrurile stau altfel. Acest aspect apare evident, dacă ne referim la câteva cazuri distincte: sinucigașii palestinieni și piloții kamikaze japonezi de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

Sinucigașii palestinieni sunt persoane fără studii, dar și absolvenți (cu medii mari) de universități, unii dintre ei buni specialiști în diferite domenii (uneori chiar în cercetare), persoane căsătorite, dar și necăsătorite, cu sau fără slujbe, în general tinere și nu întotdeauna îndoctrinate religios.

Piloții kamikaze japonezi erau persoane instruite, cu un înalt simț al datoriei față de familie și față de țară. Așa cum am menționat mai sus, acțiunile lor au reprezentat mai degrabă forme ale sacrificiului de sine, ca ultimă armă împotriva inamicului, decât atacuri sinucigașe.

Dificultatea identificării unui profil unic al teroristului sinucigaș face și mai dificil de stopat acest fenomen.

Avantaje ale terorismului sinucigaș pentru organizațiile teroriste

Grupările teroriste religioase și naționaliste prezintă atacurile sinucigașe ca pe un fel de comandă divină și o chemare la război sfânt. Fenomenul a dobândit o popularitate crescândă, în special în rândul grupărilor fundamentaliste islamice.

Un exemplu îl constituie organizația Hamas, care a executat un număr important de atacuri sinucigașe împotriva unor diferite obiective israeliene: autobuze, centre comerciale, baruri. Pentru Hamas, un atentator sinucigaș este un martir (termenul consacrat este shahid) aflat într-un proces de îndeplinire a unei sarcini religioase, anume jihadul.

Atacurile sinucigașe sunt atractive pentru organizațiile teroriste, deoarece oferă acestora o serie de avantaje:

- *costuri de operare reduse*. Executarea unui atac sinucigaș nu necesită cunoștințe tehnice deosebite, fiind suficientă procurarea explozivilor, care, de multe ori, se găsesc în comerț;

- *produc un număr mare de victime și pagube materiale însemnate*, datorită faptului că au efect la țintă sigur. În perioada 1980 – 2001, atacurile sinucigașe au reprezentat circa 3% din totalul atacurilor teroriste executate pe glob, dar au produs circa 48% din totalul victimelor cauzate de terorism. Abd al-Aziz Rantisi, liderul din anul 2004 al organizației Hamas, afirma că acesta reprezintă o „armă strategică” pentru rezistența palestiniană, iar dr. Ramadan Shalah, un lider terorist al organizației Jihadul Islamic Palestinian, rezuma utilitatea actului sinucigaș astfel: „inamicul nostru posedă cea mai sofisticată armă din lume, iar armata sa este instruită la standarde foarte ridicate. Nu avem altceva cu care să replicăm, decât arma martiratului. Este ieftină și ne costă doar viața noastră... bombele umane nu pot fi învinse nici chiar de arma nucleară”;

- *atrag atenția mass-mediei*. Un astfel de act prezintă un interes sporit pentru media, întrucât afișează o hotărâre deosebită și înclinația spre sacrificiu de sine din partea teroristului, valori umane considerate în sine drept deosebit de prețioase. În plus, numărul ridicat de victime impresionează opinia publică;

- *au șanse mari de reușită*. Deși atacul sinucigaș este un act primitiv în sine, utilizarea sa garantează faptul că operațiunea planificată va fi realizată la momentul și în locul planificat, în conformitate cu circumstanțele locației unde se află ținta vizată. Aceasta garantează producerea unui număr maxim de victime, comparativ cu utilizarea oricărei alte metode de acțiune. În plus, un astfel de act este extrem de dificil de contracarat, odată ce teroristul se află pe drumul său spre țintă. De aceea, un rol crucial în prevenirea acestor acte revine asigurării cu informații exacte referitoare la planurile și intențiile organizațiilor teroriste;

- *nu necesită elaborarea unui plan de evacuare a atentatorului după executarea atacului*, adesea o fază dificilă a planificării unui atac terorist. Deoarece atentatorul este lichidat în momentul producerii atacului, nu există riscul ca acesta să fie capturat și interogată de forțele de securitate și, deci,

se elimină posibilitatea divulgării de informații referitoare la activitatea organizației teroriste;

- *oferă legitimitate acțiunilor desfășurate*. Organizațiile teroriste știu să exploateze moartea unui sinucigaș. Ele glorifică acțiunile sinucigașilor, conferindu-le legitimitate, și răspândesc cultura martiratului, prin difuzarea de cântece și poezii și prin publicarea de postere cu martirii sinucigași. Chiar și înainte de desfășurarea acțiunii, sinucigașul este un martir în viață. Înainte de îndeplinirea operațiunii, el se fotografiază și înregistrează videoclip-uri, detaliind motivul pentru care s-a decis să devină martir. Apoi, scrie o scrisoare către familie și către prieteni, explicându-le aspirațiile sale pentru martirat. Sinucigașii organizației LTTE, spre exemplu, iau ultima masă împreună cu liderul lor. Membrii organizației au filmat unele atacuri sinucigașe, în scop de recrutare și motivare a viitorilor sinucigași.

Copiii palestinieni (cu vârste cuprinse între 12 și 17 ani) au tendința de a idolatriza martirii. Potrivit unor date, circa 25% dintre aceștia doresc să devină atacatori sinucigași. „În mintea lor, viața unui martir este una de glorie și putere”, conform dr. Eyad Serraj, psihiatru în Fâșia Gaza. Întreaga societate palestiniană glorifică teroriștii sinucigași.

Sentimentul răzbunării, întâlnit la unii dintre sinucigași, este exploatat de organizațiile teroriste în scopul radicalizării acestora, în conformitate cu doctrina și politica organizației teroriste. În multe cazuri, organizațiile Hamas și Jihadul Islamic Palestinian au recrutat sinucigași pe timpul procesiunilor funerare și al comemorărilor publice.

Avantaje ale terorismului sinucigaș pentru atentatorii sinucigași

Executarea unui atac sinucigaș poate oferi avantaje substanțiale atentatorului sau familiei acestuia.

Majoritatea martirilor provin dintr-un mediu social inferior. Ei cred că gestul lor le va ajuta familiile să-și îmbunătățească statutul social. Acestea primesc recompense financiare (de regulă, câteva mii de dolari) în urma executării unui atac sinucigaș de către un membru al lor.

Înainte de colapsul regimului condus de Saddam Hussein, partidul Baas irakian acorda între 10.000 și 25.000 pentru fiecare atac sinucigaș executat în

teritoriile palestiniene. Organizația LTTE primește anual circa 150 milioane de \$ de la diaspora tamilă din Australia, Canada, Europa, pentru executarea de atacuri teroriste.

Pentru viitorul martir, un atac sinucigaș este un act de noblețe, o chemare divină. Iată ce scria Hisham Ismail Abd-El Rahman Hamed (un atentator sinucigaș care a executat un atac la Netzarim, în noiembrie 1994, soldat cu uciderea a trei ofițeri ai serviciului israelian de informații, rănirea a doi israelieni și patru palestinieni): „Dragă familie și prieteni! Scriu această scrisoare cu lacrimi în ochi și cu tristețe în inimă. Vreau să vă spun că plec și să vă cer iertare pentru că am decis să îl văd pe Allah astăzi, iar această întâlnire este mai importantă decât viața pe acest pământ”.

Un alt motiv de satisfacție pentru sinucigaș îl constituie sentimentul răzbunării pe inamic. Salah Abed El Hamid Shaker scria înainte de executarea unui atac sinucigaș: „Mă voi răzbuna pe fiii maimuțelor și ai porcilor – sioniștii infideli și inamicii umanității”.

Aceste gânduri și sentimente reprezintă elemente stimulative pentru credincioșii fundamentalisti care adoptă tactica atacului sinucigaș.

În afară de sentimentul nobleții și al răzbunării, martirul primește și unele beneficii personale, în conformitate cu credința sa: viață eternă în Paradis, permisiunea de a vedea fața lui Allah, dragostea celor 72 de fecioare care îl vor servi în Rai, promisiunea ca 70 de rude ale sale să ajungă în Paradis.

Participarea femeilor la terorismul sinucigaș

Religia islamică restrânge dreptul femeilor de a lua parte la atacuri sinucigașe. Totuși, cazuri de participare a femeilor la atacuri sinucigașe au fost înregistrate în ultimii ani la câteva organizații teroriste, prezente în diferite zone de pe glob. Grupări teroriste precum LTTE, Hamas, Partidul Muncitorilor din Kurdistan, Partidul Naționalist Socialist Sirian au angajat femei în executarea de atacuri sinucigașe. Femeile au participat la circa 30-40% din atacurile sinucigașe executate de LTTE. Un astfel de atac a avut loc în 1991 și l-a vizat pe fostul prim-ministru al Indiei, Rajiv Gandhi, iar într-un alt incident petrecut în 1999, o femeie care făcea parte din organizația LTTE a executat un atac sinucigaș în urma căruia Chandrika Kumaratunga, președintele Republicii Sri Lanka, a fost rănit, iar

alte 23 de persoane au fost ucise.

Deși șeicul Yassin, fondatorul și liderul spiritual al organizației Hamas, s-a opus implicării femeilor în atacuri sinucigașe, în anul 2002 s-a înregistrat primul caz de implicare a unei femei într-un astfel de atac. De atunci, numărul femeilor implicate în atacuri sinucigașe executate de Hamas a crescut.

În cazul Partidului Muncitorilor din Kurdistan, două treimi din totalul atacurilor executate au implicat femei. Femeile sunt, de asemenea, implicate în terorismul din Cecenia, iar în Irak au fost înregistrate mai mult de șase atacuri sinucigașe executate de femei, de la începutul operațiunii Iraqi Freedom.

Utilizarea tot mai intensă a femeilor în astfel de operațiuni are câteva explicații probabile. Sexul frumos este mai puțin susceptibil de executarea acestor acțiuni decât bărbații. Apoi, femeile sunt mai puțin expuse controlului corporal (sau sunt controlate superficial). În plus, au avantajul că pot ascunde mai bine explozivii în haine, părând gravide.

Combaterea terorismului sinucigaș

În ultimii ani, terorismul sinucigaș a fost utilizat împotriva unor state democratice în care opinia publică joacă un rol esențial în adoptarea deciziilor politice. Statele care se confruntă cu riscul executării de atacuri teroriste pe teritoriul lor trebuie să întreprindă măsurile pe care le consideră adecvate (chiar dacă aceasta poate avea în vedere restrângerea unor drepturi cetățenești democratice), transmițând astfel un mesaj ferm către teroriștii care încearcă să creeze tensiuni sau fisuri între populație și instituțiile democratice ale statului și să exploateze aceste tensiuni în interesul propriu.

Organizațiile teroriste actuale s-au dovedit extrem de inovative și adaptabile la mediul operațional în care activează și la măsurile contrateroriste adoptate de state. Statul poate contracara acțiunile acestor grupări prin măsuri anti și contrateroriste² eficiente. Eficiența unor astfel de măsuri presupune nu doar culegerea de date și informații despre activitatea organizațiilor teroriste, despre planurile și intențiile acestora, ci și o bună cooperare între diferitele instituții cu atribuții în domeniu: administrație, poliție, servicii de informații, dar și mass-media, prin organizarea și desfășurarea unor activități propagandistice și educative. În Israel, spre exemplu, adoptarea unor astfel de măsuri a condus

la reducerea numărului de atacuri sinucigașe.

Măsuri antiteroriste și contrateroriste. Măsurile antiteroriste se referă la: adaptarea legislației existente și completarea acesteia cu noi prevederi, care să permită luarea unor măsuri ferme de descurajare a actelor teroriste, propaganda îndreptată împotriva teroriștilor, constituirea de unități contrateroriste, securizarea țintelor potențiale, utilizarea țintelor false pentru protejarea personalităților, precum și cooperarea dintre state. Măsurile contrateroriste presupun infiltrarea organizațiilor teroriste, arestarea unor teroriști, dezmembrarea celulelor teroriste.

Terorismul sinucigaș a cunoscut o utilizare tot mai frecventă în ultimii ani, pretutindeni pe glob. În lupta cu acest flagel trebuie să ținem cont de faptul că un atac sinucigaș nu reprezintă actul unei persoane singuratică sau desperate, ci este, mai degrabă, un act bine planificat, care necesită o pregătire deosebită, cu implicarea unui număr de lideri și activiști ai organizației teroriste. Deoarece acțiunile îndreptate direct asupra sinucigașului sunt operațiuni complicate și dificil de întreprins, eforturile operaționale trebuie îndreptate asupra celorlalte elemente implicate în planificarea și organizarea atacului. În cazul terorismului sinucigaș, măsurile de combatere trebuie să urmărească împiedicarea martirului să ajungă la țintă sau să pătrundă în interiorul acesteia. Chiar și un terorist sinucigaș poate fi deturnat de la planul său de acțiune sau, cel puțin, planul său poate fi obstrucționat. Creșterea măsurilor de protecție, prin constituirea mai multor inele de securitate, poate împiedica desfășurarea atacului sinucigaș.

În cazul sinucigașilor palestinieni, spre exemplu, structurile israeliene cu atribuții în domeniu au identificat existența, în jurul martirului, a unor cercuri de activiști care cunosc dinainte planul de executare a atacului. Primul cerc este familia. În multe cazuri, aceasta observă o schimbare în comportamentul viitorului martir. În unele cazuri, martirul are o rudă angajată a serviciilor palestiniene de securitate, iar această rudă poate raporta intențiile de săvârșire a unui atac terorist, prevenindu-l astfel. Al doilea cerc se referă la activiștii care au inițiat atacul, au recrutat teroriști, i-au instruit, au colectat informații despre țintă și au oferit îndrumare martirului în îndeplinirea misiunii sale. Al treilea cerc este alcătuit din colaboratori care acordă martirului asistență logistică și operațională și îl conduc pe martir spre țintă. Ultimul cerc este

reprezentat de susținătorii acestui gen de atacuri și creează o atmosferă care îl face pe martir capabil să opereze liber. Măsurile operaționale trebuie să se concentreze simultan asupra tuturor acestor cercuri de activiști.

Măsuri psihologice. Un alt aspect al luptei împotriva terorismului sinucigaș, așa cum am menționat anterior, constă în educarea populației, în scopul minimizării daunelor morale pe care le induce un astfel de atac. În acest sens, este important de cunoscut faptul că principalul scop al sinucigașilor îl constituie inducerea sentimentului de teamă și panică în rândul populației, în scopul afectării moralului acesteia și pentru crearea unor tensiuni între populație și instituțiile statului. Sprijinul acordat populației în prezentarea și înțelegerea riscurilor pe care le comportă un atac sinucigaș și a modului cum trebuie să reacționeze în cazul unui astfel de eveniment nedorit sunt esențiale. Populația trebuie să înțeleagă faptul că principalele victime ale terorismului, în general, și ale terorismului sinucigaș, în particular, sunt civilii. De aceea, populația reprezintă o verigă importantă a luptei împotriva terorismului sinucigaș.

Concluzii

Analiza cazurilor cunoscute relevă faptul că motivul executării atacurilor sinucigașe îl reprezintă fanatismul religios combinat cu naționalismul extremist și o dorință de răzbunare, și nu neapărat sentimentul de izolare a individului sau de disperare personală. Utilizarea acestei forme de terorism are la bază și unele considerente de ordin financiar, dar și legate de eficacitate.

Organizațiile teroriste internaționale utilizează terorismul sinucigaș ca armă menită să lovească diferite ținte, atât civile, cât și militare, în special în locuri publice aglomerate. Atacurile sinucigașe reprezintă o etapă nouă în escaladarea activității teroriste internaționale, cu intenția clară de a maximiza numărul victimelor și al pagubelor materiale și a șoca opinia publică. Combaterea eficientă a acestei forme de terorism presupune culegerea de informații exacte referitoare la activitatea organizațiilor teroriste, desfășurarea de activități operaționale, adoptarea unor măsuri de securitate și psihologice, la care se adaugă cooperarea internațională.

Grupările teroriste învață unele de la altele, își împărtășesc cunoștințe referitoare la tehnologiile

TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

utilizate la fabricarea bombelor, culegerea datelor și instruirea activiștilor lor, tacticile și procedurile de acțiune utilizate. La fel trebuie să procedeze și statele care au la îndemână mult mai multe instrumente și o libertate de acțiune mult mai mare decât teroriștii. Cooperarea eficientă dintre state a avut rezultate pozitive în lupta împotriva terorismului. Un exemplu în acest sens este cooperarea eficientă dintre Franța și Spania, care a cauzat pierderi importante organizației separatiste basce ETA.

NOTE:

¹ LTTE era în anul 2000 cea mai eficientă și brutală organizație teroristă care utiliza terorismul sinucigaș. Din anul 2001, de când această organizație teroristă a semnat un acord de încetare a focului, militanții islamiști și insurgența irakiană au utilizat intens această tactică de luptă.

² Măsurile antiteroriste sunt măsuri pasive, iar cele contrateroriste sunt măsuri active.

Maiorul Ionel STOICA activează în cadrul Statului Major General.

SELF-TERORISM

Cristian DELCEA

Identitatea self-terorismului este rezultatul procesului de explorare și structurare a propriilor caracteristici, în urma căruia rezultă interfața terorism-grup-țintă. Self-terorismul este reperul esențial al tuturor manifestărilor antisociale în numele unor cogniții ideologice sau doctrine politico-religioase în contradicție cu rațiunile umane, morale, legislative și culturale. Self-terorismul mai reprezintă interfața cognitivă a propriei identități criminale, în care sunt incluse politicile, ideologiile, algoritmul și euristiciile demersurilor antisociale ale acestuia. Cercetările din ultima vreme scot în evidență noua identitate a terorismului modern, care a capătat noi forme de manifestare. Unele cogniții ale conceptului de terorism au variat atât de mult, încât s-a pierdut din vedere identitatea reală a acestui fenomen, trecându-se foarte ușor de la simple etichetări asupra unor forme ale violenței care nu se pot identifica cu terorismul până la biasări din partea guvernărilor. Este pentru prima oară în istoria terorismului când self-terorismul este un paradox sau un concept „nebulos” pentru cercetători și guvernanți. Mai mult, încă nu s-a conturat conceptual self-terorismul, din motive culturale, sociale, religioase, politice și legislative. Prezentul articol va face o analiză critică asupra teoriilor și cercetărilor actuale legate de identitatea (self) terorismului de azi, propunând totodată un criteriu cognitiv pentru a-l înțelege.

Introducere

Publicarea multor studii de specialitate a pus bazele cogniției self-terorismului, arătând cine poate deveni terorist și de ce și în numele cui se întreprind acte catalogate drept teroriste. Spre exemplu, unii cercetători, precum Williams (2004), Chomsky (2003), Hoffman (2001), Ariel (2001), susțin că formele de manifestare ale terorismului au evoluat de la reacții politice la cele de constrângere socială, prin dobândirea unor comportamente

antisociale. Mai mult, s-a dovedit în mai multe studii de specialitate (Wilkinson, 2006; Lehr, 2006; Scraton, 2002) că terorismul contemporan nu mai reprezintă o formă tranzacțională, ci a adoptat o nouă metodă, mult mai periculoasă, imprevizibilă, puternică, organizată și profesionistă împotriva grupului-țintă, pentru a-și atinge scopul. Alți cercetători, precum Sookhdeo (2006) și Ahmed (2003), susțin că reacțiile teroriștilor sunt cauzate de politica imperialistă americană. Iar Huntington (1996) contrazice „curentul mediatic” al serviciilor secrete, argumentând că fundamentalismul religios reprezintă efectul unui conflict inevitabil între civilizațiile de credințe diferite, recrutându-se potențiali subiecți umani pentru Jihad (războiul sfânt). A treia categorie de cercetători contemporani, ca de exemplu Horgan (2005), scoate în evidență reacțiile psihopatologice ale teroriștilor, subliniind faptul că există multe aspecte în comun cu totalitarismul - parte centrală în utilizarea terorii ca mijloc de control social, care au marcat cea de-a doua jumătate a secolului XX: comunismul, fascismul, precum și alte forme de doctrine dictatoriale din lumea religioasă. Privind lucrurile din aceste perspective, articolul de față își propune o abordare conceptuală a self-terorismului, ținând cont de ultimele cercetări în domeniu.

Cogniția terorismului

Cognițiile self-terorismului sunt foarte variate și, de obicei, inadecvate. Deși un act de violență, privit, de obicei, în Statele Unite, ca act de terorism, nu poate fi interpretat la fel în altă țară, tipul de violență care distinge terorismul de alte tipuri specifice de violență, cum ar fi crima sau o acțiune militară în timp de război, poate fi totuși definit în termeni calificați în mod rezonabil ca obiectivi. Delimitarea cognitivă a self-terorismului nu poate include multitudinea de „noduri” cognitive sau varietatea de scheme cognitive cu privire la fenomenul în cauză, care a luat amploare din anii

'70, iar azi a căpătat noi forme de manifestare cu totul diferite. În delimitarea cognitivă a self-terorismului este important să fie amintite analiza și sinteza formelor de manifestare: de violență, de distrugere, algoritmul teroriștilor, precum și comparația acestora cu unele forme ale criminalității care nu reprezintă acte de self-terorism. La fel cum psihologia personalității nu are o definiție unică, existând varietăți în delimitarea cognitivă a acesteia, se poate spune că nici în cazul self-terorismului nu există o definiție unică. De ce? Fiindcă self-terorismul manifestă cele mai bizare și unice forme de violență împotriva civililor, sensibilizând guvernării să le faciliteze unele scopuri. Este dificil să se dea o definiție general acceptată a self-terorismului, căci ceea ce pentru un individ, grup sau stat înseamnă self-terorism pentru alții reprezintă luptă pentru eliberare națională.

De asemenea, apare o confuzie între termenii *violență*, *self-terorism*, *crimă organizată*, *război civil* și *stat dictatorial*, confuzia fiind chiar mai mare, atunci când se încearcă asocierea self-terorismului cu mișcările insurgente ori separatiste. Self-terorismul este singurul fenomen nociv și antisocial care generează frică, groază, haos, șoc, neliniște și tulburări psihice în masă în rândul societății civile. În conceptualizarea cogniției self-terorismului se are în vedere self-teroristul ca individ și self-terorismul ca organizație. Merită de reținut faptul că termenul de terorism provine din latinescul „terror”, care înseamnă violență fizică, spaimă, teroare provocate deliberat, prin acte de violență publică, folosirea cu intenție a unor mijloace capabile să ducă la un pericol comun, iar „self” provine din termenul englezesc identitate. Self-terorismul poate fi definit ca o identitate a terorii îndreptată împotriva unui grup-țintă pentru a sugera vulnerabilitatea și lipsa de securitate a acestuia (individ, grup, stat) și care nu recunoaște unele drepturi sau cerințe exprimate de cei care recurg la asemenea fapte.

Caracteristicile self-terorii sunt: violența și amenințarea cu violență, folosirea sistematică și persistentă a violenței, intimidare și sensibilizare prin agresivitate și ură, folosirea deliberată a surselor de consum (mass-media, turism, IT etc.)

pentru a șoca și pentru a dovedi vulnerabilitatea consumatorilor care fac parte din societatea civilă (Delcea, 2006).

Concluzii

În prima parte a articolului au fost trecute în revistă unele dintre cele mai ilustre nume din domeniul terorismului, pentru a reliefa forma de manifestare a self-terorismului, acesta fiind, de altfel, cel mai controversat concept, din perspectiva multor puncte de vedere.

În a doua parte a fost delimitată cogniția self-terorismului. Nu susținem că definiția self-terorismului, din acest articol, este satisfăcătoare, din perspectiva modelelor și pattern-urilor teoretice relevante fenomenului în cauză, dar este demn de reținut că, în ciuda dificultăților apărute în delimitarea conceptuală a termenului de self-terorism, există totuși o definiție unanim acceptată în centrele academice.

BIBLIOGRAFIE:

- ARIEL, M. (2001), *Terorismul și violența politică*, Editura Omega, București.
- CHOMSKY, N., *Foreword in Before & After Us Foreign Policy and the September 11th Crisis*, Olive Branch Press, New York, 2003.
- DELCEA, C., *Psihologia terorismului. Studiu psihologic asupra teroriștilor*, Editura Diversitas, Brașov, 2006.
- HOFFMAN, B., *Defining Terrorism*, Columbia University Press, *Terorismul*, Editura Omega, București, 2001.
- HORGAN, J., *The Psychology of Terrorism*, Routledge, Londra, 2005.
- LEHR, P., *Piracy in the Age of Terrorism: A Global Review of Tactics, Capabilities and Groups*, Routledge, New York, 2006.
- LEHR, P., From 'Mega' Ports to 'Giga' Ports – Some Provocative Thoughts, *Cargo Security International*, vol. 4, No. 6, Marea Britanie, 2006.
- SCRATON, P., *Beyond September 11*, Pluto Press, Marea Britanie, 2002.
- SOOKHDEO, P., *Să înțelegem terorismul islamic*, Editura Făclia, Oradea, 2006.
- WILKINSON, P., *Terrorism versus Democracy*, The Liberal State Response, Marea Britanie, 2006.
- WILLIAMS, L.P., *Al Qaeda, Frăția terorii*, Editura Lucman, București, 2006.

Cristian DELCEA este președintele Asociației de Studii și Cercetări ale Terorismului, autor al unor studii și lucrări consacrate psihologiei terorismului.

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

OCTOMBRIE-DECEMBRIE 2006

Cea mai importantă manifestare științifică organizată în acest an a fost a VI-a Sesiune internațională de comunicări științifice a CSSAS, cu tema „Strategii de apărare și securitate la frontiera răsăriteană a NATO și UE”. Desfășurată în perioada 23 - 24 noiembrie a.c., aceasta a fost împărțită în două secțiuni: „Securitate, apărare, Homeland Security - abordări conceptuale” și „Crizele de la limita estică a spațiului UE”. În cadrul sesiunii au conferențiat personalități din Administrația Prezidențială, din conducerea Armatei României, specialiști din Luxemburg, Grecia, Bulgaria. Au participat reprezentanți ai structurilor Ministerului Apărării, Ministerului Administrației și Internelor, Serviciului Român de Informații, cadre didactice universitare civile și militare, specialiști din organizații nonguvernamentale. Materialele prezentate la activitate au fost publicate în volum și pot fi accesate pe pagina de web a Centrului, la adresa cssas@unap.ro.

Totodată, cercetători din CSSAS au participat la numeroase activități științifice internaționale, astfel: în luna octombrie, la Conferința „Dezvoltarea pașnică și securitatea regională în zona Asia-Pacific”, Beijing, China și la Forumul Internațional de Securitate ISF 2006, cu tema „Noi riscuri și amenințări - provocări la adresa statului și societății”, Zurich, Elveția; în luna noiembrie, la Conferința „Noile provocări în domeniul științelor militare”, Budapesta, Ungaria, la cel de-al 9-lea Seminar internațional „Culturi strategice și interoperabilitate culturală în relațiile civil – militare”, Viena, Austria și la Conferința „Provocări curente în Dreptul umanitar internațional”, Ljubljana, Slovenia.

În perioada 8 – 11 noiembrie a.c., la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate al Universității Naționale de Apărare „Carol I” a sosit o delegație de la Institutul de Studii Strategice din Brno, Cehia. Pe durata vizitei a fost făcut un schimb de informații privind activitatea de cercetare științifică și valorificarea rezultatelor din cele două instituții, s-au purtat discuții pe tema cooperării și securității regionale după integrarea în NATO și s-au stabilit modalități de colaborare.

Cele mai recente apariții editoriale ale CSSAS sunt: „Infrastructuri critice, pericole, amenințări la adresa acestora. Sisteme de protecție”, „Resursele energetice și mediul de securitate la începutul secolului XXI”, „Optimizarea participării Armatei României la acțiunile de apărare colectivă”.

Irina CUCU

La cinci ani de la apariție, revista IMPACT STRATEGIC a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, se prezintă ca o publicație științifică trimestrială, recunoscută pe plan național și cunoscută pe plan internațional pentru aria tematică complexă abordată – actualitate politico-militară, strategii de securitate, strategie militară, acțiuni NATO și UE, societate informațională, problematica păcii și a războiului viitorului. Cititorii găsesc în paginile ei analize, sinteze și evaluări de nivel strategic, puncte de vedere, precum și o rubrică specială, intitulată „Eveniment strategic”, în care se studiază impactul strategic al dinamicii acțiunilor pe plan național, regional și global.

IMPACT STRATEGIC numără între colaboratorii săi personalități de marcă din domeniul cercetării științifice și învățământului superior militar și civil, național și internațional, din structurile Ministerului român al Apărării Naționale, Statul Major General, statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, Ministerul Administrației și Internelor, Ministerul Afacerilor Externe, unități militare și alte instituții ale statului, organizații neguvernamentale, firme etc.

Recunoașterea internațională a calității revistei este confirmată de difuzarea ei pe site-urile unor prestigioase instituții de peste hotare (Rețeaua de relații internaționale și securitate a Institutului Federal Elvețian pentru Tehnologie din Zürich; Defence Guide, în colaborare cu Institutul Elen de Studii Strategice; Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul din Republica Moldova - Biblioteca virtuală „Politics – security” etc.).

Publicația este apreciată, pentru standardul de calitate, de către Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior din România, prin clasificarea la categoria B, ca revistă ce deține potențialul necesar obținerii recunoașterii internaționale.

Oglindă fidelă a gândirii militare românești și străine actuale, IMPACT STRATEGIC este un forum reprezentativ de reflecție și dezbateră aprofundată a problematicii strategiei și securității în comunitatea științifică și academică națională și internațională.

În prezent, IMPACT STRATEGIC se tipărește concomitent în două ediții: una în limba română și alta în limba engleză, și se difuzează în mediul științific și academic din țară și străinătate, ca și în principalele instituții din sfera securității și apărării.

Responsabil de număr: Vasile POPA
Tehnoredactare computerizată: Corina VLADU
Corectură: Corina VLADU
Tipografia Universității Naționale de Apărare “Carol I”
